Şehir ve İnsan

Adnan **Binyazar** - Ahmet **Tulgar** - Ahmet **Ümit** - Anil **Ramdas** Arnon **Grunberg** - Ayfer **Tunç** - Ayşegül **Çelik** - Bahaa **Taher** - Behiç **Ak** - Berrin **Karakaş** - Caterina **Bonvicini** - Cem **Selcen** - Çiler **İlhan** Dubravka **Ugrešic** - Dzevad **Karahasan** - Ece **Erdoğuş** - Etgar **Keret** Evald **Flisar** - Fanny **Joly** - George **Blecher** - Georgi **Gospodinov** György **Dragoman** - Hakan **Bıçakcı** - Hande **Altaylı** - Hassan **Daoud** İpek **Çalışlar** - Jacek **Dehnel** - Leonard **Durso** - Luan **Starova** - Mari **Strachan** - Mehmet **Coral** - Melida **Tözünoğlu** - Mine G. **Kırıkkanat** Mine **Soysal** - Müge **İplikçi** - Oya **Baydar** - Ömer **Özgüner** - Özlem **Kumrular** - Pirjo **Hassinen** - Ramsey **Nasr** - Ronelda **Kamfer** - Sadık **Yalsızuçanlar** - Sevinç **Çokum** - Tuna **Kiremitçi** - Youssef **Ziedan**

İTEF
İSTANBUL TANPINAR EDEBİYAT FESTİVALİ
2010

ITEF-2010
İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali

Şehir ve İnsan

İTEF-2010
İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali

2010

İTEF-İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali Yayınları
2010-1

Şehir ve İnsan

Yayına Hazırlayanlar: Fatma Cihan Akkartal, Sevgi Demir
Kapak Tasarımı: Mehmet Molla

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul

1. baskı: İstanbul, Kasım 2010
ISBN 978-605-89401-1-6

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

www.itef.com.tr

Kalem Ajans
Ensiz Sok. No: 2/3 Tünel Beyoğlu-İstanbul Tel: 0212 245 44 06
Sertifika No: 13870
www.kalemajans.com

İÇİNDEKİLER

Teşekkürler • 7

Adnan Binyazar / Kent ve İnsan • 9
Ahmet Tulgar / Müntehir ve Şehir • 17
Ahmet Ümit / "İstanbul Kimsenin Umurunda Değil." • 21
Anil Ramdas / "Madam Bovary" • 29
Arnon Grunberg / İstanbul • 35
Ayfer Tunç /
"İstanbul İstanbul Uzakta, İstanbul'a Ateş Etmeyiniz." • 41
Ayşegül Çelik / İmparatorluk Güncesi • 47
Bahaa Taher/ Adın Ne? • 55
Behiç Ak / Merkezdeki Banliyö • 61
Berrin Karakaş /
Nerval'in Çarmıhı Paris'te Bir Sokak Lambasıdır • 67
Caterina Bonvicini / Kar Altında Roma • 71
Cem Selcen / Elmanın Suçu • 77
Çiler İlhan / Büyük Kent Avcısı • 81
Dubravka Ugrešić / Palto Gibidir Şehirler • 85
Dzevad Karahasan / Sesler • 91
Ece Erdoğuş / Kahhh... Kaaa... Haaa... • 97
Etgar Keret / Dile Bu Japon Balığından ne Dilersen • 101
Evald Flisar / Londra'yı Yabancılara Satan Yabancılar • 109
Fanny Joly /
Kentimde Yirmi Dört Saat (Ve Kentteki Yaşamım) • 113

George Blecher /
İnsanların Cilveli Bir Kahkaha Uğruna • 119
Bir Mil Kat Ettikleri Yer
Georgi Gospodinov /
Lizbon'da Carla'yı Aramak (Bir Fado Hikâyesi) • 129
György Dragomán / Balık • 135
Hakan Bıçakcı / Silahlı Kuvvet • 139
Hande Altaylı / Yıldızlara Bakmayan Şehir • 143
Hassan Daoud / Gariplerin Şehirleri • 147
İpek Çalışlar / Son Deniz Kabukları • 155
Jacek Dehnel / Büyük Bir Kentleşmeciye Dair Öykü • 159
Leonard Durso / Gündüz ve Gece • 165
Luan Starova / Kader Kapısı • 171
Mari Strachan / Tyddewi • 177
Mehmet Coral / Bardacık • 181
Melida Tüzünoğlu / Frankfurt'un Greyfurtları • 187
Mine G. Kırıkkanat / İki Kent Bir Yalnızlık • 195
Mine Soysal / Denize Yürümek • 201
Müge İplikçi / Kalenin Bedenleri • 207
Oya Baydar / Mekânlar ve İnsanlar • 213
Ömer Özgüner / Şehrin Merkezine Uzak Semtler • 217
Özlem Kumrular / Vahşetle Aşkın Öpüştüğü Kent • 225
Pirjo Hassinen / Köprü • 231
Ramsey Nasr / Şiirler • 237
Ronelda Kamfer / Şiirler • 243
Sadık Yalsızuçanlar / İstanbul'un Orta Yeri • 247
Sevinç Çokum / Büyükdere'de Bir Sokak • 251
Tuna Kiremitçi / Yolda Üç Kişi • 257
Youssef Ziedan /
İskenderiye Muhteşem Bir Medeniyetler Karışımı • 261

Biyografiler • 267

Teşekkürler!

Size bu satırları okutabilme hayalimin gerçekleşmesini mümkün kılan, İTEF'e ve Kalem Ajans'a destek veren herkese çok teşekkür ederim.

2007 yılında Hollanda'nın en değerli yazarlarından Geert Mak'ın, Hollanda Edebiyat Haftası için yazdığı Galata Köprüsü'nü anlattığı *Köprü* isimli eseriyle başladı her şey.

Her yılın Mart ayında ülkenin her tarafında 12 Avroluk kitap alışverişi yapan herkese seçilen bir yazarın kitabının hediye olarak verildiğini öğrendik. İstanbul'dan çok daha az nüfusu olan bu ülkede, 1 milyon kitabın bu şekilde hediye olarak dağıtıldığını izledik. Sadece birkaç ufak hesapla, bunun ülke yayıncılık sektörüne, kitapçılara, yayınevi çalışanlarına ve tüm yazarlara olan katkısı başımızı döndürdü. Amsterdam Opera Binası'nda Hollanda Kraliçesi'nin de katıldığı görkemli töreni, Hollandaca tek bir kelime bile anlamadan, güzel bir rüyadaymışız gibi izledik. İzleyen aylar, eli kitaba değen herkesle bunu konuşarak, uluslar arası bir edebiyat festivalimiz olmalı düşüncesiyle geçti...

Bir akşam, Karaköy'den Kadıköy'e vapurla geçerken yüzüme kocaman bir gülümseme yayıldı. Evet, bizim bir edebiyat festivalimiz olmalıydı ve o festivale bir yazarın ismi vermeliydi. Ahmet Hamdi Tanpınar köprünün iki ucunu birleştiren, kapıları açan, şaşırtan, düşündüren, herkesin sahiplendiği, Türk edebiyatı gibi "hak ettiği değeri sonradan gören" bir yazar olarak Türkiye'de nefes alacak bir edebiyat festivaline çok yakışacaktı. Başka daha nice isim vardı, nice büyük yazarımız... Neredeyse tüm çevirmenlerin söylediği; "Tanpınar çevirmeyi çok isterim,"

oluyordu. Önce biraz tereddüt ettim; ama bu belirsizlik hızla kayboldu. Bu iç rahatlığını ve inancı sağlayan en önemli kişi hiç kuşkusuz Mehmet Demirtaş'tır. Bu fikri, o vapur yolculuğunun ardından ilk paylaştığım ve buna ilk inanan, en büyük desteği veren ve aslında tüm organizasyonu düzenleyen kişi o oldu.

Ertesi sabah Cem Erciyes'i aradım. Bir solukta anlattım. Sessizce dinledi, önerileriyle, eleştirileriyle desteğimiz oldu. Çok mutluydum, ilk defa bir vapur hayalime bu kadar yaklaşmıştım. Domino taşları düşmeye ve resim oluşmaya başladı. Hayat boyu baş danışmanımız Serhat Baysan, Enis Batur, Doğan Hızlan ve Türkiye'nin edebiyat, yayıncılık, basın dünyasının en değerli isimleriyle günlerce, saatlerce süren toplantılar... Hayaller, hayal kırıklıkları, uykusuz geceler, heyecanlar...

Prag'ta, Kafka Edebiyat Festivali'nin yapıldığı o büyülü şehirde, Sınırları Aşan Edebiyat Fonu'nun müdürü Alexandra Buchler bize destek olabileceğinin müjdesini verdi. Ve İTEF bebeğinin en az sancıyla doğmasını sağladı.

Beynimizde, kalbimizde ve bilgisayardaki dosyalarda gelişen bu hayalimizi, okuma akşamları düzenleyerek, edebiyatı destekleyen Çırağan Palace Kempinski ve edebiyatla keyfi birleştiren Hare Kahve Likörleri olmasaydı gerçeğe dönüştüremezdik.

En kuvvetli alkışlarımızla, bu kitabın binlerce kişiye hediye edilmesi için İTEF'e Şehir ve İnsan konulu eserlerini veren yazarlarımıza ve bu metinleri birçok dilden Türkçeye çeviren değerli çevirmenlerimize şükranlarımızı sunuyoruz.

Çok teşekkürler...

Nermin Mollaoğlu

Kent ve İnsan
Adnan Binyazar

Doğum yurdum Diyarbakır, adı, *Amida*'dan *Amid*'e, *Diyarı Bekr*'den *Diyarbekir*'e sonunda bugünkü adına dönüşen çok eski bir yerleşim yeridir. Kapkara kayalar üstüne oturmuş, her burcu sanat şaheseri sayılabilecek kalın surlarla çevrili kadim bir kent. Hiçbir kavmin, geniş kapılarının önünden geçmeye cesaret edemediği bir kale...

Eski dengbej anlatılarının soluk alıp verdiği sırlar ülkesi; benim "yazıp da okuyamadığım şiir", "kültür anamın sütü bol memesi", ruhumda erimi uzun bir hatıra...

Gözümü dünyaya orada açtım. Tam olanı biteni ayırt ediyordum ki, kendimi Diyarbakır'ın, 1937'lerde bugünün köylerinden de küçük kasabaları olan Kulp'ta, Silvan'da, Çermik'te buldum.

Kasaba, çayırlarda koyun, keçi otarmaktı, bağlarda bahçelerde doğayı sese boğmaktı...

Benden büyük olanlar ağaçlarda sincap taşlardı.

Çocukluğun duyarlık körlüğü yaşlarındaydık; az sonra ölüp gideceklerini hiç akla getirmeden, tespih tanesi kadar böceklerin arkalarına çalı iğnesi batırıp, onların düzeni bozulmuş vızıltılarla uçuşlarına gülmekten bayılıyorduk. Arkadaşlarımız arasında biri vardı ki, kedi yavrularını bir köşede kıstırıp kesermiş. Bu olayı duyduğumda mideme ağrılar saplanmış, onu uzaktan görünce yolumu değiştirmiştim.

Bakarken gözleri yana kayan bir arkadaşımız vardı. Sapanını yönelttiği kuşu anında dalından indirirdi. Granit sertliğindeki taşları gövdesine yiyen kuş, daha havadayken çığırtılı seslerle can

verirdi. Sincapların ölüm fermanını hazırlayan da oydu. Onca dalın yaprağın arasında sincabı görüp, göz açıp kapayıncaya kadar taşı fırlatması beni şaşkına çevirirdi. Şırıltılı suların aktığı derelerde dolaşırken rastladığım kuşlara, sincaplara mermi gibi taşlar fırlatmayı becermiyor değildim, ama hiçbir zaman yere bir kuş düşürememiştim. Sincapların yere düşerkenki acı ciyaklamaları gece rüyalarıma girerdi. Yine de, içimden, "niye ben onun gibi sincap vuramıyorum" diye üzülürdüm. Çok istesem de hayatımda ne tek kuş, ne ağaçlarda oradan oraya atlayan bir sincap vurdum. Oysa sapanla kuş vurup dallardan yere sincap düşürmede kerametin, arkadaşımın yana kayan gözlerinde olduğunu düşünür, ben de bakışlarımı sağa sola kaydırarak kuşlara nişan alırdım.

Olaylar gözümün önüne geliyor da, bu başarısızlığı, rastlantıların bahşettiği bir mutluluk sayıyorum.

O arkadaşımızın öncülüğünde kuşlara, sincaplara dünyayı dar etmeye çıktığımız bir gün, üç beş erik yemek için dalları çekip yere indirdiğimizi gören bir yaşlı, "Nedir bu vahşet, onca yer gördüm, sizin gibisini görmedim. Ananız babanız size hiç mi medeniyet öğretmedi!" diye çıkışmıştı. Akşama doğru eve dönüp, o güne değin hiç duymadığım "medeniyet" sözcüğünün ne demek olduğunu babama sormuştum. Babam, "Medeni, şehir demektir, yakında biz de şehre göçüyoruz. Medeniyet ise, şehirli olmak, yani görgülü, terbiyeli olmak, kimseye zarar vermemek, onun bunun malında gözü olmamak demektir," diye yanıtlamıştı sorumu.

Babamdan bunu duyuşumdan iki hafta sonra şehir dedikleri yere gelmiştik. Alabildiğine uzayan tarlaların, yeşilliklerin yerini, o günün ölçülerine göre, Diyarbakır'da sokaklar, sokakların kenarına dizilen evler, evlere sık sık girip çıkanlar, camekânları süslü dükkânlar almıştı. Kapının önüne çıkar çıkmaz orada da arkadaşlar bulmuştum. Onlar ne kuş avlıyorlardı, ne dalların arasından sincap düşürüyorlardı. Değneklerle çember çeviriyorlar, çevresine ip sarıp yere fırlattıkları konik bir tahta parçasını (topaç) hızla çeviriyorlardı. Onları yapmıyorlarsa, birini ebe seçiyorlar, öbürleri görünmeyecek yerlere saklanıyor, ebenin onları bulmasını bekliyorlardı. Arayış-buluş anında da coşkudan ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

Çocuk, kendi yaptıklarını beceremeyenler karşısında kahraman kesilir. Şaşkın bakışlarım yeni arkadaşlarımı şımartıyor, kimileri, becerilerini hiç yapılamazmış gibi gösterme havasına giriyordu. İlk günlerde sözcükleri farklı söyleyişimle alay ettiler. Kısa sürede onlar gibi söylemeye başlayınca beni aralarından biri saydılar, oyunlarına katmaya başladılar. Kısa sürede kırlık yerlerin avlama vahşetinden kurtulmuş, yaşlı adamın deyimiyle, kırıp dökmekten uzak bir ortama girmiştim.

Kimi günler kapımızın önündeki eşiğe oturup şaşkınlıkla onları izliyordum. Kentte ne yere çakılırken havada can veren kuşların sesini duyuyordum, ne sincap yavrularının ölüm çığırtılarını. İçten içe, "Ne güzel yermiş şehir, burada hayvanlar öldürülmüyor, yemyeşil yapraklar dallarından koparılıp atılmıyor," diyordum.

Kent, çocuğun gözünde şamatalar şenliğidir. Satıcılar, sokakların dil kelebekleridir; ruhu okşayıcı seslerle incelterek söylerler sözcükleri. Yeni arkadaşlarım beni değişik bir hava içine sokmuş olsalar da, kentte en çok ilgimi çeken, mallarını şarkıya benzer seslerle satan satıcılardı. Uzun süre ayrancının ayran, sütçünün süt, pandispanyacının pandispanya, gazyağı satanın gazyağı dediğini anlayamamıştım. Un, yumurta, şeker karışımı keke benzer pandispanya satıcısının sokaktan geçişini sesinden değil, kışkırtıcı kokusundan anlardım. O kokuyu alan çocuklar dışarıya fırlar, koşuşarak pandispanyacının çevresini sararlardı. Meyan şerbetçilerinin sırtlarına yerleştirdiği pirinç güğümlerin parlak görünümü bugün de gözümün önündedir. Metalden taslarının birbirine değmesinden çıkan şıkırtılı sesleri de unutulacak gibi değildi.

*

Dünyanın irili ufaklı nice kentini gördükten sonra kent yaşamının, insanın uygarlaşma sürecinin mekânı olduğunu düşünüyorum. Toplumsallaşma kentte, ekonomik verimin değerlendirmesi kentte, düşünsel, sanatsal üretim ve teknik kentte. İnsanı durağanlıktan kurtarıp eylemli kılan mekanizma da kentte işlevselleşiyor.

Bu bağlamda kent, insanın kültürel dünyaya açılım mekânı, insanın kendini kanıtlama güdüsünün var oluş nedenidir.

Medine kent demektir. *Medeni* sıfatı da, ancak "düşünce, sanat ve teknikte gelişme göstermiş, ideal uygarlık düzeyine uygun yaşam koşullarına kavuşmuş; nezaket kurallarına uymasını bilen, eğitimli, görgülü, kültürlü, kibar" insanlara yakıştırılabilir. *Medeniyet* ise, "bir toplumun maddi, sosyal, ahlaki ve kültürel yaşamına ilişkin niteliklerin bütünü; uygarlık"* anlamına geliyor.

Burada kentlerin kuruluşuna ilişkin tarihsel sürece de, kente ilişkin kavramsal irdelemelere de girmeyeceğim. Çevrelerini saran surlara, kanallara, kulelere bakarak, kentlerin, insanın kendini koruma güdüsünden doğduğu üzerinde de durmayacağım. Durmaya kalksam da nesnel değerlendirmelerde bulunmaya benim bilgim de gücüm de yetmez. Belli ki, kentle insanı bağdaştırmak ne denli zor ise, insanı kentle bağdaştırmak da o ölçüde zor görünüyor. Düşüncemi bu doğrultuda geliştirebilirsem, iç içe olması gereken insanla kent ya da kentle insan arasındaki zıt kutupluluğu bir ölçüde açıklığa kavuşturabilirim.

Eskiye özlem, insanın doğasında var. Her kuşak kendi zamanına sahip çıkar. Özellikle büyük kentlerde ekonomik, toplumsal sorunlar, suça yönelik olaylar arttıkça bunu kentleşmeye bağlayan görüşler yaygınlaşmaktadır. Bu yargıya varırken, *Cumhuriyet* gazetesinde Işık Kansu'nun "Geçmişi Silinen Kentler"** başlığı altında dizi yazıları yayımlandı. Dizide izlenimlerini yazan yazarların tümü özlemlerini dile getiriyorlar. Hemen her kentte kalabalık duyarsızlığının gittikçe yaygınlaşıp, ilkel davranışların doğal bir üslup kazandığını... Her an ilkelleşen insanları gözlemleyen bir yazar (Ayla Kutlu), yaşadığı kentin önceki düzenine nasıl özlem duymaz: "1947 yılında geldiğimiz İskenderun küçük ve tertemiz bir şehirdi. Cumhuriyet meydanında küçük ama eşsiz bitkilerle süslenmiş bir parkı, çok büyük çoğunluğu Fransızlar döneminde yapılmış güzel, görkemli ve yeterli yapıları vardı. O tarihte günlük ve bazıları haftada üç kez çıkan toplam yedi gazete, et ve balık hali, geceleri 23.00'e kadar

* *Axis 2000 Ansiklopedik Sözlük*, Milliyet/Hachette, İstanbul 1997, s.2232
** 7-12 Eylül

şıkır şıkır aydınlatılan cadde ve sokaklar, şortlu, bisikletli genç kızlar ve delikanlılar, kapıları ardına kadar açık evler, birbirleriyle hemen kaynaşıveren komşular, deniz kıyısı ahbaplıkları, komşu hakkı diye bedelsiz ikram edilen ürünler, üretimler: portakal, limon, koruk, üzüm, pekmez, tahin, nar ekşisi, hatta tadımlık denilerek sunulan bakraç dolusu zeytinyağı, bahçesiz evlerin çamaşırlarını istedikleri komşuda kurutma hakkı... Hiçbir kapı kilitli değildi. Öylesine anahtarsız ve kilitsiz yaşanırdı ki, bir başka şehre gidilecekse, anahtar ancak aranınca bulunan bir nesne olarak görülürdü."

Cemil Kavukçu (yazar) ise, yaşamını geniş ölçüde etkileyen kente duyduğu özlemi şöyle dile getiriyor: "Çocukluğumun, hatta ilk gençliğimin geçtiği İnegöl'le bugünkü İnegöl arasında en küçük bir benzerlik yok. Son yıllarda oraya her gittiğimde kendimi yabancı bir kentte hissettim. Birbirine benzeyen, geçmişini kendi elleriyle silen özelliksiz, kopya bir kent. Kentlerle kasabalar arasında da benzer bir alışveriş var. Kentler hızla büyük kasabalara dönüşürken kasabalar da çarpık bir yapılaşmayla özenti büyük kentlerin küçük, kötü birer kopyaları oldular. İşsizlikle atbaşı giden büyük kentlere içgöç bu süreci hızlandıran etkenlerden biridir. Bugün on kat büyümüş İnegöl. Nüfusu iki yüz bin. Belediye kültür merkezinde gişe yapan güncel filmlerin gösterildiği küçük bir sinema salonu var ama kitapçı dükkânı yok. Kentin içinde içki içilebilecek doğru dürüst bir yer de yok. Seksenli yıllara kadar herkesin istediği yerde oturabildiği parklarda, çay bahçelerinde 'Aileye mahsustur' sınırları çizildi yıllar önce."

Şükrü Erbaş (şair) da yokluğa karışan değerler üzerinde duruyor: "Geleneksel meyhaneler, çalgıcı kahvehaneleri yok. Abdalları düğünlerden, 'orkestra'larla sürdüler. Simitçi Hasan çoktan öldü. 1974'te bir avuç 'devrimci genç'in kurduğu Halkevi yok. 'Her şey daha çok zaman olsun diye hızlandı. Zaman ise gittikçe azalmakta,' diyen Canetti'nin acısı, Yozgat'ın da yazgısı. Kentler de insanlar gibi mizah duygusuyla birlikte kederini de yitiriyor. Geriye, belleksiz sokaklarda yeni zaman politikacısı ile plastik şarkılar kalıyor. Yozgat bundan ne kadar uzak durabildi ki..."

Lütfiye Aydın (yazar) da geriye doğru değişimin bir başka yönüne değiniyor: "Betonlaşma olgusu yalnızca kentlerin değil,

insanının da dokusunu değiştirdi. Yirmi yaşımda ayrıldığım Gaziantep o zamanlar Büyükşehir değildi. Hele 'marka şehir' hiç değil. Nüfusu azdı. Sessiz fakat görgülü, zarif, hem kendine hem de çevresine saygılı, 'sözü senet' olan insanların kentiydi. Kenti çevreleyen zeytin, fıstık, dut ağaçları, bağlar, kentin içine dek sokulmuştu. Kentin kanavasında en çarpıcı renk olan, otuzdan fazla üzüm çeşidi yetiştirilen bağlar da yok artık, üzümlerinden üretilen şaraplar da. Şaraphane diye bir yer adı vardı eskiden, o da sizlere ömür."

Dizi yazıda özleme yönelik izlenimlerimi yazanlardan biri de bendim. Daha çok da, gelişmenin göstergesi sayılan değişimlerin kötüye yöneldiğini vurguladım. Kentleşme olgusunda, kentin ve orada yaşayanların sağlam bir kültür tabanına oturması kanımca çok önemlidir. Uzak kaldığım dönemler de olsa, 1934 yılında doğduğum Diyarbakır'la 1956'ya kadar ilgimi hiç koparmadım. Kültürel kimliğimi bulmaya başladığım dönemde beni Diyarbakır kültürü beslemiştir. 1950'lerden bu yana değişen Diyarbakır'a ilişkin izlenimlerim şöyle:

Kültür, zincirleme bir gelişim yolu izler. Filmini izlediğimin ertesi günü, Halkevi, Ulu Cami, Ziya Gökalp Lisesi kütüphanelerinde Shakespeare'in *Romeo ve Juliet* adlı eserini aramış, ne yazık ki oralarda bulamamıştım. Sonunda, o yıl başladığım Dicle Köy Enstitüsü'nde ele geçirdiğim kitabı yaşamım boyunca yanımdan ayırmadım. Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarının da satıldığı bir kitabevine sahip olan o yılların Diyarbakır'ı müziğiyle, tiyatrosuyla, kitabıyla tam bir kültür merkeziydi. Bu etkinlikler ise Halkevi çatısı altında toplanmıştı. Öyle bir gençliğin yerini şimdi sokaklarda taş atan çocukların alması, yıllardır ciddiyetle üzerinde durulmayan eğitim uygulamalarının yarattığı kültürel boşluktan doğmuştur. 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti'nin ilk işi Köy Enstitüleriyle Halkevlerini kapatmak olmuştur."

Her şey yitip gidiyor. Yerine konulan ne? Duyarsızlık, ilkellik, kabalık, barbarlık, terör...

*

"Cansız" sanılır, oysa şehir soluk alıp veren bir canlıdır. İnsanda bir uzvun sancısı nasıl bedenin bütününü etkiliyorsa, kentin herhangi bir eksikliğinden de toplumun tümü zarar görüyor. Trabzon'u anlatan Ahmet Özer (şair), "Bırakın kentin insanını, martılar da yabancılaşmıştı bildikleri denize. Onlar artık çatı katlarında sığınacak bir yer arıyor, bir yerlere boca edilen çöplerle yiyecek gereksinimlerini gideriyorlardı. Deniz doldurulmuş, deniz çok uzaklara kovulmuştu. Bir zamanlar balıkların yaşadığı alanı artık egzoz gazı kirletiyordu," diyor.

İnsan arttıkça, şehir de büyüyor; daha doğrusu, insan sürekli büyütüyor şehri. Ne denli büyüse, her yerleşimin bir alabilirliği (kapasitesi) vardır. Bu bağlamda insanın o alabilirliğe katlanma sabrı da göz önünde bulundurulmalıdır. Kent, insanı; insan, kenti tüketecek darlığa düştüğünde doğal olarak, kentte de, insanda da değişimler olacaktır. Darlıkların yozlaştırdığı insan, çağımızda, ne yazık ki terörde, vahşette buluyor çözümü.

Önemli bir sorun da şudur. Gecekondulaşmada bile insanlar arasında bir dayanışma vardı. Genellikle gökdelen yapılaşmaları, insanın, kendi içinde kendini tüketmesine yol açmıştır. Toplumda en tehlikeli sosyal olay, insanın insana yabancılaşması, giderek birbirinden kopmasıdır. Tahsin Yücel *Gökdelen* adlı romanında, yerleşimsel bozukluğu, insanlar arası duygu-düşünce kopuşunu vurguluyor. Böylece, bir sanatçı, bilimsel verilerle gerçekliği kanıtlanan bu olgunun tehlike çanlarını çalıyor. En son gecekonduya bile dayanamayan gökdelenci mantıkla, kendilerini gökdelen dünyasından uzağa düşmüş sayan kesimlerin iç savaşımı nerdeyse kitle çatışmalarına yol açacak noktaya geliyor *Gökdelen*'de. Yücel, bu kitlesel devinime geçen insanlara "yılkı adamları" diyor ki, "yılkı", hayvanların işe yaramazına verilen ad olduğuna göre, bu, dolaylı olarak "insanın hayvanlaşması" sürecinin nerdeyse başlamakta olduğunun bir belirtkesi sayılamaz mı?..

Müntehir ve Şehir
Ahmet Tulgar

Elbette Süleymaniye'nin karşısına geçebilirim. Geçebilirdim. Erguvan rengi bir akşam inerken İstanbul'un her dem müntehir topoğrafyasının tepe noktasında köpürür, köpürürdü Süleymaniye kunt ve durmadan. "Hayat bu," derdim ben de o zaman, "iş içimdeki bu köpürmeyi durdurmak, bu kırılgan ve durmamaktan yorgun köpükleri." Sonra gözüm Ayasofya'ya kayardı. Bakardım ikisinin diyaloğuna. Güzellik. Zaman. Zamanın bu bir hacme dönüşmüş görünür hali benim gözü kara kararıma gülümsetirdi beni. "Ulan," derdim, "daha ne kadar yaşayacaksın ki zaten. Sabret."

Boğaz'a inerdim istesem. Sahiden istesem caymayı. Bu akış. Bu kendini salıverme. Zaten ne kadar hâkimiyizdir ki hayatımızın, hayatlarımızın, öyle değil mi? Bırak akışa. Mecalsizliğine iyi gelir. Bir gazete parçasına sarılı şişeden alkol al. Yak bir sigara. Seyre dal. Mehtapları bekle. Tek alacağın buysa hayattan artık, bu, al, seyre dal. Zaman bir su gibi, su gibi aksın önünde. Dışındaysan eğer, durdurmana da gerek yok. Seninle ilgili bir şey değil. Bu kıyıya paralarıyla el koymuş burjuva bozmalarıyla da ilgili değil. Zaman Boğaz'ın, zaman İstanbul'un, zaman suyun. Sen dışındasın, sadece seyircisin. Hiçbir şey değiştiremedin zaten. Seyret, seyre dal, dal. Bu bankta uyan. Devam.

Sahiden istesem caymayı sokakta yatar kalkardım. Beyoğlu'nda. Bir sinemanın çıkışında. Hayalleriyle ayaza çıkan seyirciler benim kanlı gerçekliğimi görmezden gelirdi. Ben ise şimdi annemin elinde defalarca çıktığım bu kapının önündeki

sahanlıkta yorgun hayatımı dinlendirirdim yabancısı olmadığım bir mezarda gibi. Hem ölmüş olurdum bütün sınıfsal sorumluluklarımdan sıyrılmış hem de hayatta. Hazır olduğumu hissettiğimde akışına karışacağım, yolumu bulacağım, bir arkadaşın evine misafir olacağım, bana bir şişe şarap açacak, yıkanınca içeceğim, yeniden kaçana kadar Beyoğlu göğsü bağrı açık bir serseri, beni bekleyecek. Beyoğlu'nda bir sabah, bir umumi tuvalette yüksek dozda uyuşturucudan ölene kadar. Sahiden. Beyoğlu'nda bir aylak olurdum yani. Sahiden istesem.

Sahiden istesem Fındıklı Parkı'nda olurdum şimdi. Darbe günlerinin sokağa çıkma yasaklarının ardından yaptığım gibi, güneşli bir güz sabahında elimde bir kitap uzanırdım çimlere. Bir Romen gemisi gibi gecenin cemse sesleri ve sirenlerinden edindiği alışkanlıkla habire infilak ederdi hani taşikardi yüreğim, şimdi tekliyor, elimdeki kitaba konsantre olmaya çalışırdım. Kitaplar bitmedikçe, hayat da bitmezdi. Her sayfada ertelerdim kararımı, her karakter elimden tutar, bırakmazdı beni. Sahiden istesem çocukluğumun geçtiği semtte olur, bakkalın önünde otururdum.

Sahiden istesem Esenler Otogarı'nda olur şimdi, eski Topkapı Otobüs Garı'nı düşünürdüm. Savaş sürdüğü için hâlâ gelenlere bakardım. Otobüslerden inen gençler, daha handiyse başında oldukları hayatlarıyla vaatlerde bulunurlardı. Bana bir hayat vaadettiklerini hissederdim onların. İndiler, indi ve bana bir hayat vaadetti.

İstanbul istesem beni caydırır. Hâlâ güzellikte bu denli ısrar ettiğine göre o istiyor da. İstanbul istiyor benim biraz daha kalmamı onda.

Ama ben neredeyim?

İstanbul'un beni bıraktığı yerlerde. İstanbul'un İstanbul olmayı bıraktığı yerlerde. Ölüme hızla yaklaştığım endüstriyel hüzün köşklerinde. Uluslararası zincir kafelerde ve alışveriş merkezlerinde. Nişantaşı mesela. Buralardaki umutsuzluk başka bir şeye benzemez. Hayatta kalma kararını hiçbir yer daha komik duruma düşüremez. İlahi bir kahkaha bu, halimize bakıp atılan. İstanbul da güler elbette artık. Halimize.

Karton bardaklardaki kahveler, sentetik çörekler ve şizofren müşteriler. Bu mudur yani? Bundan sonrası. Çantamda yolculuk azığım, hayat katığım ilaçlar. Evde yastığımın altında ruhsatsız tabanca fikri zihnimde. Urganı neyle yağlayacağım? Pencerem yerden ne kadar yüksek? Neden tek jilet satan bir bakkal bulamıyorum?

Hangi alışveriş merkezinin tırabzanı daha alçak, hangisinin merdiven kuyusu daha derin?

Hangisi daha politik olur?

Hangisi daha estetik?

Hangisi daha acısız?

İstanbul'da mı öleceğim?

Kararım bu mu?

*"İstanbul kimsenin umurunda değil."**
Ahmet Ümit

Derneğin bulunduğu tepenin manzarası şahaneydi. Haliç'in durgun sularından, minareleri ak bulutlara dokunan Süleymaniye'nin görkemli siluetine uzanan olağanüstü bir görüntü. Heveskâr yardımcım Ali'yle Unkapanı Köprüsü'nü geride bırakıp kırmızı tuğladan yapılma Bizans duvarlarını geçerek, eski İstanbul evlerinin arasından çıkmıştık bu küçük tepeye. Meydanda heybetli bir tapınak karşılamıştı bizi: Bizans'ın Pantokrator Manastır Kilisesi, günümüzün Zeyrek Camii.

Derneğin bulunduğu bina, manastırın karşısındaki apartmanın üçüncü katında yer alıyordu. Muhtemelen bu betonarme bina da mahallenin eski dokusunu oluşturan ahşap evlerden birinin yanması, yıkılması ya da bir sabotaja kurban gitmesinin ardından yapılmıştı.

Dik merdivenlerini hiç zorlanmadan keçi gibi tırmanan Ali'nin ardından güç bela çıktığım apartmanın üçüncü katındaki çelik kapının önüne geldiğimde nefes nefese kalmıştım. Üzerindeki süt rengi metal levhada lacivert harflerle İSD yazan kapının ziline ardı ardına bastık ama kötü bir sürpriz bekliyordu bizi, dernekte kimsecikler yoktu. Demek hâlâ dönmemişlerdi toplantıdan. Yapacak bir şey yoktu. Oflaya puflaya çıktığım basamaklardan gerisin geri inip, hiç değilse aşağıdaki güzel manzaralı kafede vakit geçirelim derken, merdivenlerden yükselen seslerle duraksadık. Gürültücü bir topluluk basamaklar-

* İstanbul Hatırası'ndan (Everest, 2010) alınmıştır.

dan yukarıya çıkıyordu. Sekiz kişiydiler, kısa saçlı kızın kucağındaki bebeği de sayarsak dokuz. Kısa saçlı kız dışındakilerin hepsinin ellerinde dövizler vardı. Dövizlerin üzerinde, az önce önünden geçtiğimiz, eski Zeyrek evlerinden birinin fotoğrafı görünüyordu. Ev çürümüş, artık yıkılmaya yüz tutmuştu. Altında, "İstanbul'un Sivil Mimarisini Koruyalım," cümlesi okunuyordu. Bazı afişlerde alttaki slogan değişiyor, "Bundan Başka İstanbul Yok! Lütfen Koruyalım," yazıları göze çarpıyordu. Hiç kuşku yoktu ki bunlar beklediğimiz şahıslardı. Giyimleri, davranışları hepsinin de eğitimli kişiler olduklarını, gösteriyordu. Küçük topluluk içeri girerken aralarından biri bize yöneldi. Uzunca boylu, kıvırcık saçlı, sarkık bıyıklı, esmer, gözlerinin içi gülen bir adam. Evet, bu Leyla Barkın'ın erkek arkadaşı Cerrah Namık Karaman'dan başkası değildi.

"Buyurun?" dedi nazik bir tavırla. "Birini mi aramıştınız?" Hiç duraksamadan meramımızı anlattı Ali.

"Polisiz... Sizi arıyorduk."

Polis lafı, Namık'ın yüzündeki hoş ifadeyi silip attı.

"Haliç'teki eylemle ilgiliyse karakola ifade vermiştim."

Sesi nazik değildi artık.

"Hayır, Namık Bey; Haliç'teki eylemle ilgili değil." İstediğim gibi yumuşak, anlayışlı çıkmıştı sesim. "Biz cinayet masasındanız. Ben Başkomiser Nevzat, bu arkadaş da Komiser Ali. Cinayet soruşturması nedeniyle buradayız."

Aklı karıştı, gözlerindeki anlam değişti.

"Cinayet mi? Ne cinayeti?"

Güçlükle sığdığımız kapının önünü gösterdim.

"Burada konuşmak biraz zor... İçeri geçsek..."

Emin olamadı. Bir yandan cinayeti merak ediyor, öte yandan tıpkı Leyla Hanım gibi bizi içeri almak istemiyordu. "Değerlendirme toplantısı yapacaktık da..."

"Namık Bey; anlamıyorsunuz galiba," diye sertçe söylendim. "Burada cinayetten söz ediyoruz. Eğer sorularımızı şimdi yanıtlamazsanız, korkarım sizi karakola götürmek zorunda kalacağız..."

Hiç çekinmedi karşımızda dikilmekte olan adam.

"Bunun benimle ne ilgisi var?"

"Çok ilgisi var. Çünkü öldürülen kişi Leyla Hanım 'ın eski eşi..."

Kestane rengi gözleri iri iri açıldı.

"Nasıl? Necdet mi? Necdet öldü mü?"

Şoka mı uğramıştı, yoksa rol mü yapıyordu, belli değildi. "Öldürüldü," diye düzelttim. "Gırtlağı kesilerek..."

Necdet gözünün önünde öldürülmüş gibi yüzünü buruşturdu.

"İşte bunları konuşacağız." Kapıya dayanan Ali, buyurgan bir sesle tamamlamıştı sözlerimi. "Toplantınızı ertelemeniz gerekiyor."

Tuhaf şey; Leyla gibi sevgilisi de kolayca atlattı yaşadığı dehşeti.

"Tamam, ama çok sürmez değil mi?"

"Sürmez, sürmez," dedim kapıya doğru hareketlenirken. "Tabii sizin soruları nasıl yanıtlayacağınıza da bağlı." Sonunda teslim oldu.

"Peki, buyurun."

Derneğe girince, Topkapı Sarayı'nın uçaktan çekilmiş büyükçe bir fotoğrafı karşıladı bizi. Saraya defalarca gitmiş olmama rağmen bu kadar büyük olmasına şaşırarak bir süre duraksadım fotoğrafın önünde. Ama benden başka Topkapı Sarayı'yla ilgilenen yoktu; Namık'la Ali'nin sofanın sonuna ulaştığını görünce fotoğrafı bırakıp onlara yetiştim. Leyla Hanım'ın dairesindeki gibi genişçe bir salona çıkıyordu sofa. Önce sol taraftaki duvarı boydan boya kaplayan, kaliteli bir ağaçtan yapılma kütüphane çekti dikkatimi. Tepeleme kitap doluydu. İstanbul hakkında kitaplar; renk, renk, çeşit, çeşit, Türkçe ve yabancı dillerde yazılmış kitaplar. Kütüphane dışında mütevazı mobilyalarla döşenmişti salon; tahta iskemleler, küçük sehpalar, orta yerde kocaman formika bir masa. Eylemden gelenler masanın etrafına çökmüşlerdi; dördü erkek, üçü kadın, yedi kişi. Kızıl saçlı, iriyarı delikanlıyla, kısa saçlı, esmer kızı saymazsak hepsi orta yaşlıydı. Bizi görünce başlarını çevirerek merakla baktılar. İçlerinden sadece kızıl saçlı delikanlı tedirgin olmuştu. Kurt köpeklerinin ortasına düşmüş bir sokak kedisi gibi ürkek, gri gözlerini bizden ayırmıyordu.

"Hayrola Namık Abi?"

Kavgaya hazırlanmışçasına boynunu içeri çekmiş, yumruklarını sıkmıştı. Allah'tan Namık Abisi onun kadar kolay sinirlenen biri değildi.

"Yok bir şey Kamil," dedi soğukkanlılığını koruyarak. "Polis beylerle biraz konuşmam gerekiyor da."

Polis beyler lafı, ötekileri de tedirgin etmişti. Anlamak isteyen gözler, birden yadırgayan bakışlara dönüşüverdi. Kısa saçlı kız, sanki bir şeyi koruyacakmış gibi yandaki divana doğru eğildi. Ne yapıyor bu diye bakınca, kapıda gördüğümüz bebeği fark ettim. İyi de polis lafını duyunca neden bebeğini koruma gereği duymuştu? Anlaşılan salondakiler bizden hiç hazzetmiyorlardı. Namık da farkındaydı bunun.

"Demekle ilgili değil arkadaşlar. Alakasız bir mesele. Fazla sürmez."

Bakışlardaki iğneleyici ifadeler değişmedi. Daha kötülerini gördüğümden umurumda bile olmazdı ama bir de şu bebek ağlamasaydı. Annesi hemen sarıldı yavrusuna. Neyse ki annesinin kokusunu alan bebek, neden beni yalnız bıraktın dercesine, bir süre homurdandıktan sonra sustu.

"Pek de önemliymiş toplantıları," dedi Ali alaycı bir ifadeyle. "Baksanıza, bebekler bile katılıyor..."

Sadece Namık duydu yardımcımın söylediklerini ama aldırmadı, salonun bitişiğindeki aralık kapıyı gösterdi.

"Gelin şöyle geçelim, daha rahat konuşuruz."

Odaya geçmeden önce salonun duvarlarındaki fotoğraflar dikkatimi çekti. Hayır, sanat fotoğrafları değildi bunlar; Büyük Bizans Sarayı 'nın üzerine yapılan beş yıldızlı otelin oluşturduğu tahribatı, Süleymaniye Cami'nin duvarlarını süsleyen eşsiz hat yazılarının bozulmaya yüz tutmuş halini, Bizans döneminden kalma Bukaleon Sarayı'nın çöplüğe dönmüş görünümünü, Kadırga'da yıkılmaya yüz tutmuş, eski, ahşap İstanbul evlerini, Beyazıt'ta Roma sütunlarının üzerinde kadın iç çamaşırı sergileyen seyyar satıcıyı, Marmaray kazısında alelacele kazılan antik limanın içler acısı durumunu, nakışlı mermerine siyah yağlı boyayla, "En büyük asker bizim asker," yazılmış Osmanlı çeşmesinin trajikomik halini, Topkapı Sarayı'nda paslanan antika silahları, çürüyen resimleri, giysileri gösteriyordu. Yani

tarihi nasıl katlettiğimizi yüzümüze çarpan fotoğraflardı bunlar. Ve sağ tarafta, uçuk sarı duvarın üzerinde kırmızı italik harflerle yazılmış kocaman bir pasaj yer alıyordu. "Ey Sinan, senin marifetin olmadan, ol vechiyle na ehil kimselere mimarlık ettirmeyesin." Altında Kanun-i Sultan Süleyman'ın oğlu II. Selim yazıyordu.

Odaya geçerken merakla sordum.

"Burada ne yapıyorsunuz Namık Bey? İSD ne demek?" Soruyu yanıtlamak için pek istekli görünmüyordu.

"İSD, bir sivil toplum örgütü," dedi zoraki bir tavırla. "Kentin tarihine sahip çıkma girişimi."

Ahşap iskemleleri gösterdi.

"Şöyle oturabilirsiniz."

Benim oturacağım iskemleye eylemde kullandıkları afişlerden biri yayılmıştı. Hep aynı fotoğraf; eski, ahşap İstanbul evlerinden biri. Altında, "Yıkma, yakma, koru!" sloganı yazıyordu. Afişi katlayıp üzerindeki kaplama hafifçe kabarmış olan sehpaya koyduktan sonra oturdum iskemleye. Yardımcım da karşımdaki boyaları dökülmüş iskemleye yayılmıştı. Namık küçük masanın gerisindeki, kim bilir kimin işyerinden getirtilmiş büro koltuğuna yerleşirken, duvarda asılı duran fotoğraf çarptı gözüme. Tarihi surların içinde genç bir anne piknik tüpünün üstünde yemeğini pişirirken, eşi ucuz bir kilimin üzerine bağdaş kurmuş, sigarasını sanyor, küçük oğulları ise öndeki eksik dişlerini göstererek bütün sevimliliğiyle kameraya gülümsüyordu.

"Bu en masumu..." diye belirtti fotoğrafa baktığımı gören Namık. "Başını sokacak yer bulamayan insanlann hayata tutunma çabası. Tarihi sığınacak bir yer olarak görmesi. İronik tabii... Asıl korkunç olan bu işten para kazananlar..." Öfkesini bastırmak ister gibi derin bir nefes aldı. "İSD'yi anlatıyordum. Açılımı İstanbul'u Savunma Derneği'dir."

Kibirli bir havası vardı, sanırım bizi küçümsüyordu. Bunu da belli etmekten çekinmiyordu. İşte bu yüzden Ali hiç hoşlanmadı ondan.

"İstanbul'u Savunma Derneği," diye yineledi alaycı bir sesle. "Peki kime karşı savunuyorsunuz İstanbul'u?"

"Barbarlara karşı savunuyoruz." Davasının haklılığından emin bir adamın kararlılığı vardı sesinde. "Neredeyse üç bin yıllık bir tarihi yok etmek isteyen talancılara karşı..."

Kendini kaptırmış, daha sürdürecekti ki, "Kim istedi savunmanızı?" Hasmına posta koyan mahalle kabadayısı edasıyla konuşmaya başlamıştı Ali. "Bildiğimiz kadarıyla cerrahmışsınız, size ne şehirden, tarihten. Size bu şehre yardım et diyen mi var?"

Kaş göz işaretiyle susturmaya çalıştım, olmadı; bütün dikkatini cerraha verdiğinden beni fark etmedi bile. Bu ateşli polisin niyetini anlayan Namık dirseklerini masanın üzerine yasladı.

"Evet var." Küçük pencerenin gerisinde bütün ihtişamıyla yükselen tarihi tapınağı gösterdi. "Bakın, görüyor musunuz?"

"Molla Zeyrek Camii," diye mırıldandım.

Caminin adını bilmeme şaşırmıştı,

"Yoksa bu semtte mi oturuyorsunuz?"

"Pek uzak sayılmaz... Balat'ta."

"Şimdi anlaşıldı. Yine de bravo Nevzat Bey; çünkü insanlarımız kendi mahallesi dışındaki camilerin isimlerini bilmez. Tabii Süleymaniye, Fatih, Eyüp gibi camiler hariç. Neyse... Evet, Molla Zeyrek Camii'nden bahsediyordum, eski ismiyle Pantokrator Kilisesi'nden. Neredeyse bin yıllık bir mabettir burası. On ikinci yüzyılda tam on iki yılda tamamlanmış." Alaycı bir parıltı geçti gözlerinden. "On iki havariyle bir ilgisi var mıdır, bilmiyorum. Kilise önce medreseye sonra da camiye çevrilmiş. Adını da medresede ders veren Molla Zeyrek adındaki âlimden almış."

"İyi de bunları niye anlatıyorsunuz?" diye homurdandı Ali. "Bize ne caminin tarihinden?"

"Sorunuzun yanıtını vermeye çalışıyorum, biraz sabırlı olursanız anlayacaksınız." Hayır, kızmamıştı, en küçük bir sinirlilik belirtisi bile yoktu hareketlerinde. "Ama gördüğünüz gibi, bu muhteşem eser hâlâ kırık dökük, hâlâ yeterli bakımdan yoksun. Bazı geceler, geç saatlere kadar dernekte kaldığım zamanlarda, özellikle de dolunay olduğunda, bu eski tapınağın içinden bir ruhun gökyüzüne yükseldiğini görürüm. Kiliseyi yaptıran İmparatoriçe Eirene'nin mi ruhudur, yoksa bizim Molla

Zeyrek Efendi 'nin mi bilinmez ama bu bedensiz varlık bana şöyle seslenir: 'Neden bir şey yapmıyorsun? Neden bu kutsal hazinenin çürümesine engel olmuyorsun? Neden bizi savunmuyorsun?' İşte bu yüzden ben bu mabedi, bu şehirdeki tarihi eserleri savunmaya zorunlu hissederim kendimi. Eğer o gün, bu şehir için iyi bir şeyler yapmışsam huzur içinde uyurum. Zeyrek Camii'nin ruhu rahat bırakır beni. Ama bir şey yapmamışsam, işte o zaman, o inatçı ruh bir karabasan gibi çöker üzerime." Esmer yüzüne yakışan alaycı gülümsemesini takındı yine. "İşte böyle Ali Komiser, benden bu işleri yapmamı isteyen doğrudan o ruhtur, bu mahallenin, bu semtin, bu şehrin ruhu..."

*"Madam Bovary"**
Anil Ramdas

Bir göçmene "Madam Bovary" diye seslenmek kulağa yapmacıklı geliyor ya, işte o ben oluyorum. Kaldı ki, bu düşünce, kitabı saçma sapan bir çevirisinden, hava sıcaklığının da en az o denli saçma sapan olduğu Surinam'da okuduğumdan bu tarafa beni bir daha terk etmedi gitti. Kitabın bana neden öylesine çekici geldiğini de anlamış değilim. Yoksa Flaubert böyle olsun mu istemişti? Hem sonra beni tutup da okuyucularından biri olarak varsaymış olabilme ihtimali de öylesine uzak ki. Kitabın yazıldığı dönemde kölelik Surinam'da hâlâ devam etmekte, atalarımsa Uttar Pradesh'deki pirinç tarlalarında didinip durmaktaydılar. Yeri gelmişken, Flaubert, Üçüncü Dünya hakkında ne biliyordu ki? Orada Frengi kapılabileceğini. Yirmi dokuzunda Kahire'ye vardığında ayağının tozuyla o Avrupalı pir-ü paklığını çok geçmeden Mısırlı bir kaldırım yosmasında yitirivermiş bile. Oysa dört yıl öncesinde, kendi ifadesine göre, tutup Brahmanlığa heves etmişti, isabet olmuş derim ben buna işte. Gelgelelim, ondan çok değil, kısa bir süre evvelindeyse bir domuz olma iddiasındaymış, ya da bir katırcı. Flaubert'in ihtiraslarını, demek oluyor ki, o denli ciddiye almaya gerek yok.

Flaubert gerçek anlamda zencilerle ilk kez karşılaştığında otuz iki yaşındaydı. 1853 yılında kaleme aldığı mektuplardan birinde şöyle der: "İnsanın gidip Grande Rue'de beş metelik gibi bir ücret karşılığında yakından görüp inceleyebileceği Bantu

* "Papağan, Boğa ve Tırmanan Begonyalar"dan alınmıştır.

yerlileri bunlar. Sırtlarına kaplan postu geçirmiş, ne söyledikleri anlaşılmayan ve homurtu benzeri sesler çıkartan yabanıl birer hayvan. Akkor olmuş kömür kazanın etrafına maymunlar gibi çöküp dizilmişlerdi. Dört taneydiler, oraları buraları hamaylılar, dövmelerle kaplıydı, bir deri bir kemik, iskelet gibiydiler ve öyle de çirkindiler ki. Yanan bir piponun renginde renkleri; dümdüz suratları, bembeyaz dişleri ve iri iri gözleri vardı; şaşkın bakışları, üzüntülerini, meraklarını ve uyuşukluklarını ele veren cinstendi; yuvalarındaki tavşanlar gibi akkor olmuş kömürün çevresinde amaçsızca devinmekteydiler. (...) Öyle ki, yeryüzünün ilk insanlarıyla karşı karşıya gelmiş gibiydim sanki. Daha yeni doğmuşlardı da timsah ve kaplumbağalarla birlikte yerlerde sürünerek ortalıkta dolanıyorlardı."

Vahşilerden biri, yaklaşık elli yaşlarında bir kadın Flaubert'e oracıkta âşık oluverir: "En uygunsuz biçimde bana yaklaştı," diye yazar Flaubert, "beni kollarının arasına almaya kalktı, bu sahneye tanıklık eden diğerleri bayılacak gibi oldular. Orada ancak bir on beş dakika kalmıştım kalmasına ya o ilkel kadın bana uzun uzadıya aşkını ilan etti."

Flaubert ırkçı mıydı? Üzerinde yeterince düşünülmeden çıkartılıvermiş bir sonuç olurdu bu, zira aynı mektupta şu sözlere de yer verir Flaubert: "Zayıflık, çılgınlık, aptallık ve yabanıllık adına içimde ne varsa, bir anda gözlerimin önünde tutuşup, alevlere karışıverdiler. Yoksa bu zavallı yaratıklar beni de kendilerinden biri mi sanmışlardı? Onlarla benim aramda şu ya da bu türden bir bağ olduğunu mu hissetmişlerdi? Öyle olsa gerek."

Flaubert bu etnik sorunsalı derinden derine ele almaya vakfeder kendini. Madam Bovary'de öyle fazla farkına varmayız bunun, belki eczacıyla Leon arasında geçen konuşma dışında. Leon zencilerle yatmanın nasıl bir şey olduğunu merak edip durur, bunun üzerine eczacı da: "Boş versene, öyle bir şey daha çok sanatçılara göre," der.

Öyle olsa bile, Madam Bovary'yi okumanın, daha sonraları göçmen deneyimi olarak adlandırılacak bir erken alegori olduğu savında diretiyorum ben. Chabrol'un filmini görüp, kitabı da şöyle üstünkörü okuyuverenler Madam Bovary'nin, konusunu aşktan aldığını düşünmekte gecikmezler. Oysa 1974 yılında

Jonathan Culler, "Hayır efendim," diye karşı çıkar bu düşünceye: aşk, özlem için kullanılan bir metafordur ve Madam Bovary konusunu "sıkıntı" ve "düş kırıklığı" ikilisinden alır. Şayet bu gerçeğin ayrımına daha önceden vardıysanız, her sayfada bu yorumun delilleriyle göz göze gelirsiniz. Genç Emma'nın hakkında çok şey okuduğu Tanrı'yı bulmak üzere manastıra gidişi sıkıntı yüzündendir. Dönüp dolaşıp karşımıza yeniden yeniden çıkan temanın avansıdır bu: okumak düşlemdeki deneyimlerin illete uğramış halidir. Ve değil mi ki, düşsel deneyimlerini yaşamın gerçekliğine uyarlamak isteyenler yanılgının kollarında bulur kendilerini. Emma da benzer şekilde, düş kırıklığına uğrar ve yollara düşer. Evin içinde sıkışıp kalmıştır, zira bu, boşluk ya da ataletle hiçbir ilintisi olmayan, gerçekleşmeyen beklentilerle, özlemlerle edebiyat tarafından diriltilmiş bütünüyle *Flaubertiyan* bir sıkıntıdır.

Hakkında kitaplar dolusu okuduğu şeyleri peki kendisi ne zaman yaşamaya başlayacaktır? Köy doktoru Charles Bovary ile karşılaşmalarının ardından Emma özlemlerinin zincirlerini kıracağını, artık onları özgürlüğe kavuşturacağını düşünür. Sonunda, o da hep kitaplarda okuduğu, okudukça da büyüsüne kapıldığı "coşkunluk", "ihtiras", "mest olmak" gibi sözcüklerin anlamlarını yaşayarak öğrenebilecektir. Ne var ki, bilindiği gibi, daha birkaç gün geçmiştir ki Emma, kocasıyla yaptığı konuşmaları "ufacık olsun bir his uyandırmaktan, bir kahkaha ya da illüzyon yaratmaktan uzak, bayağı insanların bayağı kılıkları içerisinde düşünüleriyle gezinip dolaştığı sokaktaki kaldırım taşları kadar düz," bulur.

Emma'da Charles'a karşı bir nefret oluşmaya başlar, ancak kendi pasif hali ve amaçsızlığından daha fazla nefret etmektedir. Ölümcül uğraşısının derinliklerinde bulur kendini yeniden: okumanın. Başka dünyalara, Paris'e, aristokrasiye, kent modasına dair okur durur; stil, müzik ve dansa, şöhretler ve onların nasıl vakit geçirdiklerine dair kitaplar okur.

Bütün bu okumalar onu yalnız bir noktaya doğru sürükler: paniğe başkalaşan bir özleme. Yakışıklı, zengin, şık, cesur ve incelikli Rodolphe ile tanışır; sorulması gereken soru şudur: Rodolphe gerçekten var mıdır, yoksa o salt, Emma'nın yaşamını

yutarcasına tüketerek geçirdiği ucuz romanlardan fırlayıvermiş, bir başkişiden mi ibarettir? Burada, "Yan Etkiler" adlı kitabında Profesör Kugelmass hakkında bir öykünün de yer aldığı Woody Allen'in yorumunu izliyorum; daha sonraları söz konusu tema "Kahire'nin Mor Gülü" adlı filmde de işlenmiştir. Emma'nın, gerçekte kitapların dünyasından çıkıp gelen biriyle zina yaptığını öne sürer Allen. Dolayısıyla Emma uzun zamandır zina yapmakta, diğer bir deyişle ne zaman bir kitap okusa, kocasına sadakatsizlik etmiş olmaktadır. Elbette ki Emma bunu bilemez, edebiyat yoluyla zinanın, kanlı canlı bir adamla çimenlerin üzerinde yapılan zinadan ölesiye daha zevkli olduğunun ayrımında değildir.

Emma düş ve gerçekliği tersyüz etmiştir, şimdi kendisi de tıpkı Rodolphe gibi bir roman karakteri olmayı, onunla uzaklara kaçıp, palmiyelerin gölgesinde, çatısı dümdüz, tek katlı bir evde yaşamayı istemektedir –tropiklerde bir ev mi yoksa? Yo hayır, haddinden fazla ileri gitmiş oluruz. Bir insan, edebiyatı ne denli severse sevsin, hiçbir zaman edebiyatın parçası olamaz. Düşle gerçekliği karıştıranların, edebiyat dünyasının derinliklerine kör dalışı yapanların payına düşen esaslı bir budalalık olur. Ya büsbütün felekleri şaşırır ya da en azıyla, mutsuzluğun pençesine düşerler. Budalalık Flaubert'in zaaflarından, Emma Bovary aslına bakıldığında, budala şahsiyetin kusursuz bir yaratısı. Mutluluk, masumiyetten, öz farkındalığın eksikliğinden, cehaletten alır kaynağını. Okumayı sevenler her bakımdan mutsuz insandırlar. Var olmayan bir gerçekliği deneyimlerler, damaklarında, ağızlarına bir parmak olsun çalınmamış balın tadı vardır.

Neden şimdi tutup da göçmenlerin mükemmel Emma'lar olduklarını söylüyorum ki? Nedeni gün gibi ortada: kolonideyken, Hermans, Reve, Wolkers, Arthur van Schendel, Bordewijk, Slauerhoff, Bomans ve Carmiggelt'in* yapıtlarını yutarcasına okurduk. Bizim olmayan bir dünyaydı deneyimlediğimiz, ancak kütüphanenin kapısından içeri girdiğimiz sıklıkta tadına bakabildiğimiz bir düş dünyasına ait olanlar. Anavatandan öyküler, o içinde tutsağı olup kaldığımız, bizi afallatan tutum ve davranış bütününden kaçış biletlerimizdi: kakao yağına bulan-

* Hollandalı yazarlar (Ç.N.).

mamış bedenlerle sürdürülen bir yaşamdı düşlediğimiz; bedene tam oturan giysilerin, sardalye yerine bifteğin, mazinin sahte imgelerini değil de, şimdinin sahici imgelerini yansıtan filmlerin olduğu, şiddetin ve ırkçılığın yaşanmadığı bir dünyaydı. Lisedeyken bu diğer dünyaya yapacağımız yolculuk adına kelimenin tam anlamıyla zihinlerimizi tıka basa doldurmuştuk. Anavatanımız Surinam'da, kendi Charles'larımızın dizinin dibinde kalmak akıllarımızın köşesinden geçmiyordu bile.

Çev. Burak Sengir

İstanbul
Arnon Grunberg

Ramazan Öztürk, savaş fotoğrafçısı ve belgesel yapımcısı Kürt kökenli bir Türk.

Onu ünlü yapan fotoğraf, 1988 ilkbaharında Irak'ın Halepçe'ye yaptığı zehirli gaz saldırısı sonucunda hayatını kaybeden bir anne ile çocuğunu görüntülediği fotoğraf.

Öztürk'ün bürosu İstanbul'un dışında bir apartman dairesi, üstünde büyük harflerle "Yoga Academy" yazan binanın yakınında.

Kırklı yaşlarının sonlarındaki Öztürk, başında siyah kasketi, üstündeki gri ceketin içine giydiği beyaz gömleğiyle insana savaş fotoğrafçısından çok moda dünyasında çalışan birisi olduğu izlenimini veriyor.

Bürosunun duvarları kendi çektiği savaş fotoğrafları ile dolu. Şöminenin üstünde Saddam'ın zehirli gaz saldırısı sonucu hayatını kaybetmiş olan anne ve çocuğun resmi asılı.

Öztürk'ü görmeye, Irak'ın Kürdistan bölgesinde iyi ilişkileri olduğu ve ayrıca savaş fotoğrafçılığı hakkında anlatacağı ilginç şeyler de olabileceğini düşündüğüm için gittim.

Derli toplu çalışma masasının üstünde duran laptopun arkasında kendisiyle aynı yaşlarda ama onun kadar modaya uygun giyinmemiş olan kadın asistanı ile birlikte oturuyordu. Asistanı da yazılı basında çalışan bir gazeteciymiş. Öztürk İngilizce konuşmayı tercih etmediği için konuşmamızı benimle birlikte seyahat eden tercümanım Lâle* aracılığıyla sürdürdük.

Öztürk: "Fotoğraf, bir sözün ya da bir filmin yapamayacağı-

* İlgilinin talebi üzerine gerçek ismi kullanılmamıştır.

nı yapabilir," dedi, "bir bakışta insanların yapabileceği kötülüklerin bilincine varabilirsin."

Tercümanım içini çekerek, "Söylediği inanılmaz bir şey," dedi, "öyle derin ki."

Öztürk'e hafiften âşık olduğunu düşünüyorum.

"Fotoğraflarınızda farklı bir estetik anlayışı seziyorum," dedim, "estetiğin çalışmalarınızdaki rolü nedir? Savaş fotoğraflarında güzellik ön planda tutulabilir mi?"

Öztürk cevap vermeden önce iç geçirdi.

"Cesetlerin arasında durduğun zaman aklına elbette estetik gelmez. Ancak aynı zamanda estetik öylesine içten gelen bir sezgi ki, ondan kurtulmak mümkün değil. Benim fotoğraflarım doğal olduğu için estetik. Fotoğrafların üstünde hiç oynamıyorum."

Realizmin arada bir savunulması gerekir.

Öztürk ayağa kalkarak ağlayan üç Sırp askerin fotoğrafını gösterdi. "Savaş fotoğrafçısının kişiliği fotoğraflarında ifade bulur. Acı her iki tarafta da var."

Her şeyi adil olarak paylaşacağız, özellikle de acıyı.

İkram edilen kahve ile kurabiyelere kimse dokunmadı.

"Film uçar, fotoğraf kalır," dedi Öztürk.

Kibirli haberci, haberinin önüne geçer. Bu özdeyişten kurtulabileceğimi sanmıyorum.

Ankara

İstanbul ile Ankara arasında çok güzel bir otoyol var. İstanbul'dan sonra Ortadoğu'nun başladığı düşüncesi otoyol anlamında doğru değil.

İstanbul'un banliyölerinden birinde şöför Ümit, karısı ve baldızı ile vedalaştı. Boş zamanlarında model yapımı ile ilgileniyormuş. Bize bir benzin istasyonunda yaptığı model gemilerin fotoğraflarını gösterdi.

Ankara'da burnumuza Irak'ın kokusunun geleceği ümidimiz de suya düştü. Her ne kadar kaldığımız otelin hemen yanında gecekondu mahallesi başlasa da Irak'ın sırrı gecekondu

mahallelerinde gizlenmiş olamaz.

Şu anda burada olduğuma göre Anıtkabir'i ziyaret etmemek olmaz, Atatürksüz bir Türkiye düşünülemez.

Anıtkabir'e doğru giderken Lâle, "Burada duralım Atatürk Bey'e çiçek almak istiyorum," dedi.

"Bey" kelimesinden etkilendim.

Lâle, Amerikan Kongresi'nin "Ermeni Soykırımı" kararını kabul etmiş olmasından dolayı sinirli ve kırgın. Lâle'ye göre son kararı bilim adamlarının vermesi gerekiyor. "Ayrıca, Ermenileri Kürt isyancılar öldürdü," diye ekliyor.

Anıtkabir girişinde iki asker nöbet tutuyor. Onlar bana eskiden Doğu Berlin'de Meçhul Asker Mezarı başında nöbet tutan askerleri hatırlattı.

Anıtkabir, şahısların yüceltilmesinin sadece komünist ve faşist ideolojilerle sınırlı kalmadığının bir göstergesi. Ancak Anıtkabir'in "etkileyici" olduğunu yadsımamak gerek hatta "güzel" bile denebilir. Az biraz faşizm, yapının estetik kalitesinden bir şey eksiltmemiş.

Lâle, "Ona çok kötü bir şey yaptılar," dedi, "Atatürk eskiden daha iyi bir yerde yatıyordu."

Atatürk bir süre Etnografya Müzesi'nin karşısındaki sarayda yatmış. Ziyaretçi sayısının artmasıyla saray küçük gelmeye başlamış.

Anıtkabir'in yanında Atatürk'ün hayatı ile ilgili, içinde pijamasının, süvari pantolonunun, şapkasının ve doldurulmuş köpeğinin bulunduğu bir müze var.

Öldüğüm zaman ben de yüceltilmek istiyorum.

Akşam, birlikte seyahat ettiğim tercümanımın tanıdığı üç arkeolog ile birlikte Gar Lokantası'nda yemek yedik. Kilolu bir hanım olan arkeolog İlknur Özgen, "Ordu bizim kurtarıcımız," dedi, "ülkenin yüz yıl geriye gitmesini istemiyorum, Cumhurbaşkanımızın karısının türbanlı olduğunu görmek beni üzüyor."

Kimi Türk, ordunun yetkilerinin azaltılmasını, kimi Türk de ordunun kendisini kurtarmasını istiyor.

Yirmi yıldır eşiyle birlikte Türkiye'de yaşayan Amerikalı arkeolog Marie-Henriette Gates son yirmi yılda ne kadar çok

şeyin değiştiğini anlatıyor:

"Buraya ilk geldiğimiz zaman mesela ampul yoktu, sadece kırmızı ve mavi ampul vardı. Yatmaya giderken salondaki ampulu yerinden çıkartıp yatak odasına takıyorduk."

Müzisyenler içli bir şarkı çalıyor.

"Ne söylüyorlar?" diye soruyorum

"Aşk şarkısı," diyor Lâle, "Beni mahvettin."

Gerçek aşk mahveder, Türkler bunu iyi anlamışlar.

Geceyarısından sonra neredeyse tamamen boşalmış olan diskotek Arpej'de klavyenin başında bir adam taburede oturmuş bir şeyler çalıyor. Bir masada oturan yedi adam, içkilerini bitirmeden aniden diskoteği terk ediyor.

Garson: "Bunlar kaçak Ruslar ve Ukraynalılar, polis baskını olacak diye aniden gittiler," diyor.

On beş dakika daha kaldım ama polis baskınını göremedim.

Adana

Irak'ın Diyala bölgesindeki "Forward Operating Base Warhorse"da bir masaj salonu var. Salondaki üç masör de Adanalı. Bana anlatıldığı kadarıyla masaj yaptıklarına "mutlu son" vaad ediyorlarmış, yani orgazma ulaşıldığı anda duran el yardımıyla gerçekleştirilen doyum.

Masaj yaptırdım ama "mutlu son" olmadı. Daha sonra güvenilir kaynaklardan öğrendiğime göre komutan gerçekten "mutlu son"lar yaşatıldığı için o masaj salonunu kapatmış.

Akdeniz kıyısındaki berbat şehir Adana'da Türkiye'nin erotik merkezini bulmayı ümid ediyorum.

40 yaşlarına yaklaşmış bir adamın hafif kadınların kollarında mutluluk arayışı.

Adana'da bolca hafif kadın var ama mutluluk hiçbir yerde yok.

Burada Türkiye'nin en büyük camiini gördüm, yepyeni ve bomboş, zengin bir iş adamı kendi adının verilmesi şartıyla bu caminin yapılmasını finanse etmiş. Kapıcı minarelerden birine

küçük bir asansör ile on lira karşılığında çıkılabileceğini söyledi.

Yukardan görülen manzara çok etkileyici ancak esen kuvvetli rüzgârdan minare sallanıyor ve her an deprem olacakmış duygusunu veriyor.

Camiden yürüyüş mesafesi uzaklıkta alkol satılmayan bir sanatçılar kahvesi var. Burada heykeltraşlık kursu veriliyor.

Tercümanımla birlikte greyfurt suyu içiyoruz, "Türkiye'de ayrımcılık yok," diyor, Lâle "Müslümanlığa göre Allah'ın gözünde bütün insanlar eşittir."

Portakal ağacı altında otururken onun bir fotoğrafını çektim, hatıra olarak.

"Sil o fotoğrafı," dedi hiddetle.

Homurdandım. "Sen aşağılık bir mahluksun. Ankara'daki eşek olayından sonra sana güvenmiyorum."

Ha, şu eşek olayı. Ankara'da antika oyuncakların da bulunduğu bir endüstri müzesine gitmiştik, oyuncakların üstüne oturmak serbestti. Tercümanıma, "Haydi bin şu eşeğe ben de fotoğrafını çekeyim," demiştim.

Belki de oyuncak eşekler Türkiye'de sapıklığın sembolüdür. Turistin bilgisizliği kutsaldır.

Sanatçılar kahvesinde otururken tercümanım, "Sen büyük bir yazarsın, büyük bir yazar gibi davranmalısın," dedi.

Büyük yazarlar boş zamanlarını nasıl geçirir bilmiyorum.

Yanyana odalarda kaldığımız otele geldiğimizde tercüman bana, "Ben seni aşağıladım. Şimdi senin de beni aşağılaman gerekiyor. Hadi bana küfür et. Sözcükler konusunda başarılı olan sensin," dedi.

Bu seyahatimde kendimi romanlarımdan birinin içine girmiş gibi hissediyorum. Bunun mutluluğuma katkısı olup olmadığından emin değilim.

Daha çok sonun yaklaştığının bir işareti.

Çev. Gül Özlen

"İstanbul İstanbul uzakta
*İstanbul'a ateş etmeyiniz."**
Ayfer Tunç

Şehir dediğimiz şey, haritalarda işaretlenen bir toprak parçasından, birtakım çatık kaşlı, sinirli meslek erbabının planlayıp durduğu bir arazi parçasından, iyi kötü bir altyapıyla donanmış bir yerleşim bölgesinden ya da en basitinden ansiklopedilerde bir kavramdan ibaret değildir. Şehir dediğimiz şey resmi belgelere, haritalara, nazım planlara, monografi ve ansiklopedilere sığandan, içinde yaşayanların toplamından çok daha fazla bir şeydir. Şehir dediğimiz şey neredeyse canlı bir organizmadır.

Şehir, yurt olduğu herkesin hatıra kesesinde kendine büyük bir yer bulan ve ruhumuza doğrudan nüfuz eden bir "şey"dir. Kendi kişisel tarihimize yataklık eden şehirlerin tarihi ile kendi tarihimizin kesiştiği zamanların önemi diğer sıradan zamanlardan fazladır.

Birisi İstanbul'da on gün yerden kalkmayan karın başladığı gün evlenmiştir örneğin, bir sürü aksilik olmuştur o gün, araba çalışmamıştır, nikâha geç kalınmıştır. Bir başkası ilk Boğaz Köprüsü'nün açıldığı gün doğmuştur. Ya da bir genç önemli bir iş görüşmesinden dönerken Halaskârgazi Caddesi'nde Hırant Dink'in öldürüldüğünü öğrenmiştir ve işe başlamak sevinci İstanbul'un tarihine düşen bu kara leke nedeniyle kursağında kalmıştır. Bir başkası sınava İstanbul Üniversitesi'nde girmiştir,

* Cemal Süreya'nın "Tabanca" adlı şiirinden.

çıkınca Beyazıt Kulesi'nin dibine oturup hayal kurmuştur, sonra sınava girdiği bu üniversiteyi kazanmıştır ve yıllarca anlatır bunu.

Hatıralarımızı şehirlerimizden ayıramayız. Çünkü şehrimizin tarihi ile kendi tarihimizin kesiştiği yerlerde özgeçmişimize ait büyük parçalar oluşur.

Şehir bütün bunların ötesinde aşktır.

Bazı insanlar şehirlerine iflah olmaz bir âşık gibi bağlıdırlar ve bazı şehirlerin âşıkları eziyet görmekten hoşlanan, sadist âşıklar gibi çılgınlık çizgisini bile aşarlar. Her şehrin aşığı da kendi aşkının, kendi şehrinin biricik, tek ve en sevilesi olduğuna inanır, aşkını ölümüne savunur. Ama şehirlerle aşk tek taraflıdır, biz onun aşkından ölüp biterken, o bizi umursamaz, bizim farkımızda bile değildir, kendi zamanını yaşar.

İstanbul tam da böyle bir sevgilidir, maşuklarına huzurlu bir aşk vaat etmez. Aksine, inişli çıkışlı, fırtınalı bir ilişki yaşanır onunla. Yemin billâh terk etmelerle, sonra baş önde kös kös geri dönmelerle ve bağrına tekrar sokulmalarla ilerler. Çünkü İstanbul maşuklarını horlar. Hem, Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre, İstanbul'dan ya nefret edilir ya da bu şehir uğruna ölünecek bir kadın gibi çılgınca sevilir.

Ben de kendi aşkımın biricik olduğuna inananlardanım, "rabbin bana bir nimeti varsa o da" İstanbul'dur; canıma da okusa, iflahımı da kesse İstanbul benim için daima "gül pembe dehen"dir.

İstanbul kadın bir şehirdir bence. Allah vergisi güzelliğinden emin, her an yeni bir kocayı içgüveysi almaya hazır, yaşlı ama dominant bir kadın.

Dünya yansa bir çuval samanı yanmaz gibi görünür ama içten içe kendini hırpalar. Karmaşıktır, hem kan kussa kızılcık şerbeti içtim der, hem giden kocanın akıbetini merak eder. Gururundan tek kelime etmez belki, ama unutmayalım, Bizans'ın güvenilmez torunudur, atalarından dalavere geni almıştır, yeri gelirse yapacağını yapar.

İstanbul pek çok şeydir, bazen her şeydir.

Başka şehirler "biz" olabilir, ama İstanbul "ben"dir, bencidir, İstanbul bir bütündür.

Edebiyle yaşlanmış anneanne değildir, gözü çöplükte dul babaannedir.

Arızalı çocuklar şehridir, toprağını sıksan arızalı bir hikâye fışkırır. İyi yetişmiş çocuklarının yoldan çıktığı çok görülmüştür.

Burç olsa balık burcu olur; ruh hali dalgalıdır, bir günü bir gününe uymaz, ama yükseleni aslandır, bin yıldır ayaktadır.

Bizans'tan beri uğurlu taşı mermerdir, üstelik yeri yedi kat kazsan altından yine bir mermer İstanbul çıkar.

Ankara'nın uğurlu rakamı 1923'tür, İstanbul'unki 1453. Neredeyse beş asır büyüktür başkentten ve başkent olma unvanını alçakgönüllülük olduğu sanılan gizli bir kibirle teslim etmiştir Ankara'ya.

İstanbul erkek bir şehir olsa asla evine bağlı bir baba olamaz, meyhaneden alınıp eve getirilen sarhoş kocalara benzer.

Başkenti ve daha pek çok şehri milli mimari donatmıştır, ama İstanbul'u Mimar Sinan İstanbul yapmıştır.

Pek çok şehirde gösteri sahnelenirken İstanbul şov yapar, her ne yapacaksa. Akmayan trafiğinin çığlığı bile stadyumda sahneye konmuş bir şova benzer.

Bir roman olsa İstanbul, Suç ve Ceza olamaz, olsa olsa Anna Karenina olur ya da Aşk-ı Memnu.

Türkiye akreptir, İstanbul yelkovan. İstanbul'da hayat altmış kat hızlı yaşanır.

Mesela Bursa misafir odasıdır, İstanbul kirli mutfak. Ankara oratoryodur, İstanbul en pespayesinden potpuri. Eskişehir mazbut nişanlıdır, İstanbul ise Allahsız sevgili.

İstanbul Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal ve Sait Faik'tir; bu üçlünün iflah olmaz İstanbul aşkı bence henüz aşılamamıştır.

İstanbul daimi bir hafta sonunu yaşar. Hemen herkes 7/24 çalışıyormuş gibi koşturur. Ama aynı zamanda hemen herkes sanki işsiz ve aylaktır, öylesine doludur parklar ve caddeler. Başka şehirler karınca gibi didinirken, İstanbul bir ağustosböceği gevşekliği içindedir.

Memurlar İstanbul'a ait olamazlar pek, çünkü İstanbul'un kendisi çekirdekten yetişme tüccardır.

İstanbul deyim-atasözü bilmez, uçuk aforizmaları sever.

Hisarlar ve burçlar şehridir. Hiç olmadık bir yerden bir türbe, bir mezarlık veya eski bir çeşme çıkıverir ve ne yazık ki hepsi de haraptır. İstanbul'un ihmal edilmiş çeşmeleri ve türbeleri hüzünlü dilencileri andırır.

İstanbul Edip Cansever'in Oteller Kenti şiirleridir, Cihat Burak'ın tablolarıdır. Nasılım diye soran Ruhi Bey'in evidir.

Anadolu kırlangıç ve kekliklerin ve daha bin çeşit kuşun ülkesi olabilir, ama İstanbul martıların ve vapurların yurdudur. Haydarpaşa Garı'nın görkemine, Sirkeci Garı'nın tarihine rağmen İstanbul'da trenler vapurların gölgesinde kalır.

Ankara mesela siyaset sosyolojisi doktora sınıfıdır, İstanbul her alanda müzmin lisans öğrencisidir. Ankara'da ağır abiler birbirlerine "hocam" derler, İstanbul'da fırlama gençler arkadaşlarına "hacım" diye hitap ederler.

İstanbul daima histeriktir. Mental bir hastalık olsa, bipolar bozukluk ona uyar.

Anadolu rustik ve domestiktir, İstanbul yüzsüzce kozmopolit.

Spor olsa engelli koşu, yemek olsa balık, çerez olsa buzlu badem, içki olsa rakı olur. Bir film olsa, İstanbul'da siyasi polisiye işlemez, ama demode avantürü yeniden canlandırabilir. Tiyatro olsa neşeli bir bulvar tiyatrosudur, Brechtle dostluğu sanıldığı kadar kuvvetli değildir. Moda olsa vintage'dır, ama aslında ne giyse yakıştırır. Ev olsa yalıdır, araba olsa hala taş gibi bir Chevrolet.

İstanbul'da yürüyüşlere aheste başlanır, ama bir anda telaşlı hızlı koşuya döner.

İstanbul'da üç mevsim çiçeksiz geçer; ama bahar gelince erguvanlar, laleler, mor salkımlar, mimozalar aynı anda çıldırır.

Renk olsa gri-mavi, rüzgâr olsa lodos, tatlı olsa kazandibi veya sakızlı muhallebidir.

İstanbul aynı anda hem bestseller roman hem Altın Palmiye'lik festival filmi olabilecek kadar karmaşıktır.

Kaçma isteği uyandıracak kadar hakiki, varlığından şüpheye düşülecek kadar hayalidir. Sanki şehir değil, şehir efsanesidir; aynı zamanda yedi artı yetmiş tepeli, yetmiş bin problemli, kaskatı bir gerçektir.

Tanrının bütün güzellikleri İstanbul'a vererek haksızlık yaptığı, sonra bu güzelliğe İstanbulluyu vererek adaleti sağladığı söylenir.

Anadolu'nun nezaketi yüzyıllardan süzülmüştür, samimidir, herkesedir. İstanbul bunu kendine özel sanır, şımarır. İstanbul'un nezaketinin kaynağı Avrupa'dır, objektiftir, hesaplıdır. Anadolu bunu kendine karşı sanır, alınır, kırılır.

İstanbul çatılar ve sular şehridir, pitoresktir, ama aynı zamanda grotesktir.

İstanbul dünyanın silueti en güzel şehridir.

İntihar olsa Rus ruleti olamaz, köprülerden atlayış olur.

Siz İstanbul'u terk edemezsiniz, İstanbul sizi terk eder.

İmparatorluk Güncesi
Ayşegül Çelik

"Şehir, mavi mor çiçeklerin açtığı, insanların gülümsediği yerdir." Bu değerli bilgiyi imparatorluğumun ilk yıllarında, çok küçükken öğrendim.

Kurduğum ilk şehir, "Nar Ağacı" adıyla anılmıştı. Ama doğru bir isim değil bu, aslında nar ağacı sadece höyüğün karşısındaki tepenin çocuklar arasındaki adıydı. Her yer bodur nar kütükleriyle kaplıydı. Korkmak için oraya giderdik, çünkü bazen kayaların arasında yılanlar ve akrepler olurdu. Fakat bazen de onları arayıp bulmamız gerekirdi. Ne zaman bir şey canımı sıksa, birine küssem soluğu orada alırdım. Tepenin altında kayıkların sıra sıra dizildiği bir koy vardı. Martıların bağırışları kayaların arasından döne döne yükselir, höyüğün olduğu tepeyi çın çın çınlatırdı.

Kurduğum o ilk şehir, bir vakitler yıldırımın orta yerinden kırdığı büyük bir ağacın gövdesine yaslıydı. Tuhaf bir yemiş ağacıydı bu, baharda dallarında yeşil meyveler olur, bunlar yazın bile kızarıp sararmadan, öyle yemyeşil dururdu. Yiyenin vay haline... Acıydı, ekşiydi ve boya kalemleri için iddiaya girip beş tanesini tastamam yemeyi başaran çocuğu yataklara düşürür, tam üç gün terden inim inim inletirdi. Çocuk iddiayı kazanır fakat annesi kendi kendini hasta ettiğini duymasın diye kalemleri alamaz, suratı iki kat asılır, o yıl okulda bir daha kimseyle iddiaya girmez, nar ağacına gidildi mi gelmezdi. Çocuklar da giderek uzaklaşırdı ondan, oyuna çağıran olmazdı. Onları uzun bir zaman bekleyip sonra vazgeçen çocuk, nihayet bir gece

vakti, herkes dağılınca kimselere görünmeden gizlice nar ağacına gitmeye kalkardı. Bütün gün başka çocukların oyunlarını seyredip eğlenen ağaç, onun yokluğunu hiç farketmemiş olurdu. Diğerlerinden önce ağacın gönlünü alması gerektiğini bilen çocuk, onun karanlık, çarpık gövdesine yaslanıp öylece oturur, beklerdi. Sonraları bunu her gece yapmaya başladı. Ayın doğmadığı, en karanlık olanlarda bile. Düşünüp duruyordu, bu ağacın meyvelerinin kötü olduğunu herkes bilirdi, çocuklar kahramanlığını, gözü karalığını kutlayıp o kalemleri ne kadar çok istediğini anlayacaklarına, nedense kaçmaya devam ediyorlardı. Çocuklar dediğim kim? Hikmet, Musa, Hasan... Fakat benim asıl arkadaşım Ali'ydi. Bir yıl önce toprakları satılmasa, babası denkleri yükleyip her şeyle birlikte Ali'yi de köyden götürmüş olmasa, zaten bu çocuklarla oynamazdım.

Ağacın tek marifeti insanı yatağa seren meyveleri değildi, köyün kadınları onun dilekleri de tuttuğuna inanırdı. İrili ufaklı, uzunlu kısalı mendillerin, kuşakların, yemenilerin hücumuna uğrayan ağaç, gecenin ortasında az sonra başlayacak kötü, çok kötü bir şeyin habercisi görünüyordu. Dalları kuru ve çarpık, gövdesi eğriydi. Dallardan sarkan çiçekli, güllü yemeniler, mendiller çadır ipleri gibi ağacı toprağa bağlıyordu. Altına girip oturduğunda insan görünmez olurdu. Çok gizli, çok aleni, biraz korkunç biraz da eğlenceliydi bu durum. Orada kaybolmaya bayılırdım. Başımdan aşağı dökülen yemenilerin bazılarında iki bazılarında üç düğüm vardı. Çünkü köyün kadınları bazen iki, bazen üç çocuk istiyordu. Fakat mendillerin çoğu düğümsüzdü. Onların duasını sadece asanlar biliyordu.

Ağacın altına kendim için bir şehir kurmak, yeni aklıma gelmişti. Kumsaldan, kilerden, bakkala giden arayoldan gerekli malzemeleri topladıktan sonra sabırsızlıkla geceyi beklemiş, saklanıp sinerek kendimi karanlık tepeye atmıştım. Ağaç tek kelime etmeden bekliyordu. Her şeyin sus pus olduğu bir geceydi, ay usulca büyüyordu. Hemen ceplerimdeki hazineyi boşalttım; kısa kısa kestiğim ucu püsküllü sazlar, çakıltaşları, bir şişe su, soğanlar, iki de gazoz kapağı... İlk işim, ucu püsküllü, eğri sazları sıra sıra toprağa saplamak oldu. Şimdi düşününce ne kadar doğru bir başlangıç yaptığımı anlıyorum. Her şehrin, yolcuları

sevinçle karşılayan giriş kapılarına ihtiyacı vardır. Renkli çakıltaşları ile yolları, daha büyükleriyle şehrin dağlarını bir bir sıraladım. Kilerden aşırdığım çiçeksoğanlarını gelişigüzel toprağa gömdükten sonra üstlerini de bir güzel ıslattım. Şehrimin temelleri atılmıştı, artık kimseye ihtiyacım olmayacaktı. Hazinemin son parçası olan iki gazoz kapağını avucumda sıkıyordum. Bunların biri Ali olacaktı, biri de ben. İkimizi şehrin ortasına, çakıllı yolların arasına yerleştirdim. Kendi şehrimi kurmuş, ortasına da geçip oturmuştum ki, dışarda bir hışırtı belirdi, dinleyince boğuk bir hıçkırık duydum. Güllü yemenilerin arkasında komşumuz Ayşe duruyordu. Bir yandan ağlıyor, bir yandan dua ediyordu. Ama en çok tekrarladığı kelime "Halim" oldu.

Halim Abi, kayığıyla birlikte geçen haftaki fırtınada kaybolmuştu. Hastalığımdan beri onu hiç düşünmemiştim. Oysa köy kaynıyordu. Jandarmalar, polisler gelip limanı, koyları ince ince aramışlar, ama hiçbir şey bulamamışlardı. Sonra turuncu yelekli adamlar gelmişti büyük arabalarla. Derin denize açılan boğaza gitmişlerdi, suyun altına bakmaya. Ben acı yemişler yüzünden evde yatarken onlar her gün denize çıkıyordu. Babam söylüyordu; çok marifetli adamlardı bunlar. İncecik iplerle tepelere tırmanıyor, garip elbiselerle denize dalıp gidiyorlardı. Bunca marifete karşın, her gün elleri boş dönmeleri köylünün umudunu kırıyordu. Giderek köye bir yas havası yerleşti. Halim Abi'nin annesi gün boyu ağlıyordu, Ayşe'ye de mecburen geceler kalmıştı... Ayşe biraz daha mırıldandıktan sonra, dizlerinin bağı çözülmüş gibi ağacın yanına çöküp oturdu. Şimdi ayakları tam karşımdaydı, çamuruna bakılırsa kıyıdan geliyordu Az sonra kalkıp kara gölgesini köye doğru götürdü. Aniden, bir şehrin kurucusu ve koruyucusu olarak, bu ilk ziyaretçinin derdine derman olmam gerektiği gibi bir fikre kapıldım. Ayşe'ye ben yardım edecektim ama nasıl?

Ertesi sabah, şelaleye giden yola çıkmış, tarlaların karşısından sola dönmüş, yoldan epey içeri girip büyük kayalığın önünde durmuş yukarı bakıyordum. Bir yıl önce buraya Ali'yle tırmanmıştık, ama o zaman iki kişiydik. İki kişiyken her şey daha kolay oluyordu. Şimdi Ali yoktu, yolu hatırlamıyordum ve her şey bir hayalden ibaretti. Düşündükçe, düşüncelerin beni yapa-

cağım işten vazgeçireceğini anladım. Aklına koyduğu şeyden vazgeçmek, koskoca bir imparatora yakışmayacağı için düşünmeyi bırakıp kayalara sarıldım ve o ilk adımı attım. Beni, o durgun koya götüreceğini umduğum ilk adımı...

Kimse bilmez, denizin, fırtınadan kalanları devşirdiği, durgun bir koy vardır, üç adaların arkasında. Nedense Ayşe'yi şehrimin kıyısında ağlarken görene kadar aklıma bile gelmemişti bu. Jandarma da polis de, turuncu yelekli adamlar da her yeri aramışlar ama üç adaların arkasına bakmamışlardı. Çünkü oraları Hülle'den başka kimse bilmezdi. Hülle, delilere mahsus bir içgüdüyle üç adaların arkasına açılan geçidi bulmuş, onu adım adım takip ettiğimiz gün Ali ve ben de sırra tanık olmuştuk. Hülle çoktan öldüğüne ve Ali de köyden gittiğine göre o geçidi bilen benden başka kimse yoktu. Fırtınada kaybolduğuna göre, belki Halim Abi de denizin eteğine binip o koya gitmiş olabilirdi.

Tırmanış zor ve sıkıcıydı. Günün sıcağı yetmezmiş gibi, yükseldikçe güneşe de yaklaşıyordum. Az sonra tamamen güneşin altında kaldım. Dişimi sıkıp tırmanmaya devam ettim; şehri düşündüm, Ayşe'yi, sonra ağacın meyvelerinin tadını... Eğer Halim Abi'yi bulabilirsem, sanki her şey düzelecekti. Aşağıya hiç bakmadım ve deniz aşağıda mavi bir boncuk gibi kalana kadar tırmandım. Fakat iş bununla bitmiyordu; yukarı çıkınca bu kör kayalıkta dört dönüp yerini hiç hatırlamadığım o geçidi uzun uzun aramam gerekti. Yanımda su vardı, fakat daha tepeye çıkarçıkmaz olduğu gibi kafama diktiğim için, biraz sonra dilim damağım birbirine yapıştı. Geçidi bulamayınca, büyük bir sıkıntıyla olduğum yere oturdum. Geri dönmekten başka çare yoktu, bu niyetle çıktığım yere yanaşıp aşağı baktığımda kendimi tutamayıp tiz bir çığlık attığımı hatırlıyorum. Sesim martı çığlığı gibi kayalara çarpıp parçalandı. Korkudan tabanlarımın altı yanıyordu. O kadar dik, o kadar yüksek bir yerdeydim ki, aşağıyı görebilmek için bile kayalara yüzüstü yatıp kafamı aşağıya sarkıtmam gerekti. Niyetlendiğim işin büyüklüğünü ilk orada anladım. Kalbim deli deli atıyordu. Ya şimdi kayaların kenarına uzanıp avaz avaz bağırarak yardım bekleyecek ya da kalkıp niyetlendiğim işi bitirecektim. "Ne korkuyorsun oğlum!" dedim kendi kendime. "Sanki daha önce yapmadın!"

Geçidi bulduğumda vakit akşama geliyordu. Kayaların arkasına gizlenmiş, önünde de bodur çalılar bitmişti, son gayretle dikenli yaprakları araladığımda delik kapkara gülümsedi. Buraya ilk geldiğimde 10 yaşındaydım. Bütün gün Hülle'yi takip etmiş, ardısıra kayalığa tırmanmıştık. Hülle, işte bu delikten geçip kaybolunca biz de aynı karanlığa atmıştık kendimizi. Karnımızın üstünde uzun uzun süründükten sonra göz alıcı bir ışık görünmüştü. Geçit hiç görmediğimiz bir koya açılıyordu. Gökte köydekine benzer, turuncu bir güneş asılıydı, tek ses çıkmıyor, deniz kıpırdamıyordu. Adım atmaya korkuyorduk. Plastik bir çöp kovası, yanında birçok plastik kaşık ve bir pabuç teki usul usul kıyıya vuruyordu. Hülle, gölgelik kıyıya yangelmiş yatıyordu. O kadar ıvır zıvırı nerden çaldığını sorduğumuzda gülümsemiş, "Ben çalmadım ki!" demişti, "Fırtınadan kalanı deniz bana getirir." Bütün bunları aklımda evirip çevirerek küçük deliğin önünde biraz bekledim. O ilk sefere göre daha uzun, daha şişman, daha büyük ve daha endişeliydim. Yine de yüzükoyun içeri uzandım. Hatırladığımdan daha dardı. Nemli, küflü bir hava burnuma dolup nefesimi kesti. Üstelik hatırladığım ışıktan da eser yoktu. Çaresiz, dirseklerimle ilerlemeye başladım. Aklımdan neler geçmedi o arada, neler düşünmedim... Kümesteki aktavuktan, kazandığım halde alamadığım boya kalemlerine kadar neler neler... Anılarım bitmek üzereyken ışık göründü. Hatırladığım kadar parlak değildi çünkü önüne kum ve taş birikmiş, bu birikinti ışığı kestiği gibi, çıkışı da iyice daraltmıştı. Belki çıkış tamamen kapanmıştır, diye düşünmeden edemedim. Bu beni o kadar korkuttu ki, büyük bir güçle taşları kumları dışarı ittim, kafamı çıkarıp bütün köye yetecek bir nefes aldıktan sonra, uğraşa uğraşa delikten çıkmayı da başardım. Üç adaların arkası ilk gördüğüm günkü kadar sessizdi. Güneş batmıştı ve deniz, küçük kumsalın ortasında yüzüstü yatan Halim Abi kadar kıpırtısızdı.

Daha önce ölü bir adam görmemiştim. Korktum ama kaçabileceğim bir yer yoktu. Yeniden deliğe girmek aklımın ucundan bile geçmedi. Kayalara yaslanıp oturdum. Az sonra hafif bir rüzgâr başladı ve giderek şiddetlendi. Deniz hareketlenmişti, o küçük dalgalar, uyandırıp öksürtene kadar inatla Halim Abi'nin

sırtına vurmaya devam ettiler. Hava kararırken Halim Abi'den öksürük benzeri bir ses geldi, sağ omzunu kaldırıp dönmeye çalıştı. O zaman karnının altındaki siyah lekeyi gördüm. Halim Abi ölmemişti, kumsalın kıyısında kanıyordu.

Yanına koşup sırtüstü çevirmeye çalıştım. Beni gördüğüne inanamadı önce. Zaten gözlerini zor açıyordu. Yüzü de vücudu gibi kum ve kanla kaplıydı. "Su..." dedi bana, içimi acıtarak. Onu kollarından çeke çeke, kıyıya taşıdım. İki adımda bir, kulağımı koyup kalbini dinliyordum. Cılız, çok cılız bir pıtırtı duyuluyordu geriden. Hiç vakit kalmadığı belliydi. Gece karanlığında çenemi kilitleyip dişlerimi sıkarak yeniden dehlize girdim. Bu kez ışık mışık olmayacaktı. Elimden geldiği kadar hızlı süründüm. Hiçbir şey görmüyordum, hızlı ve kesik kesik aldığım soluklarda, ağzıma burnuma kum taneleri doluyordu. Tepenin öbür yüzüne çıktığımda, çok uzakta köyün ışıklarını gördüm. Kayalığın iki ucuna korkuyla gidip geldim. Burası masaldaki devlerin evine benziyordu, bin fersah yüksekteydim. Gündüz gözüyle bile inemediğim tepede, gecenin ortasında kalakalmıştım. Artık ne yapacağımı düşünecek vakit yoktu, o ana kadar durumu idare eden aklım, yerini alelacele çocuk ruhuma bıraktı ve kayaların tepesinde avazım çıktığı kadar bağırmaya başladım. Bir yandan da babama, anneme, aklıma kim gelirse ona seslenip duruyordum. Ne o gece, ne ertesi gün öğleye kadar beni duyan olmadı.

Açlık, susuzluk beni de vurmuştu. Korkulu gece yerini sıcak sabah güneşine bıraktı. Gün doğduğunda kayaların tepesine serilmiş, aşağı bakıyordum. Elbet birilerinin yolu buradan geçecekti... Güneş yükseldiğinde son gücümü de kaybettim, oracıkta gözlerimi kapattığımı hatırlıyorum. Ne kadar vakit geçti bilmiyorum. Resul Amca'nın sesiyle uyandım, düpedüz bana sesleniyordu fakat ne ağzımı ne gözlerimi açabildim. Zaten az sonra onun da sesi kesildi. Kendimi yeni bir uykuya düşmekten alıkoyup zorla gözlerimi açtım. Kayaların altında köylüler birikmişti, annem, köy kadınlarının arasında ağlıyor, babam bir sağa sağa bir sola gidip geliyordu. Kayalığın onda biri etmeyen uzun bir merdiven ve kalın kalın ipler yanyana yığılmıştı. Köyün gençlerinden bir ikisi kayalara tırmanmaya başlamıştı ve az önce tepede olan güneş, artık ayakucumda duruyordu... O zaman

Resul Amca'yı duyduğumdan beri çok vakit geçtiğini anladım. Ağzım kupkuruydu, sesim de pek çıkmıyordu ama aşağıdakilere kendimi duyurmayı başardım. El ettiğimi görünce hepsi susup bana baktı: "Halim Abi'yi buldum ben, yaralı. Turuncu yelekli adamları geri çağırın!" Bunlar son sözlerim oldu. Çünkü, tam bir imparatora yakışan, tumturaklı laflar ettiğime inanarak nihayet büyük bir iç huzuruyla bayılıverdim.

Ayağa kalkmam 2 günü buldu. Gözümü şehir hastanesinde açtım. Kolumdan ve burnumdan ince hortumlar çıkıyordu, büyücek bir odadaydım, gözümü açtığım an başım dönüyordu.

Bir hafta sonra köye döndüm. Önde babamın oturduğu arabanın arkasında, annemle ablamın arasındaydım. Beni, bir şehir kurucusuna yakışır şekilde, kahraman gibi karşıladılar. Halim Abi'nin annesi, babası, kardeşleri etrafımda fır dönüyordu. Daha hastaneden çıkmadan, babama iki kuzu, bana bir gömlek, pantolon ve bir çift güzel ayakkabı hediye etmişlerdi. Gerilerden gelen Ayşe, kalabalıktan sıyrılıp boynuma sarıldı. Gözleri yine yaş içindeydi. Usulca fısıldadım "Artık dileğini ağaçtan alman lazım." Ayşe arkada şaşkın şaşkın bakarken, beni eve sürüklediler. Annem ilk gün dışarı çıkmama izin vermedi. Ama sonraki gün, akşamüstü soluğu nar ağacında aldım. Ayşe'nin yemenisi gitmişti ama diğerleri şehri korumaya devam ediyordu. Hemen ağacın altına girdim ve gördüklerim karşısında şaşkınlıkla kala kaldım. Şehrin saz kapılarının püskülleri kurumuş, sapsarı olmuştu. Fakat ağacın altındaki gölgelik, mavi mor çiçeklerle doluydu. Verdiğim o ilk suya tutunan soğanlar, ağacın gölgesinde bir güzel büyüyüp serpilmişti ve ağacın altı buhurdan gibi kokuyordu.

İşte bu ilk şehri, "Nar Ağacı"nı hiç unutmadım. Bundan yıllar sonra köyden ayrılıp bir "okul şehri", sonra "ev şehri" kurdum, sonra da "oğlum şehri"... Ama öğrendiğim ilk şey, hiç değişmedi: Şehir, mavi mor çiçeklerin açtığı, insanların gülümsediği yerdir...

Adın Ne?
Bahaa Taher

İki yaşındaki torunum Ahmet, Rus Edebiyatı hastası. Ne Arap ne İngiliz ne de herhangi başka bir dildeki edebiyat mirasıyla pek ilgilenmez.

Sandalyeden kitaplığıma tırmanmayı öğrendiği ve oradan da raflara ulaştığı günden beri ona en yakın olan Rus Edebiyatı'na odaklanmış durumda. Sandalyeden sarkarak en yakınındaki romanı alır dikkatli bir şekilde inip rahatça yere oturup bir çırpıda kitabın sayfalarını çevirirdi.

Çok kısa bir zaman içinde ve aşırı bir coşkuyla kitabın kapağındaki ya da geriye ne kaldıysa oradaki küçük şeritlere saldırırdı.

Hem annesi hem de ben, Rus Edebiyatı'na yönelik bu ilgisini bir türlü anlayamazdık.

Ne kırmızı ne de parlak sarı kapaklar; Ahmet'in dikkatini bir şekilde ince beyaz kâğıtla kaplanmış kapaklar çekiyordu. Önü tamamıyla ince beyaz kâğıtla kaplı kitap kapakları belli belirsizdi.

Gözümüzü bir dakikalığına ondan ayırdığımızda, onu yerde oturmuş, uzattığı bacaklarında dengede duran kitabın kapağının parçalara ayrılmış ve her yana dağılmış olduğunu görüyorduk.

Kapağın bazı parçaları ağzının yolunu tuttuğunda, bir anda ve içgüdüsel olarak annesini başparmağıyla ağzını açma ve çiğnediği kâğıt parçalarının Dostoevsky ya da Tolstoy olup olmadığına bakmak üzere harekete geçirirdi.

Baskı altında kaldığı böyle anlarda Ahmet ilgisini düzyazıdan şiire çevirirdi. Hırpalanmış ve yırtılmış büyük Rus

Edebiyatı'nın olduğu bir üst raftan onun ulaşabileceği küçük boy şiir kitaplarının olduğu alt raflara geçerdik. Şiirler genellikle modern ve postmodern olsa da onun ilgisini çeken küçük boyları ve yumuşak kâğıtları olurdu.

Şiir kitaplarında yarattığı tahribat düzyazılara kıyasla kesinlikle kontrol dışıydı. Etrafında modern ve postmodern şiirlerden kalma parçalarla yerde oturuyordu.

Ahmet'in ilgisi sadece edebiyatla sınırlı değildi.

İlgi alanları geniş çeşitlilikteydi.

Bizim tetikte oluşumuza rağmen her nasılsa keşfedilmeyi bekleyen dünyaya hamle atmak için bir yol bulurdu.

Annesi, babası, ananesi, abisi ve ben onu izlerdik ama o firar etmeyi becerirdi.

Aktiviteleri şunlardı:

Bir gün koca bir şişe kolonyayı yerlere dökerek içmeye çalışırken yakalandı.

Paniklemiş ve korku dolu suratıma melek gibi gülümseyerek "su" dedi.

Doktoru aradığımda, ona bir bardak süt vermemizi ve sonraki birkaç saat boyunca gözlemlememizi söyledi.

Gördüklerimiz; birbirinden ayırdığı bacaklarıyla düzensiz bir şekilde etrafta dolaştığı, ritmik bir şekilde sağdan sola sallandığı ve nedensiz yere kıkırdadığıydı.

Başka bir zaman, onu, banyodan öksürerek, ağlayarak, kıpkırmızı yüzle ağzından balonlar çıkarken gördüm.

Çok miktarda çamaşır deterjanı yutmuştu. Büyükannesi onu kaptığı gibi en yakın hastaneye götürdü ve orada ilk defa mide yıkama tulumbasını keşfetmiş oldu.

Ne gözyaşları ne öksürmeleri onu büyükannesinin kırmızı arabasından vazgeçirebildi.

Onu ne zaman olay üzerinde yakalasam bana bakar ve ciddi bir ifadeyle *"yecch"** derdi.

Ben de ona aynı karşılığı verirdim ve bu da onun çileden çıkmasına, elindeki her şeyi yere, pencereden dışarıya ya da sokağa atmasına neden olurdu.

* Tiksinti ünlemi. (Ç.N.)

Babasına karşı belirgin bir kıskançlık duyduğumu itiraf etmeliyim. Onun *yecch* deyişi, annesini dünyaya getirmiş beyaz saçlı bir adamınkinden çok daha fazla etki yapıyordu. Hatta benim ki pek bir etki yapmıyordu.

Daha öncekilerden deneyimli olarak Ahmet'in en son ziyaretine hazırlıklıydım. Onun ilgisini çekecek ve risk taşıyacak bütün eşyaları dikkatli bir şekilde kaldırmıştım: elektrik aletleri, ilaçlar, tıraş bıçağı, diş fırçası, uzaktan kumanda, kıyafet askıları... Bu listenin sonu yoktu.

İçine önemli bütün dosyaları yerleştirdiğim bütün çekmeceler kilitlenmişti. Bu Ahmet'in yoluna hiçbir şeyin çıkmaması için bir teftiş yoluydu.

Şimdi onun ziyaretine hazırlıklı ve onun tüm isteklerini gerçekleştirmeye hazırdım.

Ön kapıdan fırlayışı, kucağıma atlayışı, öpmesi, bacaklarıma dolanışı ve odanın içinde omuzlarımda sıçrayıp oynaması, kalbimi ısıtan kahkahalara boğuyordu bizi.

Sonrasında, bitkin ve hafif baş dönmesiyle koltuğa yığıldım.

Ahmet "Araba..araba," dedi.

Hemen kalkıp bayıldığı küçük oyuncak arabayı getirdim ve gururla takdim ettim; "Kırmızı araba."

Ahmet, onu elimden alıp bir anlığına dikkatlice inceledi ve yere fırlatıp kapıyı işaret ederek

"Araba... araba," dedi.

Arabayı hevesle yerden aldım ve "Kırmızı araba," dedim. Müthiş bir çığlıkla "Arabaaaa... arabaaa," diye karşılık verdi.

Odanın içine biraz daha oynatmak için omzuma almaya çalıştım. Hızla omzumdan inerek feryat etmeye başladı "Aaaa.... aaaa"

Annesi kahkaha atmaya başladı ve "Biz aptal değiliz baba. Onu gerçek bir arabaya bindirmeni istiyor," dedi.

Ona sarılmaya çalışarak "Ahmet çok tatlı bir çocuk. Ahmet mükemmel bir çocuk. Araba sonra, önce yemek. Hamm...hamın. Sonra araba," dedim.

"Aaa...aaaa..aaaaa"

Sonra annesi pedagojik bir erdemle araya girdi. "Bu işe yaramaz baba. Onu başka bir şeyle meşgul etmelisin."

Annesi onu alıp pencereye götürdü "Gel kediye bak Ahmet," Ahmet aynen karşılık verdi "Aaaa... aaaaa..."

"Çatıdaki küçük tatlı kediye bak Ahmet, miyav miyav,"

"Aaaa... aaaaa..."

"Bak Ahmet bu ne, bir güvercin, gurk gurk gurk,"

"Aaaa... aaaaa."

"Bak burada bir araba var, yok hayır araba değil; bisiklet bak."

Büyük bir hevesle miyavlayan ve gurklayan annesinin arkasında durdum yanaklarını okşamak için ellerimi uzattım amacım yavaşça onu oradan uzaklaştırmaktı. Sıkıca arkasından sarılırken ciğerlerinden "Araba... arabaaa" diye bağırmaya başladı.

Annesi döndü ve onu yere bırakarak "Kaybol!" dedi kesin bir ifadeyle.

Çığlıkları doruk noktasına ulaştı, ama annesi onu umursamıyordu artık ve mutfağa kendi annesine yardım etmeye gitti.

Odanın içinde onu takip ediyordum. Çığlıklarıyla harap olmuş, tamamıyla yardıma muhtaç haldeydi.

Kalbim kırık bir şekilde tekrar etmeye başladım "Ahmet iyi bir çocuk. Ahmet tatlı bir çocuk..."

Ölümüne attığı çığlıkları sustu ve Ahmet birden durdu. Ağlamaklı sesiyle tek bildiği ve son aylarda karşılaştığı herkese sorduğu soruyu sordu "Adın ne?"

Halindeki bu ani değişiklik karşısında kendimi toplayıp güvenli bir ses tonuyla "Adım Celal," dedim.

"Hayır, adın ne?"

"Adım dede,"

"Hayır adın ne?"

"Gaga," (abisi bana öyle seslenirdi.)

"Hayır adın ne?"

"Hiçbir şey."

"Bişiy?"

"Evet, bişiy. Ben bişiy dede."

O an bir kahkaha patlattı ve aniden bizi ayıran masanın üzerindeki ahizeyi kaptı. Ciddi

Bir ifadeyle "*Yechh*?" diye sordu.

Tekrar aynı tuzağa düşmedim. Ciddi durup, nazikçe ona baktım. Yanaklarından dökülen yaşlarla o da benim gözlerimin içine bakıyordu ve tekrar etti *"Yechh?"*

Öfke küçük yüzünde kendini göstermeye başladı. Tehditkâr bir şekilde ahizeyi sallamaya başladı ve kendine gerçekten de şu soruyu sormaya başladı: Kırmızı bir arabası olmayan ve inandırıcı bir ismi bile olmayan *yechh*'den başka bir kelime bileyen nasıl bir dede bu?

Karşında sağlam durmalıydım ama ne yazık ki onun öfkeli bakışları karşısında yenik düşerek "Evet Ahmet, *yechh*," dedim sakince.

Aniden ahize dairenin yerlerine onarılması mümkün olmayacak bir şekilde dağıldı ve akıldan çıkmayacak vedayla çaldı. Ahmet gözlerimin içine baktı ve son sözü söyledi *"Yechh!"*

Çev. Eda Çaça

Merkezdeki Banliyö[*]
Behiç Ak

(...) Bu şehir öyle sevgi doludur ki. İnsanları öyle iyidir ki. Ama onlarla konuşacaksın, hiç bir şey vermiyorsan "Nerelisin hemşerim?" ya da "Saat kaç?" diye soracaksın. "Hava çok sıcak değil mi?" diyeceksin, ya da "Çok soğuk değil mi?" Ön yargılı olmadan, bir yere yetişirken yapılan ya da iki cep telefonu konuşması arasına sıkıştırılan yasak savma türünden konuşma değil, onunla konuşmanın o sırada hayatın tek amacı olduğunu hissettirerek ve daha da önemlisi hissederek konuşacaksın. Hava atmadan, küçümsemeden. Zamanı çok bol, parası çok az yoksulların birbirine davrandığı gibi. Zamanın bolsa İstanbullu olabilirsin, bir yere yetişmeye çalışıyorsan, acelen varsa, geçmiş olsun, bu şehri yaşayamazsın. Ya bir semtte tıkılıp kalırsın, ya da oradan oraya koşuşturan, dili bir karış dışarıda, telaş ve endişe bağımlısı, her an kavgaya hazır, yolunun üzerine çıkan canlıları bir an önce sollamaya koşullanmış bir canavar haline gelirsin. Yeteri kadar vakti olmayan insanın burada milyon doları bile olsa yeteri kadar parası da yoktur. Yeryüzündeki en mutsuz insan, İstanbullu olup da "vaktim yok" falan deyip, İstanbul'u yaşayamayandır. O zaman göreceksin ki bu şehri en iyi yaşayanlar Boğaz'dan gürül gürül gelen bol oksijenli akıntıların kırıldığı Sarayburnu'ndan denize girmeyi başarabilen yoksullardır. Onlar çocukluktaki gibi bir zaman bolluğuna sahiptirler. Her daim çocukturlar ve kendi kendilerinden daha tecrübeli-

* "Uyku Şehir"den (İletişim Yayınları, 2008) alınmıştır.

dirler. Şehrin coğrafyasının kuşaklardan kuşaklara aktarılan bilgisine sahiptirler bir kere. Onlar şehri olduğu gibi kabul ettiklerinden şehir de onları oldukları gibi kabul eder, ne surlarının dibindeki tünellerini, ne Belgrat ormanının gizli köşelerini, ne Sarayburnu'ndaki batık sandallarını, ne Rumelikavağı'nın en etli midyelerinin olduğu kayalarını, ne kerhanelerinin en güzel orospularını, ne de polisin bile bilmediği, mezenin ve yaprak sarmanın en kralının yapıldığı tek tekçi meyhanelerini, Süleymaniye'deki Pakistanlılarının esrarlı, Aksaray'daki Afganlı dericilerinin afyonlu muhabbetlerini, Moldovalı bakıcılarının hafta sonu sevişmelerini, en faydalı tesadüflerinin geçtiği sokak aralarını, kısacası, hiç bir yerini, hiç bir anını esirgemez. En gizli şapellerinde dolaştırır, en mahrem sırlarını paylaşır. Bu şehrin fakirleri farklı kültürlerin kaleydeskopu içinde turlama becerisine sahiptirler. Her yere giren çıkan şifrekırandır onlar. Her bir halttan haberleri vardır. Onların fakirlikleri sıradan, garibanlıkla eş tutulan bir fakirlik değildir. Malumatfuruşturlar. Erivan'daki Madam Anna'nın tonoz kapaklı çeyiz sandığının içindeki opsidiyen İsa heykelinden, Sofya'daki yoğurtçu İsmayil Efendinin salonundaki Thonet takıma kadar çok geniş bir coğrafyadaki, bütün fakirlerin para yapma ihtimali olan mallarının envanterini çıkarmışlardır. Bunu da genci yaşlısı, bütün gün konuşarak, diğer fakirlerle paylaşmaktan çekinmezler. Ahırkapı'da denize giren fukara, zor durumda kaldığında Bulgaristan'daki Thonet sandalyeyi ya da Gabrova'daki mineli enfiye kutusunu ve abanoz tespihi iyi bir fiyata okutacağını bildiğinden kendini güvencede hisseder. Bu yüzden kıyıda güneşlenirken ikide bir saatine bakıp durmaz. Zaten saati de yoktur. İyi ki de yoktur. Saati olmayan insanın can sıkıntısı da olmaz. İnançlarının sınırını bilirler. Derviş bile olsalar bir felaket anında, zaviyenin duvarında asılı duran baninin tarihi hırkasını kime kaça okutmaları gerektiğinden haberdardırlar.

Şehir kimsenin onu ele geçirmesine, sokaklarında burnu Kaf dağında dolaşmasına izin vermez. Liyakatle sulanan sokaklarını ne kadar çok adımlarsan, dükkânlarına ne kadar çok girip alış veriş edersen, sokakta yürüyen, kahvede oturan, köşe başında ayakta duran insanlarla ne kadar çok konuşursan, o kadar

çok kapı açılır önünde. Hiç ummadığın perdeler aralanır, ketum suratlar gülücüklerle dolar, fiyatlar düşer, tedavülden kalkmış ya da henüz gelmiş mallara kolayca ulaşılabilir. Fikirden, etnik kimlikten, dinden, politik görüşlerden çok, aşinalığın önemli olduğu bölgelere ulaşırsan yabancı da olsan korkma. Bir sokaktan binlerce kere geçersen, kim olursan ol, sokak köpekleri, pencereden çarşaf silkeleyen kadınlar, futbolcu olmayı kafaya koymuş ilkokuldan terk veletler, satıcılar, şiir ve şarkı satıcıları ve dilenciler seni kabullenir. İster istemez sen de onları kabullenirsin. Ama aşinalık bitince hayat ta biter. Kimse gidenin arkasından hiç bir şey hatırlamaz.

Bir ev yıkıldığında, öyle sadece bina olarak değil, tüm geçmişiyle birlikte yıkılır. Yani hemen unutulur. Ne vardı bunun yerinde? Neydi yahu o bina? Yok, canım, şey binası değil miydi o? soruları havalarda uçuşur. "Hatırlama" inatçı ihtiyarlara bırakılmış iç sıkıcı bir görevdir. Bu şehir o kadar güzeldir ki, ütopyacı falan çıkmaz bu yüzden buradan...

(...)

Yalova'da şöyle bir dolaşır. Buraya niye gelmiştir? Belli bir amacı yoktur aslında. Belki de sadece Fenerbahçe vapuruna binmeyi sevdiği için. Bu vapur nereye giderse oraya gider. Amerika'ya gitse bile gider. Ama gidemiyordur. O halde Amerika'ya gidilmeyecektir. Ama illa ki bir neden gerekiyorsa, koyun yoğurdu ve tabii ki domates almak için oradadır. Pazardan pek beğendiği Boyalıca domatesleri, Bursa şeftalileri, kızılcık, İznik sele zeytinleri ve Mahmudiye çilekleri alır ve İznik minibüsüne biner. Gece göl kıyısındaki bir pansiyonda konaklayıp, kerevet ve yayın şiş yer. Bu pansiyonu çintemani desenli çinilerle kaplı banyosundan dolayı sevmektedir. Gece yarısı küvete yatılırsa bir eşkıya kolu gibi hoyratça suya uzanan Samanyolu'nu, hem de sudaki aksiyle birlikte görmek ve sürekli havaya sıkılan kurşunların seslerini duymak imkânı vardır. Yaz mevsimi, gölün çevresine birer gerdanlık gibi sıralanmış köylerde, sürekli düğünler yapılır. Tanrı'ya bir mesaj göndermek, belki de Tanrı'yı öldürmek için göğe kurşunlar sıkılır. Keşiş dağı dedikleri Uludağ'dan gelen rüzgârı, zurnanın davula akışını, bahçedeki filbahrinin çıldırışını, gülibrişimin kokusunun göle yeşil

çalışını hissetmeye çalışır. Ne kadar yalnız olduğunu düşünür. Acaba Tanrı'yı öldürmek için kurşun sıkanlar arasında evlenen kıza âşık bir delikanlı da var mıdır?

Ertesi sabah Yalova'ya geri döner.

Bir gün önce alışveriş yaptığı köylü pazarının, ikinci el oto pazarı haline dönüşmüş olması onu şaşırtır. Otomobiller arasında, pazar tatilinin oluşturduğu belirsizlik hevesini hissederek boş boş dolaşır. Hiç otomobili olmamıştır. Neden olsun ki? Bir uzay gemisinin özelliklerini sorar gibi merakla otomobillerin özelliklerini sorar. Beşinci vites ne işe yarar? İyi hız yapıyor mu? Çok yakıyor mu? Arka koltukları da rahat mı? Çekişi iyi mi? Yerden yüksekliği kaç santim? Amortisörleri sağlam mı? Kaportasının içinde, çelik barlar var mı? İçi sigara kokuyor mu?

Bütün sorularına "Tabii, elbette ki, harikadır. Çok iyidir," diye cevap verişlerini ilgiyle izleyip, dünyanın en pozitif insanlarının otomobil satıcıları olduğuna karar verir. İki vapurunu yakalar. Büyükada'da tekrar vapurdan iner. Yorgo'nun pansiyonunda kızılcıklardan marmelat ve çileklerden reçel yapar, bir kısmını Yorgo'ya bırakır, diğerini cam kavanozlara doldurup, muslin bohçasına sararak haki sırt çantasının içine itina ile yerleştirir. Ertesi sabah ilk vapurla Sirkeci' ye gider. Onun için sabah, vapurun güvertesindeki banklar üzerindeki çiğin kurumamış ve salonun üzerindeki sacın henüz ısınmamış olması, fırından yeni çıkmış sıcak, beyaz bir ekmeğin ağızda dağılışıdır. Ekmek, zeytin ve beyaz peynir eşliğinde, güvertede çay içerek, zamanın nasıl geçtiğine aldırmadan, bir yere ulaşma kaygısı taşımadan Sirkeci'ye gelir, Beyoğlu'ndaki evine sırtındaki çantasıyla elindeki ağır yüklerle yavaş yavaş yürüyerek ulaşmaya çalışır. Arada köprü altında bir çay ocağında mola verir, zamansız bir meltem rüzgârını yakalayarak veya poyrazın terini kurutmasına izin vererek sert bir Türk kahvesi içer.

Karaköy'de Mabel çikolatacısına bir kaç likörlü çikolata sardırır. Öğlene doğru, Kumbaracı Yokuşu'ndaki evine varır. Ta Yalova'ya gidip gelmiştir dile kolay! Akşamüzeri salonun şahnişine kurulup, Kumbaracı Yokuşu'nun denize doğru akışını seyrederek, kendi elceğizleriyle yaptığı kızılcık likörünü içer ve üzerine de bir tane de likörlü Mabel çikolatası yiyip kafayı

bulur. Hiç bilmediği bir yerlerden, bir sevişmenin seslerini, bir operacının şan egzersizlerini, bir papağanın her defasında ayrı bir tonda çıkarmayı becerebildiği ıslığını duyduğunu ancak fark eder. Çok uzun zamandır burada olmalıdır. Kıpkırmızı bir ışık Süleymaniye Camisi'ne rastık sürmekte, Valens Kemeri'ne sürme çekmekte, araba camlarına kına yakmakta, ebabil kuşları Galata Kulesi'nin etrafında dolanmakta, jaluzilerinden kayıp giden dalgın vapurlar akşam ışıklarını yakmaya başlamaktadır. Belli ki ileride bir yerlerden güneş batmaktadır. Ah bu gün batımları! Dilsiz cellâtları bile konuşturur, geveze imamları bile susturur. Martılar vakti keraatin geldiğini haber vererek avaz avaz bağırken, cızırtılı radyosundan Türk sanat musikisi yayını yapan bir kanal yakalamaya çalışırken, zamanın nasıl da hissettirmeden geçtiğini düşünür. On dokuzuncu yüzyılda Haliç'te demirlemiş Kırım harbinden kalma köhne firkateynler gibi bir ağırlık çöker üzerine. Bir gün gelecek artık bu şehirde olmayacaktır. Ne bu şehirde ne de bu dünyada... Zaten bu şehirde yaşamadıktan sonra dünyada yaşamanın da ne anlamı vardır ki? Şu kısacık ömründe tarihe geçebilecek türden birçoğu çok acı bir sürü olay olup bitmiştir. O birçoğuna katılmamayı ustalıkla becermiştir. Tarihi sadece bir suikast girişimi olarak gören tarih yapıcılarından hep uzak durmuştur. Kendi imkânlarının sınırlarını bilerek, mutluluğu gelecekte aramadan, üretilen her şeye sahip olma isteğinde olmadan yavaş yavaş yavaşlamayı becererek, şehrin merkezinde kendi banliyösüne çekilerek yaşamıştır işte. Bu şehirde yaşlandığı için çok mutludur. Şu an ölse üzülmez!

Nerval'ın Çarmıhı, Paris'te Bir Sokak Lambasıdır...
Berrin Karakaş

Ağustos sıcağında ruhumu serinletmesi dileğiyle yanıma aldığım Albert Camus'nün "Yaz" kitabı koltuğumun altında, yürüyorum. "Hepimiz tatil için çalışıyoruz" diyen reklam panosunu geçtikten sonra varıyorum parka... Şehirlerin en çok parklarını seviyorum.

40 derece sıcakta, 96.2 derece etil alkol bidonunu çevrelemiş oturan sokak adamları, biz her zaman kalacak yeri olanlardan şehrin esirgediği bilgilerle, Benjamin'in "Son Bakış"ını bakıyorlar. Çevrelerinde dizili büyük komutanların büstleri, şehirlerinin nasıl kurulduğu hikâyeleriyle fazlaca gürültülü.

Tuvaletlerin önüne üç beş tahta masa atılarak kahveye dönüştürülmüş gölgelikten sızan müzik, kanlı şanlı tarihin sesini değiştiriyor. Bir zamanlar bülbüllerin aşık olduğu güllere sarılmış plastik çiçeklerle çevrili kahve, yolcuyu çağırıyor. "Yaz" burada, Hölderlin'le açılıyor; "Ama sen, sen/duru bir gün için doğdun..."

Parkın ortasındaki süs havuzunda yıkanan çingene çocukların serinlemiş sevinçleri, evlerine dönmenin telaşına düşmüşlerin kornalarına çarpıyor. Aralarına karışan ambulansın sireni, ölümü hatırlatıyor alelacele. "Umutsuzluk sessizdir," diyor Camus. Şehir, susmuyor...

Zaman, kıyısına saldıran dalgalar gibi değiştirse de şehirleri, sesler baki. Taşlarından "Tatil için çalışmalıyız," bilboard'larına,

hiç olmadığı kadar sesli şehir... Bitmeyen tadilat sesleri, senelerdir yalnız yaşayan komşum Şennur Hanım'ın korkusunu, yalnızlığını alıyor... Şehir her kulağa, ayrı masal okuyor...

Kum böceği kuma, çekirge zıpladığı dallara, insan şehrine benziyor... Walter Benjamin ancak yoksullar ve kötülerin, şehri kendilerine karanlıktan gün ağarana kadar dolaşılacak bir manzaraya dönüştürdüğünü söylüyor. Şehirler aynaysa, o aynadaki her yüze bakmadan nasıl göreceğiz yüzümüzü? Yaşayan değil, dikizleyen olmanın utancıyla daha ne kadar dolaşacağız kendimizi? Talimimiz, manzaranın kendisi olmak olmalı, manzara olup, karşıdan kendimize bakmak...

Şair ruhlara ilham üfleme görevi, uzun zamandır şehirlerin. Şairler peygamber ise, Tanrı'ları şehirler...Rimbaud'nun şehirle şiiri aynı zamanlarda bırakması, tesadüf olmamalı... Nerval, bu yüzden ruhunu Paris'in bir karanlık sokağında, bir sokak direğinde bırakmış olmalı...

Balzac'ın Rastignac'ı gibi umudunu şehre bağlamışlar haykırıyorlarsa "romanın" sonunda hâlâ; "Şimdi ikimiz kaldık işte, çık karşıma!" diye, değişime rağmen bir şeyler, yüzyıllardır değişmiyor olmalı. Rastignac'ın haykırdığı şehrin sokak lambalarından birinde, aynı zaman da Nerval'in intiharı sallanıyorsa, dinlemeye devam etmeli şehri...

1939'da yazdığı, 1953'te yayımlanan "Yaz"ın ilk anlatısı "Minotauros ya da Oran Molası"nda, aradan geçen 14 yılı; "Oran mutlu ve gerçekçi bir kent, yazarlara gereksinimi yok artık; turist bekliyor," finaliyle hatırlatsa da Camus, "bu güzel kentten gelen tutkulu karşı çıkışlara bakarak tüm kusurlarına çare bulunduğuna (ya da bulunacağına) inanıyorum," umudunu vermekten de geri kalmıyor.

Şehrin yazarlara gereksinimi olmasa da, yazarların şehirlere gereksinimi oldukça, sürecek "yürüyüş". Kimilerince kutsalın, kimilerince doğanın, kimilerince cevherin, kimilerince kudretin, "oluş'ta" insana üflendiğini bilenler, şehri her çağda dinlemeye devam edecekler. Gogol'un paltosu neyse ki, hala ısıtıyor omuzlarımızı...

Ve "ev" sahibi olmamızdan ötürü bizden esirgenen bilgiyi de edindiğimizde, son sözünü söyleyecek şehir, evlerimiz yıkıl-

dığında... Kedilere bile evler yapıyoruz oysa... Evlere alıştıramadığımız hayvanlara, şehirler kuruyoruz insan eliyle. Parkın aşağısı, kedi konutları... Kedi kulesi, kedi kulübeleri, kedi yemek evi, kedi dinlenme bölgesi... Semtin bütün kedileri yavaş yavaş burada toplanıyorlar. Az sonra evin yolunu tutacağım ben de. Akşamüstü penceremden, yokuştan inen, çöp toplayan insanların şiirini yazacağım utançla. Utanç da evle başlamamış mıydı en başından? Mahremin ilk taşları, evlerin duvarlarına örülmedi mi?

Kar Altında Roma[*]
Caterina Bonvicini

Caracalla Kaplıcalarını günün her saatinde görmüş olmalıyım. Salonun penceresine yaklaşıp onlara bakmadan edemiyordum, sanki onları kontrol etmem gerekiyordu. Evet, hâlâ oradalar. Sadece bunu doğruladıktan sonra huzurlu bir şekilde işlerime dönebiliyordum.

O harabelerle aramda neredeyse aşırıya kaçan bir yakınlık oluştu. O kadar ki, bir oğlun annesinin bir hareketini kınarken hissettiği samimiyete benzer bir duyguyla benim de bazı kış günlerinin donuk güneşini sorguladığım bile oldu. Bence o ışık önemlerini azaltıyordu.

Hatta her gün batımında onlarla tekrar tanışma heyecanının da beni rahatsız etmesine izin verdim. Kısa süreli de olsa, onlarla beraber yaşlanma ayrıcalığına sahiptim diye düşünüyordum. Ama bazen ertesi sabah fikir değiştiriyordum.

Onlar ayak altındayken günüme başlamaktan rahatsızlık hissettiğim de olmuştur. Bazen sabahın o vakur ışığında beni gerçekten rahatsız ediyorlardı. Benim için fazlasıyla ebedi idiler.

O harabelerin arasına tek bir defa girdim. Ama onlara bu kadar yaklaşınca farklı bir şey haline geldiler, onlarla olan samimiyetimi kaybetmiştim. Çok kocaman duruyorlardı; güzellikleri o kadar mutlaktı ki iletişimsizlik haline gelmişti. Onlara turistmişim gibi bakıyordum, artık bana ait değillerdi.

* © Caterina Bonvicini 2010. Tüm hakları saklıdır. PNLA/Piergiorgio Nicolazzini edebiyat ajansı aracılığıyla yazarın izniyle yayınlanmıştır.

Ama bir gece ortadan kaybolabileceklerini keşfettim. Kaplıcalar karanlıkta kalmıştı, üzerlerinde ateşböcekleri gibi uçuşan martıları görüyordum sadece; martılar reflektörlerin kontrolünü ellerine geçirmişlerdi. Şunlara bak, diye düşündüm, asıl anıt kendileriymiş gibi davranıyorlar. Onlarcası gelip akşamın o ilk saatlerinin maviliğinde bembeyaz hale geliyorlar, sonra gökyüzü karardıkça önce altın rengine bürünüyorlar, sonra da zifiri karanlıkta yıldızlara veya uçaklara benziyorlardı. O ışığın içinde belediyenin hesabına mutluluk içinde süzülüyorlardı. Roma'nın hiçbir belediye başkanı onların açılışını düzenleyemezdi, hiçbir turist onların ışıklandırılmasını finanse edemezdi ve uçuşlarını konu alan hiçbir festival de düzenlenemezdi. Oranın gerçek efendileri onlardı.

O eve ilk girdiğimde mutlu değildim. Torino'dan yeni ayrılmıştım. Boş dairemin duvarlarını ağlayarak okşamıştım. Daha önce hiç duvarlarla vedalaştığım olmamıştı.

Ama ben onlara insanmışlar gibi davrandım. Önce bir duvara, sonra bir diğerine, sonra da bir matkabın açtığı deliğe dokundum. Ve ağlayıp durdum. Dolayısıyla Roma'ya taşınıp pencereden bakınca ve o devasa harabeleri görünce neredeyse bıkkın bir edayla, "Neyse, Torino'dan çok da farklı değilmiş," dedim. Erkek arkadaşım gülüyordu: "Salak mısın sen? Önünde Caracalla Kaplıcaları var. Torino'ymuş, hadi oradan..."

Roma'yı sevmem dört yıl sürdü. Hatta bütün o sahte yola çıkışlar göz önüne alınırsa daha da uzun sürdü. Belki de bu şehir zihnimde bir çeşit efsane oluşturduğu için böyleydi. Küçükken bile kompozisyonlarımda "Büyüyünce Roma'da yaşayacağım," diyordum. Orada yaşamanın ne kadar zor olabileceği konusunda hiçbir fikrim yoktu. Nihai taşınmadan önce sayısız denemem oldu ve hepsi büyük bir başarısızlığa uğradı. Floransa'da doğdum, Bologna'da büyüdüm, mezun olduktan sonra da Torino'da yaşadım. Sonra da aniden ilk sahte yola çıkışım gerçekleşti. Yirmi altı yaşındaydım: Roma, nihayet Roma, bu sefer gerçekten oraya gideceğim. Ama yedi ay sonra kaçtım.

Koşarak Torino'ya döndüm. Piedmont'dan başkente hakaretler yağdırıyordum. Roma'nın bana uygun olmadığını, kuzeyli ruhumun o sapsarı Tiber nehriyle ve diğer her şeyle bağdaşma-

dığını söylüyordum. Hele de o korkunç gürültü, Tanrı esirgesin! Bu arada Roma'ya gidip gelmeye devam ediyordum. Hem tam bir rahatlama, hem de bir güvensizlik duygusuyla. Sıklıkla ama hızlı bir şekilde gerçekleşen karşılaşmalardı bunlar. Ebedi şehir benim acele bir şekilde tükettiğim, kısa süreli bir mutluluk sağlıyordu. Ama sonra hayat bana bir kazık attı ve bir Romalıya aşık oldum. Fazla düşünmeden, hemen taşındım. Bazen yeni bir yer bu şekilde seçilir, çünkü hayat sizi aşar. Peyzaj ile kişi arasındaki uyumluluğun bu işle ilgisi yoktur, önemli olan tesadüftür. İnsan sonradan adapte olur. Uyumluluk daha da sonra olur ve insan şehirle beraber değişmeye başlar.

En azından benim açımdan böyle oldu. Aslında bir lokanta sayesinde böyle oldu. Erkek arkadaşımla mutluydum, ama Roma konusunda kendimi katı hissetmeye devam ediyordum. Seyahatlerden dönüşte Fiumicino havaalanından eve giden yolda içimi endişe kaplardı. Ben burada ne arıyorum?

Sonra o lokanta beni ehlileştirdi. Orada her gün Romalılarla beraber yemek yedikçe her şey değişmeye başladı. Yavaş yavaş oldu, farkına bile varmadım. Bir çukuru sevmekle başlamışken birdenbire bütün bir şehri sever oldum.

Bu durum 12 Şubat 2010 tarihinde teyit oldu. Roma'da kar yağdı, inanılmaz bir şeydi. Sabahın yedisinde tek gözümü açtım. Kar taneleri biraz tuhaf ve ağırdı. Kardan çok toz yumaklarına benziyorlardı, biraz kumlu gibiydiler. Sirokko karı mıydı yoksa? Ve tabii ki o kar tutmadı.

Hayal kırıklığına uğramıştım. Roma'nın nutkunun tutulduğunu görmek istemiştim, bu, kardan dolayı da olabilirdi. Ama bir türlü gerçekleşmiyordu. Derken, saat on buçuk gibi neredeyse ciddi sayılabilecek bir tipi başladı. Palmiyeler çam ağaçları gibi yassılaşmıştı, sahil çamları da bembeyaz olmuştu. Aman tanrım, ne kadar harika bir görüntüydü. O anı o kadar uzun bir süredir bekliyordum ki. Roma ilk defa gerçekten benim olacaktı. Bu sanki kuzeyli ruhum için küçük bir hediyeydi. Teşekkürler.

Bu arada ısınma sistemimiz bozulmuştu. Tam da bugün mü, lanet olsun, diye düşünüyordum. Ama Roma böyledir işte, Stockholm imiş gibi davranmaya çalışsa bile böyledir. Bu şehirde asla hiçbir şeyin kesinliği olamayacak. Ama önemli değildi, seve

seve donmaya hazırdım. Zaten birazdan çıkarım diye düşünüyordum. Kar altında Colosseum'u ve İmparatorluk Forumu'nu, sihirli bir şekilde suskun olan ebedi şehri görmek istiyorum.

Bologna veya Torino karına hiçbir şekilde benzemeyen o ağır ve tuhaf karın altında tek başıma çıktım. Ve o anda ruhumun iki kutuplu olduğunu, aynı anda hem kuzeyli, hem de Akdenizli olduğunu anladım. Ne kadar baş döndürücü bir karışım diye düşündüm. Ne yapalım, bu ikilik ile kozlarımı paylaşacağım. Bu arada, dağlarda bir kar fırtınasından çok çöldeki bir fırtınayı andıran o uysal ve sulu tipinin içinde duran bembeyaz Colosseum'u hayranlıkla seyrediyordum. Şimdi Roma bana aitti işte. Turistlerle gazeteciler fotoğraf çekiyorlardı. Roma 1985'den beri kar altında kalmamıştı. Ben öyle yapmıyordum. Etrafıma bakıyordum, o kadar. Ve yeni duygularımı dinliyordum. Şehir bana doğru yaklaşmış gibi geliyordu. Hey sen, kuzeyli ruh, diyordu, şimdi seni tamamıyla baştan çıkaracağım. Bittin sen. Caracalla Kaplıcalarının üzerine kar yağdığını gördün mü hiç? Al sana. Şimdi nefesin kesilecek işte.

Bir ay sonra Roma'da bir daire aldım. Geçicilik bitti, kira bitti. Caracalla Kaplıcalarının bir parçasını görebilmek için balkondan biraz sarkmam gerekiyor. Ama oturduğum sokak çok daha sessiz. Roma nihayet sessizleşti. Lokantama yakınım yine de, oraya ulaşmak için tek bir trafik ışığı geçmem gerekiyor. Tarallucci kurabiyeleri ile şaraptan kopmamak için birkaç metrelik bir alan içerisinde ev aradım. Bir lokantaya olan mesafeye göre ev aramış başka kimse yoktur herhalde dünyada, ama önemli değil. Şehirlere hissedilen aşk tuhaf yollardan geçer. Artık erkek arkadaşıma burada olmanın Torino'da olmaktan çok da farklı bir şey olmadığını söylemiyorum. Tersine, aksanım kuzey aksanı olmaya devam etse de arada bir ağzımdan Roma lehçesine özgü deyimler çıkıyor. Fiumicino'ya indiğim zaman da kalbim küt küt atıyor. Nişanlıma sarılıp onu öpüyorum. Şaşkın ve hüzünlü bir edayla taksinin camına yapışmıyorum. Hayır. Artık gerçekten eve dönüyorum.

Aslında Roma'yı pek tanımıyorum. Bazı bölgeleri benim için tam bir sır oluşturuyor. Bazen şehir merkezinde bile kaybolduğum oluyor. Ama topografyaya hakim olmanın bir yerle sami-

miyeti ilerletmek anlamına geldiğini sanmıyorum. Tam tersine. İnsanın kendi evinde yolunu kaybetmesi çok güzel bir duygu. İnsanın hayatına tamamıyla rastlantısal bir şekilde giren mahallelerle teker teker yetinmek. Colosseo'nun önünde kendi kişisel sandalyem var, Navona Meydanı'nda da turist gibiyim. Böylesi hoşuma gidiyor. San Giovanni, Colosseum ve Caracalla Kaplıcaları arasındaki Roma bana ait. Buna Nazionale Caddesi'ne kadar olan Monti bölgesini de ekleyebilirim. Gerisi başkalarına ait. Spagna Meydanı, Tuscolana, Auditorium ve Garbatella gibi küçük, apayrı, ama çok kesin istisnalar da yok değil gerçi. Arkadaşlarıma bağlı olan bir şey bu. Çünkü onların oturduğu bölgeleri tanıyorum. O bölgelerin ötesine geçmeyi de pek sevmiyorum. Tembellikten değil, bir çeşit korkudan dolayı böyle. Roma'yla çok hassas bir ilişkim var. Bir yolcunun tedbirsizliği ile ilişkimizi mahvedemem. Ara sokaklardan gitmem, yavaş yavaş ilerlemem lazım. Şehrin tam bir görüntüsünü hiçbir zaman elde edememe pahasına bile olsa... Ben Roma'ya hakim olmak istemiyorum. Onun da bana hakim olmasını istemiyorum. Dolayısıyla bu konuda hemfikiriz. Bu şekilde adım adım ilerliyoruz. Acele etmeden.

Çev. Leyla Tonguç Basmacı

Elmanın Suçu[*]
Cem Selcen

Doğrusu kasalarla birkaç gün daha çalışmayı isterdim. Tek dileğim yeni bir sürprizin bizi beklememesiydi. Son yıllarda hiçbir işte olmadığım kadar heyecanlıydım aslında. Bir o kadar da tedirgin... Bir yandan her an gözümün önünde duran aşk acısı ve tanımadığım, sevmediğim adamlarla çalışma tatsızlığı, öte yanda İstanbul Bankalar Caddesi'nde iş tutmuş her tipten arkadaşımın ve ustamın yıllardır aklındaki fantezi olan Merkez Bankası soygunu...

Bankanın etrafı her zamanki "Perşembe Pazarı" görüntüsündeydi. Sağdaki dar, üst üste park etmiş arabalardan pek de yürüyecek yolu kalmayan Banka Sokak'ta bir binanın girişindeki çaycı, nefeslenmek için duranlara kaldırıma sığıştırdığı taburelerinde çay veriyor, onun ilerisindeki demir, sac ve aspiratör satıcıları kapılarının önünde ya mal yüklüyor ya da birbirlerine laf atıyorlardı. Sokağın adı, ortasından sonra Banka Sokak'tan Zincirli Han Sokağa dönerken; vitrinleri ve yolu dolduran o acayip mallardan arayan, soran, alan-satan insan trafiği de hızlanıyordu. Sokağın sonunda patlayan gün ışığı, trafiğin koyu uğultusu karşılıyordu insanı. Banka bloğunun solundaki, ticarethane olarak daha az hareketli gözüken Bereketzede Medresesi Sokak'ta ise sokağa adını veren, İstanbul'da o birden görünüveren cami medreselerden biri, gürültünün ortasında, sessizce kendi vaktinin gelmesini bekliyordu. Sokağın sonunda, yine aynı uğultulu cadde manzarasının ilerilerinde, ışıltılı gri suyuyla Haliç'in bir parçası ve Eminönü Camii'nin –daha önce

* "Elmanın Suçu" (Sel Yayıncılık, 2007)'den alınmıştır.

de dediğim gibi- insana hep hafifçe eğri gelen minareleri gözüküyordu.

Sonra yine o meşhur Perşembe Pazarı Caddesi olarak bilinen, aslında Sabahattin Evren Caddesi... İstanbul'un her türden teknik ıvır zıvırının bulunabileceği yer. Rengârenk hortumlar, boy boy hidrofor küreleri, kafes telleri, çeşit çeşit çarklar, ne işe yaradıkları belirsiz halkalar, vidalar, penseler, tornavidalar, aspiratörler, pervaneler, kayışlar, traktör parçaları, çapalar, kazmalar, plastik çitler, çelik çubuklar, beyaz lavabolar, fayanslar, su arıtma cihazları, sıra sıra, pırıl pırıl musluklar, kapı kolları ve daha neler neler... dükkânların küçük vitrinlerinden sokağa fırlamış halde müşterilerini bekliyorlar. Bütün bu malzeme yaygarasının arasında, birkaç adım arayla kaldırıma sokulmuş, yapraklarının ne renk olduğu bile fark edilmeyen cılız çınar fidancıkları, etraflarına sarılmış küçük sopalara dayanarak yaşayıp gidiyorlar.

İki sokağın arasında yani Merkez Bankası'nın tam arkasına gelen Hırdavatçılar Çarşısı'nın girişindeki Kardeşim Sokak'ta durup, bankanın yangın merdivenleri ve başka gecekondu eklemelerle çirkinleşen arka cephesine baktım bir süre. Etrafında geçirdiğim onca yıldan sonra, onun ön yüzüyle farklı bir mimaride olduğunu hayretle müşahade ederek...

Oralarda gezinirken, işte kullanmayı düşündüğümüz, çelik telden örgü ağına bakınmak geldi aklıma. Varsa, daha sonra birilerine aldırırım düşüncesiyle, kapısının önünde çeşit çeşit kafes teli tomarları dikilen dükkânlardan birine rasgele girdim.

Dışarıdan vuran yoğun ışık, içerisini gölgede bırakıyor, girişte hiçbir şey görünmüyordu. Galiba kimse yoktu. "Selam! Kimse yok mu?" diye bağırınca küçücük dükkânın arkalarında bir tıkırtı oldu ve ancak bir insanın sığabileceği camlı bölmenin parlayan camının ardından biri çıktı. Gençten bir oğlan... Gözlerim dükkânın ışığına alışırken isteğimi anlattım genç çocuğa. O da bana gösterecek bir şeyler bulmak için camlı bölmenin de arkasında karanlık derinlerde kalan bir yerlere gitti. Onun arkasından gözlerimi kısıp bakarken, kapıdan eğik bir çizgiyle dükkâna dolan ve her şeyi silikleştiren bembeyaz ışığın bitiminde, tel balyalarının arkasındaki sisli loşluğun içinde, küçük bir masacığın arkasında kaybolmuş bir adam gördüm. Dikkatimi çekti. Sanki masaya yatmış gibiydi. Kafası eğik olduğundan öncelikle tepesindeki açıklık seçiliyordu. Öyle ne yaptığını merak ederek ona doğru bir adım attım.

Yaşlı ve cılız bir adamdı. İncecik kollarında, o eski tip iki kenarı lastikli siyah kolluklardan vardı. Sivri bir kemik çıkıntısı yapan sağ omuzu oynuyordu.

Bir adım daha attım.

Olması gerektiği gibi, beyaz, küçük yakalı bir gömleği, koyu renk bir kravatı vardı. Kravat gevşetilmemişti. Üzerine eğdiği, kafasının en az dört katı büyüklüğünde bir defteri, inci gibi yazılar ve rakamlarla dolduruyordu. Sonra biraz durup, kafasını diğer yandaki başka bir büyük defterde basılı duran parmağının ucuna çeviriyor, sanırım görebilmek için iyice eğiliyor, sonra tekrar ilk deftere dönüp yazmaya başlıyordu.

Beni ancak bir adım daha atıp masasını gölgelendirdiğimde fark etti. Ürkerek, kafasını kaldırdı. Gözlerini kıstı. Elleriyle masanın kıyılarında bir şey aradı. Sonunda bulduğu, küçücük bir gözlüğü gözüne tuttu. Ve, "Kusura bakmayın efendim. Fark edemedim. Ne yapabilirim sizin için?" dedi, gülümseyerek.

Şaşırmıştım. Kötü bir şey yaparken yakalanmış gibi geri adım attım ve ancak bir süre sonra "Yo yo, bakıyorlar," dedim. Manzara içime dokunmuştu. O, kırlaşmış ince bıyıklarının altından çekingen çekingen gülümseyip, "E, peki o zaman, kusura bakmayın, hayırlı günler efendim," deyip, tekrar defterlerin arasında kaybolduğunda; nedense nerdeyse ağlayacaktım.

Hani birden karşınızdaki insanın, iyi biri olduğunu ve sizi rahatsız etmeden, hiçkimseyi, hiçbir şeyi rahatsız etmeden hayatını ayakta tutmaya çalıştığını anladığınız anlar vardır. Öyle bir andı. O an, o adam sanki bin yıldır orada duruyormuş gibi geldi bana. Nedense onun hayatını düşündüm. Akşam kolluklarını çıkarıp, yıllardır koyduğu çekmeceye koyuşunu, ceketini giyip o karanlıktan çıkıp, evine gidişini, varsa karısını çocuğunu... Sabah yine oraya gelişini; sonra o kolluklar ve parmakların bir şey yakalamış gibi üzerine bastırıldığı o defterler... Orada, giderek çürüyen hayatın o silik siluetinin ağırlığı içime oturdu. İçimden acayip bir şey yükseldi. Gözüm gerçekten yaşardı. Ona acıdığımdan mı? Bilmiyorum. Sanki son olan bir şey gördüm. Onun sonsuzca düzgün, hayatın tümünü alçakgönüllülükle kabul etmiş, ama işte buna rağmen adaletsizce yok olan bir şey...

Ne desem boş. Hayat yorucu...

Büyük Kent Avcısı
Çiler İlhan

Önünden geçtiğim her sabah ütülü takımımdan, üstüme sıktığım, başka dilde gizemli bir isim verilmiş kokumdan, altımdaki dört tekerlekten ve evle iş arasında nasıl esen kalacağıma dair iç mızmızlanmamdan utanıyorum. Saçlarını kendi mi kesiyor? Üstünde yazın bile kalın bir şeyler oluyor, belki de üşüyordur diye düşünüyorum. Belki kışın o kadar çok üşüyor ki, yazın ancak ısınıyor.

Bu haftaya kadar hep, sanki her sabah varacağı bir yer varmış gibi, kararlı bir şekilde yürürken görmüştüm onu. Bu hafta ilk defa kaldırımda durdu ve hayali biriyle (belki de kendi hayaletiyle) kavgaya tutuştu. Ne kadar kavga etse haklı; sokaklar insanı uygunsuz kıyafetli ve kavgacı yapar (sokakta yaşamak, demeye dilim varmıyor).

Her sabah bu kadını -vicdanımda kara bir delik gibi- gördükten sonra şatafatlı işime gidiyorum. Kafamın arkasında devamlı bir roman taslağı, oldurulmamış bir hikâyeden firar etmiş bir cümle döküntüsü ve bazen çok sıradan, bazen bir parça daha ahenkli kelime öbekleri uçuşup duruyor. Uzanıp tutamıyorum çünkü bu yıl benim için zaman, "foton kuşağı" hızında.

Demek ki hayattan her şeyi birden beklememeli. Asmalımescit'te beni sözün, günün ve bilinçaltının o harikulade karışımına davet eden güz havasında telaşsız, gamsız bir koyu kahve içmek bu yaprak dökümü bana zor. Çalışma odasından dönme bebek odasında uyuyan, dünyanın tüm mevsimlerine değişmeyeceğim küçük insan bana yepyeni bir şehir sundu çünkü.

Bu yeni kentte her şey daha hızlı. Daha (da) planlı. Gününü, her biri 15 derecelik boylamlara göre dizilmiş 60 dakikalık dilimlere bölen plancı ruhum artık altmış dakikaları alt dakikalara bölüyor –ancak bu şekilde sığışabiliyoruz 24 saate; minik bir süt bebeği, iri bir iş, aile fertlerinin geri kalan iki ve dört ayaklı üyeleri (eşten dosttan sergiden danstan söz bile açmadım henüz), ve içimde yazmadığım her satıra ait uğursuz bir mücrimlik. Beklemediğim anlarda, köşelerde üstüme çullanmaz mı. Renklere bürünüp şekiller alıp. İçi muzlu dışı çikolatalı, üstü uzun zamandır tek mumlu doğum günü pastamı üflerken; köşe başındaki mağazada (bana) hâlâ bir boy büyük bedenime çul çaput yakıştırmaya uğraşırken; daracık otoparkında arabamın yan tarafını istikrarlı bir biçimde çizdirip durduğum, azim dolu sırt üstü kulaçlarıma ev sahipliği yapan, tavanı (deniz hissiyatı versin diye, apaçık) elle maviye boyanmış yüzme havuzunda, mesela. İşte bu büyüklü küçüklü tatmin ya da neşe dolu mutluluk anlarımda Sultanbeyli'de yaşayıp "İstanbul"a hiç inmemiş, hayatı, felçli annesi, sigortasız babası, hepsi bir yerlerde iş tutmaya çalışan kardeşleriyle tek göz oda evi ve günde 14 saat çalıştırıldığı fabrika arasında gidip gelmekten ibaret esmer güzeli bir gencin hayal kırıklığı gelip üstüme yapışıyor. Sultanbeyli'ye gitmek bile çok; Levent'in göbeğindeki apartmanımızın kapıtutanının baldızı yıllar sonra ilk Bebek macerasını benimle yaşayıp ne kadar çok "artist" gördüğünden ve "buraların ne güzel" olduğundan bahsetmemiş miydi. Sonra, diyor iyimser tarafım, belki şu anda birileri de benim için keder beslemektedir: "Şekerim, Boğaz'da, haydi kıyısında olmasın, Boğaz görmeyen bir mahallede sürü gibi yaşayan milyonlar... kendilerini İstanbul'da yaşıyor mu addetmektedir?" Bu sesin sahibi birazdan, paşa dedesinden kalma yalısından çıkıp yeni doğmuş çocuğunun adını verdiği çiçeği burnunda teknesi üstünde kendine güvenli göğsüyle Boğaz sularını yara yara ışıltılı işimdeki toplantısına gelecektir.

Fakir tesellisi... Benim Boğaz sularını değil, her yağmurda, kavruk pamuk işçilerinin her yaz çoğalan güneş yanıkları gibi çatlayan asfaltları yara yara işe ulaşmamda değil yokluk. Kentin, bir karabasan gibi üstüme çöken vicdan azabını karşılamaktaki acemilikte. Kirli elmaslar gibi bazen, gün; parlak ama bir uzvu eksik.

Anneannemin kucağında, uzun bir otobüs yolculuğunun şa-

fağa söktüğü vakit tanışmıştım İstanbul'la. Anneanne kucağında oturmayacak kadar büyük (ama anneannem cimriydi ve ona verilen koltuk paramı "kara gün" için saklamıştı muhtemel), şafak henüz sökmemişken bunca insanın bu kadar erken yollara dökülmesine akıl erdiremeyecek kadar küçüktüm. "Neden?" diye sormuştum güzel, yeşil gözlü, hokka burunlu, cimri anneanneme. "Niye bu kadar erken kalkıyorlar?" "İşyerleri evlerinden çok uzak, vaktinde işte olabilmek için bu kadar erken uyanıp otobüslere biniyorlar, otobüsler kalabalık, yol da çok..." İşte İstanbul'un kalbime otuşuru: Hayranlık, şaşkınlık ve o tanımadığım, para kazanmak için geceyi bitirmeden yataklarından kalkıp köprüleri tepen onca insan için duyduğum gizli (ve kalıcı) tasa.

Gözlerimi kapatsam gider mi. Beni iş yerimden evime ulaştıran o iki tarafı bakımlı ağaçlarla sıralı yeşil yolda ara sıra önüme çıkan, tekerlekli kâğıt çuvalını olur da yolu birkaç saniyeliğine tıkarsa sabırsız bir biçimde kendisine korna çalan arabaların teröründen adeta kaçırarak bir gayret iten o incecik kollu, altları ve üstleri patlamış lastik pabuçlu, büyük ihtimal düzenli yıkanacak suyu bile olmamasına rağmen temiz suratlı genç çocuk. Gözlerimi kapatıyorum, gitmiyor. Bir elim eksik.

Yine de. Kasabaları sevmiyorum. Kasaba kılıklı küçük kentleri, köyleri sevmiyorum. Ben İstanbul'u seviyorum.

Doğduğum Ege kentinde yaşlanamayacağımı anladığımda ilkokulu bitirmemiştim. Artık tecrübeli bir yazar sayılırdım ama: On yaşından bu yana (yani koca bir yıldır) şiire ahkâm kesiyordum, yaratıcılığın o eserekli ve tatminsiz ruh hali içime çoktan yerleşmişti, ya da eserekli ve tatminsiz bir ruh hali içinde olduğum için yazıyordum. Doğduğum Ege kenti yüzü aydınlık, güneşi cömert, caddelerinin denize baş eğdiği bir Ege kenti değil, kışları ayaza çalan, yazları insana nefes aldırmayan bir sıcakla yapış yapış, insan ruhunu sinsi sinsi sıkıştırıp mengenelere sokan bir Anadolu kenti idi, bana öyle geliyordu. Lise yıllarında, yerleşeceğim o ileriki yılların özlemiyle her geldiğimde İstanbul'un kirli havasında nefes aldım. Ter ve is kokan havasında kendimi buldum: işte geniş kentler bunu yapar insana, kendinizi gerçekleştirmeniz için sonsuz fırsatlar sunar. Sunması ondandır, yakalayıp tutması sizden. İş, konut vergisi,

bireysel emeklilik planı, görüşelim denip görüşülemeyen arkadaşlar ve diğer koşturmalar arasında günler geçer, vizyondaki filmler vizyonu arka kapıdan terk edip DVD raflarında yerlerini alır, sonbahar film festivali biter ilkbahar müzik festivali başlar, o genç, yakışıklı Türk aşçının açtığı restoran kentin sosyal hayatında çalım atalı aylar olmuştur ama o yeni restoran sizin için hâlâ bir isimden ibarettir, bununla birlikte her şey oradadır ve önemli olan budur; istediğinizde ulaşabilecek olmanız. İşte kendini 10 yaşında şair ilan etmiş bir insan çocuğuna bu duygudur nefes aldıran kentin onulmaz aurasında.

İstanbul'a hayranlığım yüzünden kalabalık, insanı bol işi kıt, havası tahmin edilmez kendi kaprisli başka büyük kentler de sevdim. Kent rehber-dergisinde sanat listeleri sonsuz gibi olmalıydı, gece kulübü isimleri, yanınızda sizi o ağır kapılardan sokacak yerli bir dost olmadan hiçbir şey ifade etmemeliydi, müzeleri, galerileri bir ay gezsen tükenmek bilmemeliydi, seks ya da eş arayan ilanlar göğüslerini gere gere arka sayfalarda (sayfalarca) yerini almalıydı –havalimanına indiğim an hiçbiri birbirine benzemeyen, ama büyük kentlere has o telaşlı kokuyu içime çekmeliydim: Ben, bir büyük kent avcısıyım. Otuz sekimize bastığım bu yıl bu bağımlılığımı cesaretle itiraf ediyorum artık.

Dedem neşeli biriydi, onun neşesini severdim. Dedemi kaybedince anneannem daha da cimrileşti, canlı, dolu bedeni (tuhaf bir şekilde, yine de erimeyen yağlarına rağmen) içinden kurudu. Dedem ablamla beni "velespit"inin önüne ve arkasına oturtur, şarkı söyleye söyleye bizi bağına götürürdü. O, üzümlerini budar, ablamla ben de gün boyu kaygısızca oynardık. Yaz tatili bitip (kasaba kılıklı) kentimize dönünce en çok (belki de dedemin neşesiyle, ya da neşe duygusuyla özdeşleştirdiğimden) o bağı özlerdim. Ama çocukluğun o şaşırtıcı derecede bilge yüreğinde bilirdim kenti seçeceksem bağı seçmeyecek olduğumu. Bugün, büyüklüğün o gerektiğinden fazla bilmiş dimağında bile, yine de, İstanbul'da bir üzüm bağım olsun isterdim. Dedeminki gibi içinde küçük bir taştan damı olmalı.

İşte biz böyleyiz. Çocukluğumuz bizi rüya kentimizde bile bırakmaz.

Palto Gibidir Şehirler
Dubravka Ugrešić

Palto gibidir şehirler. Bundan 10 yıl önce, ekim ayının sonlarına doğru New York'a gittim. Valizim ve paltom yoktu. Bu yüzden kendime bir çoban palto aldım. Hatta, o paltoyu hâlâ giyiyorum. Kenarları saçak saçak oldu ve üstümdeyken 50 yaşında bir ergen gibi gözüküyorum. Fakat paltoyu atmıyorum, ve asla atmayacağım da, bunun hayatımın en can alıcı kısmını kaldırıp çöpe atmaktan hiçbir farkı olmazdı. Kaşmir olan bir başka paltoyu yalnızca bir kez giydim. İçinde, bir kadının nasıl gözükmesi gerektiğine oldukça önem veren annem gibi gözüktüğüm, başka bir kaşmir, paltoyu ise yalnızca bir kez giydim. Ve hiç düşünmeden yaşlı bir kadına verdim. Tabi, bana tam üç maaş çekine patladı, orası ayrı.

Şehirler palto gibi giyilirler. Bazı şehirler sıkıcı ve sakinleri için doğum sancısı gibidir; haritadaki boya lekesine ve iri bir gravyer dilimindeki deliğe benzer.

Bir palto ve sahibi arasında özel bir ilişki vardır, tıpkı bir şehir ve o şehirde yaşayan herhangi bir kimse arasındaki ilişki gibi. Bu yüzden ne zaman birisi çıkıp "Londra'yı seviyorum," ve bir başkası da "Paris'i seviyorum," derse, en az kız arkadaşıyla evleneceğini ilan etmiş gibi ciddi bir bildirimde bulunmuş olur. Eğer ki birisi çıkıp "Hem Paris'i hem de Londra'yı çok seviyorum, her şehrin kendine göre bir güzelliği vardır," derse, bilin ki koca bir yalancıyla yüzyüzesiniz.

Olan biten her şeyine müdahale etmek zorunda hissettiğim şehirler vardır. Bu şehirlerde şeytani bir ses kulağıma: "Ben ol-

sam bunu şöyle yapardım, şunu onunla değiştirirdim, buraya da bunu koyardım," diye fısıldar durur. Böyle şehirlerde kendi kendini atamış bir belediye başkanı gibi hissederim kendimi.

Eski güzelliğinin gözlerimi yaşarttığı şehirler vardır. St. Petersburg işte böyle bir şehirdir benim için. Tüm varlığımı harekete geçiren şehirler vardır, kanımın daha hızlı akmasına sebep olan ve gördüğüm her şeyi bulanıklaştıran. İşte New York, böyle bir şehirdir.

Parçaları birbirine nehirlerle tutturulmuş şehirler vardır. Nehri ortadan kaldırdığında şehir kocaman, şekilsiz bir lekeye dönüşüverir. İşte Belgrad, böyle bir şehirdir. Denizin ve kıyısının armağan ettiği bir güzelliğe sahip şehirler vardır. Denizi ve kıyısını ortadan kaldırdığında geriye kalan tek şey dev bir çölden başkası değildir. İşte Los Angeles, böyle bir şehirdir. Melankoli ve hayata karşı dik duruş gibi zıt şeyleri özellikle bir araya getiren şehirler vardır. İşte Berlin böyle bir şehirdir. Dünyanın en güzel şehirleri listesine girebilmek için makyajdan fazlasına ihtiyacı olmayan şehirler vardır. İşte Budapeşte böyle bir şehirdir.

Bir şehrin güzelliği görecelidir. Herkes başka görür şehirleri ve güzelliklerini. Bu yüzden ne kadar göz olursa ona dikkatlice bakan, etraftaki güzelliklerin sayısı da artar bir o kadar.

Gerçek Güzelliğin Tadı

Bir çocuğa ne güzel görünür? Kendi çocukluğuma dair pek bir şey hatırlamıyorum fakat size, aklımı başımdan alan şeylerin net bir listesini yapabilirim.

Çocuk yuvasında gönüllü olarak çalışan ve üniversitede edebiyat okuyan Tinka Halacığımın mütevazi ıvır zıvır koleksiyonundan çıkarıp bana verdiği, parıltılı buzlu camdan yapılmış bir çiçek sepetinin, çocuk avcu büyüklüğündeki karton resmi, gerçek güzelliğin ilk görüntüsü olarak hafızama kazınmıştır. Sepetteki çiçeklerin yapraklarına, sepetin kıvrımlarına gözlerimi dikip büyülenmişçesine saatlerce baktığımı ve en ufak ayrıntının bile sonuna kadar tadını çıkarışımı nasıl unutabilirim ki! Yaklaşık 4 saat o şekilde kalmıştım herhalde.

O zamanlar oyuncakların pek bol olduğu söylenemezdi. Savaştan önce ya da benden birkaç yıl önce doğan çocuklar o korkunç yokluktan çekmemişlerdi. Benim ilk oyuncak bebeğim biraz geç geldi. Belki de bu yüzden Viktorya dönemi motifleriyle süslenmiş incecik, çürük kartonun üzerindeki çiçek sepeti beni bu denli büyülemişti ve bende çok daha güzel dünyaların var olduğu duygusunu uyandırmıştı.

Yılbaşı ağacımız için, sert, uzun ve ince, yenilmeyen şekerlerden kullanırdık. Şekerlerin iki kat ambalajı vardı. İlk kat beyaz kâğıttan yapılmıştı ve kıvrık uçları dışarıya pırtlamış minik kuyrukçuklar gibi dururdu. En dışta olan diğer kat ise folyodan yapılmıştı. Yılbaşı tatilinden sonra folyoları çıkarıp, parmak uçlarımızla dümdüz olana kadar ütülerdik. İnce, parlak ve rengârenk –genellikle altın sarısı- folyolar bizim için gerçek birer hazineydi. Arkadaşlar arasında birbirimizin folyo koleksiyonlarını inceler, değiş tokuş yapardık. *Çabuk bana hazineni göster!* Folyoların takası anlatılamaz derecede heyecanlı bir işti. Oyuncaklardan mahrum bırakılmış bir çocuklukta, bir deste folyoya sahip olmak, avuç dolusu kayan yıldıza sahip olmak gibi bir şeydi.

Yedi yaşıma basmadan hemen önce, nefesimi kestiğini hatırladığım bir nesne vardı. Büyükannemin renkli iplerle üzerine nakış yaptığı yastıktı bu nesne. Bazıları yeşil yaprakların arasında kalmış, yastığın üzerinden sarkan kocaman çilekler vardı. Hipnotize olmuş gibi izlerdim yastığı, ipten yaprakları bir kenara çeker, çileklerin dokusunu hissederdim. Ben o zamanlar küçücüktüm, yastık ise büyük. Şimdi, o yastığın nereye gittiğine dair en ufak bir fikrim bile yok. Belki de bir yere gitmemiştir, belki hâlâ orada, büyükannemin yatağının üstünde duruyordur. Kim bilir, uzun zamandır dikkat etmiyorum ki yastığın varlığına...

Bir de bir cam küre vardı. İçindeki minyatür şehir, camın içinde tatlı bir uykuya dalmış gibi görünürdü. Küreyi salladığında kar tanecikleri uçuşurdu şehrin üzerinde. Uzun bir süre boyunca, cam küre nefes kesen gerçek güzelliğin öznesi olmuştur benim için.

Taptığım bu güzellik putları –çiçek sepetinin resmi, ipten yapılmış çilekler, folyo desteleri ve cam küre- çocukluğumun

en değerli hazineleridir. Nesneleri birer birer hatırlıyorum fakat bende bıraktıkları o büyülenmişlik duygusu hâlâ, bir karga yuvasının içindekiler kadar gizemlidir benim için.

Amsterdam havaalanına geceleyin iniş yapan bir yolcu, uçak camından karanlığın içindeki altın kareleri görebilir. Hollanda altın fayanslarla döşenmiş gibidir. Bu altın kareler birer seradır. Hollandalılar uyurken, çiçekler yapay gün ışığına kanıp tomurcuklarını açar ve gün boyunca yolcumuz, mor, kırmızı, sarı ve mavi çiçek tarlalarını izleyebilir.

Hollanda'nın gece altın sarısı, gündüz rengârenk olan kare çiçek tarlaları, bana hep folyo destelerimi, çocukluğumun cazibesini hatırlatır.

Peki Nerede Yaşar Yetişkinler?

Amsterdam'a ilk gittiğimde, (dünyanın bazı şehirlerine çok daha önceden gitmiştim,) gözlerim kamaşmış, nefesim kesilmişti. Güzel bir şehri daha önce hiç görmemiş hissine kapıldım bir an için. Daha önce görmemiş diyorum, çünkü, insanların güzel olarak tanımladığı pek çok şehirde bulundum. Venedik, St Petersburg, Paris, Floransa, Verona, Dubrovnik, New York, San Fransisco, Chicago... Fakat, Amsterdam beni adeta koşulsuz bir mutluluğun içine sürükledi. Amsterdam'ın bende uyandırdığı büyülenmişlik duygusunun; cam küreye ve büyükannemin yastığına saatlerce kıpırdamadan bakarken hissettiğim duygudan hiçbir farkı yoktu.

Bir seferinde, bir Amsterdam parkında, bir banka oturmuştum. Yanımda, pis bir bez torbadan çıkardığı ekmek kabuğu parçacıklarını hayali ördeklere atan, perjmürde ve yaşlı bir adam oturuyordu.

"Amsterdam'da mı yaşıyorsun?" diye mırıldandı yaşlı adam.

"Evet, burada yaşıyorum," dedim.

"Yetişkinler Amsterdam'da yaşamaz..."

"Peki nerede yaşar yetişkinler?" diye sordum.

"Başka bir yerde..." diye mırıldandı bana soğuk bir bakış atarken. "Rotterdam'da..." diye ekledi ve pis pis sırıttı.

Bir çocuğun güzellik algısına dair, çok da sağlam olmayan anılarımın mı yoksa parktaki yaşlı adamla olan tesadüfî minik sohbetimin mi şehir ya da benim hakkımda daha fazla şey söylediğini merak ettim o an.

Vücut ve Mekân

İnsan vücudunun çevresiyle özdeşleşme biçimi beni her zaman çok etkilemiştir. Caddeler sanki yalnızca kendilerine aitmiş gibi yürüyen insanlar vardır. Bu insanlar doğal fatihlerdir. Etraflarına yaydıkları, içten gelen o ikna güçleriyle, diğer insanları kendilerine yol vermek zorunda bırakırlar. Bu insanlar, metroda ya da tramvayda sanki kendi mallarıymış gibi oturuverirler koltuklara. Ve bunun verdiği özgürlükçü rahatlıktan hoşlanırlar; yavaş yavaş sandviçlerini yemekten, telefonda yüksek sesle lak lak etmekten, burunlarını umursamaz bir şekilde gürültüyle çekmekten ya da karşıdaki boş koltuğa ayaklarını uzatıp şöyle bir gerinmekten... Kocaman sırt çantalarıyla etraflarındaki bütün boş alanı işgâl eden gençler vardır. Ölümcül çantalarıyla önlerine çıkan her şeye küt diye çarparak yerlerine kurulur, sonra da hiçbir şey olmamış gibi sakin sakin yarım litrelik su şişelerinden yudum yudum su içerler. Cüsseli kadınların ise kamusal alanla oldukça kırılgan bir ilişkisi vardır. Bu kadınların içinde daima bir suçluluk duygusu barınır, çünkü çok fazla yer kapladıklarını düşünmeden duramazlar. Zayıf ve kısa boylu insanlarda ise fiziksel olarak onlara asla yeterli olmayan halk haritasının üzerine kendilerini kazıma duygusu vardır.

Mekânsal bakımdan, Amsterdam sıradışı bir yerdir. Daha önce birkaç kez duyduğum, Amsterdam'ın insana orantılı olarak kurulmuş bir şehir olduğu pek doğru değildir, ama tamamen yanlış olduğu da söylenemez. Bu tamamen insana ve oranlara dayanır. Mesela ben, sık sık kaybolurum Amsterdam'da, ki bu başka şehirlerde hiç başıma gelmez. Küçük bir şehir olan Amsterdam'da yolumu sık sık karıştırır ve kaybederim. Bu da insanın bir bardak suda boğulabileceğinin bir kanıtıdır bence.

Şehir yapısal olarak bir düşe benzer, merkezi ise çok sık örülmüş bir örümcek ağını andırır insana.

Çok sayıda Amsterdam haritam ve bir adet pusulam var. Fakat haritalar bugüne kadar nerede olduğumu anlamama hiç yardımcı olmadı. Tamamen kullanışsızlar. Haritalar ve pusulalar bir hayalperestin rotasını bulmasına yardım eden araçlardan değildir.

Belki de Amsterdam, sis üzerine çöktüğünde kendisi gibi olur en çok. Ve sisle beraber sokaklardaki yayaların da haritaya ihtiyacı kalmaz. Apartman önlerinde mayışık mayışık sürünen, pencerelerin önüne kurulmuş yeşil-gri gözleriyle gelen geçeni izleyen, barların devamlı müşterilerinin ayakları arasında sinsice dolaşan, Amsterdam'ın onlarca kedisi tarafında örülmüş örgü parçası gibi gözükür sis yayalara. Hava sisliyken, şehir bu kedilere, sessiz ev sahibelerine esir düşmüş izlenimi uyandırır insanda. Sis şehre bir kedinin patilerini yaladığı şekilde değdiğinde, Amsterdam hayalperestlerin şehri oluverir. Hayalperest yürürken hayallerinin rotasını takip eder ve şehir ona bir yardım eli uzatır yolunu bulması için.

Mekâna dair bu kafa karışıklıkları muhtemelen, Hollandalıların küçük bir ülkede yaşıyorlar, kanısından kaynaklanıyor."Biz küçük bir ülkeyiz," cümlesi, yabancıların sık sık duyduğu cümlelerdendir. Hollanda'dan daha küçük ülkeler de var, fakat, o ülkelerin vatandaşlarında, Hollandalılarda olduğu kadar, küçük bir ülkede yaşadıkları duygusu yoğun değildir. "Biz küçük bir ülkeyiz," cümlesi, pek çok şeyin bahanesi olma görevini üstlenmiştir. Eğer markette yumurta alırken, yumurtaların biraz küçük gözüktüğünü söylerseniz, pekâla cevabınızı alırsınız...

"Biliyorsunuz, biz küçük bir ülkede yaşıyoruz..."

Çev. Aybegüm Konuk

*Sesler**
Dzevad Karahasan

Modern mobilyalar bir yerden bir yere hareket etmeye o kadar elverişlidir ki, biri rahatlıkla bu mobilyaların taşınma amacıyla tasarlandığını düşünebilir. Bağlayıcılar ve vidalarla birbirine tutturulmuş parçalardan oluşur, çaba harcanmadan parçalarına ayrılır, paketlere kaldırılır, başka bir yere taşınır ve hiçbir şey olmamış gibi yeniden kurulur. Bu sökme ve birleştirme işlemi çok basittir, sürekli olarak devam eden ve saf mekanik ihtiyaç gerektiren yöntemlerden oluşur, bu da aptal teknik karmaşayla yüklenmiş insanı başarılı bir şekilde avutmaya yeter. Birinin yükünü modern mobilyaları söküp yeniden birleştirerek yok etmek imkânsızdır: Hepsi iki el, bir tornavida ve dikkat edecek bir kafa gerektirir. Bu kafanın düşünmeye ihtiyacı yoktur; aslında mobilya sökülürken ya da takılırken düşünmese daha iyidir, çünkü bu işlem bir yağmur damlasının toprağa doğru yola çıkıp düşmek zorunda oluşu gibi bir kuralı takip eder. İşlem otomatik olarak ilerler, kişi kendini gururla işi yapan olarak düşünse de vidayı gören gözden, tornavidayı tutan elden başka bir şey değildir. Bu yüzden modern mobilya kendini aptal teknik karmaşalar yükleyebilen aptallar için çok yararlıdır. Hatta belki de hayat kurtarıcıdır.

Modern mobilyaların bir diğer avantajı, üreticilerinin deyimiyle uyumluluktur; modern mobilyalar aynı şekilde kurulur, aynı şekilde kullanılır ve modern dünyanın herhangi bir kasa-

* "Şehriyar'ın Yüzüğü"nden alınmıştır.

basında ya da dairesinde tam anlamıyla her yerde aynı görünür. Eğer ortada bir daire yoksa herhangi bir caddede ya da bir meydanda bu aynılık devam eder. Modern mobilya mükemmel bir genellik yaratır, nerede durursa dursun hiçbir fark göstermez. Dahası modern mobilyaların uyumluluğu, her bütünün bir parçasının herhangi bir bütünün herhangi bir parçasına mükemmel bir biçimde uyduğu anlamına gelir. Benim masam, Çin'deki herhangi bir dairedeki sandalye, Amerika'daki herhangi bir evden bir dolap ve Avustralya'daki herhangi bir daireden tabure ayın yerde toplandığında, görünümü ve fonksiyonlarıyla daha öncesinde sahip olduğum evdeki düzenin tıpatıp benzerini oluşturur. Bu da demek oluyor ki bahsettiğimiz bütün taşınmaya çok elverişlidir.

Modern mobilyaların bir diğer önemli özelliği sözde kolay bakımıdır. Burada bakımdan kasıt parlaklığı orta çıkarmak, tozu ve insana dair bütün izleri yok etmektir. Bu mobilyalar bir ayna yüzeyi ya da donmuş bir su birikintisi gibi birbirinden farksız ışıldamalıymış gibi görünmektedir. Toz ya da insan dokunuşuyla oluşan bir iz bu mobilyaların üzerinde kirli duracaktır ya da daha açık konuşmak gerekirse suni duracaktır çünkü onlar geçmişin işaretleridir. Sürecin kanıtları ya da en azından sürecin ihtimalini ortaya çıkaran bu izler modern mobilyaların doğasına aykırıdır ki bu doğa sadece birbirinin aynı eş zamanları yansıttığı sürece vardır. Bu mobilyalar üzerinde geçmişin herhangi bir izi kir olarak görünür çünkü bu mobilyaların doğasına aykırıdır.

Bu, modern mobilyaların üretiminde kullanılan malzemelerle doğrudan arttırılmıştır. Kullanılan malzemeler değiştirilemez olduklarından farksız anlar yaratarak hatıraları dışarıda tutarlar. Bunlar cam, cilalı metaller ve suntadır. Cam ve cilalı metal üzerine konuşmaya gerek yok: Onların değişmezliği, yapılarının en belirleyici özelliği üzerlerinde hiçbir zaman küf barınamamasıdır. Diğer yandan sunta hakkında, modern çağın bir icadı ve neredeyse mükemmel bir ifadesi oluşu üzerine bir şeyler söylemek gerekir. Aslında suntanın temel özelliklerini anlayan herkes modern malzemelerin temel özelliklerini ve hatta modern çağın kendisini de anlayabilir.

Sunta, tahta parçaları ve bir bağlayıcı karışımının sıkılması ve bastırılmasıyla oluşturulan bir paneldir. Tahta ezilir ve tahta parçaları her yerde aynı gözüksün ve aynı işlevi görsün diye işlenir; ağacın gövdesi, kökü, ince dalları ya da ağacın ortası. Hiçbir farklılık olmaz çünkü bütün özellikler bire dönüştürülür; her şey sırf parçacıklara ayrılır. Eğer parçalar mobilya üretiminde kullanılacaksa, daha sonra cilalanır. Bu ona bir tek özellik kazandırır, farksız bir şekilde parlamak, şimdiki zamanda olmak.

Üreticilerine göre modern mobilyaların özellikleri pratikliği, hareketliliği, uyumluluğu ve kolay bakımıdır. Buradalarmış gibi belirli biçimlere somutlaştırıldığında, bu özellikler başka kelimelerin kullanımına izin verir hatta bunu gerektirir. Bütün bunlar içerisinde pratikliğin anlamı, mobilya nerede dururs a dursun hiçbir farklılık göstermeyeceğidir çünkü işaretleyebileceği bir yer yoktur. Pratikliğin anlamı, benim dairem ile başka bir daire arasında hiçbir fark olmamasıdır. Bu adsızlık ve her türlü kişisel özellikten uzak olma durumu bir avukatın ofisi, bir doktorun ofisi ya da benim dairem hepsi aynı demektir. Belli bir derecede farklılıklar görülse de aslında çeşit olarak hiçbir fark yoktur. Bu günlerde bir birey ve mobilyası arasında bir temas yok çünkü herhangi bir dokunuşun izi kir olarak görülüyor ve bu da ikisi arasında hiçbir bağ ve akrabalık şekillendirilemeyeceği gerçeğine dönüşüyor.

Hareketliliğin anlamı, mobilyamın benim evimi yaratmak, varlığımla bir yeri işaretlemek ve hayallerimi şekillendirmekten çok sadece hareket etmek, taşınmak için tasarlanmış olmasıdır. Aslında bu mobilyalar özellikle, belki de yalnızca taşınmak için tasarlanmıştır. Onun farksızlığı anlık bir boşluğu sınırlar ya da doldurur, orada ne kadar uzun süre yaşadığım fark etmez. Aslında her gün modern mobilyalarla döşenmiş dairemde hareket halindeyim, orada doğup büyümüş olsam da...

Bu geçiciliği profesyonel metafizikçilerin düşünceleriyle bağdaştırmak biraz yanlış olur. Onlara göre, bizler geçici varlıklar olduğumuz için dünyadaki yerimiz de geçicidir. Bu iki geçicilik arasındaki fark, birincinin geçici varlıkların bir geçmişe sahip olmasına olanak sağlamasıdır. Metafizikçilerin bahsettiği bu geçicilikte bir geçmişe, şimdiki zamana ve olası bir geleceğe

sahip oluyorum. Bu benim sonsuzluk üzerine düşünmeme ve derinliğini anlamama olanak sağlar. Bunun aksine bahsedilen ikinci geçicilik, diğer bir deyişle anlık olma hali, böyle bir şeye olanak tanımaz. Anlık, şu an ve bütün zamanlar arasındaki farkı ortadan kaldırarak beni korkunç bir sonsuzluğa sokar. Geçiş zamanlarını erteleyerek, algımı ve üzerine düşünerek tasarlamama olanak sağlayan zamanı ortadan kaldırır. Anlık içerisinde bütün zamanlar şimdiki zamandır. An oradadır ve sonsuzluğun dokunuşu ya da rastlantı. Modern mobilyaların hareketliliği doldurdukları boşluğa geçer. Yani benim dünyevi meskenim hareket eden bir yere dönüşür ve bu yerin en önemli özelliği hareket halinde oluşudur.

Uyumluluğun anlamı adsızlık, kişiliksizlik ve en yüksek seviyedeki genelliğin en altında oluşudur. Benim mobilyamın uyumluluğu demek, yaşam alanımdan bağımsız olarak benim dairem hiçbir zaman kişisel, bana özel bir şeye sahip olamayacak oluşudur. Çünkü yaratılan bu yer ve özellikleri sınırlandırılmış, maddeleştirilmiş, basitçe söylemek gerekirse içine bireysel hiçbir şey dâhil edilemeyecek duruma getirilmiştir. Çok uyumluluk hiçbir şeyle uyum sağlayamamak, ayrı bir varlık olmaktır. Örneğin, çok uyumlu bir insanı, hoşgörülü ve herkes tarafından sevilen, gerçekten tanıdığı herkes tarafından sevilen birini düşünelim. Bu kişiyi kendiyle evlenerek en mutlu olan ya da şımartmak için başkasıyla evlenen biri dışında nasıl tarif edebiliriz? Eğer bir yüzün varsa, o yüzde hoşlanılmayacak bir şey bulan biri mutlaka bulunur, eğer öyle biri yoksa gerçekten bir yüzün yok demektir ve seni öpen kişi biçimlenmemiş bir bebek poposu gibidir Çünkü bebek poposu bütün bebeklerde aynıdır.

Modern mobilyaların kolay bakımı hikâyesi kullanılan malzemelerle olanaklıdır. Bu malzemeler kokuyu hapseder, hiçbir dokunuştan zarar görmez, leke tutmaz ve hatırlamaz. Bu malzemeler mutlak bir şimdi içindedir. Modern mobilyalar ilk darbeye kadar yenidir, onlara sahip olduğunda ilk darbe önce bozulmaya sonra da çöpe dönüşür. Tamir ve eskime diye bir şey yoktur.

Fizyonomisi, kimliği ve ahlaki değerleri olan bir insan, aynı amaca hizmet eden diğer dairelerle aynı mobilyalardan oluşan bir dairede nasıl yaşayabilir? Çok uyumlu daireler çok uyumlu

mobilyalarla doludur. Bunun içinde biz ne olabiliriz? Sadece çok uyumlu insanlar, bireyler, sabit ve bebek popoları gibi. Tahta parçaları. Tanıma gerisinde ezilmiş, bir önce insanlığın en küçük parçaları. Kavak ve meşe, kütük ve ince dallar; tahta parçaları seviyesinde her şey asimile olur. Sonra hepsini karıştırıp bastırır ve suntayı elde edersin ya da modern dünyayı.

Modern mobilya budur: Sana konfor sunar, ekonomik analizler üzerine çalışma olanağı sağlar, ekolojik çalışmalar yapmaya teşvik eder; sana bir yuva ve insan gibi yaşayabileceğin bir ev yaratmak dışında her şeyi yapar.

Çev. Gizem Kayan

Kahhh... Kaaa... Haaa...
Ece Erdoğuş

Sen... Sen bir korkaksın... Tek bir adımınla dahi, ürkek hislerini etrafa saçmaya başlayan birisin. Kendinden nefret ediyorsun. Senden nefret ediyorlar. İkisi aynı sebepten değil. Senin nefretinle, onların sana duydukları hiç 'bir' değil. Bir olamaz... Çünkü siz, bozuk dölden iki başlı üremiş garip bir yaratığın gözleriyle iğrenip kaçınarak birbirinize bakıyorsunuz. Dahası, sizin hakkınızda mitolojik bir saptama da yapılamaz. Sonradan olmaz bir kandan, candan, etten büyüdünüz. Siz düşmansınız!

Bir labirenttesin. Labirent, İstanbul kadar... Şehir vızır vızır kulaklarından içeri dalıyor. Arabalar... Korna sesleri... Ağır ve siyah dumanlar... Gökyüzünü boğan vapur düdükleri... O vapurların is lekeli bacaları... Her yanı kasıp kavuran bir yangının nişaneleri gibi, hepsi damarlarında dolanıyor. Boğazın iki ucu hepten ayrılsın istiyorsun. Dünya işte tam da buradan koca bir şeftali gibi ikiye yarılsın.

Gördüğün her şey acıtıyor seni. Her şey gözlerinden fütursuzca daldıktan sonra incecik ipliğin, iğnenin deliğinden usulca geçişi gibi içinde ilerliyor. Ne kadar da isterdin hiçbir şey düşünemez olmayı! Yürürken gördüğün ve durmadan yenilenen milyonlarca şey kuşatmışken seni, kendini o milyonlarca şeyin ortasında hep bir hayalet gibi hissediyorsun. Neyse ki orada olmaya ve orada kalmaya mecbur değilsin. Kaçabilirsin... Hem de hiç durmadan. Kaçıp duruyorsun zaten.

Boş sokakları tercih ediyorsun çoklukla, biriyle konuşman gerekirse erkekleri. Çünkü -sebebini belli belirsiz biliyorsun,

evet- kadınlardan korkuyorsun. Kadınlardan. Yuvarlakça törpülenmiş tırnaklarına sedefli oje sürmüş kırklı yaşlarında olanlardan, onların kâküllerinden ve meçlerinden hep korkuyorsun. İnce dudaklara çekilmiş kırmızı renkte kalemlerden, genç olanlardan ve salına salına yürüyen fönlülerden, onların milyon tane renge bürünmüş allı pullu dar bluzlarından, pudralarından, biçilmiş kaşlarından... İmkân olsa, gri asfaltta bir delik açılsa, alaşımın eriyişi gibi ben de erisem yerin milyon kat dibine, diye düşünüp duruyorsun. Bu yüzden kafan hep vitrinlere dönük. Vitrinlerde cansız mankenler. Ama bazen satıcılar oluyor, onlardan da çekiniyorsun. Çünkü kimi zaman seni içeri buyur ediyorlar ellerini önlerinde kavuşturup. Allah'ım onlardan niye nefret ediyorsun? Yahut niçin için kaldırmıyor diyelim? Sana bir şey yapmadılar, adını dahi bilmiyorlar, gözlerinin içine bakmıyorlar, dahası umurlarında bile değilsin. Koca caddeye yüzer metre arayla dikilmiş fidanları ve yanı başlarındaki çöp tenekelerini bile sana oranla çok umursuyorlar.

Tam karşından sana doğru gelen ve uzadıkça daralıyormuş gibi görünen karınca sürüsü kaplı yolun karo taşındaki iri kusmuk izine gözün takılmış yürürken. Derken başını hafifçe havalandırışınla iki polis görüyorsun. Televizyonda kol kırarken gördüğün polisler ve o çocuk geliyor aklına. Kolunda bir acı... Birileri dirseğinin hemen aşağısına, kemiğinin içine boylu boyunca bir delik açıyor sanki; tam iliğinin olduğu yere bir copun kalıbını kazıyor. Polisler yaklaşıyor. Gözlerinin içine bakmak geliyor içinden, dik dik. Bir kere olsun gözünü kırpmadan... Yanı başından geçmelerinden sonra, birkaç saniye durup arkalarından şöylece bir süzmek, dönüp bakarlarsa coplarını aşağılayarak yine dik dik, bakmak... Yanı başından geçiyor polisler, lacivert kıyafetlerine tutturdukları uzun ve kalın en güvendikleri organları bellerine takılı, geçiyorlar. Gözlerini yerdeki kusmuk lekesinden ayıramıyorsun.

Bazen bir türlü engelleyemediğin ve gerçekleşmelerinden korktuğun düşünceler doluveriyor aklına. Delireceğinden korkuyorsun ama en çok, hem de deliresiye bir korku. Öyle ki hem sana sığmıyor, hem de nereye koyacağını şavullayamıyorsun. Mesela, hem de az önce berikinin tabancasına sinsice elini uzat-

mak geçti içinden, sonra onun ne yapacağını düşündün, heyecanlanıverdin. Bir de yapsan neler oluverirdi, bilemedin. Bunu aklında birkaç kez tekrarlasaydın yapardın, biliyorsun, buna eminsin, ürktün. Kusmuk lekesinin hangi abartıyla yere taştığını düşündün. Renginden belli değildi, izlerin çoğu kazınmıştı, gri asfalta kuruyarak epeyce karışmıştı. Bunları inceledin.

Sonra adımlarını arka arkaya dizmeye devam ettin. Bir yere varmaya çalışmadan, bir yere varmaktan kaçınarak, sadece yürüdün. Yanı başından akıp giden filmi birkaç kare daha ilerlettin. İnsanların, senin dışındaki yüzlerce, hatta binlerce insanın sakinliğine hayret ettin. Ellerindeki poşetlere, sırt çantalarına, kemirdikleri simitlerle sandviçlere, ama en çok gülümseyişlerine, nedendir bilinmez içerledin.

Sonra şehrin, ayaklarından ağzına doğru yürüdüğünü fark ettin. Hem de tam yeni bir adımınla kaldırımı ezmişken gırtlağından yukarı, hani o karınca sürüsünün ilerleyişi gibi kımıl kımıl bir hareketle. Ansızın diline vardı şehir. Ne yapacağını bilemedin. Bir çöp kutusu aradın can havliyle. Hani o büyük caddede ardı ardına dizilmiş olanlardan birinin demirini tuttu elin. Daha fazla dayanamayacaktın. Her yer kupkuru bir tarlaya dönüşsün istedin. Koca bir öğürtüyle, içinde ne varsa çıkarıverdin ağzından, başını eğdirdiğin yuvarlağa döktün. "Ben de oraya sığar mıyım?" diye düşündün. Yanı başından geçenler sana bakıyordu çünkü. Kimi de bakmamaya çalışıyordu. Nedendir bilinmez görmezden gelenlere o çöpü göstermek istedin.

İstemsizce harfler dökülmeye başladı ağzından bir bir. Harfler bir bir kelimelere tutundu sonra. Anlamlı anlamsız cümleler oluştu o kelimelerden. Duydun da aldırmadın. Sen nasıl ki bir hayaletsen, sözlerini de duyulmaz sandın. Küçük bir çember açıldı çevrende. Kalabalık, kaçışan küçük kuşlar gibi etrafa saçıldı. Sonra ağzını silip yoluna devam ettin. Seninkine yol da denemezdi ya... Boncuk dizer gibi adım dizmekti seninki, kaldırım eskitmek. Toplu bir aşındırmaya katkıdan başka şey değildi yaptığın.

Her ne kadar istemesen de kulağından içeri onlarca ses dolup taşıyordu yine. Laflar, şarkılar, satıcıların bağırtısı, çok uzakta bir helikopterin taramalı tüfek gibi sesi, ona bakanların soru

soran cümleleri... Gözlerini kapayınca nasıl kararıyorsa her yer, kulaklarını susturmanın da bir yolu olsa diye düşündün. Çünkü avuçlarınla kapamak yetmiyordu bu işe. Üstelik o boktan kakofoni durulacağı yerde paslı bir uğultuya dönüşüyordu. Bunu bir kez daha düşünmemeye karar verdin. Çünkü birkaç kez daha düşünseydin aklından çıkmazdı artık hiç, en kuru sessizlik dahi dindiremezdi içindeki gürültüyü, bunu biliyordun, emindin.

Bir kız geçti yanından. Etine dolgun bir at gibi. İçine sığmaya çalıştığı sarı tişörtlüyle, esmer, benli bir kız. O boktan güneş gözlüklerinden takmış; metal çerçeveli, geniş ve renkli camlı olanlardan. Zaten gözlerini görmek umurunda değildi. Aklına kendi güneş gözlüklerini getirdi. Çıkarıp taktın. Kara kara iki kör göz kondu önüne, yüzünün bir kısmı silindi. Şimdi gözsüz daha rahattın. Sen bakmasan da sana bakıyorlardı çünkü bunu biliyordun. Özellikle o kız gibi, atımsı sarı tişörtlü gibiler, çoklukla daha çirkinleri, ellerini ağızlarına götürüp kıkırdayan cinsten olanlar. Boyun uzundu. Evet, belki de bunun en önemli sebebi buydu. Ne aptaldı şu kızlar. Ah ne aptallardı ve rahat rahat, kıkırdamadan gülmeyi bile bilmiyorlardı. Peki, sen rahat rahat kahkahalarını, nefeslerinle saça saça kaygısız gülebiliyor muydun? İçinden akıp hiçbir takıntıya uğramadan uçuverebiliyor muydu gülen hislerin? Hecelerle... Kahhh... Kaaa... Haaa...

Dile Bu Japon Balığından Ne Dilersen
Etgar Keret

Yonathan'ın belgesel için harika bir fikri vardı. Kapıları çalacaktı. Tek başına. Kamera ekibi yok, gereksiz insanlar yok, saçmalıklar yok. Kapıları çalacaktı ve tek başına, elinde kamerasıyla insanlara soracaktı, "Eğer konuşan bir japon balığından 3 dilek hakkınız olsaydı, ne dilerdiniz?"

Ev sakinleri soruya cevap verecekti ve Yoni cevapları düzenleyip, içlerinden şaşırtıcı olanları seçerek klipler oluşturacaktı. Cevaplar kısmına geçmeden hemen önce, kapının önünde sabit duran katılımcının bir görüntüsü olacaktı. Yoni bu görüntünün üstüne katılımcının adını, ailevi durumunu, aylık gelirini ve belki de son seçimlerde hangi partiye oy verdiğini ekleyecekti. Böylece, insanların tuttuğu dileklerle de beraber, düşlerimiz ve içinde yaşadığımız pek de ümit verici olmayan gerçeklikler arasındaki o büyük uçurumu gösteren, kanıt niteliğinde bir röportaj hazırlamış olacaktı.

Bu fikrin dâhice olduğuna emindi Yoni. Eğer dâhice değildiyse bile, kesinlikle çok masrafsız bir fikirdi. İhtiyacı olan tek şey çalabileceği bir kapı ve kapının diğer tarafında atan bir kalpti. Yeterli uzunluğa ulaştığında da, belgeseli Channel 8'e ya da Discovery'ye satabileceğinden hiç ama hiç şüphesi yoktu. Bir film ya da skeçler demeti olarak, sinemasal yanları olacaktı belgeselin, her biri kapının girişinde duran bedenler ve ardından gelen her biri garip, üç ölümcül dilek.

Daha da iyisi, nakit para da kazandırabilirdi kendisine bu fikir. Belgeseli bir bankaya ya da bir cep telefonu şirketine sata-

bilirdi. Şöyle de bir slogan iyi giderdi, "Farklı hayaller, farklı dilekler, tek bir banka" ya da, "Hayallerinizi gerçeğe dönüştüren banka".

(...)

Hazırlık ve plan yapmadan olabildiğince doğal bir şekilde, Yoni kamerasını alarak kapıları çalmak için dışarıya çıktı. Gittiği ilk mahallede, kibar ev sahibi, genel olarak çok klişe şeyler diledi. Sağlık, para, daha büyük bir ev. Ya birkaç yıl geriye gitmeyi istedi, ya da biraz kilo verebilmeyi. Fakat ciddi hakikatlerin de bahsinin geçtiği, etkileyici dakikalar da yaşanmadı değil. Bir çocuk isteyen, bitkin, buruşuk, yaşlı bir kadın vardı. Soykırımdan kurtulmuş, kolunda bir numara olan, yaşlı bir adam da vardı. Fısıldarcasına, sanki dileğini söylemek için Yoni'nin gelmesini bekliyormuş gibi, sessiz ve dalgın bir şekilde, bütün Nazilerin yaptıklarının karşılığı olarak bu dünyadan gitmelerinin mümkün olup olmayacağını sordu, tabi böyle bir dilek japon balığı için sorun değilse. Sigarasını sanki orada onu çeken bir kamera yokmuşçasına, umursamaz bir şekilde söndüren, kibirli, geniş omuzlu kadın avcısı bir kız olmayı diledi. Parmağını kameraya doğrultarak, "Sadece bir gece için," diye ekledi.

Bütün bu dilekler Tel Aviv'in uyku mahmuru küçük banliyösündeki siyah bir apartmandan geliyordu. Yonatan, gelişen şehirlerde, Batı Şeria'daki yerleşim alanlarında, Arap köylerinde, hurda römorklarla dolu göçmen işleri merkezinde yaşayan ve çöl güneşinde kavrulmaya terk edilmiş bitkin insanların neler diliyor olabileceğini hayal bile edemiyordu.

Yonatan projesinin tutması için her kapıyı çalması gerektiğini biliyordu. İşsizinden aşırı zenginine, aşırı dincisinden Arap'ına, Etiyopyalısından, bir zamanlar Amerika'da yaşayanına kadar gitmeliydi. Bir çalışma programı hazırlamaya başladı gelecek günler için: Yaffo, Ashdod, Sderot, Taibe Köyü ve El Halil. Hatta Hebron'a bile gidebilirdi. Eğer duvarı kimseye çaktırmadan geçerse, El Halil'e gitmesi harika olurdu. Belki şehrin bir yerlerinde, etrafı çevrilmiş Arap bir adam, kapısının önünde dikilip boş boş bakarak bir dakikalığına durup, başını sallar ve

barışın o taraflara uğramasını dilerdi. İşte bu, görmeye değer bir şey olurdu.

(...)

Sergei Goralick, yabancıların kapısını çalmasından pek hoşlanmaz. Üstüne üstlük kapıyı çalan yabancı bir de soru soruyorsa tepesi iyice atar. Sergei küçükken, Rusya'da, kapıları sık sık KGB tarafından çalınırdı. Babası Siyonist'ti ve bu durum KGB'nin canı sıkıldıkça kapılarında bitmesi için bir davetti adeta.

Sergei İsrail'e gelip, Yaffo'ya yerleştiğinde ailesinin kafası bunu bir türlü almamıştı. Şöyle demişlerdi: "Öyle bir yerde ne bulmayı bekliyorsun? Orada keşlerden, Araplardan ve emeklilerden başka kimse yok." Fakat Araplar ve emeklilerle ilgili en harika şey, gelip Sergei'in kapısını çalmamalarıydı. Böylece rahatça uykusunu alıp, gün ağarmadan uyanabiliyordu. Küçük teknesini alıp, bıkana kadar balık tutuyordu denizde. Tek başına, huzur ve sessizlik içinde. Olması gerektiği gibiydi her şey.

Ta ki kulağı küpeli, birazcık homoseksüel görünümlü bir çocuğun kapısını çaldığı güne kadar. Kapısı ısrarlı bir şekilde tık tık çalıyordu. Tam da Sergei'in nefret ettiği şekilde. Ve çocuk, televizyonda yayınlamak üzere bazı sorular sormak istiyordu ona.

Sergei, çok açık bir şekilde cevap vermek istemediğini söyledi. Çocuk hiç takmadı. Durumu anlaşılır kılmak adına kamerayı ittirdi fakat küpeli çocuk bir hayli inatçıydı. Bir sürü şey söyledi çocuk, fakat Sergei takip edemedi ne dediğini. Çünkü İbranicesi pek iyi değildi.

Çocuk konuşmasını yavaşlattı, ona güçlü ve hoş bir yüzünün olduğunu, tam olarak da bu yüzden filminde yer almak zorunda olduğunu söyledi. Sergei de, daha anlaşılır olsun diye konuşmasını yavaşlattı, ona siktir olup gitmesini söyledi. Fakat tam hayır derken ve bir yandan da kapıyı ittirirken, çocuk işi iyice kaypaklığa vurup içeri giriverdi. İzin bile almadan kamerayla etrafı çekmeye başlamıştı. Bir yandan da, kameranın arkasından Sergei'e yüzünün his dolu ve dokunaklı olduğunu

söylüyordu. Birden, çocuk Sergei'in mutfağında, kocaman cam kavanozun içinde çırpınan japon balığını gördü.

Küpeli çocuk "Japon balığı, japon balığı," diye bağırmaya başladı. Çok heyecanlanmış gözüküyordu. Çocuğun bu hali, kavanozdakinin sıradan bir japon balığı olduğunu ve kameraya çekmeyi kesmesini söyleyen Sergei'i gerçekten germişti. Ağın kenarında çırpınırken bulduğu, sıradan bir japon balığı olduğunu da ekledi. Fakat çocuk hâlâ umursamıyordu. Kameraya çekmeye devam ediyordu ve konuşmak, bir balık ve sihirli dileklerle ilgili şeylerden bahsediyordu.

Sergei bu durumdan ve çocuğun kavanoza ulaşmak üzere olmasından hiç hoşlanmadı. İşte o anda, çocuğun televizyon için değil, balık için geldiğini anladı. Amacı, balığı çalıp kaçmaktı. Sergei bunları düşünürken, vücudunun harekete geçip ne yaptığının farkına vardı. Ocağın gaz memesini çıkarıp çocuğun kafasına atmıştı anlaşılan. Çocuk kamerasıyla yere yığılmıştı. Kamera kapağı açık, kırılmış bir şekilde çocuğun kafasının yanında öylece duruyordu. Yerler kan gölüne dönmüştü ve Sergei gerçekten ne yapacağını bilmiyordu.

Aslında ne yapacağını biliyordu, fakat bildikleri de çok karışık şeyleri. Eğer çocuğu hastaneye götürürse insanlar ne olduğunu soracaktı ve olaylar Sergei'in istemediği bir yönde gelişecekti.

"Zaten onu hastaneye götürmene gerek yok," dedi balık Rusça. "O çoktan öldü."

"Ölmüş olamaz," dedi Sergei inleyerek, "yavaşça atmıştım. Sadece bir gaz memesi, küçücük bir şey. Hem o kadar sert bile değil." Dediği gibi olduğunu balığa göstermek için memeyi tık tık kendi kafasına vurdu.

"Belki gerçekten değil fakat belli ki çocuğun kafasından daha sert," diye devam etti balık.

"Seni benden alıp götürmek istedi ama," dedi Sergei, sesi ağlamak üzereymiş gibi çıkıyordu.

"Saçmalık, televizyon için ufak ve önemsiz bir şey yapmak için buradaydı sadece."

"Fakat, dedi ki..."

"Tam olarak ne yapacağını söyledi?" diyerek Sergei'in lafını kesti balık. "Kabul et artık, İbranicen berbat."

"Seninki daha mı iyi? Senin ki çok mu harika?"

"Tabii ki. Benim İbranicem süper ötesi," dedi balık ve sabırsızlıkla ekledi, "Ben sihirli bir balığım, her konuya hâkimimdir."

Bu arada küpeli çocuğun kafasından yayılan kan gölü gittikçe büyüyordu. Sergei mutfak duvarına karşı, ümitsizce, ayakları kan olmasın diye parmak uçlarında duruyordu.

"Sadece bir dilek hakkın kaldı," diye hatırlattı balık. Sanki Sergei öyle olduğunu bilmiyormuş ya da ikisinden biri kaç dilek olduğunu unuturmuş gibi basit ve rahat bir şekilde söylemişti bunu.

"Hayır, hayır, hayır," diye kafasını sallıyordu Sergei. "Onu dilemek istemiyorum, istemiyorum. Başka bir şey için saklıyordum son hakkımı."

"Ne için?" dedi balık.

Fakat Sergei cevap vermeyecekti.

(...)

İlk dilek hakkını kız kardeşinin kanser olduğunu öğrendiklerinde kullanmıştı Sergei. Akciğer kanseriydi kızcağız, iyileşmeyecek bir türden. Kelimeler daha Sergei'in ağzından çıkarken dileği yerine getirip, kızı iyileştirmişti japon balığı. İkinci dileğini bundan beş yıl önce, Sveta'nın oğlu için kullanmıştı. Çocuk o zamanlar küçüktü, üç yaşındaydı. Fakat doktorlar çocuğun kafasının içinde bir sorun olduğunu anlamışlardı. Çocuk büyüyecekti, fakat beyni hep üç yaşında kalacaktı.

Üçüncü dilek, olabildiğince akıllıca bir şey hakkındaydı. Sveta bütün gece yatakta Sergei'e ağlamıştı. Güneş doğduğunda Sergei tek başına kumsalda yürüyerek eve gitti. Kapıyı kapar kapamaz, balıktan çocuğu düzeltmesini istedi. Bu durumdan Sveta'ya asla bahsetmedi. Fakat birkaç ay sonra, Faslı, parlak bir Honda'sı olan bir polis için Sergei'i terk etti. Kalbi, yaptığı masum iyiliğin Sveta için değil, çocuk için olduğunu söyleyip duruyordu. Fakat mantığı bundan o kadar emin değildi. O dilek hakkıyla yapabileceği şeyleri düşünüp kendi kendini yiyor ve çıldıracak gibi oluyordu. Üçüncü dileğini ise henüz tutmamıştı.

"Onu kurtarabilirim, onu hayata geri döndürebilirim," dedi balık.

"Senden öyle bir şey isteyen olmadı."

"Her şeyi geriye alabilirim. Onu buraya gelmeden hemen öncesindeki ana geri getirebilirim. Kapının çalmasından hemen öncesine. Onu tam oraya geri getirebilirim. Bunu yapabilirim. Senin yapman gereken tek şey ise, bunu dilemek."

"Dilemek. Son dilek hakkımı kullanmak."

Balık suyun içinde kuyruğunu bir yukarı bir aşağı sallıyordu. Sergei balığın bunu çok heyecanlandığında yaptığını biliyordu ve balığın her an özgürlüğüne kavuşabileceğini ona baktığında görebiliyordu.

Son dileğini tuttuktan sonra başka bir seçeneği kalmayacaktı. Japon balığını özgür bırakmak zorundaydı, sihirli japon balığını, arkadaşını...

"Aslında halledilebilir, iyi bir bezle kanı sileceğim ve yerler eskisinden bile iyi görünecek," dedi Sergei.

Balığın kafası sabit dururken, kuyruğu yukarı, aşağı gidip geliyordu. Sergei derin bir nefes aldı. Mutfağın ortasına doğru, kan gölünün dışına bir adım attı. "Balığa çıktığımda, hava karanlıkken ve herkes uyuyorken, çocuğu büyük bir taşa bağlayıp denizin içine atacağım. Milyonlarca yıl bile geçse, kimsenin onu orada bulma ihtimali yok," diye mırıldandı, yarı kendisiyle yarı da balıkla konuşur gibi.

"Birini öldürdün Sergei," dedi japon balığı ve devam etti, "birini öldürdün ama sen bir katil değilsin." Artık kuyruğunu sallamıyordu. "Eğer dilek hakkını böyle bir durumda kullanmayacaksan, neye yarayacak dileğin söyle bana."

(...)

Yonatan, aradığı barış dileyen Arap'ı Beytüllahim'de buldu. Adı Münir'di ve yakışıklı bir adamdı. Şişmandı ve kocaman, beyaz bir bıyığı vardı. Süper fotojenik. Söylediği şekilde gelişiyordu her şey. Münir'in dileğini tutuş tarzı mükemmeldi. Görüntüleri kameraya çekerken, Yoni, bu adamın, kesinlikle onun tanıtım yüzü olacağını biliyordu.

Ya Münir ya da o Rus olacaktı. Yoni'nin Yafa'da tanıştığı soluk dövmeli olan. Doğrudan kameraya bakıp, eğer konuşan bir japon balığı bulursa tek bir şey bile dilemeyeceğini söyledi. Balığı büyük cam bir kavanoza koyup, bir rafın üzerine yerleştirecek ve bütün gün onunla konuşacaktı. Ne hakkında konuşacaklarının hiçbir önemi yoktu. Belki bazen spor, bazen politika hakkında, ya da bir japon balığının ilgisini ne çekiyorsa ondan konuşurlardı. Her şeyden konuşabilirlerdi, yeter ki yalnız kalmasın.

Çev. Aybegüm Konuk

*Londra'yı Yabancılara Satan Yabancılar**
Evald Flisar

Ertesi gün, "Bir yazar ve ressam Londra'nın sanat dolu semtlerinde, kültürel objelere ilgi duyan turistlere rehberlik edecektir: ucuz, çarpıcı, eğlenceli ve unutulmaz bir deneyim" ilanlarını beş gazete bayisine bıraktık. Tuhaf bir şekilde ilk gün yirmi kadar insan, Trafalgar Meydanı'ndaki Nelson heykelinin altındaki buluşma noktasında toplanmıştı bile. Çoğunluğu Amerikalıydı. Emekli çiftler, birkaç genç Japon turist ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelmiş bir avuç hippi. Solouhin'in rasputinvari görüntüsü o denli etkileyiciydi ki, turistler onun o gaddar aksanını bile affetmiş görünüyorlardı. Özellikle de kendisini Sibirya'daki Sovyet çalışma kampından kaçmış ve özgür dünyada yaşayan bir hayatı kazıyıp atmak gibi aptalca bir tutkuya köle olan –ki tüm bunlar o şahane üçlemesi basılana ve kendi evi de Londra'nın en dikkat çeken hanelerinden biri haline gelene kadardı- bir Rus yazarı olarak tanıttıktan sonra.

"Bana Dostoyevski diyebilirsiniz," dedi gelişi güzel bir şekilde topluluğa.

Bir dakika sonra da beni, Tito'nun Yugoslavya'dan sürdüğü bir ressam olarak tanıttı. Sürgüne gönderilmiştim çünkü Tito'nun karısını resmi bir portrede olduğundan daha zayıf resmetmeyi reddetmiştim. Bahsi geçen hanımefendinin kütlesini benden beklenen yirmi kilodan ziyade beş kilo azaltarak hazırlandığım vatanseverliğin gayet alçakgönüllüce bir önlemini içtima etmiştim. Ondan hoşlanmamın nedeni de buydu.

* "Tea with the Queen" romanından alınmıştır.

Özgürlüğün artık bu denli mutlak olduğu cesur dünyamızda, moda odaklı galeri sahipleri yaratıcılığımı keşfettiği zaman gelecek ve akabinde beni dünyanın en son harikası konumuna yükseltecek beş dakikalık şan şöhret için mücadele ederken, kendi arzumuzla açlıktan kıvransak bile, otoritelerin daha fazla umurunda olmayacaktık.

Şu Rus'un benim çıkarıma yapılan anekdotları abartılıydı ancak karşı çıkmadım. Özellikle de birlikte topluluğumuza her gün daha fazla insan çeken bir manyetizma oluşturduğumuzu fark ettikten sonra.

Ve böylece kafa başı üç pound fiyatına, Dostoyevski'nin hızlı ve nevi şahsına münhasır "Avrupa'nın en ilginç şehrinin en önemli mihenk taşları" diye tanımladığı Londra'nın belirli semtlerinde günlük turlarımıza başladık. Kalabalık kaldırımlarda birbirlerinden pek de uzak olmayan mekânlarımıza yürüdük. Günden güne büyüyen grubumuzdan kimseyi kaybetmemek için, katılımcılardan biri "Kültürel ve Edebi Londra Turu" pankartı taşıyordu. Bu onur genellikle bana ait oluyordu. Metroyu kullanarak muhteşem mesafeler kat ettik. Tur sabah onda başlayıp, öğlenleyin Soho'nun ortasında, Dostoyevski'nin getirdiğimiz her müşteri için yüzde on pay almak üzere anlaştığı bir İtalyan restoranında bitiyordu. Bu yüzde ona ek olarak genellikle, çok daha cömert müşterilerimizden biri de öğle yemeğimizin parasını ödüyordu. Ustaca planlanmış bir alçak gönüllükle, turistlerimizin aldıklarından daha az bir şeyler yiyorduk. Elbette merhametli Amerikan destekçimiz bize kötü zamanlar için de yememiz gerektiği konusunda ısrar etmediği sürece. Bazı günler risk alıp üç porsiyon canneloni ya da spagetti bolognese söylüyor ve üçer tane de bira yuvarlıyorduk. Müşterilerimizin çoğu Demir Perde'nin ardından gelen oldukça gülünç mülteciler için olumlu bir şeyler yapma fırsatını gerçek bir deneyim olarak görüyordu. Neredeyse hepsi, bir gün gerçekten ünlü olursak diye komşularına, akrabalarına veya torunlarına göstermek için bizimle resim çektirmek istiyorlardı.

Her halükarda Dostoyevski rollerimizi "muhalif sanatçılar" diye abartıyordu ve bazen, grup üyelerinin alaycı yorumlarını duyabiliyordunuz. Onu pek ilgilendirmese de ben umursuyordum. Ara sıra ona, bir takım Rus sirklerinden kaçan palyaçolar

yerine hayatlarını kazanmaya çalışan ciddi genç adamlar olduğumuzu hatırlatmam gerekiyordu. Böylece günümüzün birkaç saatçiğini sanatımıza adayabiliyorduk. Bu yüzden saygınlığımızı tehlikeye atmamamız çok önemliydi.

Sanata bir kılıf uyduramazdınız. Bu Dostoyevski'nin tahmin edebileceğiniz tepkisiydi. Sanat, yaptığımız her şey, attığımız her adım, her mimiğimiz ve her bir kelimemizdi ve öyle olmalıydı. Yaşamlarımız bir roman yazacakmışız gibi yaratılmıştı. Muhayyel şematik öykülerin kaydedilmesi gibi değil de açıkça, tüm ihtimalleri tarayarak bizleri içsel dinamiğimizin kurallarına götürecek olaylar dizisinin merkezini bulabilmekti. Ve eğer bu dinamikler yazı yazmamızı ve resim yapmamızı istemiyorsa, öyle de olmalıydı. Sanatı hayata adamak –bizim de hedefimiz buydu– ve bunu başka bir şekilde yapmamak. Çünkü hepsinden öte, yıllar önce o kocaman ilkokul didaktiklerinden biz de edinmiştik ve zaman inanılmaz bir hızla doğaçlamanın ta kendisine dönüşüyordu.

Günler geçtikçe, Dostoyevski'nin cümleleri bende gittikçe artan bir ilgi uyandırmaya başladı. Özellikle Solouhin şimdiye kadar tanıştığım olaylar dizisi merkezi olmayan adamlara en iyi örnek olduğu için. Sanki dişlerini fırçalıyormuş gibi her gün aynı huzurla doğaçlama yapabilen bir adam. Aslında tanıdığım Solouhin bu değildi. Ona dair aklımda kalan şey yalnızca, kendince benden hoşlandığını ve bir ağabeyin uçsuz bucaksız dünyaya ilk defa adımını atan erkek kardeşine yaptığı gibi kendisini bana karşı sorumlu hissettiğini açıkça belli eden bir dizi doğaçlamaydı. Asıl problem bu sorumluluğu benim iznim olmadan yüklenmiş olmasıydı. Çünkü yalnızca kendisinden daha az deneyimli arkadaşının, "kötü büyük şehir"deki gizemlere dalmasına önayak olan cömert adamı oynamak istiyordu. Benim hatamsa bu ilişkinin başladığı an buna karşı çıkmamış olmaktı, fakat her geçen gün daha çok ihtiyaç duyduğum ve benim için çok değerli olan arkadaşlığımız oluşmaya başladığında bunu nasıl reddedebilirdim.

Solouhin'in ilk başta tüm kartlarını göstermediği doğruydu ve bizi birbirimize bağlayacak noktaları arayarak kendi ortak bağlılığımıza bilinçsizce kapıldık. Gerçi yazamayacağını düşündüğüm romanına materyal olayım diye hayatımı, Solouhin'in kendine

mal ettiğini daha önceleri hissetmiştim. Fikirlerimi ve planlarımı şekillendirmek için sarf ettiği günlük çaba onu mutlu ediyordu ve kendisinin de açıkça kabul ettiği gibi, benim kesinlikle onun olduğundan daha az dediğim dedik olmam onda bir başarı hissi uyandırıyordu. Gittikçe daha fazla, hayatımın yalnızca Solouhin'in doğaçlamalarından biri olmaması ve yakın bir zamanda, belki de yarın, bu konu hakkında konuşmamız gerektiğine inanıyordum.

Dahası tek başına da kolayca halledebilecekken neden beni de turlarda yanında sürüklediğini anlayamıyordum. Dürüst olmak gerekirse bana, o kişi başı aldığı üç poundlar ve birileriyle ilgileneyim, hatta dahasını söylemek gerekirse kalabalıkta birini kaybetmeyelim diye ihtiyacı vardı. Yeri geldiğinde Canaletto ya da Constable gibi bir takım "eğitici kelimeler" de kullanmam gerekiyordu. Bazı günler, kaçınılmaz şekilde araya bir önceki gün hazırlamış olduğu esprili bilgilerden sokuşturuyordu. Onları nereden bulduğunu Tanrı bilirdi ve bana söylemeye bile gerek duymazdı. Tabii dürüstçe söyleyebilirim ki beni gelişmelerden haberdar ediyordu ve her gün Amalfi'de yiyebileceğim kadar yediğimden de emin olmak istiyordu. Bu fikir de ona ait olduğu için şükretmem gerektiğini de hatırlatıyordu.

Elbette bu Sibiryalı kamp göçmeninin kendisini adadığı Londra'yı cahil turistlere tanıtması, seçkin tabakaya dâhil olmak için sarf ettiği çabaları engelleyen bu ilgisiz şehirden intikamını almak isteyen bir yazarın icatlarından başka bir şey değildi. Başka bir deyişle, bu adam, bir birey, Aleksey Ivanovich Solouhin, Conrad ve Nabokov'dan önce daha çok okunabilir ve değer görebilirdi ve turistleri Londra'ya çeken en önemli nedenlerden biri de buydu. Bariz şekilde olmasa da, benim de aynam olan Solouhin'in acısı samimi ve tanıdıktı. Sık sık bana turistlerin de hissettiğinden daha zeki gelirdi.

Yine de bu doğal icracı Dostoyevski asla çaktırmadan alay etmeden, kin duymaya doğru kaymazdı. Keskin duyuları ona, bir Londra turunda negatif bir ton kullanmanın, bir yazarın okuyucularını kaybedeceği hızda müşteri kaybettireceğini söylerdi. Bu yüzden de (her gün rol yapmaktan gittikçe bıkmasına karşın) keyifli, nazik ve bilgili kalıyordu.

Çev. Sevgi Demir

Kentimde Yirmi Dört Saat (ve Kentteki Yaşamım)
Fanny Joly

00:00. Paris 13. Mahalle, Tolbiac Yolu. Yirmi dokuz yaşındaki keçi sakallı Patrick ve otuz iki yaşındaki, bohem-burjuva tarzı çiçekli mantosuyla acı yüklü Virginie, akşam yemeği için bir arkadaşlarına gidiyorlar. Patrick ne içti... hıım... tam olarak kaç tane içtiğini söyleyemese de, kesinlikle birden çok kadeh Chablis içti. Bakışları (düz gidebilmek için) kaldırımın kenarına sabitlenmiş yürürken, eşinin söylenmeye başlayıp başlamayacağını merak ediyor. Virginie'ye gelince, ayakları dün aldığı iskarpinlerde berbat bir şekilde sıkışmış durumda ve hiç keyfi yok.

"Evleri gerçekten çok güzeldi... Bizim kulübede yaşamaktan bıktım..." diye homurdanıyor. Patrick hiç sesini çıkarmıyor En azından bu akşamlık tartışmanın orada sona ermesi için Chablis tanrısına dua ederek, geçmekte olan taksiyi durduruyor.

01:01. Paris 1. Mahalle, Pont Neuf (köprünün altı). Başı, kabarcıklı plastik folyodan bir yastık üzerinde, vücudu frigo ambalajının kartonundan bir örtüye sarılmış, 17 yaşındaki Sergei, babuşkasının köpeğine garip bir şekilde benzeyen, gözünde kahverengi leke olan gri bir melez köpek gördüğünü sanıyor. Bu o olabilir mi? Alyoşa onu ta Volgograd'dan buraya kadar takip etmiş olabilir mi?. Köpeğin hayaleti olmasın? Soru: Alyoşa'nın hayaleti Alyoşa adıyla çağrılınca üzerine alınır mı? Yeniden uykuya dalmadan önce, genç irisi Sergei, "Al-yo-şa... Al-yo-şa..." diye mırıldanıyor.

02:02. Paris 9. Mahalle, La Fayette Yolu. L'Avenir kafesinin garsonu, tek bir esspressonun üzerinde ebediyetten beri el ele tutuşan sarışın çifte kötü kötü bakıyor. Bu ikisi vantuz gibi birbirlerine yapışmışlar, hiç ayrılmazlar mı sanki, keyif katilleri! Bu arada patron da yazarkasaya yapışmış, ikilinin muhakkak birazdan büyük bir şişe şampanya sipariş edeceğini umuyor. Rüyasında görür! Meteliksizler, yapılacak tek şey onları ısrarlı bakışlarla rahatsız etmek. Patronun hiçbir şeyden anladığı yok. Gözünü avrolar bürümüş.

Garson, elektriği kesip, servis kapısından kaçıp, tüy yatağına ve Paulette'ine doğru bulvardan dörtnala geçmeyi hayal ediyor ve kıkır kıkır gülüyor.

Patron, "Niye gülüyorsunuz?"diye şüpheyle soruyor.

"Hiç hiç..." diye yalan söylüyor garson.

03:03. Paris 5. Mahalle, Lhomond Yolu. Damların altındaki bir odada, Hırvat bir matematikçi ve Brezilyalı bir estetisyen, üç saat içinde üçüncü kez sevişmekteyken hâlâ, İngilizce olarak (aşağı yukarı), nasıl olup da birbirlerini bulabilmiş olduklarını konuşuyorlar. Karşılaşmaları, dünden önceki gün Moufettard Yolu'ndaki Yunan bistrosunda gerçekleşmişti. Bu konuyu bir gün kapatabilecekler mi?

04:04. Paris 15. Mahalle, Grenelle Bulvarı. 53 yaşındaki Madam C. uyumuyor. Oğlu gelmemiş. Cep telefonundan onu arıyor. Yine telesekreter. Ya kocasını arasaydı? Kocasını ve onun sarışınını aşk yuvalarında sıçratma hadisesi! Üstelik onların da kutlamaya katılmaları, birazcık... yararsız. Daha kötüsü: kârlı değil. Ona hiçbir yardımları yok, zaten kendilerini onun birlikte yaşanması imkânsız, ekşimiş bir hiç olduğu fikriyle rahatlatıyorlar. Madam C. hayatını; üzerine çökerek onu gömen ve öldüren dağlar zinciri gibi görmekte. Köpek olmak, ölüme uluyarak kafa tutmak istiyor. Eyvah! Kapı açılıyor. Martin parmak uçlarında içeri giriyor. Madam C. uyuyormuş numarası yaparken kalbi patlayacak gibi çarpıyor.

05:05. Paris 19. Mahalle, Corentin-Cariou Yolu. Mehdi soğutucu kamyonunu çevre yolunun çıkışına sokmakta: Rungis Halleri. Kafasında çalışması gereken daha kaç sömestr olduğunu hesaplıyor, eğer emekliliğini 61 yaşında alırsa, 62 yaşında...

63... 64... Pano'da Dorée Kapısı yazıyor Bu kadar çabuk mu? Zihinsel hesap, zaman geçirtiyor, hiç yoktan...

06:06. Paris 10. Mahalle, Kuzey Garı. 23 yaşındaki, türkuaz üstlü ve simli, turuncu ojeli Sandrine, günlük temizliğini yaptığı büroya yönelmek üzere RER hattından çıkıyor. Kulaklıklarında: radyo kanalı "Rire et Chansons". Sunucunun bir şakasına oldukça gülüyor, sonra Jean Jacques Goldman ile mırıldanıyor.

07:07. Paris 16. Mahalle, Erlanger Yolu. 43 yaşındaki başarılı iletişim müdürü Thomas, egzotik ahşaptan ve paslanmaz çelikten banyosunda traş oluyor. Eğer ki o sersem fin-müd (yani finansman müdürü) stratejik planlama toplantısı sırasında ukalalık ederse, onu yakar, bunu ona ödetir, tüm çalışanlar önünde burnunu kendi kakasına sokar; o zaman salağın teki olduğunu herkes öğrenir, o da haddini bilir... Koridorda kayan adım sesleri duyuluyor. Kapı açılıyor. 5 yaşındaki Océane oyuncak tavşanını hafifçe ısırarak ilgi istediğini belirtiyor. Thomas traş sonrası yanaklarına enerjik bir şekilde su serpip Océane'ı annesinin yanına gönderiyor.

08:08. Paris 13. Mahalle, Haudriettes ile Temples Sokaklarının köşesi. 9 yaşındaki Léa ve çaprazında 10 yaşındaki Téo. Birlikte okula yürüyorlar. Léa endişeli: fiil çekimi yazılısından kaygılanmakta. Vay be! Teo fiil çekimlerini sallamıyor. Fiil çekimi hiç bi' işe yaramaz, bunu ona söyleyen erkek kardeşi ve o neden bahsettiğini biliyor olmalı: ne de olsa ilkokul dörde gidiyor...

09:09. Paris 10. Mahalle, Magenta Bulvarı. Peugeot 205'inin içinde Vanessa öfkeden kuduruyor. Her zaman tıkalı olduğunu bilerek neden o lanet olası caddeye girmişti ki? Geç kalacak. Joël yine bilerek geç kaldığını ima edecek, uvertürü tek başına yapabilmek için kendini paraladığından bahsedecek. Bayan Marechal hafiften kıkırdayarak, "Paris'te araba kullanmak konusundaki inadını anlayamıyorum küçük Vanessa'm." diyecek. Vanessa direksiyonuna vuruyor. Kızgın. Şehre karşı, arabalara, kamyonlara, aralardan sıvışan bisikletçilere, yanındaki Smart'ın gözlerini üzerinden bir türlü ayırmayan sersem şoförüne, her şeye kızıyor. Hatta kendine bile. Eğer daha erken yatsaydı, daha erken kalkabilseydi, duşta daha az zaman harcasaydı... Eğer, eğer, eğer... öfff... Bütün bu "eğer"lerle, Paris'in trafik sorununa çare bulunabilir.

10:10. Batignolles Sokağı, Paris 17. Mahalle.

"Bayım?" diye kibirli bir ses tonunda çekingen, emekli Edmond'a sesleniyor makyajını fazla kaçırmış tezgâhtar.

Edmond yanındaki müşterinin geçmesine izin veriyor. Bir sonrakinin de. Ardından endişeli bakışlarla en sevdiği tezgâhtar kızı arıyor. Sarışın, güzel ve her sabah, kendisine yardımcı olmak isteyen bir gülüşle selam veren, Edmond ağzını açmadan, eline az pişmiş yağlı yarım baget sandviçini tutuşturuveren görevliyi... "Siz ne istiyordunuz?" Tezgâhtar sanki adam sağırmışçasına bağırıyor. Edmond hiçbir şey söylemeden arkasını dönüyor. Neyse, bu sabah peksimetle doyacak.

11:11. Oberkampf Sokağı, Paris 11. Mahalle, *"pirrzolalar..."* *Chez Patrick* restoranının sahibi Patrick, dükkânın önündeki karatahtaya beyaz tebeşirle "pirrzolalar..." yazıyor.

"Affedersiniz fakat *'pirzolalar'* tek r ile yazılır," diyor yoldan geçen, deri çantalı, küçük gözlüklü bir kadın.

"Ne olmuş yani... İştahını mı kapıyor yoksa?" diye tersliyor alınan adam.

Kadın, ağzını yakan sözlerini, restoran sahibinin doğru yerde kullanılmış senli benli hitabı üzerine yutuverip, o pis lokantaya bir daha hiç uğramamaya karar veriyor.

12:12. Fêtes Meydanı, Paris 19. Mahalle. 39 yaşındaki iştahlı trafik memuru Roselyne, parkmetre fişini kestirmemek suçundan bir trafik cezası yazıyor, bu arada tabii aklında birkaç dakika sonra kantinde gittiğinde morina balığı mı yoksa *paella* mı alacağını düşünüyor. Haftanın menüsünün asansöre her pazartesi asıldığını hatırlıyor da menüleri hiç aklında tutamıyor. Ne salaklık...

13:13. Concorde Meydanı, Paris 1. Mahalle. Edouarde, -yeniden- Rolex'ine bakıyor. Acaba şimdi ne yapıyor? Onu hiç haber vermeden terk etmiş midir? İmkânsız! Birlikte geçirdikleri o hafta sonundan sonra... Allah vere de o aptal kocası sorun çıkarmış olmasa...

14:14. Belechasse Sokağı, Paris 7. Mahalle 67 yaşındaki Amerikalı turist Nancy, ayağında Nike ayakkabılar, saçları Dallas dizisindeki kadınlar gibi taranmış, Orsay Müzesi'nde başlangıçta pek *charming* görünen genç bir İngiliz rehberi dinlerken, bir yandan da güneşle mücadele ediyor.

15:15. Guy-Lassac Sokağı, Paris 6. Mahalle.

"Bana yardım edebilir misiniz Bey'fendi?"

53 yaşında, başörtülü Safiye, gideceği yere geç kalmış olan 37 yaşındaki avukat Luc'den yardım istiyor. Önüne dikildiği interkomun üzerinde yazan uzun isimleri okumasını ve hangisinin doktorun zili olduğunu anlaması lazım.

2 saat erken gelmiş, geç kalmaktan o kadar korkuyor. Val de Marne'dan taksi ile gelmiş. Elinde bir kâğıdı sallıyor. Kelimeleri birbirine karışıyor: mahkeme, çağrı, ekspertiz...

Avukat ismi arıyor, buluyor ve zili çalıyor:

İncecik bir ses "Kim o?" diye soruyor.

"17:15'deki randevunuz."

Ses çıkmayınca siyah tuşa yeniden basılıyor.

"Alo? Doktor? Kapıyı açacak mısınız?" diye rica ediyor avukat.

"Hayır, vaktinde gelsin."

Luc, artık fazlaca geç kaldığından uzaklaşırken sesleniyor:

"Biraz yürüyüşe gidin, Lüksemburg Bahçesi var ileride, hava gayet güzel!"

16:16. Champs-Elysees, Paris 8. Mahalle. 31 yaşındaki eski kurye, eski marangoz çırağı, eski benzinci, eski animatör, şimdilerde işsiz Yann, dağınık saçları, sırtına çaprazlama astığı gitarı ile sinemaları sayarak dünyanın en güzel meydanını kat ediyor iniyor. On üçüncü sinemaya girecek. Peki neden? Neden olmasın? Arthur güzel rastlantılara olan inancını kaybetmemiş...

17:17. Reuilly Yolu, Paris 12. Mahalle, yerin on metre altında. Metro Reuilly-Diderot ve Montgallet durakları arasında duruyor. Işıklar sönüyor. 74 yaşındaki Simone, ensede sıkı bir topuz ve dizlerinin üzerinde ağzı kapalı el çantası ile oturuyor, kendi kendine deminden beri şarkı söyleyen Çingene'nin susup susmayacağını düşünüyor. Çingene susmuyor. Simone kendi kendine diyor ki; eğer metro yeniden harekete geçerse, ona bozuk para vereceğim.

18:18. Réaumur Yolu, Paris 2. Mahalle. Âşık eşcinsel, Jacques, bürodan çıkarken 4 tane mangoyu 4 avro'ya satın alıyor ve bir yerlere mangolu ördek tarifini yazdığını anımsıyor. Bir yerlere... Ama nereye?

19:19. Montparnasse Bulvarı, Paris 14. Mahalle. 14 yaşındaki Pauline, 14,5 yaşındaki hayatının erkeği Benjamin'e mesaj atı-

yor. "NRDSN?" Klink! Yaşasın; hemen yanıt geliyor: *"SN VE BN BİTTK."* Pauline en yakındaki banka çöküyor ve gözyaşlarına boğuluyor.

20:20. Pyrénées Yolu, Paris 20. Mahalle, B. ailesi, hep beraber TF1'i izliyorlar. Anneleri 49 yaşındaki Karin, adalet bakanını ikiyüzlü bulduğunu söylüyor. 16 yaşındaki çocukları Kevin bize ne bundan diye soruyor. 51 yaşındaki baba Jean-Claude oğluna daha kibar olması gerektiğini emrediyor.

22:22. Charles Dullin Meydanı, Paris 18. Mahalle. L'Atelier Tiyatrosu'nda antrakt. 65 yaşındaki Bernard, eve dönüp uyumaya hazır. İskandinav'a benzeyen lanet olası oyuncuların bir buçuk saat süren ailevi psiko-draması ona fazla geldi... Ertesi gün erken kalkacağını ve muhtemel bir prostat ameliyatı için hastaneye gideceğini saymıyoruz bile. Problem şu, karısı Brigitte, oyun bitmeden hayatta salondan ayrılmaz. Brigitte, perde inmeden alkışlamak için ayağa kalkıyor. Bu de ne demek...

23:23. Charlemagne Yolu, Paris 4. Mahalle, 3 aylık Paul, beşiğinde kalsiyum dolu sıcak biberonları ve gelecekte yaşayacağı şehir maceralarını düşlüyor...

Bana göre şehir, öncelikle başkalarıdır.

Sartre "Cehennem başkalarıdır," derken haklıydı haklı olmasına,

Bana kalırsa, naçizane ve öylesine, tam emin olamadan söylüyorum; başkaları daha çok, bir selam, büyü, açılma, keşif, farklılık, kısaca cennettir.

Kentim, sana hayranım çünkü başkalarıyla dolusun.

Yine de, bazen beni boğuyorsun, tuzağa düşürüyorsun, köşeye sıkıştırıyorsun. Ama bir yandan da bana iyi geliyorsun. Işıklarınla, hiç durmayan hareketinle beni rahatlatıyorsun. Her an canlısın sanki. Anonimliğinin geniş kucağında koruyorsun beni. Kaldırımlarının köşelerinde bana hazineler sunuyorsun.

Kentim, beni hayrete düşürüyorsun. Beni kızdırıyorsun.

Kentim, beni sarhoş ediyorsun. Beni mahvediyorsun.

Kentim beni büyülüyorsun. Beni Besliyorsun.

Kentim, senden uzaklaştığımda, kendini özletiyorsun.

Çev. Beste Sezen Ateşpare

İnsanların Cilveli bir Kahkaha uğruna bir Mil kat ettikleri yer
George Blecher

New York şehirlerin en güzeli değil. Paris'in kıvrımlarının ya da Stockholm veya Hong Kong'un doğal güzelliklerinin yanında New York gösterişsiz, basit bir teyzeyi andırıyor. Manhattan gökdelenleri birbirlerini kovalamak eğilimdeler ve şehrin en güzel görüntüsü omuzlarınızın üstünde kalıyor. Şehrin imzası sayılan gökdelenler yaklaşık 80 yıl kadar önce yapılmış ve yeni yapılanlarda ise orijinaliteden çok paranın sözü geçmiş.

İnsanlar Paris ve Amsterdam'da olduğu gibi aynı heyecan ve özlemle yeniden şehrin sokaklarına dökülüyor. Bu özlemin bir kısmı, New York'un birçok kez filmlerle ve fotoğraflarla insanların hafızalarına kazınmış olmasıdır. New York'a gelmek, eve dönmek gibi bir duygudur. Fakat bir taraftan da, gelecekle alakalı bir yanı vardır. New York'da biri kendini kaybedebilir ve sonra yeniden olmak istediği şekilde bulabilir. Londra, Paris ya da Berlin'in aksine, New York bir sınıfa ya da bir ırka hatta Birleşmiş Milletlere bile ait değildir. Şehir kendi geçmişiyle bile pek ilgilenmez. Özgürlük Anıtı dışında, New Yorkluların tanımlayabileceği başka bir heykel yoktur.

Bu belki de New York'un bir Balzac ya da bir Dickens yaratamamış olmasının sebebidir. Eğer birileri New York'un resmini kelimelerle çizmek isterse, Joseph Mitchell *(Up in the Hotel, 1992)* gibi New Yorker's muhabirleri bu konuda yazarlardan daha başarılı olur. Bazı kurgu yazarları da epey dikkat çekici eserler vermişlerdir: Edith Wharton'un (*House of Mirth*), Henry James (*Washington*

Square), John Cheever'in kısa hikâyeleri, Salinger'ın *Catcher in the Rye*, Henry Roth'un *Call It Sleep*, Philip Roth'un *Portnoy's Complaint*... Fakat hepsi de, bana öyle geliyor ki, New Yorklu oldukları konusuna dikkat çekmek için bayağı vakit harcadılar.

New York aynı zamanda, *konuşmayı* içeriyor. New Yorklular konuşur. Ve konuşurlar. Birbirlerini etkilemek için, birbirlerini övmek için, birbirlerini denk olduklarına inandırmak için. Belki de *henüz* ölü olmadıklarını kanıtlamak için. Şairlerin en gevezesinin yani Walt Whitman'ın yerel olması ise hiç de tesadüf değildir.

Bu durum ışığında, kronolojik olarak tersten üç örnek vermek istiyorum: bir film, bir kitap ve bir kısa hikâye. Bunlar, kimsenin edebi New York listesinde olmayan, tuhaf örnekler fakat benim listemde varlar. Bunların ilk ikisi konuşmakla ilgili, diğeri ise sessizlikle...

Sweet Smell Of Success

Sweet Smell Of Success (Başarının Tatlı Kokusu, 1957) bile yeterince edebi olmasa da yapılan filmler arasında en *yazılı* olanıydı. Filmin geneli Times Meydanı ve onun etrafındaki yerlerde geçiyor. Filmin müzikleri ise biraz acımasızca; araba kornaları, gıcırdayan tekerlekler, sirenler... yani dış mekanda bulunabilecek ve insanın sinirlerini bozabilecek tüm seslerin bir karışımı. Kadro ise muhteşem: iki New York doğumlu oyuncu, Burt Lancaster ve Tony Curtis. Lancaster, dedikoducu köşe yazarı J.J Hunsecker olarak; Curtis ise yazarın köşelerinde yazdığı isimleri tavlamak için görevli olan işbirlikçi halkla ilişkiler uzmanı Sidney Falco olarak karşımıza çıkar. İşte ikisi arasında geçen bir konuşma:

"Yalan söylüyorsun Sidney. Ama önemli değil. Zaten yalan söylemeseydin seni işe almazdım."

"Dünyadaki birçok insan gibi ben de sıkıldım. Birazcık gülümseme için çok uzaklara gidebilirim."

"Senden bir lokma ısırık almayı istemezdim Sidney. İçinde arsenik olan bir kurabiye gibisin."

Ve bu diyalog da, iki ana karakter arasında geçer:

"İskeleyi oynatma Sidney gemiye tekrar binmek isteyebilirsin."

"JJ, ilişkilerimde köpek tasması takmayı değil, özgür olmayı tercih ederim."

"Tutsak bir adam her zaman özgür olmayı arzular." "Kusuruma bakma ama JJ, ben tutsak değilim."

"Tutsaksın Sidney. Kendi hırsının, korkularının ve açgözlülüğünün tutsağısın. Sen bir esirsin."

Böyle bir diyalog, bize kara dedektif filmlerini anımsatıyor. Dolandırıcıları, fahişeleri, yoldan çıkmış polisleri ile *Sweet Smell Of Success* içinde şiddet olmayan bir kara filmi andırıyor. Fakat kelimeleri kanla yazılmış. Clifford Odets, filmin senaristi, 1930'lu yıllarda New Yorklu yazarlar ve oyuncular arasında en popüleriydi. Çok güçlü birkaç oyun yazdıktan sonra, Odets'in kariyeri iyice parladı ve Hollywood'a yöneldi. Savaştan sonra, meclis yazarların komünizm bağlantılarını incelemeye başladı, Odets'de değişenler arasındaydı ve *Sweet Smell*'de adeta bu değişikliği satırlara püskürttü.

Açgözlülük, korku ve hırsla ilgili olan cümle, tamamen Odets'in kendi içinden gelenlerdir. Aslına bakılacak olursa, bütün bir film, kendi kendine yapılan göndermelerden ibarettir. Film, Seks, Para ve Güç'ün çekiciliğini ve onlara olan takıntıları kabul etmeyi hatta onlardan zevk alabilmeyi konu ediniyor. Bir New York sokağına bakarken "Bu kirli şehri seviyorum," der Hunsecker, ve onun (aynı zamanda Odets'in de) sevmekten kastettiği duygu, filmi, Holywood'un tornasından çıkmış binlerce kötü filmden ayıran şeydir.

Uzun bir gece boyunca, (genç bir Dionisos kadar yakışıklı) Curtis/Falco'yu, senatörlerden şef garsonlara kadar herkesin ayakkabılarının altını öpmeyi beklediği Lancaster/Hunsecker'i New York'un gece klüpleri ve restoranlarına girip çıkarak takip ederken izleriz. (Lancaster karakteri, 1950'lerde nüfuzu büyük ölçüde artmış olan komünist düşmanı köşe yazarı Walter Winchell'den ilham alınarak yaratılmıştır.) Bu sekansta neredeyse tüm çekimler, yan masadaki müşterinin dirseğinin çorbaya girecek gibi olduğu, adamın kız arkadaşının parfümünün ızgara ton balığınıdan gelir gibi olduğu New York barları kadar klostrofobik bir his yaratan yakın çekimlerdir.

Hunsecker, kız kardeşi ile yetenekli oluşuyla diğerlerinden ayrılan (ve bu yüzden filmdeki en sıkıcı karakter olan) bir jaz gitaristi arasındaki duygusal ilişkiyi bitirmek ister. Falco bir rakibinin köşe yazısında, gitariste iftira attırmayı başarır. Hunsecker kız kardeşiyle olan ilişkisini bitirmesi karşılığında gitaristin adını temizlemeyi teklif edip reddedilince savaş başlayacaktır; Hunsecker onu yok etmelidir. İnsanların tırnaklarıyla daha yükseklere tırmanmaya çalıştığı ve yukarıdakilerin mevzilerini korumak için kudurmuş köpekler gibi mücadele ettiği bu savaşı, bir dizi yanlış anlaşılma, senaryo cilveleri ve tepetaklak oluşlar üzerinden izleriz.

Bütün o kayganlıklarına rağmen, *Sweet Smell Of Succes*'deki karakterleri sevmeden edemezsiniz. İstedikleri şeyi kalpleriyle, akıllarıyla, beyinleri ile isterler. Falco, "havanın yumuşak olduğu bir yerde iyi oyuncularla iyi bir oyunun içinde olmak" ister. Hunsecker, kendisini işe yaramaz bir herif olmaktan kurtaracak tek kişiye, kız kardeşine tamamen sahip olmak ister. Falco'nun fahişe-kız arkadaşı ise, oğlunu okula göndermek için yeterli olan parayı ister... Falco'nun ona ayarladığı yabancı ise "cilveli bir gülüş" duymak ister, yani, ona kim olduğunu unutturacak, şehvani bir mutluluk anı. İstedikleri şeyleri asla elde edemeyeceklerini bildikleri için kısa ve öz konuşurlar, ufak hicivlere başvururlar. Kullandıkları dil, onları hayatlarının çirkinliğinden uzak tutar.

Sweet Smell'de hiç kimse öldürülmez. Tek kurban ahlaktır. Gitarist haricinde, herkes kötü adamdır. Kötü ama *ilginç* adamlar. İnsani kötü adamlar, her daim arzularının, isteklerinin ve zaaflarının arasında sendeleyip dururlar!

Sexus

Henry Miller'ın *Sexus (1949)* adlı eseri otobiyografik bir üçlemenin ilk parçasıdır. Üçleme, "The Rosy Crucifixion" , *Sweet Smell Of Success*'den uzun yıllar önce yazılmamıştır; fakat hikâye 1920'li yılların New York'unda geçer. New York'un daha tembel ve daha hoşgörülü olduğu zamanlar... Aslında görünüşte, *Sexus, Sweet Smell of Success*'in antitezi olarak karşımıza çıkıyor.

Statü peşinde çılgınca bir koşturma yerine, burada zaman esner ve kendini bırakır. Miller'ın çizdiği karakterler çok fazla çalışmazlar bu da onlara bir araya gelip vakit geçirmeleri, içmeleri, sahile gitmeleri ve eğlenmeleri için çok fazla boş zaman bırakır. Karakterler, Para ve Güç yerine Aşk ve Yaratıcılık üzerine hayaller kurar. Ayrıca *Sweet Smell*'deki o karanlık hava yerine, *Sexus*'da daha aydınlık bir hava hâkimdir.

Henry Miller'ın bugünlerde modası geçiyor. Miller, eğer bugün yaşıyor olsaydı seks konusundaki tuhaflıkları ve *Song Of Myself* yüzünden büyük bir ihtimal ile toplum tarafından linç edilirdi. "Creative Writing School" standartlarına göre O yaşamış olan en kötü "Büyük Yazar". O hiçbir zaman "göstermez" her zaman "anlatır". Sahneler yaratmaz, karakterleri betimlemez ve onları konuşturmaz. Sahnede tek bir karakter vardır her zaman; Henry Miller ve onun yazar olma hayali aslında hiç de orijinal ve ilgi çekici bir tutku değildi. Üstelik bazı zamanlar anlatımı çok berbat olabiliyor: kendisi hep ven eleştirmenlerin bile dayanamadığı ağır ve süslü bir dil ve kötü bir sürrealizm...

Yine de Sexus, şakır, damlar, dolaysız ve cesurdur, öyle ki, onunla karşılaştırılınca diğer kitaplar cama yazılmış gibidir. Miller'ın en yakın edebi kuzenleri Rabelais ve Celine olmasına karşın, yarattığı keskin zekâlı, New Yorklu kabadayı halk adamı tamamen ona aittir. İşte aşağıda Miller'ın mideyi, ağzı, aklı ve seks organlarını bir araya getirip, adeta insan vücuduna adanmış gülünç bir ilahi olarak tasarladığı bir pasaj.

Kahve mükemmeldi. Barsaklarımda bir hareketlenme hissettiğim sırada ikinci fincanımı bitirmiştim. İzin isteyip tuvalete gittim. Orada, mükemmel bir boşalmanın keyfini çıkardım. Sifonu çektim, biraz hayalci, biraz şehvet düşkünü bir vaziyette otururken, oturduğum yerin ıslanmaya başladığını fark ettim. Sifonu ikinci kez çekmemle birlikte su bacaklarımın arasından yükselip yerlere taştı. Anında sıçradım, kıçımı bir havluyla kuruladım, pantolonumun düğmelerini ilikleyip delirmiş gibi rezervuara bakakaldım. Aklıma gelen her yolu denedim ama su yükselip taşmaya devam etti, beraberinde bir iki sağlıklı bok parçasıyla, tuvalet kâğıdı yığınları yerlere saçıldı.

Miller'ın kitaplarındaki bu ve bunun gibi bazı paragraflar, Amerikan edebiyatını derin bir şekilde sarsmış, bazılarını küçümseyici bir biçimde burunlarını tıkamalarına yo açmıştr.

Peki, *Sexus* ne hakkında? Bunu açıklaması biraz zor. *Sweet Smell*'deki bazı konuları aynen işliyor; arzular ve şehvet birbiriyle nasıl çarpışır; Aşk ve Seks birbirinden nasıl ayrılır... Vücudun gerektirdikleri nasıl her şeyin önüne geçer. Fakat Odets ve onun destekçilerinin yerdiği şeyi, Miller göklere çıkarıyor.

Sexus'un birinci sayfasında Henry Miller "kiralık dansçı" Mona'ya âşık olur. Mona Times Meydanı'ndaki kulüplerde dans ederek para kazanan biridir. Birkaç sayfa sonrasında, Henry karısına evliliğinin bittiğini söyler ve bundan sonraki 600 sayfayı bu kararın sonuçlarını anlatarak geçirir. Bu arada bizleri şehrin arka sokaklarında sanal bri tura çıkarır. "Henry", Mona'yla beraber bir arkadaşlarının Brooklyn'deki "hamamböceği hôlü" adını verdiği dairesine taşınır; karısı ve çocuklarını Brooklyn'de ziyaret eder, bu arada eskikarısıyla uzun, nostaljik sevişmeler vukuu bulur, hata bazen üst kat komşusuyla da. Manhattan'da barlarda ve ucuz restoranlarda tanıdıklarıyla ve yazarın Western Union'a verdiği isim olan "Cosmodemonic Telegraph Co"daki eski iş arkadaşlarıyla takılır. En eğlenceli paragraflardan biri de, bu erkek erkeğe muhabbetlerin olduğu yerlerdir. Grup yalnızca mekânda değil zamanda da ileri geri yolculuk eder ve yol boyunca Miller kişilerin neredeyse kendilerine rağmen Mutlak Şimdi'de yaşadıkları kaya gibi sağlam bir New York gerçekliği yaratır.

Miller karşısına çıkan herkesi sever, sevmese bile onları oldukları gibi kabul eder. Onları hiçbir zaman yargılamaz, küçük düşürmez; sadece ikiyüzlülük onu çileden çıkartır. Böylelikle, arsız bir egoist olarak Miller, kitap boyunca, içinde canlı yan karakterlerin bulunduğu bir serseri müzesi yaratır; nevrotik aşırı duyarlı tıp stajyeri Kronski, Henry'den bile daha hırslı olan başarısız sanatçı Ulric, yumuşak başlı, peygamber gibi bir adam olan telgraf memuru Ghompal, Henry'nin evindeki Japonya sınırı vazifesini gören, pahalı fahişelere karşı zaafı olan Tori Takekuchi ve daha birçokları.

Miller'ın dostlarından ve sevgililerinden bahsetmesini dinlemek geveze bir arkadaşla sohbet etmeye benzer. Zaman za-

man duymazdan gelseniz bile, sizi umursamaz çünkü sözcüklerin akışı her şeyden değerlidir. Örneğin aşağıdaki paragrafta barda birinci evlilik yıldönümünü anlatan birinin betimlemesi var. Aslında burada kendini tarif ediyor da diyebiliriz:

Herkesin sevincini paylaştığı düşüncesine kendisini öyle kaptırmıştı ki, yirmi dakikadan uzun bir süre durmadan, piyano başında doğaçlama takılıyormuş gibi bir konudan diğerine atlayarak konuştu. Hepimizin onun dostu olduğundan söyleyeceklerini bitirene kadar onu sessizce dinleyeceğimizden hiç şüphesi yoktu. Sözleri duygu dolu olmasına karşın söyledikleri kulağa gülünç gelmiyordu. Son derece içten ve samimiydi, mutlu olmanın dünyadaki en büyük nimet olduğunu anlamanın sarhoşluğu içindeydi. Ayaklanıp bize hitap edebilmesi cesur olmasından ileri gelmiyordu, belli ki, ayağa kalkıp böyle hazırlıksız bir söylev veriyor olması bize olduğu kadar kendi kendisine de sürpriz olmuştu. Bu anda, tabii ki farkında olmadan, bir Evanjelist'e dönüşmekteydi, henüz pek fazla anlaşılamamış olan o tuhaf Amerikan fenomenine.

Henry Miller bilinemezci, kelimelerle kafayı bulmuş, o alaycı şehir kurnazı: belki de şüpheci New York kalabalıklarının hoş görebileceği tek evangelistti.

Kâtip Bartleby

Ve şimdi de Herman Melville'in "Kâtip Bartleby: Bir Wall Street Hikâyesi" (1853) adlı novellasındaki anti-kahraman Bartleby'nin tuhaf durumuna geliyoruz.

Aslında Melville daha çok Moby Dick ve açık denizde geçen macera serisi *Typee and Omoo'nun* yazarı olarak tanınıyor. Melville, Bronx'da kökleri Hollandalılara uzanan bir ailede dünyaya geldi. Dört yıl boyunca denizlerde yaşadıktan sonra, ailesiyle birlikte Massachusetts'e yerleşti ama sonunda yine New York'a geri döndü. On dokuz sene boyunca New York'ta ailesinin adını taşıyan bir sokakta gümrük denetleyicisi olarak çalıştı, anlaşılan o ki, New York'ta doğanlar bu şehirden kolay kolay ayrılamıyorlar.

Melville'in yaşadığı dönemin New York'u tezatlıkların barındığı bir yerdir. Burası, insanların dilediklerince acayip hareketlerde bulunabilecekleri kadar özgür olduğu fakat bu özgürlüğün yalnızlığa ve terk edilmişliğe sebep olabileceği bir şehirdir. Öykünün dekoru, "Wall Street" yani Duvar Sokağı isminin tüm absürd çağrışımlarını istismar edecek şekilde, şehrin bu özelliğini akla getirir. Melville'in isimsiz anlatıcısı, orta yaşlı, konuşkan avukatın bürosu, bir yanda "eskilikten kararmış, yüksek bir tuğla duvarın sonsuz gölgesi" ile diğer yanda "ışıklı gökyüzü gibi beyaz bir alanın içindeki beyaz duvar" arasında sıkışmış, dolap gibi klostrofobik bir alandır. Doğadan tamamen kopmuş şehir farelerinin yaşam mücadelesi verdiği bir yer.

Ama Melville'in anlatıcısı, (anlaşılan o ki bir şehir insanıdır) bu durumun iyi yönlerini görmeye çalışır. "Ben, gençliğimden bu yana, en kolay hayatın en iyisi olduğuna derin bir inanç besleyen bir adamım." Hukuk firmasında, Dickens romanlarından fırlamış üç kopyalama memuru çalışır; biri sabahleyin, ikincisi akşamüstleri keyifsizdir, üçüncüsü, "hukukun asil prensipleri fındık kabuğunu dolduracak kadardır," diye düşünür. Bu kişiler arasındaki gülünç denge ve patronları, herkesin olaysız bir uyum içinde geçinip gitmesine olanak verir. Ta ki, anlatıcı, dördüncü bir memuru, masası "hiçbir manzarası olmayan" bir odaya yerleştirilen, "sessiz hareketsiz bir adam" olan Bartleby'yi tanıtana dek. Birkaç gün sonra, bir takım dokümanları kontrol etmede iş arkadaşlarına yardım etmesi istendiğinde hikâyenin üzerine inşa edileceği cümleyi sarfeder Bartleby; "Yapmamayı tercih ederim."

"Yapmamayı tercih ederim." Tam olarak bir ret ya da net bir başkaldırı değil, basitçe kişisel iradenin bir ifadesidir. Bu cümle, hikâyenin seyrinde birçok farklı anlam taşıyan bir nakarat haline gelir. İlk olarak, Bartleby başkalarıyla çalışmamayı tercih ediyor, fakat sonraları kendi işini bile yapmamayı tercih ediyor. Daha sonra ise çalıştığı ofisten hatta binadan dışarı çıkmamayı tercih ediyor. Hikâyede anlatıcı Bartleby'i tatlı sözlerle ikna etmeye çalışıyor, ona emir veriyor, makul olmaya çalışıyor, Bartelby'yi kandırmayı deniyor. Rahatsızlığı acıma duygusuna, acıma kızgınlığa, kızgınlık mide bulantısına dönüşüyor ve sonunda Tanrı işe karışıyor. "Bütün bu dertlerimin ebediyetten

beri alnıma yazılı olduğuna, Bartleby'nin, her şeyi bilenlerin mekânından, meçhul bir amaç için bana musallat edildiğine ve benim gibi zavallı bir ölümlünün başa çıkamayacağı bir musibet olduğuna kanaat getirmiştim." Yine de bu kabulleniş ve vazgeçiş de işe yaramıyor; Bartleby gitmiyor, Bartleby gitmeli.

Bir anlamda, Bartleby son derece edilgen biri –Melville ona "hayalet" diyor- diğer yandan iradesi çok kuvvetli. Bunalımlı ya da başkaldıran bir karakter midir, peki, ondan bahsederken bu kavramları kullanabilir miyiz? Her durumda, onun varlığı, bir insanın kendisi ile bir başkası arasındaki farkları kabul etmede ne kadar ileri gidebileceği sorusunu dile getiriyor. Anlatıcı, Bartleby'ın tüm bu acayipliklerine göz yumup, onları şehrin insanlarının birbirlerini hoş gördükleri gibi hoş görmeli midir? Ya da haklarını savunup polisi arasa ve Bartleby'ı hayatından tamamen silip atmalı mıdır? İnsanlığını sınamak için her zaman köşe başında bekleyen başka bir Bartleby yok mudur ki? Polisler Bartleby'ı alıp isabetli biçimde "mezar" diye adlandırılan New York hapishanesine götürürler. Bartleby orada yemek yememeyi "tercih eder"; neticede "avluların en sessizinde, bir başına, yüzü yüksek bir duvara dönük" durumda yok olup gider. Gardiyan, eski patronuna onu işaret ederek "Arkadaşın mydı?" diye sorduğunda; beklenmedik bir şekilde "Evet," yanıtını alır.

Sweet Smell Of Success ve *Sexus*'un yazarları gibi; Melville insanlar arasındaki ilişkileri duygusallaştırmaz. Birbirimize karşı hissettiğimiz sorumluluklar (tabii eğer hissediyorsak) faydasız ve sinir bozucu olabilir. Tüm bu anlatılarda, insanların doğal eğilimleri bencillik hatta kibir yönünde. Fakat her bir hikâyede, bazı karakterler nasılsa zaman zaman bencilliklerinden kurtulabiliyorlar. Bunu isteksizce ve şikâyet ederek yapıyorlar fakat bu gönülsüzlük, onların nihai teslimiyetlerini daha inandırıcı kılıyor. New York gibi her güngöç dalgalarıyla gelen insanların demografik dengeleri alt üst ettiği bir şehirde, yabancılar arasındaki iletişim zayıf ve iğretidir. Fakat ne zamanki insanlar birbirleriyle tanışır, işte o zaman aralarındaki bağlantı, bu karmaşık ve kusurlu hayatta ne kadar olabiliyorsa, o kadar güçlenir.n'da

Çev. Beste Sezen Ateşpare

Carla'yı Aramak
(Bir Fado Hikâyesi)
Georgi Gospodinov

Carla, romanımın üç sayfa ötesinde yaşıyordu. (Tek bir romanınız varsa, onu nasıl tanımlayacağınızı bilemezsiniz; ilk mi, yoksa son mu?) 75'nci sayfada aniden ortaya çıkıp, aynı hızla 77'nci sayfada ortadan yok olmuştu. Tüm özellikleri yok olmalarıyla ortadan kalkan kadınlar vardır. İlk göründüğünde 17 yaşındaydı, yine aynı yaşta yok oldu. Aslında 17'sinde henüz kadın sayılmazdı, ama artık kız da değildi. Birinci vasıf ona çok büyük ve estetikten yoksun, diğeri ise dar geliyordu...

Yıllar geçtikçe benim için Carla giderek hayali biri olmaya başlamıştı. Ve bir hayalet olarak rüyalara girme, melodilerden, sigara küllerinden doğma yetisine sahip oluyordu, bazen de bilgisayarın ekran koruması olarak tuttuğum cinsiyetsiz orkideler yerine orada durup bana bakıyordu. Evet, tüm bu yetileri umarsızca kullanıyordu. Hayaletlerle nasıl baş edileceğini bilirim. Tek yol yanlarına gitmek ve göz göze gelmektir. Ancak Portekiz ulaşılmazdı, bu kıtanın en sonunda bulunuyordu (başı da olabilir – nereden baktığınıza bağlı). Avrupa'nın mantar tıpası, hem oranın mantar meşesi ağaçlarıyla dolu olduğunu okumuştum. Bu ülke hakkında her şeyi okuyordum. Ülkenin yıllık brüt gelirini, Avrupa Birliği'nde en düşüklerinden olan ortalama maaşı biliyordum. Uzun süren Salazar rejimini affetmiştim, her yıl 25 Nisan'da kendimce Karanfil Devrimi'nin yıldönümünü kutluyordum, Lizbon'daki hava durumunu takip etmek için akşamları CNN'i

açıyor ve ağustos ayında aşırı sıcaklar ve yağmur yağmayışından olduğu gibi kasım ayındaki sağanak yağmurlardan dolayı içtenlikle heyecanlanıyordum. Carla'yı Lizbon yüzünden mi seviyordum, yoksa Carla yüzünden mi Lizbon'u özlüyordum, bunu hiç anlamayacaktım. Kim bilir, belki ikisi de aynı hayaletti.

Carla'da farklı olan neydi? Beraber geçirdiğimiz tek bir öğleüstü vardı. O 17, ben 20 yaşında, İtalya'nın Adriyatik kıyısında kalabalık bir gençlik toplantısında tesadüfen bir araya gelmiştik. Şunu vurgulamak istiyorum ki, Carla tamamen gerçek birisi, en azından başında öyleydi, birilerinin hayal dünyasında uydurulmuş biri değil. O zaman tuttuğum notlarımdaki tarife göre "okyanus yeşili gözleriyle, hafif esmer, gerçek bir Portekizli kadındı" (sanki Portekizlilerin özellikleriyle ilgili katalog tutuyormuşum gibi). Şu an o kadar da emin değilim. Aslında onunla ilgili tek bir fiziki hatıram yok, tek bir resim bile. Biten günün fonunda çektiğim tek resim de, nasıl desem, başarısızdı. Bu resim onun hayaletimsi varlığına ilk ispattı. Kısacası resimde yoktu. Eksikti. Geri kalan her şey kâğıdın üzerinde duruyordu – dar kumsal şeridi, kırmızı bir şemsiye, gün batımının ışıltıları, kadraja girmiş birkaç meraklı martı. Bir tek Carla eksikti. O zamanlar bunu az olan gündüz ışığına ve eski fotoğraf makineme yormuştum.

Ve işte, bu ilk ve son buluşmadan 20 yıl sonra, edebi türden bazı ilginç koşullar sebebiyle kendimi Portekiz'de bulmuştum. Carla'nın doğduğu şehir olan Lizbon. Her kim bir şehir ve bir kadın düşüncesiyle yirmi yıl yaşadıysa, gecelerce ayakta kaldıysa, yüzlerini, sokaklarını, hareketlerini, gece gürültüsünü kafasında kurguladıysa, o göz göze gelmeden önce ağır ağır hükmeden korkuyu anlayacaktır. Bir şehirle ve içinde bir kadınla.

Bir dakika konudan ayrılmama müsaade edin. Şehirle kadın arasında ortak noktalar vardır. Şehir, erkekten çok kadındır. Yanına alır, sığınak olur, sırlarla doludur, içinde kaybolursunuz, hepsi de kadın özelliği. Şehir hikâyelerle kaynar, hikâyelerin ise başta hep kadınla bağlantılı olduğuna inanırım. Yeryüzünün en büyük hikâye anlatıcısının bir kadın; Şehrazat olması tesadüf değildir tabii ki. Homeros'un kim olduğuna dair sayısız varsayıma benimkini de ekleyin. Homeros, erkek kılığında, kör, hikâye anlatan bir kadındır. Efsaneye göre Lizbon, Odysseus tarafın-

dan kuruldu ve o yüzden onun ismini aldı, Ulyssippo, ardından da bir zamanlar yazıldığı gibi Olisipona. Bana kalırsa Odysseus Lizbon'u Penelope'ye olan kederinden kurmuştur. O zamandan beri Lizbon Penelope'dir. Dev suların kıyısında oturan ve onun emin kollarını terk etmeyi göze almış bir erkeğin geri dönmesini bekleyen bir kadın. Bu erkeğin adı bazen Odysseus, bazen Vasco de Gama. Bazen de adı "hiç kimse", tıpkı Fernando Pesoa'nın isminin karşılığı gibi. Araya son veriyorum.

Ve işte, ilk defa Lizbon'dayım. Edebiyat seminerinin sonunda, geri dönüş uçuşundan önce iki kocaman, boş günüm vardı. Organizatörlerin bana eşlik etme teklifini nazikçe reddediyorum. Ertesi sabah erkenden Lizbon'da Carla'yı aramak için tamamen hazırım. Uzun süredir beklediğim, gizli görevim bu. Buradaki çoğu kaygısız turistten bir farkım yok – sırt çantasında iki şişe soda, gözlük ve şapka, fotoğraf makinesi, ön cepte şehir haritası, not tutmak için yeşil bir defter; asla sadece fotoğraf makinesine güvenmem.

Mayıs sonu. Erken bir saat olmasına rağmen Atlantik güneşi sokaklardaki beyaz taşları kavuruyor. Her yerde açan hayret edici mavilikte ağaçlar var. Jakaranda; Brezilya'dan getirilen bir koloni bitkisi. Yokuşlu minik sokaklarda eski turuncu tramvayların sesi çınlıyor, dönemeçlerde gıcırdıyor ve ani duruşlarda zil çalıyorlar. Başka hiçbir yerde bu kadar neşeli bir gürültü duymamıştım. İlk gelene atlıyorum, 28 numara olduğunu ve beni götürdüğü yerin bir önemi olmadığını fark ediyorum. Dışarıya asılmış çamaşırlarıyla dar sokaklardan gürültüyle geçiyoruz, kırmızı kiremitli çatılarıyla dökülen pembe evler, balık ve sebze tezgâhları, kaldırımlarda kafeler. Daha gürültülü bir sokak seçip, iniyorum. Yolum, haritaya göre şehrin merkezinde bulunan Santa Augusta'ya düşüyor. Sokak Teju Nehri'nin kıyısına çıkıyor, ya da okyanus kıyısına mı desem, çünkü nehirle okyanus tek, dev bir yatakta birleşiyor. Tam da orada, en ucunda Arco do Triunfo yükseliyor ve Pombal anıtıyla Praca de Comercio yayılıyor. Şehrin her dönemeç ve dakikasına sahip, buraya tesadüfen düşmüş bir yabancının keyfiyle, ağır adımlarla aşağıya iniyorum. Tanınmıyor olmamın, uydurulmuş gizliliğimin tadını çıkartıyorum. İşte Lizbon öğleninde hiç kimsenin şüphelenme-

diği, gizli görev sahibi bir adam. İki koca günüm var ve her ne kadar biri yarılanmış olsa da, bu beni pek telaşlandırmıyor. İlk günde ilk planım Carla'yı sadece tesadüflere güvenerek, plansız aramak. Sokaklarda dolaşacağım, terbiye çerçevesi içinde karşımdan gelen kadınları göz hapsine alacağım, komşu masalarda sohbet edenlere kulak kabartıp, dillerinden tek bir kelime anlamayarak, ama sesini tanıyacağımdan emin olarak kafelerde oturacağım, kitapçılara gireceğim (Carla kitapları severdi), satıcı kızlara bakacağım ya da çiçek açmış bir jakarandanın altına duracağım. Mavi renklerin ayaklarımın altında yeni çıkmış otların üzerine yumuşakça dökülmesini ve onun da ağaçların altında durmaktan hoşlanıyor olmasını umacağım. Tesadüfleri yeniden kışkırtmak kadar emin bir yöntem yoktur, eğer ki ilkinde de aynı tesadüf sizi buluşturduysa.

Boş gezmemin amaçsızlığını vurgulamak ister gibi sigara yakıyorum ve arkamdan birinin seslendiğini duyuyorum: Marihuana, marihuana? Dönüyorum. Kulağımın dibinde itinasız kesilmiş sakalları ile iki düşkün tip görüyorum. –"No, no..." –kesin ve sakin olmaya çalışıyorum, o esnada sıkıca sırt çantamı tutuyorum,- "No marihuana..." Ancak bu, ikisini pek rahatsız etmiyor, anlayış gösterircesine başlarını sallıyorlar, sanki bana ot önererek beni aşağıladıklarını söylemek istiyorlarmış gibi. "OK, OK, hasheesh..." ve kaliteleri konusunda yeminler ederek, ustalıkla ceplerinden küçük levhalar çıkarıyorlar.

Santa Augusta'da bir girişin önünde duruyoruz. Dışardan bakınca, en hızlı metroya nasıl ulaşacağını soran, yolunu kaybetmiş turiste benziyor olmalıyım. O esnada bana iyice yaklaşıyorlar. İçimi korku sarmaya başlıyor. O zaman aklıma bir şey geliyor. Hafifçe ve güya umarsızca adamın elini itiyorum ve ekliyorum: "I seek Carla." İşe yarıyor. İkisi aradığım malın jargonunu çözemedikleri için gururları kırılmışçasına birbirine bakıyor. Bu karmaşadan yararlanarak elimi sallıyor ve hızlı adımlarla aralarından kendime yol açıyorum. Biri anında bana yetişiyor ve son bir deneme yapıyor: "Maybe Coca..." Sertçe sözünü kesiyorum: "No Coca, Carla, C-a-r-l-a," neredeyse heceliyorum ve ikisinin yeni uyuşturucu üretimine ve ortak uygulama eksikliğine küfrettiklerini hayal ederek, arkamı dönmeden gidiyorum.

Böylece Carla daha ortaya çıkmamışken beni kolluyor ve bana yardımcı oluyor.

Bir şehre âşık olmak için içinde kadın aramaktan daha iyi bir yöntem yoktur. En son yirmi yıl önce gördüğün, yüzünü unuttuğun, adresi ve telefonunu bilmediğin, hakkında hiçbir şey bilmediğin bir kadın. Bir tek (fazlasıyla yaygın olan) ismi dışında. İkinci günün sonunda Chiado'da küçük bir cafede oturuyorum, ağır ağır porto içiyorum. Masadaki kâğıt bardak altlıklarına yazacağım mektubu ve onu okyanus yeşili gözleri olan Carla ismindeki kadına vermesi için sevimli garson kızı nasıl ikna edeceğimi düşünüyorum. Mektup şöyle başlayacak: *Sevgili Carla, seninle yirmi yıl önce bir öğleden sonra karşılaştık, hatırlıyor musunuz? Lizbon'dayım, iki gündür izinizi sürüyorum. Sizi mümkün olan tek yöntemle arıyorum...*

Ve birden arkamda onun ismini duyuyorum. Bunu telaffuz eden erkek sesi arkamdaki masadan geliyor, ardından gelen kelimelerin hiç birini anlamıyorum. Carla, Carla, diye tekrarlıyor yumuşak bir sitemle, ardından sessiz bir kahkaha geliyor. Carla cevap vermiyor. Hareket etmekten korkuyorum. Tanrım, Carla isminde o kadar çok kadın var ki. Kıpırdamadan duruyorum ve burada olduğum süre boyunca ilk defa içimde güç kazanan korkunun açıkça farkına varıyorum. Carla'yı gizliden gizliye bulamama isteğiyle arıyordum. O dakikada arkama bakma arzusuyla, Carla'yı görme korkusu birbiriyle boğuşuyor. Ya gerçekten oysa, neyle karşılaşacaktım acaba? Yirmi yıl farkla, başka bir erkekle yemek yiyen, mutlu bir kadın. Kanlı canlı, ama benim varlığımdan yoksun bir kadın. Aslında hayalet olan bendim, Carla ise yirmi yıl boyunca hep vardı. Carla, kanlı canlı.

Bardak altlıklarını cebime tıkıp, parayı masaya bırakıyor, Pesoa şerefine aldığım borsalino şapkasını başıma geçirip, etrafıma bakmadan çıkışa yöneliyorum. Çıkmadan dayanamayıp arkama dönmeye karar veriyorum. Tuz buz olacak olsam bile, bu kadar sene sonra tek bir bakış. Aniden dönüyorum. Carla'nın ismini duyduğum masada bir baba dizlerinde küçük kızını sallıyor. Kızın üzerinde turuncu kelebeklerin olduğu, komik mavi elbise var.

P.S.

O akşam yazmaya devam etmediğim kâğıt bardak altlıkları üstündeki mektup şöyle devam ediyordu:

...size yakışabilecek yerleri seçiyorum. Bu bazen sokakların yokuşundan sonra aniden karşıma çıkan minik meydan olabiliyor. Ya da kapısında ilginç bir şeylerin olduğu bir ev girişi. Veya herkesin buluşmak için randevulaştığı bir yer, örneğin Santa Augusta kemerinin altı.

Bazen o yer daha çok zamandan ibaret oluyor, dahası, bu onun geçici yapısını oluşturuyor. Birkaç dakika için sokağın ışıklı kesişme noktası olabiliyor. Sanki sahne özellikle sizin oradan geçmeniz için hazırlanmış gibi. Gün batımının son projektörleri sönüyor, giderek küllenyor. Böyle bir sahneyi kaçıramazsınız. Asırlardır üzerinde çalışılmış: sokağın eğimi, 1755'deki büyük deprem, Markiz Pombal'ın yeni şehir planı, evler, birkaç dakikalığına gün batımının sızmasına müsaade eden çatı aralıkları. Tüm bunlar, bugün akşamüstü saat 18.27'de bir güneş ışığının şu aralıktan geçip, sizin ortaya çıkacağınız köşeyi aydınlatmak için gerekliymiş gibi. Şehirde daha yüzlerce böyle sahne olmalı, ya da sonsuz düzeyde şansımı azaltan, sizin için hazırlanan tuzak mı demeliydim? Size yakışacak yerleri seçmeye devam ediyorum. Er ya da geç birine geleceğinizi biliyorum.

Çev. Ayser Ali

Balık
György Dragomán

Brenner, vadi barajının korkuluğunda oturmayı severdi, saatler boyunca suyu seyreder, oraya gömülen kenti düşünürdü. Oltayla da pek ilgilenmezdi, aylardan beri misinaya iğne bile takmamış, gergin dursun diye ucuna bir ağırlık bağlamıştı, aslında oltayı turistler yüzünden taşıyordu, olta yanındayken onu rahatsız etmiyor, sorularıyla bunaltmıyorlardı, sahiden baraja intihar etmek için gelen oluyor mu, santral neden çalışmıyor, barajın duvarlarındaki bu çatlaklar ne olacak, bu kadar suya bu uyduruk beton daha ne kadar dayanır, nehrin sularını baraja verdikleri zaman bile kenti terk etmeyenler olduğu doğru mu?

O gün hava soğuktu, bulutluydu, turistler gelmemişti. Brenner oltayı suya atmadı bile, korkuluğun yanına uzunlamasına yatırdı, sigarasını yakıp suyu seyretmeye daldı, binalar, sokaklar geldi aklına, kentte dolaştığını hayal etti, her kapı girişini, her pencereyi tastamam anımsıyordu, ana meydandaki lokantanın emaye kiremitlerinin bu bulutlu öğle üzeri bile nasıl pırıl pırıl parladığını, gözlerini yummaya gerek kalmadan gördü. Bazen suyun altından yukarısının nasıl görülebileceğini hayal etmeye çalışırdı, bu görüntünün bir anlığına gözleri önünde belirdiği de olurdu, evlerin damlarından otuz metre yüksekte dalgalanan kurşuni göğü, eğri elektrik direkleri arasından kıvrılarak geçen balık sürülerini görür ama bu görüntü hemen kaybolurdu, buna pek üzülmezdi çünkü manzarayla birlikte ciğerlerinde suyun ağırlığını hisseder, uzun uzun, göğsü acıyarak öksürürdü.

Dördüncü ya da beşinci sigarasını içmişti, sigarayı korkuluğa bastırıp izmariti bir fiskeyle suya fırlattığı sıra kadının sesini duyarak irkildi, o kadar şaşırmıştı ki az daha sigara tabakasını suya düşürecekti, şaşkınlığından tabakayı kadına doğru uzatarak: "Affedersiniz," dedi, "ne sormuştunuz? Dikkat etmemişim, aslında burada olduğunuzu bile fark etmedim."

Kadın, sigara istemediğini gösteren bir el işaretinden sonra sorusunu tekrarladı: "Siz de mi oralısınız?" Arada suya doğru bakmıştı, Brenner, kadın başını oynatınca saçlarının ıslak ıslak başına yapıştığını gördü, yarı-uzun kesik siyah saçlarının uçlarından su damlıyordu, Brenner yutkundu, ağzının kuruduğunu duyumsadı, sigara tabakasından bir sigara aldı, tabakayı tıklatarak kapatıp cebine soktu. "Evet," dedi, "orada doğdum." Baştan aşağıya süzdü kadını, giysisinin de ıslak olduğunu gördü, beline doğru daraltılmış gri tayyörün dikişlerinin kenarından ince ince yollar halinde sızan sular, çoraplarından süzülerek alçak topuklu yeşilimsi gri iskarpinlerine kadar iniyor, kadının ayakları etrafında oluşan su birikintisine karışıyordu, Brenner sigarayı dudakları arasına yerleştirdi ama yakmadı, başını kaldırıp kadının yüzüne, boynuna baktı, krem renkli ıslak ipek bluzu tenine yapışmıştı, dekoltesinin açığından sol memesinin yuvarlaklığını gördü, su birikintisinin, çatlak asfalta giderek yayılacağını, ona doğru yürüyecek siyah akışkan yollar oluşacağını, sonra ilerleyen suyun sandallarına girip çoraplarını ıslatacağını düşündü, ıslak soğukluğun bacağına doğru yükseldiğini duyar gibi oldu. "Orada doğdum," diye tekrarladı, sigaranın ucunu, sigara kâğıdına sarılı acı tütünü yaladı.

Kadın başını salladı "Tahmin etmiştim," dedi, elini uzatıp ıslak bir tutam saçı kulağının arkasına itti. "Tahmin etmiştim, yoksa neden gözlerinizi böylesine dikip bakasınız ki suya."

Brenner kadının ağzına baktı, açık pembe ruju hiçbir kenar çizgisi olmadan kadının yüzünün kırışıksız, sedef gibi tenine karışıyordu, kadın konuşurken nefesinin yosun ve su koktuğunu duyumsadı. "Ne istiyorsunuz benden," diye sordu, bir adım geriledi, sırtının korkuluğa çarptığını hissetti.

Kadın gülümsedi, başını hafifçe sallayarak: "Korkmayın," dedi, "Sadece size bir şey getirdim." Yeşilimsi gri uzunca çan-

tasını açınca içinden bir buçuk bardak kadar su döküldü, kadın elini çantasına soktu, bir şey çıkararak Brennere uzattı:

"Buyrun," dedi. "Alın."

Brenner uzandı, tuttuğu şey, kayagandı, soğuktu, eline baktı, bir mendile sarılı ufak bir turna balığıydı, istemeden avucunu sıkınca balığın omurgası gerildi, birden kıvrandı, az kalsın elinden kayıp düşecekti, yarısı mendilden dışarı çıkan balığı sıkıca kavradı, yapışkan derisini avucunda hissetti. Kadının yüzüne baktı, kadın hafifçe başını sallayıp gülümsedi: "Aşağıdan gönderdiler," dedi. "Buradan gitmenizi istiyorlar. Suya gözlerinizi dikip durmayın artık. Bakışlarınız çok sinir bozucu."

Çev. Gün Benderli

Silahlı Kuvvet[*]

Hakan Bıçakcı

I.

Köpek gibi açtım. Açlıktan kudurmuş durumdaydım. Midem büzülüp sırtıma yapışmıştı. Çaresizce etrafıma bakındım. Kimsenin umurunda değildi içimde büyüyen boşluk. Dayanacak gücüm kalmamıştı. Sonunda sessizliği bozdum: "Beyler yemeye çıkmıyor muyuz ya saat on ikiyi yirmi üç geçmiş; açlıktan gebermek üzereyim."

Ömer otomatik bir hareketle saatine bakarak imdadıma yetişti: "O kadar olmuş mu ya, hadi çıkıp yiyelim bir şeyler."

Diğerlerinin biraz daha işi olduğundan ikimiz çıktık. Dokuzdan beri masada oturup dosyalara sıra numarası vermekten her yerim tutulmuştu. Tozlu sokaklarda neredeyse hiç konuşmadan hızlı hızlı yürüdük. Aybaşı olduğundan kebapçıya gitmeye karar verdik. Tıka basa yedik. Çayların dibini kafaya dikip kalktık. Yeni sıra numaraları verilecek yeni dosyalar bizi bekliyordu.

Yol üstündeki küçük dükkânın önünden geçerken Ömer bir anda durdu. "Şuradan bir şey almam lazım ya gelsene iki dakika." İçeri girdik. Ömer önceden gözüne kestirmiş olduğu çakılara yöneldiğinden ben de etrafa bakınmaya başladım. Ne işe yaradığını anlamadığım bir aletin başında durdum.

Çakılar, çakmaklar, pipolar, purolar, sigara tabakaları, ağızlıklar, Rambo bıçakları, sustalılar, muştalar, anahtarlıklar, biber

* Bu öykünün daha kısa bir versiyonu, Karakalem Dergisi'nin Eylül 2008 sayısında yayımlanmıştır.

gazı spreylerinden sonra karşıma çıkan plastik kutu görünümlü ürüne bir anlam vermeye çalışıyordum.

"Köpekler için..."

Dükkân sahibinin sesi... Boş bakışlarımı fark etmiş olmalıydı.

"Nasıl? Ne işe yarıyor ki?"

"Abi şimdi bu cihaz bizim algılayamadığımız, ancak köpeklerin algılayabileceği bir sinyal yayıyor. Sinyalden rahatsız olan hayvan da anında uzuyor."

"Ölüyor mu?"

"Yok be abi, tırsıp kaçıyor işte."

"İyiymiş ha, bizim evin yolunda çok fazla başıboş köpek oluyor. Geç saatte özellikle..."

"Abi tam sana göre o zaman bu cihaz. Üstüne gelen, rahatsız eden olursa şuraya basıyorsun; tertemiz..."

"Çok pahalıymış ama ya."

Ömer'in de arkamda olduğunun farkında değildim. "Al gitsin oğlum, canından değerli mi?" demesiyle irkildim. "Maaşlar da yatmış zaten."

Tekrar dükkân sahibine döndüm.

"Nasıl çalışıyor bu alet pille mi?"

"Yok abicim şarjlıdır bu cihazlar. Bak şuna basıyorsun..."

Düğmeye bastığı an, "bizim algılayamadığımız, ancak köpeklerin algılayabileceği bir sinyal" içeri yayıldı. Biçim değiştiren sessizliğin içinde kasılıp kaldım. Bu yeni ve gergin sessizlik dükkân sahibinin açıklamaya devam etmesiyle kesildi.

"...yeşil yanıyor ya şimdi, şarjı tamam demektir. Şarjı azaldıkça bu yeşil soluklaşır. Kırmızı yanarsa anla ki şarjı bitmek üzeredir, fişe takman lazım. Şarjı tamamen bittiğinde de kırmızı ışık yanıp sönüyor uyarmak için. Adaptörü de kutunun içinde bak. Sürekli kullanılmadığından şarjı çok uzun gidiyor bu cihazın. Çok pratik... Zaten bugüne kadar hiç şikâyet almadık.."

"Köpeklerden şikâyet aldınız mı?" Ömer'in sevimsiz esprisine ayıp olmasın diye gülerken dükkân sahibiyle göz göze geldik. Ömer'in algılayamadığı, ancak bizim algılayabileceğimiz bir sinyal...

II.

Boğazı yırtılırcasına havlayanı, sinsice hırlayanı, uzaklardan uluyanı, topallayanı, pirelisi, kuyruğunu dikmişi, kıstırmışı... Hiçbiri tehdit değildi artık benim için. Çünkü o günden sonra ceketimin iç cebinden eksik etmiyordum bu aleti. Sabah işe giderken, akşam işten dönerken, öğle yemeklerine çıktığımda, hafta sonu ailece gezinirken...

Issız sokaklarda sinsi sinsi dolaşan, köşelerden habersizce fırlayan, tam karşıdan gözlerini dikip bakan sokak köpekleri ve onların uzaktan duyulan tehditkâr havlamaları huzurumu kaçırmıyordu artık. Ceket cebimden içime yayılan güven duygusu, ısırılma korkusunu bastırıyordu her seferinde.

Aradan aylar geçmişti. Aletin düğmesine dokunmama bile gerek olmamıştı. Dünyanın parasını saymama rağmen bir kez olsun kullanamamıştım. Çalışıp çalışmadığını bile bilmiyordum. Her gece şarjını kontrol ediyordum. Bittikçe dolduruyordum. Her sabah cebime koyduğumdan emin oluyordum. Ceket değiştirdikçe onu da cepten cebe taşıyordum. Boşuna... Bu alete bu kadar para vermeme neden olan Ömer'e ve onu dinleyen kafama türlü küfürler ediyordum. Yazıklar olsun. Geri de verilmezdi ki aylar sonra.

Bir gece eve dönerken dayanamadım. Yıllardır her akşam önünden geçtiğim orta boy, kahverengi köpeğe yaklaştım. Her zamanki gibi uyukluyordu. Elimi ceketimin cebine attım. Alet her zamanki yerindeydi. Çıkarıp köpeğe doğru uzattım. Ve düğmeye bastım. Yeşil ışık yandı. Karanlık uykusundan uyanan köpek yattığı yerden kalkarak hırlamaya ve tehditkâr adımlarla üzerime gelmeye başladı. Gözleri çapaklarla doluydu. Burun derisi aşınmıştı. Bir kulağında belediyenin taktığı plastik bir küpe vardı, diğeri yırtıktı. Üst dudağını titreterek salyalı dişlerini sarı sarı gösteriyordu. İçimi müthiş bir korku kapladı. Aletin düğmesine bir daha bastım. Basıp gitsin diye. Hayvan iyice kudurdu. Kısa şokların işe yaramadığını anlayınca düğmeyi basılı tutarak üzerine doğrulttum. Şarjı bir anda azalmıştı. Epeydir eskisi gibi kontrol etmiyordum tabii. Zayıflayan sinyal köpeği kaçırmaya yetmiyor, çıldırtmaya yarıyordu. Hayvan kudurdukça düğmeye basılı tuttum. Düğme basılı durdukça hayvan kudurdu. Aletin ışığı iyice soluklaşmıştı.

Nasıl olduğunu anlayamadan köpeğin ıslak ve keskin dişlerini boynumda hissettim. Gırtlağımda sıcak bir uyuşma oldu. Bir an için kendimden geçmişim. Başımı sert bir biçimde kaldırıma çarpınca ayıldım. Fakat bu son derece zayıf bir ayılmaydı. Boynumdan boşalan kanın kaldırıma yayılmasını izledim istemeye istemeye. Sonra köpeğin gittikçe bulanıklaşan bakış açımdan çıkıp gittiğini gördüm. Zar zor. Asfalta dökülen kanımla uzaklaşan köpeğin arasında elimden fırlamış olan alet ters dönmüş yatıyordu. Kenarında kırmızı ışık yanıp sönüyordu. Enerjimin süratle tükendiğini hissettim. Düşüncelerimi tek bir noktada toplayamıyordum. İçimde müthiş bir öfke vardı. Ömer'e mi, aleti satan adama mı, kendime mi, köpeğe mi kızacağımı bilemedim. İyice sersemledim. Son bir çabayla kalan gücümü toplayıp kalkayım istedim, kımıldayamadım.

Yıldızlara Bakmayan Şehir
Hande Altaylı

Geceleri yıldız görünmeyen tüm diğer kentler gibidir, İstanbul. Bir gezegende yaşadığını unutan insanlarla doludur tıka basa. Tüm o kentler gibi kendinden ibarettir. Bir şehir değil bir ülke, başlıbaşına bir dünya, hatta evrenin ta kendisidir. Ne ölü yıldızların ışığı değer ona, ne de uzayın dibinde yeni doğmuşların karanlığı... Nuru da, zifiri de kendindendir bu şehrin. Ay bile çoktan heybetini yitirmiş, boktan bir sokak lambasına dönmüştür. Yağmurun işi trafiği tıkamak; kara düşen, yolları kapatmaktır. Doğa olayları doğa için hiçbir şey ifade etmez İstanbul'da. Asya'yla Avrupa'yı birbirine bağladığını söylerler, inanmayın; çünkü tek bir kıtadır İstanbul. Tek kıtalık bir şiirdir aynı zamanda; en güzel kelimelerin, en galiz küfürlerle yan yana kullanıldığı ve anlamın bir gün aşikar, diğer gün müphem olduğu... Tüm yıldızsız sehirler gibi sonsuz bütünden kurtarılmış bölgedir.

Zenginler vardır İstanbul'da ve elbette fakirler... İyiler, kötüler, hırlılar, hırsızlar, yavşaklar, dönekler, ibneler, saflar, puştlar, orospular, âlimler, zalimler, fırsatçılar, umutsuzlar, kanadı kırıklar, bezginler ve hayalperestler beraber yaşayıp gider bu beş bin yedi yüz on iki kilometrekarede. Kimin ne olduğu da pek belli değildir aslında. Birinin puşt dediği, öbürünün zahiridir.

Paran varsa güzeldir İstanbul, paran yoksa daha güzeldir. Otobüslerin camından asla oynayamayacağın bir filmin kareleri gibi izlersin onu hayranlıkla. Kendi yaşadığın izbeyi, evdeki

acuzeyi unutur hayallere dalarsın. Adama hayal kurdurmaya bayılır bu şehir. Yedi kızla grup seks yapanların yanından hayatında tek kızı öpmemiş olarak geçer; en namlı orospuların yirmi metre ötesinde elin erkek eline değmeden ölürsün. Tabuta da günahsız vücudun ve günahkar hayallerinle girersin. Anan bellenir hayatın gerçekleriyle zihnininkiler arasında koşturup dururken ama gidemezsin bir yere. Ne geldiğin köye, ne hanımın memleketine... Tüm yıldızsız kentler gibi görünmeyen zincirleri vardır İstanbul'un. Beline mi, boynuna mı kalbine mi? Nerene atılmış, nerene dolanmış bilemezsin, Çünkü, her şeyin mümkün olduğu bu kentte, görünmeyen zincirlerin öteki ucu parlak bir ihtimale bağlanmıştır sıkı sıkı. Tüm varlığın o ihtimale bağlıdır zaten: Bir gün yırtabilirim!

Tepende yıldız olsa, durup düşünürdün belki. "Koskoca Samanyolu, milyarlarca yıldız, nerede başlar, nerede biter, ben ne kadarım, İstanbul bile ne kadar, koskoca İstanbul ne kadar ulan?" Tepende yıldız yoksa, şehrin ışıkları gözünü aldıysa, hayat gözünde büyür, sığdıramazsın bir yere. Hayat ağzında büyür, çiğner çiğner yutamazsın, Yanağının içinde koca bir lokmayla bekler durursun yırtacağın günü. Hayatı tükürmeyi bilmezsin ve istesen de öğrenemezsin yıldızsın şehirlerde.

İstanbul'un sokaklarında yüzyıllar yanyana durur. Birbirine çarpar, birbirini iter, birbirine girer. Kimse sıraya dizmez onları, hizaya sokmaz. Zaman, istediği yerden uzatır kafasını; kimse de çıkıp "Senin ne işin var burada?" demez, çünkü İstanbul'da sadece tek bir zaman vardır. Binlerce yıldır söylenen sözler, yalanlar, dökülen gözyaşları, edilen dualar, lanetler... Hepsi İstanbul zamanının içinde hapsolmuştur. O yüzden, ağır gelir bazen bu şehirde yaşamak. Öyle bir abanır ki üzerine tüm varlığıyla; omuzların kaldıramaz, o tek bir zamanın sonsuz ağırlığını.

Çok güzel şeyler söylenmiştir İstanbul için. Büyük yazarlar, şairler sonu gelmez methiyeler düzmüş; ressamlar çize çize, fotoğrafçılar çeke çeke bitirememiştir bu şehri. Neredeyse eli kalem tutan herkes, iki satır yazmıştır İstanbul hakkında. Kötü şeyler de söylenmiştir. Trafiğine, keşmekeşine, pisliğine, pahalılığına saydıran çok olmuştur. Kim ne söylediyse, hilafsız, hepsi doğrudur. Tıpkı Londra, Paris, New York, Bombay, Tokyo ve ni-

cesi gibi o da, hakkında söylenenleri sonuna kadar hak etmiştir. Arkalarından bu kadar çok konuşulan tüm bu parlak kentler gibi o da, üzerinde yaşayanların kafalarını kurcalamış, huzurlarını ve vakitlerini çalmış, mutluluk ve mutsuzluklarında pay sahibi olmuştur. Işıklarıyla gözlerimizi kör eden bütün bu yıldızsız kentler, görünmez zincirlerle bağlı olduğumuz ve zaman zaman hayatımızı allak bullak eden fiyakalı orospu çocuklarıdır; İstanbul ise orospu çocuğunun önde gidenidir.

Gariplerin Şehirleri: Savaş Yıllarında Yazılanlardan Bazı Bölümler
Hasan Daoud

Vaktinin çoğunu babam, balkonda oturup, aşağıdaki geniş boşluktan gelen serin havayı içine çekerek geçirir oldu. Uzun zamandır yaşlı gözleri artık uzakları seçemez olmuştu. Uzaklarda yer alan eski şehirden kendisine artık hiçbir şey görünmüyor; şehir, gözlerinin seçemediği geniş kara bulutların ardında. Sadece yakın şeyleri görebiliyor; öyle ki, ayrıntılarıyla görmek istediği şeyleri, gözlerine yapışacak denli yaklaştırmaya ihtiyaç duyuyor. Gözlerinin içi, anlaşılması güç bir şekilde, kırışmış ve kalın bir naylon örtüyle kaplı gibi. Bana baktığı zaman da, beni, tıpkı gözlerindekine benzer kalın ve dalgalı bulutlarla kaplı bir karartı şeklinde gördüğünü zannediyorum.

Oturduğu yeri yükseltmek için annemin bir minder ve sırtlık diktiği sandalyeye kurulup, dirseklerini korkuluklara dayıyor. Art arda gelen serin hava dalgalarından başka artık hiçbir şeyden hoşlanmıyordu. Buraya taşındığımız ilk zamanlarda eski şehirdeki dükkânını bize parmağıyla işaret gösterebiliyordu, şimdilerde dükkândan, ya da dükkândan arta kalanlardan söz etmiyor.

Eski şehir tümüyle terk edildi. Babam, bir zamanlar bana, "Nereye kadar ulaştılar?" diye sorardı; anladığım kadarıyla maksadı, şehri tümüyle yıkıp yıkmadıklarını öğrenmekti. Kendisine pek bir şey kalmadı, diye cevap verdiğimde malları ve mobilyalarıyla birlikte, sahiplerinin alabilecekken bıraktığı

çok eşyanın geride kaldığını söylerdi. İnsanlar, yıkım sırasında evlerin başında durup, molozların arasında bulabildikleri her şeyi almalıydılar; bir zamanlar evlere özel üretilen kasalar, saat ustalarının metal mahfazaları, duvarlara gizlenen mücevherat kutuları gibi şeyleri...

Büyük alışveriş merkezlerinde rastlanacak nesnelerin ismini sayıklardı. Daha küçük işyerlerinin sahipleri, çalışanlarıyla birlikte yıkım alanına gelip dükkânlarındaki eşyaları alabiliyordu ama alışveriş merkezlerindeki öteberiye kimse sahip çıkmıyordu. Mermer sütunları muhakkak geride bırakmışlardı, sinema salonlarının yere sabitlenmiş koltuklarını da. Öte yandan, dikiminde çok miktarda kumaş kullanılmış olan ve sahiplerinin ancak kapının önündeki bulvara taşıyıp katlayabildiği, ekranları kaplayan perdeler de, asılı oldukları gibi terk edilmiş olmalıydılar.

Balkonda oturduğu sürece, oradan muhakkak alınması lazım olan şeyleri sayıp durdu. Aklına yeni bir isim geldiğinde, sanki tam zamanında hatırlamış gibi, hemen söyleyiveriyordu. Sigorta kutuları! Kafasını yoran bir bilmeceyi çözmüş gibi sevinçle haykırıyordu. Kapı zilleri, hepsi kesin evlerin girişlerinde bırakılmıştır! Bu artık onun yeni eğlencesi, oyunu olmuştu. Hatırladığı her yeni eşya, artık onun tesellisi, onun oyunu oluyordu. Orada terk edilen her şey için hakikaten üzülüyordu; hem onlara harcanan para için üzülüyordu, – zira, dediği kadarıyla, hiçbir şey bedava gelmiyordu – hem de terk edilen şeylerin ihtiyaç duyulan şeyler olmasına üzülüyordu. Kendi ihtiyaçları da sebep oluyordu üzüntüsüne, orada bırakılan her şey, burada yeniden satın alınmalıydı.

Aslında bu durum, kendisinde arta kalan paranın tükenmesine dair endişesini ifadesiydi. Ya da ifade yollarından biri. Küçük sandıkta bulunan parayı, her akşam, saymanın ve onları, tutarlarına göre, deste deste istiflemeyi adet edinmişti. Annem de, açık kapının arkasından bakıp, onu, etrafına saçılmış paralarla yatakta otururken görünce, "Parayı hiç harcamadığımız halde, niçin bugün de sayıyor?" diye kendi kendine söyleniyordu. Bazen babamın da duyacağı şekilde, hatta başkalarının da kulaklarına çalınacak şekilde yüksek sesle söylerdi bunu. Ancak paralar, kutunun dışında olduğu sürece, hiçbir şekilde karşılık

vermezdi babam. Parayı istifleyip yerine koyana kadar bekler, sonra da kutuyu, kasasına yerleştirirken, anneme dönüp, bunun kendisi için, zamanını aynanın önünde harcamaktan daha iyi olduğunu söylerdi.

Savaşın yarattığı boşluklardan

1980 ya da 1981 yılında bir gün, Galib ve ben, Beyrut'un tahrip edilmiş çarşılarına, daha iyi bir kelime bulamadığım için, "avlanmaya" gittik. Galip, yazacağı romanda kullanmak üzere, fikirler ve sahneler avlamak için yanıp tutuşuyordu. Birçok Arap başkentini gören Galip, Beyrut'u başından sonuna kadar görmek istiyordu çünkü hareket halindeki her şey ona ilham veriyordu. Olayları, kişileri ve kentleri kaderleri olan anlatılar olarak gören bir romancıydı o.

Avlanmaya gittik. Aslında evlerde ve yollarda, boyumuzdan uzun otların bittiği o günlerde, "avlanmaya gittik" sözleri pek de mecazi sayılmazdı. Antoin Kitabeviyle Hacı Davud'un kahvesi arasındaki mıntıkada, adeta küçük bir orman oluştuğunu görmüştük. Orada rüzgâr, köylerdeki gibi ıslık çalıyordu. Yolda ikimizden başka kimse yoktu, çatıları ve duvarları nedendir bilinmez kaldırılmış olan binalar bomboştu. Hiç kimseyi görmedik. Sadece, o güneşli ama soğuk günde, ateş yakmakta olanbir grup silahlı adam. Onlardan biri bize doğru ilerleyip birkaç soru sordu. Bu adamın ve parçası olduğu grubun, kendi yöneticileriyle bu kadar uzaklıktan nasıl haberleştiklerini merak ediyordum.

İçeriyle bağlantıyı sağlayan dış merdiveni yıkılmış kadim taş otelin önünde uzun süre neden beklediğimi anlamayan Galib, beni oradan çekip uzaklaştırmaya gayret ediyordu. Bana şaka yollu, üst katlardaki insanların içeride mahsur kaldığından mı endişelendiğimi sordu. Oysa doğal olarak, senelerdir otele artık müşteri gelmiyordu. Taşla ilgili saplantıma anlam veremeyen Galip, başka yerlere, binalarında eski sahipleri kadar korkak olmayan insanların yaşadığı açık alanlara gidelim istiyordu.

Savaştan önce meskûn olan bu mekânların, savaştan sonra, öncekinden çok daha geniş göründüklerini fark ettim. Daha

önce gördüğümü hatırlamadığım olağanüstü geniş odalar, büyük meydanlar gördüm. Harabe halindeki o mekânlarda renkler, yıkıntıların ürkütücü görüntüsüne rağmen, hâlâ canlıydı. Tavanları yıkılmış binalardan nasıl yankılanacağını duyabilmek için, ses çıkarmayı düşündüm. Ancak buradan gitmek için durmadan ısrar eden Galib, dikkatimi dağıttı. Oysa ben de insan arıyordum; ama farklı tür insanları, daha önce görmediğim, varlığından bile bihaber olduğum, bu mekânların tarihini dolduran insanları... Bir zamanlar buralarda yaşamış olan insanları hatırlamıyor olmam tuhaftı.

Kendisine, "Galib, daha önce burada, bu mekânda bizzat tanıdığım insanları nasıl hatırlamıyorum, çok garip," dedim. Binanın yüksek katındaki pencerede, Doğu'ya dair araştırma yapmak ve yerleşmek amacıyla, bu yüzyılın başında Beyrut'a gelmiş doğubilimci Rus'tan başka kimseyi göremedim. Otelin ihtişamlı salonunda, benim doğumumdan yirmi ya da otuz sene önce gelip de, akşam toplantılarını geçirenlerden başka kimseyi hayal edemiyorum; kadim insanlar görüyorum: Başka ülkelerden gelmiş tüccarlar, işçiler, askerler, doğubilimcileri ve şarkıcı kadınlar... Gezimizden az bir zaman sonra, mekânları, bu mekânlara münasip insanlarla doldurduğumu fark ettim; hatta bu insanların elbiseleri bile mekânlara uygun idi. Ben de, Galib'le aynı maksadı taşıyordum; yani ikimiz de şehri hakiki haline döndürme hayalindeydik. Dedim ki, "İkimiz de, şehrin aslını ya da özünü bilmiyoruz." Ama bu şehri bir tek Galib yazabilirdi.

1980 ya da 1981 yılında o gün, avlanmaya gittik. Ancak şimdi anlıyorum ki, o zamanlar, bu şehrin tarihine giriş yapabileceğim bir başlangıç arıyordum, ecdadımızda bulamadığım bir başlangıç...

Mülteciler Caddesi

Savaş, insanların sığınması için şehrin caddelerinden sadece birini seçer. Bu şehirdeki hayali "savaş caddesi" denize yakın olan kuzey uçtan başlayıp şehri boylu boyunca kesiyor. O cadde, şehrin deposu ya da bekleme durağıdır. Bomboş kalan mahal-

leler, insanlar içlerinden şırıngayla çekilip çıkarılmış izlenimi verir. Her zaman boş yer olacaktır, burada da kapasiteyi aşmak söz konusu değildi.

Herkes oradaydı. Kimse birbirini itelemiyor, başkasını gitmeye zorlamıyordu. Piyango satıcısı tezgâhını eczanenin önüne kurdu. Yolda duran iki dilenci kadın da, lüks ayakkabı dükkânına girenlere yolu açmak için her biri bir yana çekildi. Çok değişik yerlerden çok insan geldi buraya. Bu cadde, şehrin deposu veya bekleme durağı ya da içinde her şeyden bir örneğin bulunması gereken bir vitrin gibiydi. Orada sadece insanlar, hayvanlar ya da kuşlar değil, şehirde bulunan her şey mevcuttu; sinemalar, kahvehaneler, kaldırımlar, galeriler, kırtasiyeciler, kütüphaneler, fast-food lokantaları, zücaciyeciler, sahte ancak eski tespihler, fotoğraflar, eski büyüteçler, çalışan ya da çalışmayan fotoğraf makineleri, eski paralar, bozuk ütüler, parlatılmış eski ayakkabılar, modası geçmiş elbiseler ve yerinden edilmiş insanların evlerinden alınmış birçok eşya vardı burada.

Şırınga, İnci mahallesinde tam kapasiteyle çalışmamıştı, yine de içine çektiği insanları değişik yerlere azar azar dağıtıyordu. Ancak birbirlerine uzak yerlere yerleştirilen iki insan, üçüncü bir mekânda karşılaştığında, bu durum, onlara hiç de garip gelmiyordu. Birbirlerine "Günaydın," deyip yollarınana devam ediyor, altı adım sonra da, birbirlerini gördüklerini unutuyorlardı.

Yabancılar

Yabancı şehirlere yerleşen insanlar, şehre ilk geldikleri gün edindikleri alışkanlıkları sonradan kolay kolay değiştiremezler. Oturma izinlerinin sadece uzatılmış olduğunu hissederek tüm kurallara ve talimatlara uyarlar. Trafik ışıklarına en fazla bu insanlar dikkat eder; öyle ki, yeşil ışığın yanmasını beklerler ve ancak geçiş hakkı tam kendilerinin olunca karşıya geçerler. Ya da sigara ve gazete satan ufak büfelerde, satıcıyla çok kısa, öz ve anlaşılır konuşurlar. Hatta "günaydın" ya da "lütfen" dediklerinde dahi, bu kelimeleri, sanki şehir rehberinden alınmış gibi

söylerler. Bu basit yaşam tarzını benimseyenler, ne fazla çaba harcaması ne de belli bir yeteneğe sahip olması gerekir.

Az ama isabetli olan bilgilerimiz sayesinde, bankalardaişlemlerimizi, bu şehrin asıl sakinlerinden daha kısa bir sürede bitirebildiğimizi anladık. Ahşap bölmenin arkasında oturan memura "Günaydın," diyoruz, o da bize gülümsüyor, ardından, "Mümkünse, şu numaralı hesaba, şu kadar para yatırmak istiyoruz," diyoruz. Bize, yine gülümseyerek, hesap kaydını gösteren kâğıdı uzattığında "Teşekkürler" diyoruz. Sanki talimatlara ya da basitleştirilmiş şehir rehberine uyar gibi yaşıyoruz. Bina kapıcısına "iyi akşamlar" diyoruz, o da bizim selamımıza, ayağa kalkarak cevap veriyor; Mervan, "Bahşiş verelim mi?" diye soruyor, "Bilmem," diyorum. On dakika sonra binadan çıkarken, ona gene "İyi akşamlar" diyoruz, o da, az önce binaya girdiğimizde yaptığı gibi, tekrar ayağa kalkıyor. "Birazdan gider," diyorum Mervan'a; içinde yalnızca ofislerin bulunduğu binada, devamlı kalan sadece ikimiz varız.

Bir tek ikimizin alenen yürüdüğü bu sahil şehrinde, bizi gözetlediği vehmine kapıldığımız yüksek kuledeki o adam, aslında bizi gözetlemiyordu. Günler akıp gidiyordu ve bizler, aylarca süren yürüyüşümüzün ardından, aradığımız şeyi bulamamıştık. Kapıcının önünden geçiyoruz; kendiliğinden sola yönelen ayaklarımıza itaat ediyor ve bize yakın olan sahile doğru yöneliyoruz. Birbirimize, "sahile gidelim" demeden, sahile doğru yöneliyoruz; zira sahili yürümek için yapmışlardı. Ara sıra Mervan, yanı başımızda uzanan ve bizi kumsaldan ayıran geniş duvarın üstüne çıkıyor ve benden bir metre yükseklikte benimle konuşuyordu. Ancak kendisi duvarın üstünde yürümeye devam etmiyor, karşımızdan gelen iki adama yaklaştığımızda, onların meraklı bakışlarına meydan vermemek için, duvardan iniyordu.

Ayrılış

Bu eski ama sevimli evlerde yaşayan kadınların hepsi burayı terk ettiler. Onlar, kapıya yakın bekletilen büyük bavulları alıp gittiklerinde, kendilerine karşı yabancıydılar; göründükleri

şekil, aslında kendilerine benzeyen şekil değildi. Yeni elbiseler giyiyorlardı, bu elbiseler, kendilerini zayıf ve zarif gösteriyordu. Otomobillere binmeden önce, sanki hizmetçi onlarmış gibi çok yorgun görünüyorlardı. Ancak, dağınık duran ve de sadece son anda ancak hatırlanabilen eşyalarını toparladıkları için değil, kendilerini, giyindikleri elbiselere göre davranmaları gerektiği kanaatinde hissettiklerinden dolayı yorgun görünüyorlardı. Beyaz ve uzun ayaklarını gizleyen ayakkabıları, birer sandala benziyordu. Kendilerinin iç dünyalarını yansıtan renkleri ihtiva eden elbiseleri de, vücudu, en çok el ve ayakların ifade ettiğini gösteriyordu. Ancak bu sefer de kendileri, tıpkı, karanlık ve soğuk evlerinden zorla çıkarılan kadınlar gibi, yine de güzeldiler.

Çev. Adnan Yılmaz

Son deniz kabukları...
İpek Çalışlar

Çocukluğum Kalamış'ta geçti. Kalamış sahilinin kumsal olduğu yıllardı. Kumda saatler geçirir deniz kabukları toplardım. Pembe kabuklar en narin olanlardı. Dalgayla sahile vurduktan kısa bir süre sonra parçalanırlardı. Kimse üstlerinden yürümeden sabah erkenden, sahile iner bu kabukların peşine düşerdim. İstiridyeyi andıran, kapaklı şeffaf kabuklardı bunlar... Bir kibrit kutusuna 6–7 tanesi birden sığardı. Sahile vurmadan ev sahipliği yaptığı canlı göze görünmezdi. Kapakları açınca içteki pembe dıştakinden daha koyu olurdu. Kumsal çok geniş değildi. Dalga gelince ıslanırdı. Ama uzundu. Üzerinde yürümek keyifliydi. İçinde bin bir çeşit deniz kabuğu barındırdığı için biz çocukların en sahici eğlencesiydi. Oyuncağın kıt bulunduğu yıllardı. Ne barbi bebek ne de lego bilirdik. Bayramdan bayrama Beyoğlu'ndaki Japon mağazasından oyuncak almaya gidilirdi. Bugünkü çocukların pek de dönüp bakmayacakları türden oyuncaklar süslerdi vitrinleri. Ama sazlıklar vardı, kumsallar vardı. Oynayacak, koşacak, saklanacak, yüzecek geniş alanlar vardı. Çocuklar bugünlerdeki gibi evde oynamazlardı; hepimiz şehrin sokaklarını, arsalarını, derelerini karış karış bilirdik. Kumsalımızın üzerinden beton bir yol geçirileceğini, mütevazı evlerin kat kat apartmanlara dönüşeceğini hesap etmeden yaşardık. Bir gün iş makineleri geldi. Sahil doldurulacaktı. Binlerce yıllık kumsalın üzerine çirkin betonlar çekileceğine bir türlü inanmamıştık. Ben deniz kabuklarına veda zamanının geldiğini farketmiştim. Dev iş

makinaları onları unufak etmeden once, son deniz kabuklarını toplamak için, elimde büyücek bir kutuyla sahili bir uçtan bir uca katedişimi hatırlıyorum. Kumsalın yokedildiği günlerde kumdan çok deniz kabuklarına üzülmüştüm. Kalamış'tan beton kokuları yükseldiğinde, yanılmıyorsam üniversitedeydim

Hayatımın ikinci şehri ile Ankara ile tanışmıştım. Albenisi ve denizi olmayan garip bir şehirdi. İstanbul'a gelmeyi iple çekerdim. Her gelişimde yanımda arkadaşlarım olurdu. Yaz günleri sandal kiralayıp maviliğe açılmaya bayılırdık. Kalamış'taki sandal iskelesi de kumsalın doldurulmasıyla birlikte yok olmuştu. Bu yüzden sandalı komşu koydan, yani Dalyan'dan kiralıyorduk. Deniz hala çok güzeldi. Ama artık kumsalında oynayan çocuklardan yoksundu.

Üniversite yıllarımın ardından 12 Mart geldi çattı. Bir süre sonra da ben Ankara'da Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nda yaşamaya başladım. Darbe'ye karşı eylemcilik ruhum kabarınca tutuklular kervanına katılmıştım. Denizi de kumsalı da artık rüyalarımda görüyordum. 1974 yılının Temmuz ayında özgürlüğüme kavuştuğumda bambaşka bir İstanbul'la karşılaştım.

Kalamış yüksek apartmanlarla kaplanmış, sahilde oturmaya bayıldığım salaş kahveler tamamen yokolmuştu. Boğaz'ın bir ucundan diğer yanına geçişi için bir Köprü yapılmıştı...

Şehir çok değişmişti. Ben başka birisiydim. Doğup büyüdüğüm şehir de, başka bir şehirdi; içinde yüzdüğüm deniz de bir başka denizdi.

Güneşli bir havada arkadaşlarımdan gelen "haydi yüzmeye" teklifine şaşkın şaşkın baktığımı anımsıyorum. Hapisten çıkan bir insan herhalde denizde yüzemez diye düşünüyordum. Bu garip düşüncemin geri planında yatanları şu anda düşünmek bile istemiyorum. Denize girmek için beni birilerinin dürtmesi gerekmişti. O gün bir sandalla denize çıktık ve Moda iskelesinin yakınında yüzdük. Şehir iki buçuk sene içinde öylesine değişmişti ki, duygusu eksilmişti; yarım inşaatlar ve denize uzanan kayalar her yanı istila etmişti. Artık sanki şehrin dilini de eskisi gibi anlamıyordum.

Gürültüsünü, hışırtısını, tıkırtısını, kokusunu, rengini her şeyini yadırgıyordum.

Evet, ben serbesttim ama doğduğum şehir artık benim şehrim değildi.

Gözüme dev bir hapishane gibi görünen bu şehre alışmam, saklı güzelliklerini yeniden keşfetmem yıllarımı aldı. Pembe deniz kabukları ise gittiğim hiçbir kumsalda karşıma bir daha çıkmadılar.

Büyük Bir Kentleşmeciye Dair Öykü
Jacek Dehnel

I.

Ünlü Prens Atti-Bus'Dinah'ın, El Ri olarak da tanınan tarihçisi Gabe'li Quarm anlatıyor:

Egemenliğinin dördüncü, kentin kuruluşunun 658. yılında o sırada on sekiz yaşında olan ünlü Prens Atti-Bus'Dinah Yunan mimar Naxos'lu Eleucos'u saraya çağırıp onu Griffon Avlusu'ndan Hermithes Bahçelerine dek uzanan bir güney kanadı yapmakla görevlendirmiş. Bu iki bölge ve burada bulunan bir cami, bir sinagog ve küçük bir Mitra tapınağı yerle bir edilmiş, Aziz George tepeleri düzleştirilip buraya Paris mermerinden muhteşem güzellikte bir dizi sütun, dört fıskiye, iki avlu ve prensin bir yıl önce doğum yaparken ölen karısı için bir anıt mezar dikilmiş. Ama tüm bunlar ünlü prense yetmemiş, bu yüzden, yardım etmesi için yanına usta İbrahim bin Mukap'ı verdiği Eleucos'u çağırıp sarayı Hermithes Bahçelerini de içine alacak şekilde, tepenin altından deniz kıyısına dek genişletmekle görevlendirmiş. Üst üste teraslar üzerine bir dizi sütun, iş yerleri, saraylar bunlar arasına da renkli çini kakmalı küçük çardaklarla, portakal ağaçlarıyla, üstü asmalarla kaplı kameriyelerle ve tavus kuşu kafesleriyle dolu avlular ve bahçeler yapılmış. Ama tüm bu işler daha bitirilmeden, prens Ermenilerin yaşadığı bölgenin yıkılıp buranın büyük saray ambarlarına çevrilmesini istemiş: orada yaşayan insanlar sürülmüş, sokakların etrafına duvarlar örülmüş, evler tahıl ambarlarına dönüştürülmüş. Prens o bölgeden sürülen Ermenileri yerleştirmek için Tatarların yaşadığı

bölge Beh'e, doğu insanları için geleneksel olan, çok sayıda ahşap dehliz ve geçitle bağlantılı geniş evlerle dolu yüksek bir kent inşa edilmesini emretmiş, öyle ki yeni Beh'te hem Ermeniler hem Tatarlar ve nihayetinde Makedonlar için bile yer varmış. Bu insanların o güne kadar yaşadıkları yerde ise büyük bir meydan ve pazaryerinin yanı sıra saray hamamları ve ahırlar inşa edilmiş. Ve böylece bir zamanlar kentin bulunduğu yerde saray, kenar mahallelerin bulunduğu yerde de ileriye, gittikçe daha öteye şehir uzanır olmuş.

Prens Atti-Bus'Dinah yeni yükselmiş her yapıyı teftişe gidiyormuş önceleri, sonrasında yeni yapılan mahallelerin açılışına gider olmuş sadece, sonunda, yeni yapıların inşa edildiği mahallelere ulaşmak dar sokaklarda yapılan yorucu bir yolculukla bir hafta, sonra iki hafta, derken nihayetinde bir ay gibi bir süre almaya başlayınca, bu alışkanlığından tümüyle vazgeçmiş. Ermenilerin, Tatarların ve Makedonların mimar, marangoz ve taş ustalarından oluşan ekiplerin artık ulaşmış olduğu, kentin kuzey ucuna, Orhan Dağları civarında bir yere sürüldüğü, yerlerinden edildikleri o eski Beh'in bulunduğu yerde yükselen büyük kütüphanede toplanan çizimlere, planlara, haritalara ve gravürlere bakar olmuş sadece. Bir sarayın, bir hisarın, evlerin ön cephelerinin hatta tezgâhları olan sıradan bir pazarın yapımı biter bitmez, prensin sanatkârları bunu derhal resmedip kendilerine her geçen gün biraz daha az gerçek gelen saraya gönderiyorlarmış ulakla. Ulak kaplıcalarda yaşayan vahşi köpek ya da duvarların yarıklarına yuvalanmış eşekarısı sürülerinden kaçarak, birbiri ardınca uzanan, çoğunlukla henüz meskûn hale getirilmemiş mahallelerden koşturuyor, boş forumlardan ve henüz tamamlanmamış tahkimatlardan geçiyormuş. Sarayın en ücra köşelerine üç ayda, sonrasında bir hatta iki yılda, prensin en sık bulunduğu taht salonuna ya da Büyük Kütüphane'ye ise iki misli daha geç bir sürede ulaşıyormuş. Ulak saraya geri dönmek üzere her yola çıktığında, saray çok daha uzakta kalmış oluyormuş; yeni yapılan evlerde yaşamaya zorlanmış göçebeler saray civarındaki mahallelerde oturan halkın konuştuğundan tümüyle farklı, gırtlaktan gelen bir lehçeyle konuşur olmuşlar. Önceki mimarlar ve ressamlar artık hayatta değillermiş, bu yüzden

artık onların oğulları ulağı çağırıp eline çizimleri, tabloları ve gravürleri tutuşturuyor ve bir gün dinlenmesine müsaade edip onu her geçen gün biraz daha yaşlanıp saçı başı ağaran prense gönderiyorlarmış tekrar. Ulak prensin yanına her vardığında, prens ancak onların torunlarının ulaşabileceği yeni yapılacak mahallelerin yerini belirliyormuş.

II.

Prens Atti-Bus'Dinah anlatıyor:

Tanrı uzun bir ömür ve hükümdarlığım boyunca Porphyreum kıyılarından Orhan Dağları'na, Mikrokephalos Çölü'nden Gehr Nehri kıyılarına dek uzanan bu kenti inşa edebilmem için pek çok yıl bahşetti bana. Başlangıçta, kent daha güzel, saray daha geniş ve daha görkemli olsun, bahçeler cennete daha çok benzesin, tapınaklar Doğu'nun ve Batı'nın Tanrıları için çok daha büyük bir hürmet göstergesi olsun diye girişmiştim bu işe. Sonrasında insanlar daha mutlu olsunlar diye devam ettim: hastaneler, temiz dağ suyuyla dolu su kemerleri, kanalizasyonlar, park ve bahçeler, keşişler için büyük manastırlar, çapkınlara uygun tasarlanmış, kırmızı fenerler bulunan mahalleler yaptırdım. Sonunda Aziz George'un mektuplarında, yaşamı boyunca, devasa bir bez üzerine dünyayı: kıtaları, denizleri, kentleri, hayvanları, dağları, ormanları, çölleri, olağanüstü güzel ve aşikâr olan her şeyi resmeden devasa bir resim yapan birine dair bir mesel okudum. Bu adam nihayetinde yıllar sonra yaşlanınca, bütün bu resme bakıp kırışıklarla dolu yüzünün devasa görüntüsünü görmüş.

Ölümümün yaklaştığını hissettiğimde, kentin bir ucuna gidip eserimin görkemli boyutlarına ilk ve son kez bakmaya karar verdim. Başlangıçta, zengin muhitlerden geçiyor, tuhafiyeciler, boyacılar, dokuma ve baharat tüccarları, keçe imalatçıları, fıçı imalatçıları tarafından karşılanıyorduk; atlarımızın ayakları altına çiçekler atılıyor, hoş kokulu yağlar dökülüyordu. Ama uzak mahallelerin içlerine daldıkça bize kuşkuyla bakılır oldu. Nodoso deresi kıyısında birkaç yeniyetme bize taş attı; bir keresinde henüz gün ağarmadan uyandığımda, çadırın bezini delip geçerek, yastığımın üzerindeki, altın iplikle işlenmiş güneş mo-

tifinin ortasına bir okun saplanmış olduğunu gördüm. Beled yakınlarında Nubiya'lı haydutlar generallerimden birini çok kötü yaraladılar; Beled'in ötesi daha da kötüydü, çünkü hâlâ kent sınırları içinde olsak da, dilimizi kimse anlamıyordu, hâlbuki aynı kentin sokaklarında yürüyorduk sürekli. Çıkıp da kentin tümünü görmek istediğim Orhan Dağları'nın en yüksek zirveleri bile binaların çatıları yüzünden artık görünmez olmuştu.

Seyahatim kalbimin bana itaat etmeyi reddettiği, Psigvovların yaşadığı Kirig mahallesinde son bulmak zorunda kaldı. Beni gösterişli bir çadıra yatırdılar, biraz kanımı boşalttılar, şifalı otlar kaynattılar, ama kenti yeterince uygun bir mesafeden göremeyeceğimi, bu devasa yapının hatlarında kendi yüz hatlarımı bulamayacağımı yavaş yavaş idrak etmeye başlamıştım.

İşte o zaman Şeytan, Dhery Prensi'ne giden iki gezgin Arap bilginini gönderdi bana. Bu bilginler maiyetimden bu seyahate hangi maksatla çıktığımı duymuşlar ve bana kenti görmemi sağlayabileceklerini vaat etmişlerdi. İstedikleri ücret çok fazla değildi, aslında ölüm yaklaştığında her şey değerinden çok şey yitirir. Heybelerinden, yapıştırılmış Cipangong ipeğinden ve işli devasa bir kese çıkardılar, orta yere yaydılar, pek çok kurdeleyle yatağımın dört bacağına sıkıca bağladılar, sonra bu devasa keseyi doldurup beni yukarı kaldıracak olan havayı ısıtması için büyük bir ateş yakılmasını istediler. Gerçekten de, birkaç dakika sonra üzerinde bulunduğum yatak sarsıldı ve hafif hafif yükselmeye başladım, önce yanımdakilerin elleri, sonra dirsekleri hizasına yükseldim, hemen sonrasında saray çalışanlarının yüzlerini gördüm, ardından başlarının tepelerini, ilk kattaki odaların bomboş pencerelerini, sonra ikinci katların yine boş pencerelerini ve harap haldeki çatı katlarını, nihayetinde de çatıların geriye kalan kısımlarını ve evlerin tepelerini gördüm, gittikçe fazlasını, daha fazlasını, iç içe odalar dizisi, geçitler, bal peteklerini andıran bir dizi odacık ve duvar, sokak ve patikalardan oluşan bir deniz görüyordum. Sürekli yukarıya, daha yukarıya yükseliyordum, hemen hemen tüm mahalleleri görür olmuştum artık, ama daha fazlasını görmek istiyordum; keseye dolan hava sonunda beni o kadar yükseltti ki, denizden dağlara, çölden Gehr Nehri'ne dek tüm kenti görür olmuştum. Ama kentin resmi hiç-

bir şeye benzemiyordu, bir biçimsiz hatlar yumağı, hiçbir önemi, hiçbir anlamı, hiçbir nedeni ve amacı olmayan sonu gelmez bir mozaikti bu.

Bulutların ilk katmanını geçmiştim, hava gittikçe serinliyordu.

III.

Arkeolog Prof. Albrecht Rosendorfer anlatıyor:

Başlangıçta, 3502-F no.'lu mevkinin, şayet Milanolu Aecjus'a inanacak olursak, aşağı yukarı bu bölgede olması gereken Roma Tuginium kolonisinin kalıntıları olduğunu düşündük. Ama Persimond Prensliği'nin başkenti olan ve en büyük gelişimini Atti-Bus'Dinah döneminde yaşayan Buz kentine rastladık. Bu hükümdarın ölümünden sonra kent bilinmeyen nedenlerle tümüyle harap olmuş.

Diğer bölgelerine nazaran en iyi korunan yer kent merkeziydi; Alman ve İngiliz üyeleriyle ekip mozaiklerden, bronz sanat eserlerinden ve birkaç heykelden oluşan, geç Roma dönemine ait pek çok kıymetli antik kalıntının bulunduğu, büyük bir saray ve kütüphanenin, birkaç tapınak, kaplıca ve forumun yıkıntılarına ulaştı. Araştırmalarımızın devamında bazılarının kanalizasyon sistemi ve çakıl taşından yollarla donatılmış olduğu, fırınlanmış tuğladan yapılmış konutlardan oluşan mahallelere ulaştık; ama kent merkezinden uzaklaştıkça, şaşkınlığımız arttı; kentin aslında ucu bucağı yoktu. Saraydan uzaklaştıkça, duvarların yapımında kullanılmış malzemenin kalitesi düşüyordu. Çöl kumu hem taşları hem tuğlaları hem ahşapları hem de papirüsleri mükemmel biçimde korumuştu. Orhan Dağları'nın eteklerinde hafif paravanlardan ve boyalı kumaşlardan yapılmış, çimenle kaplanmış bütün halde bir mahalle bulundu. Ön cephelerine bal petekleri, çıtalar ve uçucu kumlarla şekil verilmiş yapıların bulunduğu birbiri ardına sıralanmış geniş sokaklarla bağlantılı avlulara açılan, küçük odacıklardan oluşmuş, ucu bucağı olmayan bir iç içe odalar dizisiydi bu; bu sokaklar yakıcı çöl havasıyla korunmuş ipek kozalarından yapılan büyük bir meydana çıkıyordu, bu kozalar birbirleriyle öyle ustalıkla birleştirilmiş ki yapıldıkları günkü biçimlerini bu güne dek korumuşlar.

Bu hayalet kentin ne için yapıldığını bilmiyoruz; küçük İngiliz gazetelerinden biri bunun Buz kentinin kalıntıları olmadığı, her ne kadar neden bu bölgede bulunduğunu ve set tasarımcılarının neden örümcek ağlarından ve kumlardan bir set oluşturmak zorunda kaldıklarını açıklamıyorsa da, D. W. Griffith'in "Hoşgörüsüzlük" filmi ya da "Ben Hur" için hazırlanmış Hollywood setlerinin kalıntıları olduğu yönünde spekülasyon yapıyor. Atti-Bus'Dinah'ın saray kütüphanesindeki belgeler bu kentin öyküsünü öğrenmek için değerli bir ipucu olurdu; ne yazık ki dağın eteklerinde uzanan evlerin o zayıf duvarlarının aksine, papirüsler toprak altından çıkarıldıkları sırada, arkalarında sadece bir avuç kırmızı bir toz ve kederli, keskin bir koku bırakarak neredeyse tümüyle dağılıyor.

Çev. Seda Köycü

Gece ve Gündüz[*]
Leonard Durso

Nick artık iyiden iyiye alıştığı, bir çeşit alarm olarak kabul ettiği mahalle camisinden yükselen sabah ezanıyla uyanıyor. Yerdeki kedi de sesle irkilip gerinmeye başlıyor, kafasını kaldırıp ona bakıyor. Nick'in gözlerini açmamış olmasının kendisini kandırmaya yönelik nafile bir numara olduğunu bilerek daha fazla beklemeden yatağa sıçrıyor, sinsice sahibine sokulup gözlerini yüzüne dikiyor. Nick uykulu bir sesle, "Tamam," diye iç geçirince sağ koluyla gövdesi arasındaki kıvrıma yerleşiyor, Nick'in açıkta kalan kolunun alt kısmına hafifçe patisini bastırıyor, kafasını yana yatırıp gözlerini kapatıyor ve tekrar uyumaya başlıyor. Nick bu sabah da rutini bozmayarak ona katılıyor. Yarım saat sürecek bir uykuya dalıyorlar.

Gabriella beline sarılmış kocasının nefes alıp verişlerini boynunda hissederek uyanıyor. Bu o kadar güzel, o kadar güven verici bir duygu ki gözlerini hep kapalı tutmak, onu daima yanında hissetmek istiyor. Bu yanılsamayı ne kadar devam ettirebilirse o kadar iyi. Çünkü Hasan'a dokunduğunu, yarım dakika, bir dakika, bir ömür boyu en sevdikleri kaşık pozisyonunda uzandıklarını hissetmek güne başlamak için ihtiyaç duyduğu tek şey. Doğan güneşin, öten kuşların, okula koşan çocukların canı cehenneme! O çocuklar ona ait değil, o kuşlar seslerini duyarak büyüdüğü kuşlar değil, bu güneş kendi bildiği güneş değil. Hasan...

* Devam eden bir çalışmadan alıntıdır.

Ve bu sabah da başkasına ait sandığı hıçkırıklarla uyandığı ilk sabah değil.

Deniz'in rüyası: ormanın ortasında, kim olduğunu çıkaramadığı ama çok yakından tanıdığını hissettiği bir adama doğru yürüyor. İlerledikçe yukarıdan gelen yaprak hışırtılarını duyuyor, kafasını kaldırıp sesin geldiği yere bakıyor, dikkat kesilmiş kendisini seyreden sürü halindeki serçeleri görüyor. Gülümsüyor, bir insan ağaçtaki serçelere başka nasıl bir tepki verebilir ki? Ama ortada ters giden bir şey var; kuşlar bir anda havalanıp çember oluşturuyor ve üzerinde dönmeye başlıyorlar, gagalarını kocaman açmış, kulakları sağır edercesine ötüyorlar. Yine de rahatsız olmuyor bundan, gözlerini yüzünde bir gülümsemeyle açtığında annesini, Fatih'teki falcıları, para, talih ve rüyadaki kuşlar ile ilgili kehanetleri hatırlıyor.

Doug nefes nefese uyanıyor, zihni bulanık, nerede olduğunu kestiremiyor. Sakin ol, diye geçiriyor aklından. Sakin ol. Kalbi, göğüs kafesini delip dışarı çıkmak istercesine hızla çarpıyor. Acı içinde ağzını aralıyor, çarşafı sıkıca kavrıyor, kendisini sakinleşmeye zorluyor. Yaklaşık yarım dakika sonra kalp atışları yavaşlıyor, panikten çıkıyor. Ve böyle uyanmaya aşina olduğu için anlıyor ki gün onun için yeni başlıyor.

Onun yatağından kalkıp mutfağa doğru sendeleyerek yürümesini seyrederken bu sefer öksürmesini, hayatına devam edebilmek için ihtiyaç duyduğu o hamleyi yapmasını, beklemiyoruz. Biliyoruz ki yaşamına devam edecek. Henüz yenilmedi.

Mustafa tıraş olur, duş alır, daha sonra üzerini giyinirken karısı Özge kahvaltıyı hazırlıyor. Zengin bir Türk kahvaltısı: siyah zeytin, üç çeşit peynir, sucuk, haşlanmış yumurta, bal, reçel, ekmek, ince dilimlenmiş domates ve salatalık. Mustafa sessizce kahvaltısına başlıyor ve üniversitede okuyan çocuklarının gece attığı son e-postalardan bahseden Özge'yi dinliyor. Aslında bu son havadisleri can kulağıyla dinleyemiyor; ilgisini çekmediği için değil, aklı okulda olduğu için. Okuldaki ikinci yılına başlayacak olması, ders verecek hocalar, diğer çalışanlar, aylarca süren hazırlıklar, bu hazırlıklarla yakından ilgili insanlarla yapacağı ilk toplantı, bu okulun çalışmayı kabul ettiği dördüncü okul olması... Tüm bunlar kafasını meşgul ediyor. Hiçbir şeye

odaklanamıyor, her şeyi son bir kez daha gözden geçirme isteğini engelleyemiyor, iki hafta sürecek yeni kayıtlar, iki-üç saat sonraki toplantıda yapması gereken açılış konuşması... Bu kişilerin çoğuyla aslında farklı okullarda beraber çalışmıştı, yani buradaki kadrosunu kendi eliyle seçmişti, ama onların arasında daha önce aynı okulda çalışanların sayısı azdı, ayrıca bu sene birçok yeni katılım olacaktı. Durum karışıktı yani, zordu; tam da onun sevdiği şekilde. Her zaman kendisine meydan okuyan zorlukları, yeni yolları arar bulurdu. Şimdi de tiyatro ve film ağırlıklı sanat okulu vardı sırada.

Mustafa atıştırmaya devam ederken gülümsüyor, Özge bunu oğullarının eğlenceli hikâyesinden kaynaklandığını düşünüyor. İşin aslı başka tabii; o kendisini bir kez daha sınayabileceği yeni bir yolculuğa gülümsüyor.

Brenda'nın yolculuğu asansörde başlıyor, beş kat aşağı indikten sonra apartman kapısından çıkıp karşı binadaki fırından gelen taze ekmek kokusunu içine çekmesiyle devam ediyor. Daha sonra fırıncıya her sabah olduğu gibi "merhaba" diyor, simitini alıyor, dükkânlarını henüz açan iş sahiplerini geride bırakarak kendisini trafiğin keşmekeşinden kurtarıp Kadıköy'deki Eminönü İskelesi'ne götürecek bir dolmuş bulana kadar Bağdat Caddesi üzerinde hızlı adımlarla beş dakika kadar yürüyor. İskelenin bekleme salonunda diğer yolcularla beraber beklemeye koyuluyor; Nick de orada, ama henüz birbirlerini tanımıyorlar. Derken vapur iskeleye yanaşıyor, yolcuları boşaltıyor, Nick ve Brenda açılan kapılardan akan insan sürüsüne karışıyor, gözleri boş pencere kenarı arıyor. Brende ilk katta, Nick ikinci katın güvertesinde boş yer bulabiliyor.

Vapur iskeleden ayrılıp Avrupa yakasına doğru yol alırken Brenda, Evelyn Waugh'nun Bir Avuç Toz adlı romanına gömülüyor. Kendisini diğer yolculardan soyutluyor, romanın dünyasında kayboluyor. Kitapta anlatılan evlilik tıpkı Londra'daki kendi evliliği gibi kötüye gidiyor; romanların gerçek hayata kıyasla içinde daha çok mizah barındırması gibi, kitaptaki olaylar ile kendi başına gelenler arasındaki tek fark hayatındaki bu mizah eksikliği.

Bu arada Nick her zamanki gibi kendisini yine vapur yolculuğunun o eşsiz keyfine kaptırıyor. İlerde belirsizleşen kıyı-

yı, Boğaz'daki şilepleri ve nokta nokta dağılmış küçük balıkçı sandallarını seyrederken içinde büyük bir hafiflik hissediyor. Derken vapur Eminönü İskelesi'ne yanaşıyor, halatlar atılıyor, kalın demirlere bağlanıyor. Yolculardan kimisi sürme iskeleyi kullanıyor kimisi de vapurdan dev adımlar atarak iskeleye çıkıyor.

Nick otobüs duraklarına yürüyüp Balat'a giden otobüse biniyor. Haliç'in, ya da onun tercih ettiği şekliyle Altın Boynuz'un, kıyısındaki kısa yolculuğu boyunca ayakta duruyor. Kıyıda bebek arabalarını sürerek sonbahar sabahının keyfini çıkaran annelere bakıp hayatın yeni başlangıçlarına tanık oluyor. Kadınlardan bazılarının başı örtülü bazılarının ise açık ama hepsi de ağır adımlarla kaygısızca yürüyor. Banklarda oturan büyükanneler torunlarını izliyor; onlardan biraz ötedeki bir diğer yaşlı kadın dikkatini çekiyor. Başını tülbentle örtmüş, uzun kollu elbisesi ve şalvarımsı bol pantolonuyla spor aletlerinden bir tanesinin üzerine çıkmış bacaklarını çalıştıran bu kadının azmini ve konsantrasyonunu takdir ediyor. Spora tekrar başlamalıyım, diye geçiriyor aklından.

Brenda ise taksiye biniyor ve şoföre üzerinde okulun adresi bulunan bir kartvizit uzatıyor. Anlatmak istediğini adamın anladığından emin olmak için, "Okay?" diye soruyor. Şoför kartı inceliyor, arkaya dönüp onun solgun ve zayıf yüzüne, uzun ve kömür karası saçlarına bir süre bakakalıp "Okey" diye karşılık veriyor. Araba hareket etmeye başladığında Brenda taksi metreye bir göz attıktan sonra pencereden dışarı bakarak Nick'in seyrettiği aynı manzaraya bakıyor; ama daha kayıtsız ve dalgın gözlerle.

Murat mutfak masasında oturmuş bebeklerini emziren eşi Sönmez'i izliyor. Sönmez o kadar mutlu, kendisini bebeğine o kadar kaptırmış ki odadaki hiçbir şeyin, Murat'ın varlığının bile farkında değil. Bunu anlayan Murat'ın içini hüzün kaplıyor. Üç yaşındaki kızı dikkatle önündeki kâseye bakıyor, sanki içindeki süt ve tahılın kendiliğinden midesine inmesini bekliyor. Murat içine düştüğü duruma hayret ediyor: evli, çocuklu ve karısı her geçen gün kendisinden uzaklaşıyor. Karısıyla birbirlerine dokunmadan duramadıkları, bir dakika bile ayrı kalmaya taham-

mül edemedikleri o eski günler geliyor aklına. Şimdiyse, banyo suyunu hazırlamak için bebeği ona teslim ederken ellerinin hafifçe birbirine değdiği ya da karısının bir nevi koruma amaçlı giydiği o uzun geceliğiyle yatakta kazara Murat'a sürtündüğü zamanlar dışında aralarında hiçbir fiziksel temas yok. Ne zaman bu kadar uzaklaştılar anlamıyor. Bir an önce evden çıkmak yerine biraz daha evde kalmak isteyeceği zamanlar gelecek mi, bilmiyor.

Çev. Meriç Sobutay

Kader Kapısı
(Türk babaannem Hasbiye Hanum'un anısına)
Luan Starova

Nehir kıyısındaki şehirde sakin akşam vakti parlayan ve hareket eden binlerce ışığı ortaya çıkartmıştı. Bunlar adeta dünyaya düşmüş ve gökyüzüne nafile geri uçmaya çalışan yıldızlardı. Sabahtan itibaren güneş, çarpıcı günbatımına kadar parlardı. Sonsuza kadar yitirilmiş olana geri gitmek imkânsızdır...

Arnavutluk ve Yugoslavya arasındaki sınırı çizen Ohrid Nehri üzerinde uçan kuş sürülerini izleyen Türk asıllı babaannem Hasbiye Hanum'un aklından bu düşünceler geçiyordu. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, gölün kıyısında dururken, kaderini kâh gökten düşmüş yıldızlara, kâh uzaklaşan kuş sürülerine benzetiyordu.

Bunu yapmak için haklı sebepleri vardı. Annesi, babası ve kardeşleri, Balkan Savaşı başlamadan Makedonya'dan Türkiye'ye göç etmişti. Genç Hasbiye o zamanlar dedem Ahmet Bey'le evliydi. Eski Bitola valisi İbrahim Bey, kızını, kendi ailesiyle damadının ailesini tekrar bir araya getirecek yaşayan bir köprü olması için geride bırakmak istiyordu. Ancak, genlerimizde geleceğin anahtarını taşımıyoruz...

Hasbiye Hanum Osmanlı İmparatorluğu'nun düşüşünden sonra, Balkanlarda birbiri ardına gelen farklı dönemlerin çok katmanlı bir simgesi oldu. Ancak, Balkan Savaşı'ndan sonraki yıllarda, zaman, Hasbiye Hanum'un babasının vicdanında "kurban edilmiş" evlat olduğunu gösterecekti. Binlerce Türk ailesi ne

dönüş yoluna koyuldu ne de gidiş. Ama Hasbiye Nine büyüklüğü ve cesaretiyle dünya savaşlarının bu trajik döneminde, bir aile kurarak kendine bir yer bulmayı başardı. İki oğlu Arif ve Sami'yi ve üç kızı Nermin, Fatmire ve Servet'i dünyaya getirdi.

Ben bunları uzun zaman önce kapanan bir kapıyı açmak için yazıyorum. Bir sınırı geçmek için açılacak olan bir kapıyı... Son altmış yıldır, bu kapıyı açıp o sınırı geçiyorum. Kapının ardında hâlâ Türk, Rumeli, Balkan asıllı babaannemin sesini duyuyorum:

"Aç kapi!"

Bunlar, unutulmuş Türkçemden aklımda kalan son kelimeler. Hayattaki şuursuzluktan eşiği geçip sonsuzlukta daimi bir boşluğa açılacak kapı hangisiydi acaba?

Babaannem erişkin bir yetim gibiydi ve adeta göl kıyısındaki evimizin duvarlarıyla birleşmişti. Bu durum, genç annelerin yalnız ya da çocuklarıyla, evleri yıkılmaktan korumak için evin temeline canlı, canlı gömüldükleri Balkan efsanelerinin daha kabul edilebilir bir türevi gibiydi.

Hasbiye Nine sık, sık göl kıyısına gidip günbatımını bekler, uzaklıkları hisseder, doğuya, İstanbul'a doğru uçtuklarını düşündüğü kuş sürülerini izler ve ilk yıldızların çıkmasını beklerdi. Burada, İstanbul'a dönmek için gizli, hatta bilinçaltı stratejisini oluşturdu. Önce oğullarının bunu yapmasını istedi; ardından da, ailenin başka üyelerinin. Düşler, umudun yollarında nafile bekledi.

Kader, büyük oğlu Arif'in Fransız işgâli sırasında İstanbul'a doğru yola çıkmasını sağladı. Amcası Fethi Okyar Bey sayesinde hukuk okudu, Türkiye'deki tarihi olaylara karıştı ve bir keresinde Mustafa Kemal Atatürk'le bile tanıştı. Bu deneyim onu sonsuza kadar etkiledi ve doğum yerine döndükten sonra bu deneyimi kalbinin derinliklerinde tuttu.

Hasbiye Nine, kanadının kırılarak ailesinin yanına uçmasını engellediğini hissetmişti. Bütün ümidini diğer oğlu Sami'ye, kaderinin diğer kanadına bağladı. Ama o İstanbul'a değil, Londra'ya doğru yola çıktı ve orada mühendislik okudu ama yine o dönem genç Türkiye'nin Londra elçisi olan Fethi Okyar Bey'den destek görüyordu.

Dedem için için Sami'nin dönüşüne seviniyordu. Kaderinin sayfasının en güçlü rüyalarla bile çevrilemeyeceğine dair düşüncesi gerçek oluyordu. Ahmet Dede'nin kardeşleri uzun zaman evvel Türkiye'ye dönmüş ve hayatta başarılı olmuşlardı; ancak, o gölün kıyısındaki evde kalmaya kararlıydı ve evlatlarına da hep, doğdukları yeri asla terk etmemeleri için yalvarırdı. Hasbiye Nine ile Ahmet Dede'nin evlatları içsel savaşı çok açık bir biçimde hissediyordu: kalmak ya da gitmek, ama barış zamanında asla taraf tutmazlardı.

Ama daha tekinsiz ve kötü zamanlar da gelecekti. Jön Türk isyanının ve asi subay Resneli Niyazi Bey'in Avrupai bir çözüme dair umutları suya düştükten sonra, Balkan Savaşı ve Dünya savaşları başladı. Bu dönemler Türk babaannem ve Arnavut dedemin ruhlarındaki savaşı alevlendiriyordu; geç kalmadan İstanbul'a doğru yola çıkmak, ya da sonsuza kadar gölün kıyısındaki evde kalıp sınırın iki yakasına farklı orduların gelmesini beklemek ve kaderin hazırladıklarını sükûnetle beklemek.

Başta, babaannemin gitme sebepleri dedemin göl kıyısında korunağı gibi gördüğü evinde kalma sebeplerinden daha güçlü gibi görünüyordu. "Her evin yerde mi gökte mi olduğunu bilmek lazım!" derdi. Bazı açık kapılardan geçemeyiz. Bazı kapılar sonsuza kadar açık kalır. Ve tabii kilitli kalan, anahtarı ya da anahtar deliği olmayan kapılar da var...

Babaannem, dedemin doğduğu yerde kalma felsefesini anlayamıyordu ama imalar çok açıktı. Dedem insanın doğduğu şehirde yaşlanıp ölmesinin büyük bir şans olduğunu bile söylerdi. Kutsal kitaplardan da alıntı yapmaktan geri durmazdı; Musa, İsa ve Muhammed insanın doğduğu yerden ayrılmasının en büyük acı olduğunu söylemişti.

Ancak, babaannemin ayrılmak konusundaki argümanları da hiç zayıf değildi. Sonu gelmeyen savaşlarda bu kadar kötülüğün insanlara neden hâkim olduğunu anlayamıyordu. Neden eskiden barış ve uyum içinde yaşayan farklı din ve ırktan milletlerde kötülük üstün çıkmıştı? Çocukları için korkardı. Hayatın kendisine çocuklarını kurtarmak için kutsal bir görev yüklediğine yürekten inanıyordu. Kısa süre sonra, nehrin kıyısındaki şehirde evlatlarıyla yalnız kaldı. Hiç beklemediği bir

anda, 30'lu yıllarda Türkiye'nin Londra büyükelçisi olan kardeşi Fethi Okyar Bey'den bir haber geldi. Bu, babası İsmail'in yıllar önce kızına ettiği yeminin gerçekleştirilmesiydi. Böylece, Hasbiye 1938'de İstanbul'a gitti. Annesiyle babası uzun yıllar önce ölmüştü. Kardeşleri onu tanımakta zorlandı. Tuhaf kıyafetlerine garip garip baktılar ve egzotik Osmanlıcasını duyunca şaşırdılar. Zavallı kadının kaderini anlatacak kimsesi kalmamıştı.

Kalbi kırılmış ve ümitlerini yitirmiş bir şekilde göl kıyısındaki eve geri döndü. Ebeveynri olmadan İstanbul garip bir şehirdi ve orasıyla ilgili hayallerini muhafaza edebilse daha mutlu olacaktı. Yaklaşan dünya savaşının belirsizliği içinde Pogradec'e geri döndü. Ev "direğini" kaybetmişti. En büyük oğluna babasının endişeleri miras kalmıştı ama aynı zamanda çözülemeyen aile stratejisini de çözmeliydi: kalmak ya da gitmek! Onun artık bir ailesi vardı, erkek kardeşinin de öyle. Göl kıyısındaki iki evde yaşıyorlardı. Babaannem iki evde de yaşardı. 1940'ta İtalya–Yunanistan savaşı ateş ve şiddeti getirdi. Aile, savaşın bitimini beklemek için Korca'ya gitti. Ama savaş bitmiyor, aksine daha şiddetleniyordu.

Babam faşist İtalyan hükümetinin baskısı altına girmişti: ya bizimlesindir, ya bize karşı. Eğer bize karşıysan, bütün ailenle beraber bir kampa gönderileceksin! Bir gece, ailesiyle eski bir tekneye bindi ve annesinin duasıyla görünmez sınırı geçip ümit kıyılarına vardı.

Hasbiye Ana kıyıda durarak onlara veda etti ve onları ruhuna aksi bir istikamete, İstanbul'a uzun zaman önce ayrılmış ailesinin yanına uğurladı. Ama bu, bu büyük Türk anasının eziyetlerinin hikâyesinde bir son değil, bu sadece yeni bir bölümün başlangıcı: büyük oğulları Arif ve Sami'ye, bekâr kızlarına ve torunlarına neler olacak?

İkinci Dünya Savaşı sona erer. Arnavutluk ve Yugoslavya'da Stalin dönemi başlar. Ailelerimiz için ızdırap her yerdedir. Atalarının mezarları açılıyor, torunlarına eziyet çektiriliyordu. Hasbiye Ana hayattaydı, büyük bir acı ve üzüntüyle Korca'da kızlarından biriyle yaşıyordu. Kısa süre sonra, 1948 yılında, bir gece, gizli polis Sami'nin Tiran'daki evini basarak ailenin Yeni

Yıl neşesini böldü. Sami Amca mahkemeye bile çıkmadan idam edildi, sözde sebebi "Amerikan ve İngiliz" bağlantıları. Mezarı bile işaretlenmemişti.

*

İşte Türk babaannemden hiç unutulmayan ve duyan herkesin diline takılan "aç kapi" kelimeleri bana böyle miras kaldı. Ama aynı zamanda onun ve babamın rüyaları da bana miras kaldı, İstanbul'a dönmenin ve hayatta kalma ümitleri besleyerek bu şehirden ayrılan insan akınına ulaşmanın hayalleri. Varoluşu öyküsünden geçen binlerce kişi. Evet, uzun süre önce kapanan bir kapıyı açmak için yazıyorum...

Çev. Sedef Hekimgil

Tyddewi
Mari Strachan

Ekleziastik kökleri yüzyıllar öncesine dayanan Tyddewi (St. Davids) şehir statüsüne 1995 yılında majesteleri Kraliçe'nin fermanı ile kavuşmuştur.

Tyddewi'deki katedral'in Türk tarihi ile bir bağı var - Demre'li Aziz Nikola'ya adanmış bir şapel.

Düşün Yolcu, nüfusu iki bin'den az bir şehir.

"Bir şehir?" der Gezgin şaşkınlıkla. "Benim büyük atlasımdaki o küçük ülkenin ucundaki o küçük nokta mı?"

Benimle o şehre yolculuk yap, bu topraklardaki en küçük şehre, Galler'in en doğusundaki çıkıntıda, azgın İrlanda Denizi'nin her mevsim dövdüğü granit falezlerden birkaç tarla mesafedeki şehre. Bazen şehir sis veya yağmur ile örtünür, bazen güneşin altında kırların yeşili ve altını, plajların beyazı ile çevrelenmiş olarak keyif yapar. En zor koşulların içinde olan bilinmeyen, ender bulunan bir cevherdir. Taze bir şehir, bu alandaki her şehir kraliyet tarafından yakın zamanda şehir statüsü bahşedilmiş. Tarihi bir şehir, ruhu Galler halkının geçmişinin bir parçası.

Gezgin ve ben Abergwaun'daki limandan çıkıp yüksek çalılar ve daha yüksek ağaçların eşlik ettiği kıvrımlı, inişli çıkışlı yollardan, otlayan ineklerin, yeni toplanmış samanların yanından geçiyoruz, ta ki büyük bir göğün altında, telgraf direklerinin boyunca sıralandığı daralan yollara sahip daha düz daha

boş bir bölgeye gelene dek. Mathri, Y Sgwar, Croes-coch, Carnhedryn, yerleşim alanlarının sayısı az. Garip isimler diyor Yolcu. Eski bir dil diye yanıtlıyorum, şehirde konuşulduğunu duyacaksın. Başka diller arasından onu dinlemen gerekecek. Şehir her zaman birçok dile sahip olmuştur - ama eskiden bu yol ve oraya varan diğerleri amacı senden farklı olan birçok gezgin ile doluydu. Daha açıklardım ama köşeyi dönünce Tyddewi karşımıza çıkıyor - bir kutsama gibi güneşin içinden çıkarak.

Ve şimdi günümüz Tyddewi'si, çatlaklarından çiçekler, otlar çıkan duvarların yer aldığı dar yollar, çiçeklerin pencere kenarlarındaki saksılardan sarktığı sokaklar, mütevazi belediye sarayı, toprak çatıya sahip bir danışma merkezi, sade taştan yapılma evler, rengarenk boyanmış evler, şehrin sakinleri için evler, misafirler için evler, düzenli bahçeler, kafeler, şemsiyeli bahçeli hanlar, lokantalar, sade ve dindar şapeller, resim galerileri, yemek, içecek, kıyafet, hediyelik eşya, kitap ve kartpostal, sörf tahtası, mum, saksı satan dükkanlar, hayal satan dükkanlar, seni çağıran hayaller Gezgin, seni karada ve denizde macera ve keşiflere davet eden hayaller. Şehrin şu anki en büyük sanayii sen ve senin gibiler. Yazın kısa aylarında yağmur olsun güneş olsun şehir senin türünden binlercesini sokaklarında, sahillerinde yürür, dalgarlarıyla boğuşur, kır ve ormanlarının gizeminde kaybolur, kutsal havasını solur, geçmişini deşer buluyor. Şehrin nüfusunu on katına çıkarıp sonra da kayboluyorsunuz, ardınızda şehir sakinlerini yaklaşan kışı memnun etmek için adak gibi bırakarak.

Bak ve gör Gezgin, nasıl da bu şehir meydanındaki yüksek Kelt Haçı gözlerini şuradaki saklı kulenin duvarlarına yönlendiriyor. Gel benimle bu eski sokaklardan geç ve bu şehrin varolma sebebi olan kuvvetli kare kulesine - Katedraline bakalım. Alun Nehri'nin ağaçlık vadisinin derinlerinde, denizden ve Porthclais antik limanından yukarı çıkan nehirden gelebilecek çapulculardan gizleniyor. Kutsal toprak üstüne kurulmuş manastır üzerine yapılmış bir katedralin yıkıntıları üzerine inşa edilmiş bir katedral, yağma ve depremlerin, kraliyet ve parlamentonun ve de zamanın tahriplerine karşı koyarken, kutladığı dini aşan bir ruhaniyeti parfüm gibi salgılıyor. Sonra Galler'in koruyucu

azizi haline gelen Dewi Sant olan Dewi tarafından kurulmuş. Aynı zamanda bu yer onun altıncı yüzyıl sonlarındaki ölümünün vuku bulduğu yer. Dewi Sant festivali her yıl Mart ayının ilk gününde şarkı, şiir ve tiyatro ile kutlanır. Tüm bölge onun simgesi, baharın habercisi, yeni bir hayatın umudu sarı fulyalarla kaplı olur.

Senin Aziz'in burada mı yatıyor diye sorar Gezgin.

Evet diye cevaplıyorum. Bu geniş basamaklardan aşağı beni takip et, seni onun mabedine götüreyim. Yürürken çimenin içinde eğik duran mezar taşlarının yanından geçiyoruz, çocuklar çevrelerinde koşuşturuyor, çiftler yanlarında güneşin altına uzanmış. Eskiden denirdi ki Dewi'nin kilise bahçesine gömülenler cehennem görmezmiş. Gezgin fotoğraf çekmeye başlıyor. Burası bir hac yeriydi, çok kutsal sayılırdı, Dewi'nin mabedine iki hac yolculuğu bir Roma haccına eşitti. O eski zamanlardaki hacıların yolculuklarını bir hayal et gözünde, denizleri ve dağları aşarak bu ücra yere gelmelerini. Yolcunun makinesi işini yapmaya devam ediyor.

Katedrale girdiğimizde Gezgine fotoğraf çekimi için izin istenmesi gerektiğini belirten uyarıyı gösteriyorum. Katedralin orgunun önüne bir piyano çekilmiş ve başında piyanist sesi taş duvarlar ve meşe çatıyla bir olan bir kadının şarkı söylemesine eşlik ediyor. Katedral resital ve konserlerindeki müziğin kendine ait hacıları bile var. Dewi'nin mabedi karşısında Ave maria'nın yükselen notaları eşliğinde duruyoruz. Bu mu? diye soruyor Gezgin kamerasıyla oynayaraktan. Başkaları yanımızdan geçiyor, bakarak, fısıldayarak, sabırlı, sabırsız. Aralarında hacı var mı? İnanabilmek, diyorum, verdiği huzur ve hazzı düşün. Gezgin omuzlarını silkip kapıya doğru ilerliyor.

Her yeni gün şehrin geçmişi uzarken geleceği yaklaşıyor. Neler getirecek bu gelecek? Deniz binicileri mi? Hayatını durgun olduğunu düşünen macera arayıcıları mı? Hayatları fazla hareketli olan huzur meraklıları mı? Ruhlarını beslemek isteyen müzik aşıkları mı? Huzur, onay, kurtuluşlarına dair garanti arayan hacılar mı? Yaşamlarının dayandığı insanları uzaklaştırma korkusu olmadan kendi dillerini konuşabilen Galliler mi? Ya da gözüne belki çarpmıştır, Tyddewi'yi dünyadaki ilk karbon-nötr

şehir yapma hırsı ile dolu, gelişmekte olan eko-şehir mi? Bunların bazıları? Hepsi? Hiçbiri?

Bu cuma akşamında katedralin on kutsal çanının sesleri eşliğinde şehri terkederken şehrin geleceğini hayal edebiliriz ama asla bilemeyiz.

Çev. James Önder

Bardacık
Mehmet Coral

Çeşme'nin sarı sıcağında zaman Akdağ'ın doruklarında eriyor, Çakır Ali'nin üzerine sarı damlacıklar halinde dökülüyordu sanki. 82 yaşındaydı. Yaşamın özsuyu bedeninden çekileli çok olmuş, büyük göçe hazırlık vakti gelmişti. Hayatı bu kıyılarda geçmiş, güneşin ona anlattığı bin farklı öyküyle teni yanıp, kararmıştı. Bu sahillerin belleğine işlemiş kokularıyla birlikte sürükleniyordu şimdi anı yelpazelerinin esintileri arasında.

Yamandır Ege'nin sarı sıcağı. Yalaza vurur insanı. Hele öğle üzeri ortalıklarda öyle havaleli, sıpa kertmesi gibi dolaşmaya gelmez.. Çarpıverir adama, Osmanlı tokadı gibi... Düştüğün yeri bilmez, dünyandan geçiverirsin!

Anlıyon mu beni evlat? Yine ne dikmiş bakınıyon etrafına, çarkıfelek gibi fır dönen o çipil mavi gözlerinle... Şuncacık sab-i-sübyan iken, öyle her şeyi birden hemencik öğrenemen.. Adam olmak için daha bi kaç fırın ekmek yemen gerek, biliyon mu!

Hemen kap şu incir küfesini de, Hacı Bayramların oraya bir yol uzanıve... "İzmir'e mostralık götüreceğin incirler bunlarmış, ağam..." de. Tüccarın dolduruşuna gelmesin. Malının hakkını alsın. Şu koca alemde en iyi yeşil incir bi buradan, Alaçatı'dan, bi de Ildırı'dan, Urla'dan çıkar. Derisi ince, boynu kıvrık olur, etinden ballar akar bardacık'ın. Aksini söyleyenin alnını karışlarım. "Karasını istiyonsan da Kasaba'ya, veya yeni ismiyle Turgutlu'ya gideceğimişin!" dedi dersin.

Malı teslim ettiğinde, tez canlı olup hemen gerisin geri dönmeye kalkma sakın. Dedik ya güneş çarpar. Maazallah, sebeb-i mevt'in olur! Az soluklan onların kuyu başındaki kocamış söğütün altında. Yalaktan biraz su çal yüzüne, bağrına. Satı kadın sana bi maşrapa haşlama ayran verir. Bi dikişte içme sakın. Boğazların iner ha!

Hadi gari, gidive!

Yolda taşa, toprağa ayran budalası gibi bakıp, hayallenme!..

Bötü börcüye buleşme..

Dünyayı yeniden kurmak kulun harcı değildir evlat!

Gün olur, devran döner..."

Babasını, cocukluğunun anılarını düşünürken Ildırıdaki eski sarnıcı çepeçevre kuşatan anıtsal bardacık ağacının altında duruyordu. Güneş ışığı ağacın geniş yaprakları arasından yeşilin farklı tonlarında süzülüyor, yüzünde asimetrik gölgeler yaratarak geziniyordu. Gözleri dalgındı.

"Zaman her şeyi ezip geçiyor ve sen bildiklerini artık bilemiyor oluşunu anladığın bir çağa geliyorsun. İşte hayat denen büyük yanılgının derinlere işleyen bir acıyla canını yaktığı an bu oluyor," diye mırıldandı. Sonra rüzgarda uçuşan bir kurdela gibi gözlerinin önünde dalgalanmaya devam etti anıları.

"Onu seviyordum..."

Yanaklarından süzülen gözyaşlarının tuzu dudaklarını yakıyordu. Aşkın bir tutkunun ılık pınarı gibi doluyordu içine. Sevdiğinin kristalleşmiş gözlerini kendi gözyaşlarının oluşturduğu tuzlu bir örtünün ardından görüyordu şimdi.

"Onu kollarımda tutarken hızla eriyen bir mum gibi yanıp tükeniyordum. Zifaf gecemizde..."

Bir an duraksadı.

"Yatağa girdiğimizde bana o denli sıkı sarılmıştı ki, sanki altında derin bir uçurum vardı da, düşeceğim diye korkuyordu. Gençliğin saflığıyla yumuşak, istekli, giderek coşkulu okşamalarla sevdiydik birbirimizi. Sürdüğü hafif parfümün cildine yaydığı olgun meyva kokusunu doya doya içime çektiydim. Sonra da vücutlarımız bütünleşmiş, sonsuza dek birbirimizin olmuştuk.

Işık gibi saftı.

Benimdi...

Karımdı...

Hayatımın çiçeği idi, lepiska saçlı Elifim..

Göçmendi... Priştinalı...

Pek bilmezdi bizim buraların doğasını, rüzgarını, toprağını..

Niye beni böle bi başıma bırakıp, erkenden çekip gitti ki?"

Elini buğulanmış gözlerine siper edip, ışığın puslandırdığı enginlere baktı. Kendi kendine konuşuyor, yitmiş hayatının konturlarında dolaşıyordu.

"Antik Çağ bilgeleri boşuna 'Işığın Ülkesi' dememişler buralara. Her şeyi saptayan, gerçeği eritip, kendince kurgulayarak yaptığı yeni kalıplara döken hep Işık olmuş buralarda. O belirlemiş her şeyi. Hayatlar yaşanmış geçmiş ama o yitip, bitmemiş hiç. 3000 yıl önce buradan bakan insanlar, çevreyi kuşatan doğayı, denizi yine benim şimdi yaptığım gibi, karımın hayalini geçmişin pusları arasında görüşüme benzer bir güzellikte izliyorlardı herhalde."

Gözlerine iri damlacıklar dolmuştu. Belleği yine uçtu ötelere; artık geçmiş olan hayatının derinliklerine:

"Hey gidi günler hey..."

Çayı demlemiş, kahvaltı sofrasını kurmuştu. Mutfağa girip, buzdolabından büyük bir kayık tabağın içine dizelenmiş bardacıkları çıkardıydım. Bu meyve doğanın en büyük gastronomik şöleniydi. Bahçemizdeki asmalı çardağın altına kurulmuş masaya oturduğumuzda bardacık'ın özelliklerini anlatmaya başladıydım ona. Ondan önce de defalarca yaptığım gibi:

"Antik Çağ'da tanrıların meyvesi denirmiş ona. Zeus, ne zaman Hera'yı ekip bir çapkınlık yapmayı kafasına koysa Olimpostaki sarayında bol bardacık sunulurmuş kendisine. Afrodizyak özellikleri ve güç kaynağı olması nedeniyle Afrodit de aşıkları için bu kutlu meyveyi bolca bulundurumuş aşk evinde. Sana onu nasıl tarif edeyim, bilmem ki. Tamam işte önümüzde ve yiyoruz. Ama bu tüm yıl boyunca gelmesini beklediğimiz ağustos sonunda oluyor işte. Batı'da hep bir arada, kabaca tek isim altında toplandığı gibi bilinen bir *fig*-incir değildir o. Ege'ye tanrıların bir lütfudur. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarımın

lezzet pınarlarının önde gelen tutkulu sevgilisidir diyebilirim onun için.

"Yaz başlarında anneannemin 'yalancı incir' dediği patlıcan moru, oldukça iri Kasaba incirleri gelirdi pazar yerlerine. Hani metalurjide Batılıların *'Fool's Gold'* dedikleri parlak sarı pirit vardır ya, onun gibi bir şey işte. Bizim evde pek rağbet görmezdi. 'Soğukluk' niyetine bir kilo falan alınır, konurdu buzdolabına. Temmuz sıcaklarında genelde Aydın taraflarından, Söke'den, Tepeköy'den, cinsi de, lezzeti de Kasaba incirine göre iyice gelişmiş Sarıloplar gelirdi. Onlara da incir değil, kısaca 'yemiş' derdik.

"Hepimizin iple çektiği dünyalar güzeli bardacık ise ağustosun on beşinden sonra çıkmaya başlardı piyasaya. Köylüler bahçelerinde at veya katırlarının iki yanına bağladıkları geniş hasır sepetlerin içini asma yapraklarıyla özenle kaplar, üzerlerine de dalından sabahın erken saatlerinde kopardıkları bardacıkları birbirlerine en az baskı yapacak biçimde dairesel olarak dizerlerdi. Mahallemize geldiklerinde gür sesleriyle coşkulu bir ezgiyi seslendirirmiş gibi başlarlardı çığırmaya. O sesi duyduğumuzda yaşadığımız sevinci anlatamam sana:

'Buzzz gibi, ballar akıyor, baardaacııkkk...'

'Yetişen alııyooorrrr...'

'Bi dostluk kaldı...'

'Çiğli çiğli bardaccıkk bunlar...'

"Kadınlar büyücek tepsilerle sokağa çıkar, kısa bir pazarlıktan sonra en az iki üç kilo alıp eve dönerlerdi. Daha sonra mutfakta beyaz porselen tabaklara, aynen köylünün sepetine yerleştirdiği ve senin şu anda masanın üzerinde gördüğün gibi, dairesel planla dizilirdi bardacıklar. Sofraya getirildiğinde artık kimin ne kadar yediği belli bile olmazdı. Ben en çok sabah kahvaltısından önce aç karnına yediğim bardacıkların tadını unutamam. Kabukları su yeşilinin envai çeşit tonlarında gezinir Bardacığın. Üzerlerinde lezzetinin doruklarına tırmandığını belirten ince uzun çatlaklar vardır. Aralarından meyvasının pembe beyaz göğüslerini görürsün. Sapı hafifçe öne doğru kıvrıktır. Ucu sivri bir bıçakla sapı aşağıdan yukarıya doğru iki taraftan kesilir ve her bir yanı özenle soyularak kabuklar dibinde topla-

nır. İşte o anda lezzetin şehvetine kapılır ilkini bir lokmada, ağzına sıvaştıra sıvaştıra yersin. Sonra gelsin diğerleri... Bardacığın gerçek gizemi, ne denli yersen ye içini baymaz oluşundadır. Damağında hoş bir lezzet adacığı hep geride kalır. Eğer bir alegori gerekirse ben bunu ozanın, baki kalan kubbede bir hoş sada gibi kalabilme özlemine benzetirim. Ne yazık ki bu lezzet şöleni yalnızca iki hafta sürerdi. Eylülden itibaren bir sonraki yıla kadar elveda."

Porselen tabaktan bir tane balı çatlamış kabuklarının arasından akan bardacık soyup, verdiydim ona. Cennet meyvasının eğri boynunda toplanmış ince süt tabakası kabuklarını soymayı güçleştiriyordu. Ağzına sıvaştırarak yediydi.

Güneş damlıyordu üzerine, Çakır Ali'nin.

Altın rengine bulanmıştı yüzü.

Bardacık ağacına uzanıp dalların arasından özenle en olgun meyvesini kopardı. Kabuğunu soyarken gözlerinde iyice büyüyen yaşlardan bir tanesi çığ olup döküldü yanaklarından aşağıya. Elleri titreyerek soydu cennet meyvasını. Sonra da büyük bir şehvetle ağzının kenarlarına taşırarak yedi bitirdi. İnce yeşil kabukları kalmıştı şimdi elinde.

Geri döndü; tekrar denizin mavi enginliklerine dikti bakışlarını. Ballı yüzeyi parmaklarına bulaşmış bardacığa bakarken içini çekerek ağlıyordu.

"Yedim bitti işte...

He böyle..

Hayat ta bitivedi..

Ha şu bardacığın elceğizime yapışan kabukları gibi...

Üzerime sıvaşan anıları kaldı gari.."

Yaşlı adam dizlerini kırarak olduğu yere çömeşti. Yerden bir parça toprak alarak ellerini ovuşturdu. Sonra güçlükle dikildi tekrar.

Ufukta güneş batıyordu.

Gün menziline ulaşmış, gitme vakti gelmişti...

Frankfurt'un Greyfurtları
Melida Tüzünoğlu

Pelerinin üstündeki ellerin
Küçük, gri adımlarla
Kuzeyden gelenlerin

Prens Jozef

Prens sözcüğü BÜYÜK P ile yazıldığında önemli bir varlık intibası uyandırıyor. Bir intiba, sabah yedide uyanıyor. Kahvaltısını ediyor ve kırmızı peleriniyle işe çıkıyor.

Şu şekilde: Pe Pe Pe Pe Pe Pe.

Şatosundan bir gemi gibi uzaklaşıyor.

Prens Jozef, bir gün şatosunun dev penceresinden yoğun kar yağışı altında tek sıra halinde yürüyen askerleri izliyor.

Rap rap rap rap sesleri şu şekilde yok oluyor: Rap Rap Rap Rap Rap Rap.

Cama çarpan kar taneleri ise büyüyor: Kar Kar Kar Kar Kar Kar Kar

Sepetler ve Tepsiler

Prens, yuvarlak, hasır bir piknik sepetinde duran eşkenar üçgen peynir dilimleri gibi, dişlerini diziyor tepsiye. "Seç birini!" diyor kadına. Bir bir bir bir bir bir kadın bu parçayı alıp ağzına atıyor bir bir. Prensin bembeyaz peynirli teninde diş izleri.

Kadının başı dönüyor, tansiyonu birkaç rakam düşüyor, dilinin üstündeki peynir, prensin ağzında ekşi bir tat bırakıyor.

Bunu nasıl mı anlıyoruz? Refleks yasası bunu şöyle açıklıyor:

Refleks Yasası

Platonik ideal bir dünyada, kulun hakkı kula teslim edilirken ve eşzamanda değişik kavramlardan değişik varlıklara paylar atfedilirken düşen basınç, bu işlemi yapan kişilerin başını, başının içindeki aklını ve aklının içindeki fikrini mutlak suretle tersine döndürür. Kulun hakkı kula, mesela bir çölde teslim edilirse, kumla yazılmış bir metindeki hayalleri ve karakterleri canlandırabilir, serapta ışık hızındaki yansımayı aksi yöne çevirebilirsiniz. Böylece aksin aksi, yine kendine döner. Kendi olan kendi, kendisinin tersinin tersidir. Yani, güneş ışınları parlamakta, kum gibi parçalanan aynalar yanılmaktadır.

Bu durumda yangınlar ve ateşler içinde, çölde aksinizin aksini aniden görebilirsiniz. Bir halüsinasyon ya da karşılaştığınız un ufak şey karşısında güneş gibi tutulabilirsiniz.

Aynadaki görüntü şu şekilde derinleşmekteydi: Kadın Kadın Kadın Kadın Kadın Kadın.

Yangınlar ise büyümekteydi: Ateş Ateş Ateş Ateş Ateş Ateş Ateş

Buna ise "refleks yasası" denilmekteydi.

Kadın Hakları

Şatoların hakkı şatolara, kadınların hakkı kadınlara verilir.

Bir bir kadının başı durmadan dönüyor, bir eşkenar üçgen peyniri ağızdan ağza dolaşıyor. Kadının ağzındaki peynir prensin ağzında ne iş yapıyor?

Bu şöyle bir şey demek oluyor:
Prens ne yemesi gerektiğini bilmemektedir. Bu yüzden hak yemektedir. Kulun hakkı kula öldükten sonra, teslim edilecektir. Bu dünya. Jump cut. öbür dünyaya bir pelerinle geçecektir.

O an bir karmaşanın iki yumurta ikizi dünyaya geliyor.

Soru I: Dört tane ikiz aynı anda bu dünyaya gelirse bir sekiz eder mi?

Soru II: Bu kadınların hakkı, kulların hakkına benzer mi?

Sekiz

Kırmızı pelerinimi giyip, akşamüstleri, oturma odasında duran karşılıklı iki koltuktan birini seçip, birinin üzerine çıkıp, öbürüne atlamaya çalışıyordum.
Şu şekilde: Kol h o o o o p tuk.

Dünya

İki koltuğun arasında şeffaf bir cetvel, bir de iletki olurdu. Bunlar pergelle bir set oluştururdu. Bu dünyayı yöneten işte bu set'ti. Cetvel, iletki, pergel. Ve insanoğlunun uçuş denemeleri. Dünyayı yöneten temel şeyler.

Cetvelle boyumun ölçüsünü ise şöyle alıyordum:

Bu koltuktan şu koltuğa kırmızı pelerinimle atlarken, iletkilerin, rakamların, formüllerin, şeffafların, peynirlerin, sepetlerin, parkelerin, yerlerin ve birlerin üzerine düşen, bu dünyadaki ilk ikizin biri de benim. Sekizle sekizi sekiz kez çarpan da yumurtaları çırpan da benim. Kadınım bir bir ve yer yer. Bir mikser gibi, çırpılan süte iki yumurtayı kıran ve bir karışım elde eden benim. Ejderhanın ağzını açtıran, saçılan ateşte karışımı pişiren en yetenekli türk aşçı da benim. Aşçının eril bir kelime, aşçılığın erkek işi olduğunu bulan da, prensin ağzında eşkenar üçgen peynir bulan da, bulduğu peyniri ağzına hap diye atan da benim. Anlıyor musun?

Bu sütlü ve yumurtalı karışımı yiyip içip yeterince büyüyen, kışın ortasında Frankfurt'a gidecek kıvama gelen de benim.

Kararımı alıp veren de.

İki koltuk arasında uçmaya çalışarak, hayal dünyasından bu dünyaya, tam da o iki koltuk arasına düşer gibi düşen de benim. Boyumun ölçüsünü milim milim tek başına alan da. Sekizlerle çarpılıp ikizlere bölünen de benim.

Dünyadan alacağı da dünyaya vereceği de olan benim.

Kışın kıyameti nasıl olur?

Frankfurt Üniversitesi, felsefe, fizik, tarih, teoloji ve gastronomi bölümlerinde aynı anda doktora öğrencisi olan disiplinlerarası Pers Jozef'in katıldığı, birinci bilim kongresindeki, araştırma konusu "Kışın Kıyameti Nasıl Olur?"du.

Prens Jozef'in adı yanlışlıkla nüfus kâğıdına Pers Jozef olarak yazılmıştı. Yazanlar yakalanacak ve gereği yerine getirilecekti. Fakat gerekli olan şeyler nelerdi?

Greyfurt

Greyfurt'un adı Frankfurt'a benzemiyor mu? Bir gün Prens Jozef, canı yağan karı izlemekten sıkıldığı için, Almanya'nın greyfurtlarıyla ünlü Frankfurt kentine greyfurt yemeğe gitmiş-

ti. Furt furt sesleri dilinin altından gelmekte, ağzının kenarından akan sapsarı C vitaminleri ise pelerinini lekelemeye devam etmekteydi.

Görüntü ise şuna benzemekteydi:

Greyf
u
u
u
r
r
t

Bir bir Kadın ise, yerel fakat büyük paralar kazanan bir manav tarafından Frankfurt'a yollanmıştı. Kadın greyfurtla ve Pers Jozef'le hayatında ilk kez karşılaşmış ve bu içi pembe acı meyveyi ve Pers'i aynı anda çok sevmişti.

O kadar sevmişti ki onunla eşkenar üçgen peynir kanepeleri yiyip, bir kanepeden diğerine atlamak istiyordu. O kışlık pelerini giyip uçabileceğini sanıyordu.

Manav ise egzotik ve tropik meyveleri, sonradan görme eksantrik meyve meraklılarına çok yüksek rakamlara satan ünlü bir manavdı. Öbür dünyada yanmamak için bu dünyada bir öğrenciye burs vermeye karar vermişti. Bu talihli öğrenci işte bu Bir bir Kadının genç haliydi. Bir manav tarafından yenmiş haklar, bir mükâfat gibi bu talihli öğrenciye bir hak olarak verilecekti: başarı bursu.

Frankfurt'ta Gördüklerim

Ben her şeyin bir üstü, bir de altı olduğuna inanıyordum. Mesela denizler. Tuzlu suyun altında kırmızı balıklar, balıkların

altında beyaz çamurlar, çamurların altında da dünyanın sımsıcak bir çekirdeği olduğunu biliyordum. Frankfurt'ta gördüklerim genelde bu tip, derinlere indikçe alt üst eden şeylerdi.

Bazen sırf gastronomi okuduğum için dünyanın manyetik çekirdeğine ay çekirdeği diyordum ve yine uzayla besin maddelerini karıştıran bir ucubeye benziyordum. Kendimi suçlamalıyım. Sırf manavdan burs alabildiğim için gastronomi okumamalıydım.

Suçlu halim ise şöyle görünüyordu:

Ha ta Bü yük Ha ta.
İniş çıkış lar yaşıyordum.

Yolculuk ve kuduz köpekler

Kırmızı suratının komikliğini gizlemek için, konferans esnasında, düşen tansiyonlarımızı yükselten eşkenar üçgen peynir kanepeleri dağıtıyordu Pers Jozef. Bense bir kanepeden diğerine kırmızı pelerinimle atlıyordum. Devamlı bir şekilde refleks yasasına uygun, sekizlerle çarpıyordum. Aynadaki uçuş denemeleri ve altımızda kayan kum taneleri.

Dikkatler üçgen peynirler tarafından dağıtılıyordu, peynirler askerler gibi hücum ediyordu dikkatlerimize. O kırmızı surat ise fark edilmiyordu. Aklımda o an takılmış bir plak gibi zır zır zır zır zır dönen şeyler ise şunlardı:

Frankfurt'a ulaşabilmek için, önce trene, sonra otobüse, sonra uçağa, sonra dolmuşa, sonra taksiye sonra da küplere binmiştim. Frankfurt'a ulaşabilmek için, önce trene, sonra otobüse, sonra uçağa, sonra dolmuşa, sonra taksiye sonra da küplere binmiştim. Frankfurt'a ulaşabilmek için, önce trene, sonra otobüse, sonra uçağa, sonra dolmuşa, sonra taksiye sonra da küplere binmiştim.

Evet, metrelerce küplere binmiştim şu şekilde:

m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3 m^3

Düz olan saçım kıvırcık, düz olan mantığım ise karman çorman olmuştu. Kendimi şurup diye içecek, için için kuduracak, hasta olmadığım halde kaşık kaşık antibiyotik alacaktım. Sabırsızlığımın doruklarını tırmanmakta ve tepemin attığı noktaları tırmalamaktaydım. Bir kuyruğum olsa, tıpkı kuduz köpeklerin yaptığı gibi sallayacaktım. Buna halk arasında mendil sallama denilmekteydi. Mendillere saldıracaktım. Saldırıda yaralanırsam ikizimi görevime atayacaktım.

Işık hızı bölü sinir uçları

Trenimiz saatte 70 km hızla, otobüsümüz saatte 50 km hızla deniz seviyesinde, uçağımız atmosfer basıncının en yüksek katmanlarında saatte 800 km hızla, dolmuşumuz karayolunda saatte 110 km hızla (acelesi var şoförün), taksi ise ortalama 60 km hızla bizi küplerin küplere düşman olduğu Frankfurt şehrinin kış mevsimine götürmüştü. Kış öyle bir kıyamet vaat ediyordu ki, bir manavın bursuyla, ılık iklimi yüzümde tatlı bir tebessüm yaratan küçük Akdeniz kasabamdan çıkıp bu mahşerlerin kentine ne vesile ile geldiğimi bilmiyordum. Hakkın hakkına sığınıyordum, Frankfurt'a giderken hakkımdan gelineceğini tahmin edemiyordum. Konferans devam ediyordu:

Kışın kıyameti nasıl olur?

Kışın kıyameti, o kıyamete gitmek için can atan, canını ne pahasına olduğunu bilmediği halde yollara, makinelerin insafına bırakan, yolda ahret memurlarıyla pazarlık ederek bir eşkenar üçgen peyniri kazanan, sırf pelerini olduğu için uçabileceğini düşünen güzel ve saf insanlara, büyük ve korkunç kar fırtınalarıyla gelir. Geceleri musibetlerden musibet beğenirken, yeni yatak odalarında kendini uykuya teslim edemeyen, üfleyerek sağa püfleyerek sola dönen, sırf güzelliğinden kakasını yapamayan, sırf saflığından sancılar içinde kıvranan iyi kalpli ve naif insanlara büyük sarsıntılarla gelir. Bu insanlar, iletkilerle

başka şehirlere, pergellere başka dünyalara giderler. Etraflarına çizdikleri çemberlerden taşan dümdüz çizgilerle insanlara bağlanırlar. Dünyayı bu şekilde yönetirler.

Bazen opera bazen yumuşak caz müziği dinlerler. Manavları ve süper kahramanları severler. Greyfurtun koyu pembesine ve acımtrak kabuğuna bakıp Allahlarına şükrederler. Sınıflara doluşurken, içerideki havasızlığı ve insanların arkalarında bıraktığı sıcak karbondioksiti fark eden ilk onlar olur. Konferansı veren hocanın (ben) kırmızı yanaklarını, yuvarlak yüzünü, buraya gelmeden önce giyip sandalyenin üzerine çıkardığı koyu kırmızı pelerinin feci şekilde buruşacağını ve yarı çerçeveli gözlüğünün iğretiliğini görüp susan ve anlatılan sıkıcı konuyu en çok dinleyen yine onlar olurlar. İkizleri vardır. Rakamları severler. Hak talep ederler. Başları döner. Bu dünya ile alıp veremedikleri vardır. Kış gelince kıyamet, yaz gelince düğün dernek olur. Haklarından gelinir. Kapısını çalarlar haklarının. Kapı dışarı edilirler. Kapı yerine bir ayna ve bir çöl görürler. Gördükleri çöl, bir seraptır. Bu altımızdaki kum ise aynadan bir dünyadır.

Eşkenar üçgen peyniri

Prensin ağzındaki eşkenar üçgen peyniri, pelerinin altındaki elleri ve kızarmış greyfurtlu suratı. Bir bir kadının başı dönüyordu. Dilinin altına beyaz bir hap yerleştirip, tansiyonunu birkaç rakam yükseltmeye çalışıyorlardı. Havada konferans sesleri vardı. Telaşlı suratlardan dağılan kırmızı ışınlar koltuklara çarpıyordu. Gözler ve kirpikler aynı anda açılıp kapanıyordu. Gastronomik gürültüler kulaklarda yankılanıyordu, dağıtılan peynirler kana karışıyor, dikkatler dağılıyordu. Kadın bir çarpım tablosuna dönüşüyordu, her gelen bu tabloya bakıp çok beğeniyordu. Kadın Pers'in pelerinini alıp ılık iklimlere uçuyordu. Pers'i de pelerini de aynı anda istiyordu. Hakkını arıyordu. Havada asılı duran sımsıcak karlara, seslerdeki harflere ve mermer duvarlara bakıyordu. Hakkını arıyordu.

Pelerin
Pelerinin altındaki ellerin
Küçük, gri adımlarla
Kuzeye gidenlerin

İki Kent Bir Yalnızlık
Mine G. Kırıkkanat

Atlantik Okyanusu'na karşı bir sabah. Yalnızlığımı, bir köpek yavrusu gibi dolaştırıyorum Bilbao sokaklarında. Las Cortes. Bu eski liman kentinin "sıcak" sokağı.

Birkaç saat sonra, gün bitip aydınlıklar solarken, karanlık kapı ağızlarından eciş bücüş insanlar doğacak geceye. Loş bar gecelerinde beyaz, küçük paketler elden ele geçecek.

Kadınlar, yer yer çürümüş kalçalarını gösterecekler, yeni gelen Panama gemisinin tayfalarına. İspanya Kralı'nın temiz yüzü basılı, buruşuk kâğıt parçaları alınıp verilecek köşe başlarında. Buranın yasası fuhuş, uyuşturucu ve hırsızlık. Üçünün de imanı para.

Geçenlerde, ünlü bir aktör, "Hiç takmıyorum parayı," dedi. "Yitirmişim, kazanmışım önemli değil benim için." Çok iyi anlıyorum kendisini. Yalnız şiir okuyor, kent dışında yaşıyormuş. Ama parayı takmamak için, önce çok doymuş olmak gerekiyor galiba. Buradaki insanlar ise, paradan başka hiçbir şey düşünemiyorlar henüz.

Peki, ben ne arıyorum burada? Belamı desem, bela saati değil. Günah, sımsıkı kepenklerin ardında uyuyor daha. Diyelim ki ölçülü bir heyecan, tehlike geçtikten sonra ya da gelmeden önce duyumsanan hafif bir ürperti peşindeyim. Belki de bilinmedik bir kendimin.

Bir mahzen meyhanesinin önünde yarı uykulu bir cüce, yüzlerce kez kullanılmış kızartma yağlarının biraya bulanık kokusunu sokağa doğru süpürmekte. Cücenin cüceliğine hiç şaşırmadım.

Bilbao'nun bu sokağı, yüz okkalık hatunları, cüceleri, kör eroin satıcıları ve travestileriyle İspanya ölçüsünde ilginç bir tekil.

Çok geçmeden yeni bir yüzünü daha keşfedeceğim. Kaldırımda bir kedi yalanıyor. Benim yalnızlığım nasıl bir yavru köpekse, bu kedi de öylesine bu sokağın kedisi. Bıçkın, iri bir tekir. Görmüş geçirmiş, bıyıklarını bu yollarda ağartmış, belli. Kuyruğunun yarısı yok, kulağın biri delik deşik. Kendisini kışlayan cücenin süpürgesine acımtırak bir bakışla uzaklaşıyor. İspanya, sokak kedilerinin henüz özgür ve var oldukları ender Avrupa ülkelerinden biri.

Komşularına tutunarak ayakta duran iki katlı, yorgun bir evin önünde sabahın erken saatine karşın sekiz-on kişi toplanmış. Yağlı göbeğini pantolon askısıyla taşıyan bir adamın çevresini almış, kıkır kıkır gülüyorlar. Evin üst penceresinde heybetli bir kadın. Memelerini beline dayamış; "Bir daha buralara gelirsen, ayaklarını kırarım ulan senin!" diye bağırıyor, aşağıdaki adama. Üç buçuk ak saçı diken diken uçuşan göbekli ihtiyar, tehlikenin altında ve seyircilerin önünde olmaktan aldığı cesaretle, cevabı yapıştırıyor:

"Senin gibisine muhtaç olmaktansa, eşcinsel olurum daha iyi, ŞILLIK!"

Türkçesi "tilki" olan "zorra" sözcüğü, şıllık anlamında da kullanılıyor İspanyolcada. Zavallı tilki kime ne yaptı, nedendir bilinmez.

Biri omzuma vuruyor. Bask televizyonundan tanıdık. Ne arıyorsun burada? Ya sen? Manastırdaki rahibelerle röportaj yapmaya geldik. Hangi manastır? Şu köşedeki.

O köşedeki yüksek duvarın arkasında ne olduğunu hiç merak etmedim ben. Yıllarca dayandığım yatılı okul duvarı gibiydi. Duvar renginde, çocukluk yasaklarıma öyle çok benziyordu ki, bilinçaltımın sıradan resimlerine binip gitti.

Kırmızı bereli Bask polisinin gece saat ondan sonra giremediği bu sokakta, bir de manastır var demek. Hem de kuruluşunun üç yüzüncü yılını kutluyormuş, San Fransisco'nun Karmelitas rahibeleri.

San Fransisco, Amerika'da bir kent olarak üne kavuşmadan önce, Peder Fransisco diye anılan kendi halinde bir azizdi.

İspanya'da hâlâ öyle. Aziz Fransisco'nun rahibe güvercinleri, Karmelitas rahibeleri üç yüz yıldır bu günah sokağında; kadın eti alıp satan kasap dükkânları, meyhaneci cüceler, sarhoş gemiciler, kadınmış gibi yapan erkekler ve erkeklik taslayan pezevenklerle aynı küçük dünyayı paylaşıyorlarmış meğer. Küçük namussuzlukların sokağını. O yüksek duvarların ardında kocaman bir de bahçe var. Karmelitas rahibeleri, Las Cortes'in günah topraklarında lahana, pırasa, havuç ve salata yetiştiriyorlar. Manastırın yaşı belli. Ama Las Cortes'in ne zaman ünlendiği bilinmiyor. Kesin olan, rahibelerin bundan elli yıl önce, manastırın kapılarını sokağın çaresizliğine açtığı. Sarhoş gemicinin dövdüğü orospunun yaraları burada sarılıyor. Dikiş öğrenmek isteyen dikiş, anasının memesinden marihuana emen öksüzlere okuma yazma öğretiliyor burada. Umudunu yitirene Tanrı veriliyor, aç doyuruluyor, çıplak giydiriliyor. Karmelitas rahibeleri, uzun süredir yargılamayı bırakmışlar, öğüdü kesmişler. Toplumun kustuğu bu zavallı insanların kellesini, safranın üstünde tutmaya çalışıyorlar yalnızca.

Las Cortes sokağında Karmelitas Manastırı'na karşı oturmuşum; bir köpek yavrusu gibi ayaklarımın dibine uzanan yalnızlığımın başını okşuyorum.

Oysa...

Cihangirdeki en güzel sabahlarım, adını bilmediğim bir kahvede başlar benim. Kahvenin, "asmalı" ya da "asma altı" gibi bir adı var. Ancak ben asmadan çok cami altındaki konumuna bakarak kararsız kalmışım, (eğer varsa) adını bir türlü aklımda tutamıyorum. Ben kahveninkini bilmiyorum, ama kahvenin adını bilenlerin de, altında oturdukları ya da içinde namaz kıldıkları caminin adını bilmediklerini keşfettim. Kimi Cihangir diyor, kimi Sıraselviler. Oysa aslı, Firuzağa Camii.

Yaban ellerde ne zaman, "Türkiye'yi anlat biraz..." denilse, gözümün önüne işte bu cami ve altındaki kahve, sonra öteki kahve, kebapçı, bakkal, nalbur ve su tesisatçısı gelir. Anlatamam.

Firuzağa Camii, Tanrı'ya tapınılan bir mabet olması gerekirken, mabetten çok, orta çaplı bir alışveriş merkezidir. Su tesisatçısına henüz işim düşmedi, ama nalburundan nalburiye, bakkalından bakkaliye alır, kebapçısında köfte yer, kahvelerinde çay içerim.

Bu kahvelerin tiryakileri ve kebapçının müşterileri (ki aralarında, bir önceki gece laylada reynada ya da biberli "moon" modunda asgari ücretin brütünü net olarak masaya bırakmışlar vardır), oturtuldukları iskemlelerin kırık dökük ve üstünde yedikleri masa örtülerinin sigara izmaritleriyle delik deşik olmasına aldırmaz. Ben de aldırmam. Tıpkı masaların önünde kocaman, pislik içinde bir çöp kargosunun durmasına ve zaten çöp kargosunun yanında da musalla taşının uzanmasına aldırmadığımız gibi.

Bazen öğle saatlerine denk gelir keyfimiz, bizler iştahla dişlerken hayatı, bir acılı kalabalık peydah olur, musalla taşına bir tabut konur ve duası okunur. Belki Arapça anlamadığımızdan ya da "sıra henüz bizim değil" umursamazlığıyla, şöyle bir bakar, gazetelerimize yumuluruz sonra.

Zaten gazeteler de maddi manevi ölüm haberleriyle doludur. Ama bizim kurban gittiğimiz cinayet (henüz) değildir nasılsa ve başkalarının nerede, niçin öldürüldüğünü ya da toplumca nasıl soyulup soğana çevrildiğimizi okuruz merakla.

İşte elin yabanı, "Türkiye'yi anlat biraz..." dediğinde bütün bunları ve bütün bunların hiç de kötü olmadığını, tam tersine hayata hoşluk kattığını ve benim de böylesini sevdiğimi anlatmak isterim.

Gözümün önüne çöp kargosunun yanındaki musalla taşı, hemen arkasındaki kebapçı, bitişiğindeki salaş kahve, kulağıma tepemizden yükselen "Allaaahüekber!" sesleri gelir... Bakarım melül melül karşımdaki yabana, onun küçük mabetleri, örneğin Las Cortesteki manastır gelir aklıma, susarım.

Hz. İsa, "Mabetteki tüccarları kovun!" dediğinden beri ektiği sebzeleri yoksullara dağıtan Karmelitas rahibelerine, ben nasıl "öteki" mabedi sevdiğimi, hem de bazen tabutlara karşı tattığım çayın, kahvenin, köftenin lezzetini, nalburun hoşsohbetini, bakkalın veresiyeciliğini anlatabilirim ki?

Nasıl anlatabilirim ki, Sıraselviler ile Akarsu caddelerinin birleştiği kavşakta trafik tıkanır; çünkü Firuzağa Camii altındaki sigara yanıklı, topal bacaklı masalarda, kirli iskemlelerde oturabilmek için gelen beyzadeler Cherokeelerini, Jeeplerini, Mercedeslerini yol ortasına bırakı bırakıverirler...

Nasıl anlatabilirim ki dört kişilik bir ailenin aylık giderini bir gecede harcayan bu cipçiler, aslında salaş kahvelerin, mangalda etin, sucuk ekmeğin ve ekmek arası balığın çocuklarıdır...

Bu sabah kocaman bir kedi geldi oturdu, kahvedeki masamın yanına. Ben diyeyim 10 kilo, siz deyin 15; tam Egelilerin "katoz" dediklerinden, Deniz Kavukçuoğlu'nun kulakları çınlasın, "Kedi Görüşü" sahibi, siyah-beyaz kürkü bakımlı, gözlerinden bilgelik akan muhteşem bir hayvan. Gelin görün ki, üç ayaklı. Dördüncü ayağını kime, nereye, hangi bıçkına ya da araba tekerleğine kaptırmıştı, bilinmez. Nasıl böyle sürdürüyor hükmünü, diye düşündüm. Çünkü hükümdar bir katozdu, belli. Kuşkusuz iri gövdesiyle caydırıcılığa oynuyordu. Hâlâ dövüşebilirmiş "gibi" yapıyor, dizinden kopuk bacağını saklıyor, tehlike geçtiğinde seke seke devam ediyordu yoluna. Türkiye'ye benziyordu, inanın. Acaba bu kediyi anlatsam, anlar mı AB'nin yabanı, kabullenir mi bu devasa ülkenin kırılgan ve topal ihtişamını?

Denize Yürümek
Mine Soysal

İstanbul Masalı adlı anlatı kitabımı yazdığımda, başıma bunların geleceğini, aradan geçen yıllarda binlerce çocuk ve gençle "bir kentte büyümek" kavramı üzerine tartışacağımı, her seferinde çok farklı gerçekliklerle sarmalanıp allak bullak olacağımı tahmin etmemiştim. Benim amacım, farklı yaş gruplarından okurları İstanbul'un kültür tarihine tanıklık edecek ortak bir okuma keyfinde buluşturmaktı. Olmadı mı, oldu; ama bu arada kulaklarım neler duydu, gözlerim neler gördü!..

Bunların sadece ikisini paylaşmadan önce, küçük birkaç ayrıntı vermeliyim. Kitabımı okuyanların yaşı dördüncü sınıftan başlıyor; annemin seksenli yaşlardaki arkadaşlarına kadar genişliyor. Kitabımı öğrencilerine öneren, okutan okullar beni davet ettiğinde, zamanım elverdiğince kabul ediyor ve çocuklarla, gençlerle birlikte tartışma programım "İstanbul Sohbetleri"ni gerçekleştiriyorum. Böylelikle, bugüne dek tanımadığım binlerce insanla İstanbul, kent yaşamı ve İstanbul'da genç olmak kavramları üzerine tartışma şansı yakalıyorum. Bu öyle acayip bir şans ki, bazı programlardan sonra kanatlanıp uçacağımı, İstanbul'un gelecekte yeniden şahane bir kent olabileceğini sanırken, bazı programlardan çıktığımda ortadan toz olmak, kentin gölgelerine sinmek, yağmur oluklarına saklanmak istiyorum.

*

O gün, on bir, on iki yaşlarında öğrencilerle tartışıyorum. Avrupa yakasında, varsıl ailelerin çocuklarını yollamayı tercih ettikleri ünlü bir okul. Çocuklar ailelerinden çok İstanbul gibiler. Karmakarışık, çok güzel, kıpır kıpır, çok renkli, tamamlanmamış, şımarık ve sabırsızlar. Onlara sorular soruyorum. Soruları oturdukları yerden yanıtlıyorlar. Söz istememelerinde, hep bir ağızdan konuşmalarında bence hiç sakınca yok.

Sorular onları bu koca kente ilişkin düşünmedikleri konulara, uğraşmadıkları alanlara, yürümedikleri sokaklara davet ediyor. Korkusuzca düşüyorlar peşine cevapların. Bir meseleye hep birlikte kafa yormanın baş döndürücü sihri, yüz yirmi koltuğu dolu salonu avucuna alıveriyor. Birlikte kendimizi ve bizi çevreleyen bu dev kenti düşünmeye teslim oluyoruz.

Bir öğrenci, "Her şeyin sorumlusu onlar!" diyor bir ara; sesi kararlı.

"Kimler? Kimler, neyin sorumlusu?"

"Gecekondularda yaşayanlar, yoksullar! Cinayetler, soygunlar; kentteki bütün fenalıkların nedeni onlar!.."

Sözcükler, kutupların buzlu karanlık denizi gibi dolduruyor kulaklarımı, beynimi. Donakalıyorum. Çocuklarımızı bu hale getirişimizdeki elbirliğimize lanet ediyorum. Ama, kimsenin sözünü kesmek yok. Sözcüklere de, içimizden geçenlere de yasak yok. Duymayı, dinlemeyi adamakıllı öğrenmenin yaşı, sonu yok.

Bazı çocuklar onu destekliyor, bazıları karşı çıkıyor. Salondaki tartışma alıp başını gidiyor.

Her ne olursa olsun, çocukların bu hallerine bayılıyorum. İlgili ilgisiz lafa girmeleri, ciddi ya da alaycı ifadeleri, en ağır konunun ucunu umudun kıvılcımlarıyla bezemeleri, dünyanın bir gün daha döneceğine inandırıyor insanı.

Yine de tartışmanın bir yerinde kendimi sert cümleler kurarken yakalıyorum. Eminim, kaşlarımdan biri de yukarı kalkık, sesim soğuk, sitemkâr. Çocuklarımız için bu eski kentin bulvarlarında, kişiliksiz kıldığımız meydanlarında nasıl koca koca yanılsama çukurları kazdığımızı, onları bu dipsiz derinliklere nasıl sorumsuzca itiverdiğimizi unutma lüksümü kullanıyorum bir an. Yoksulluğun, işçinin, emekçinin giderek daha

çok kifayetsiz kalan alın terinin, taptaze ergen beyinlerde uğradığı tarifsiz haksızlığa karşı çıkıyorum aklımca.

Arkalardan ince bir ses karışıyor sesime. "İstanbul'da iyi insanlar yaşıyor... Yoksul da olsalar... Sanıyorum..."

Kendini göstermiyor. Narin sesi, arkadaşlarının kıkırdaşmaları, "İyiler, kötüler, hepsi seni ham yapar!" ve "İstanbul'da 'kötü' sayımı yapsınlar!" takılmaları arasında duyulmaz oluyor.

Zihnimin aşınmış kaldırım taşlarının arasında sırça otlar filizleniyor yeniden. Patikalar beliriyor belleğimde yarına çıkan, İstanbul'a karışan, çocukluğa kaçan, hoşgörüye tırmanan. Seviniyorum yeniden.

Program bittiğinde, kitabını imzalatmak isteyenler yanıma geliyor. Adlar, imzalar, gülümsemeler arasında yine o ilk ses, "Ben öyle demek istemedim aslında..." diyor. Ona bakıyorum. Yoksulluğu her kötülüğün müsebbipi sayan o çocuk gözlerle buluşuyor gözlerim yeniden.

"Ne üzülmüştüm ben de böyle düşünmene," diyorum.

"Yok, ben aslında, tam öyle düşünmüyorum; ama hep öyle duyuyorum... İnsanlar yoksul olmasa, onların da bizim gibi her şeyi olsa, o zaman fena şeyler yapmak zorunda da kalmazlar..."

Düzenli imza sırası karışıyor, çocuklar çevremizde çember oluyor. İzleyenlerin takılmaları, şakaları giderek duruluyor, bir kez daha birlikte düşünmeye başlıyoruz. Sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi, ekonomi-politik ve daha nice disiplinin araştırmakta ve açıklamakta yüz yılını harcadığı bu ağır, bu derin konunun kıyısında köşesinde çocuk masumiyetiyle dolaşıyoruz. Sandıklarının, duyduklarının dışında bambaşka gerçeklerin, kabullerin ve yaklaşımların da olabildiğine belki de ilk kez tanıklık ediyorlar. Yoksulların kötülüklerin kaynağı, korkulacak, yok edilecek ne idüğü belirsiz bir güç olmadığını duyuyorlar. Tam tersine, insanları yoksullaştıran, yoksulluğa mahkûm eden siyasi, ekonomik, sosyal, dini seçimleri alaşağı etmek üzere çalışmamız gerektiğini duyuyorlar. Parçası olarak büyüdükleri bu dev kentin hiç gitmedikleri, hiç görmedikleri nice semtinde dolaşmalarının, onlara karşılacakları yeni yüzlerde yaşama ilişkin çok farklı yansımalar keşfedeceklerini ve bunun büyülü bir etkisi olabileceğini duyuyorlar.

Oysa, öğretmenlerin canı sıkkın. Konuşulanlardan değil, saatlerin şaşmasından. İmzaya ayrılan süreyi epeyce aştık, çocuklar sonraki derslerine ya da sürüyle programlarından birine daha geciktiler. Bu ayaküstü "korsan" tartışmayı kesiyoruz çaresiz.

Çocuklarla istemeye istemeye, birbirimizi anlayarak, birbirimize bağlanarak ayrılıyoruz. Birgün tekrar bir araya gelsek bile, ne onlar bu yaşlarında, bugünkü gibi olacaklar, ne de ben. O anın büyüsünü yakalamak bir daha asla mümkün olamayacak. Bu, konuşulanların yaşamlarımızda bıraktığı iz kadar gerçek.

*

Bir başka okuldayım. Boğaziçi'ne bakan eski koruluğunun içinde, entellektüel gelişimi önemseyen güçlü eğitimiyle benzerlerinden çok ayrı bir yer edinmiş, saygın bir lise. Anıtsal kütüphanesinde lise üçüncü sınıf öğrencileriyle söyleşiyoruz. Programın teması "İstanbul'da genç yaşamak".

İstanbul Masalı kitabımla ilgili kısa bir girişten sonra sorular soruyor ve gençleri, kent üzerine kendi düşünceleri ve seçimleriyle tartışmaya yönlendiriyorum. Okulun eğitim sistemi, düşünce paylaşımını önemsediği ve sağlayabildiği için, öğrenciler birbirlerini dinleyebiliyor, birbirlerinin söylediklerileyle dalga geçip gülüşmüyorlar. Ne tatlı kaçamaklara vesile olabilecek aşk hikâyeleri, ne akranla takılınan popüler eğlence âlemleri, ne de aileler girip çıkıyor tartışmaya. Varsa yoksa, mega kent İstanbul'da kıyı bucak edinilmiş endişeler, çekinceler, korkular...

Duru, naif yüzü, uzun, ince parmaklarıyla sakin yaradılışlı izlenimi uyandıran bir delikanlı, dumanlı bir sesle söze giriyor: "Ben akşamüstleri Yüksekkaldırım'a gidemem bir daha... Oysa sevmiştim... Galata Kulesi'nin çevresi ilgimi çekerdi. Yüksekkaldırım'dan Karaköy'e doğru inmek, bir filmin içinde yürümek gibiydi... Çok sevmiştim. Ama gitmem bir daha..."

On yedi, on sekiz yaşlarında bir delikanlı, yaşadığı kentin keşfettiği ve etkilendiği bir bölgesine bir daha gidemeyeceğini düşünecek kadar can yakıcı, acıtıcı ne yaşamış olabilir?.. Kentin acımasız karanlıklarının, bir gencin keşif ruhuna nasıl pervasız-

ca saldırabileceğini, onu hiç hak etmediği biçimlere nasıl savurabileceğini, onu soluksuz bırakıncaya kadar nasıl kıstırabileceğini düşündüğümde başım dönüyor.

Duru yüzlü, bu minval üzere bir süre daha konuşuyor. Yaşadığı her ne uğursuzluksa, daha taze besbelli. Bir kere başlayınca paylaşmaya, çekip alamıyor, sıyıramıyor kendini. Kimi sözcükleri yutarak kimi anlamlarını karıştırarak konuşuyor, söyleniyor...

Arkadaşlarının sesleri de duyuluyor arada bir:

"Sadece sana olmuyor ki bunlar," diyor sarı fönlü saçlarına balyaj attırmış alımlı bir genç kız.

"O hooo, böyle elersek, kentte turlayacağımız cadde kalır mı, bilmem," diyor, omuz tiki nedeniyle sürekli kasılan gözlüklü bir delikanlı.

"Sana madik atana, daha beterini yapmayı öğreneceksin bu kentte," diyor bıçkın havalı bir delikanlı, sesine şiddetle ürperten bir tını katmayı ihmal etmeden.

"Korkularımızın üstüne gitmek gerek diyorlar, ama bunu nasıl becereceğimizi söylemiyorlar," diye sızlanıyor bir genç kız eteğinin plisini biteviye düzelterek.

"Bizimkilerin hiç haberi olmaz, benim takıldığım yerlerden. Bilseler gittiğim yerleri, şoka girer onlar. Bazen çok daralıyorum hepsinden," diyor bukleleri kulaklarını kapayan romantik suratlı bir delikanlı.

O gün ayrılmadan önce onları, İstanbul'un ürkütücü ve sinsi gerçeklerine kendilerini kapatmamaya, kentin hâlâ büsbütün yok etmeyi başaramadığımız şifalı büyülerini denemeye; kentte yeni kareler, yeni kimlikler keşfettikçe, ne ailelerinin ne de eğitimlerinin onlara sunabileceği yeni yaşama nedenleri ve uğraşlar edinebileceklerine güvenmeye davet ediyorum. İstanbul gibi her kentin, her yerleşimin bugününü yaratan kimi çok eski, kimi daha yeni, ama hepsi birbirinden değerli öyküleri bulunduğunu; bu öykülerin izini sürdükçe, aslında geriye doğru değil, tam tersine geleceğe çıkan nice görünmez izlekte yolcu olabileceklerini ve bu yolculuklar sayesinde yaşamlarını belirleyecek temel seçimleri yaparken daha güçlü, daha emin, daha olgun davranabileceklerine inandığımı söylüyorum.

Tek tek el sıkışıp vedalaşırken, avuçlarımızda umutlarımız birbirine karışıyor, büyüyor. Şimdi çoğu bir yerlerde üniversite öğrencisi olmalı. Biri öldü belki trafik kazasında, biri amansız hasta, biri de evlenip koptu gitti gençlik ateşlerinden. Nerede olurlarsa olsunlar, geçmişte bir günden kalan belli belirsiz bir kent izi var yaşamlarında. Bendeyse, İstanbul'a, İstanbul'la birlikte büyüyen gençler onlar. Unutulmazlar...

*

Gençlerimizi, çocuklarımızı kent yaşamının doğal bir parçası haline getirmeyi bilmeyen, çocukla, çocuklukla yaşamayı çabuk unutan "yetişkin" bir ülke Türkiye. Çocuklarımıza standart bir yaşam biçiyoruz daha ilk günden; salt "mürüvvetlerini" görmek amacıyla dünyaya getiriyoruz sanki onları. Uyusun da büyüsün, evlenip çoluk çocuğa karışsın, zengin olsun, evi barkı, arabası, işi, her şeyi tamam olsun... Hem de bütün bunları, ne estetikle ne felsefeyle ne bilimle uzaktan yakından ilişkilenmeyeceği sözde bir kent yaşamı sahnesinde becersin. Peki öyleyse, bizim çocuklarımız "kim" olsunlar?

Kıyıdan çok uzaklaştığınız halde hâlâ bileğinize gelen, bulaşık suyu kadar sıcak bir denizde yürümek duygusudur bu. Bulunduğu yeri fark ettiğinde, ne geri ne ileri gitmek isteği uyanır insanda; kalakalır. Böyle bir sahilde denize yürümek, insanın bir türlü "tamam" hissetmediği, bir türlü sonu gelmeyen bir kâbusa bile dönüşebilir. Her buluşmamda bir başka nedenle anlıyorum ki, çocuklarımızın yaşama yürüyüşlerini işte bu sığ sahillere çevirdik gitti epeydir. En büyük üzüntüm budur.

Kalenin Bedenleri[*]
Müge İplikçi

Topkapı surlarına varmıştık. Bizi surların tepesindeki bir bayrak karşılamıştı. Rengi bir iki ton atmış olan o bayrak yanılgımızın sembolü olarak narin narin dalgalanıyordu o günkü nemli mi nemli temmuz güneşinde. Sen her zamanki gibi dalgındın, ama bir o kadar da kendinden emin! Bu şehri yıllardan beri tanıdığını söyleyen biri olarak Eminönü'ndeki dolmuşlardan birine beni tıkmış ve "Abi iki tane Topkapı alsana," demiştin şoföre. O kendinden emin havan Topkapı surlarının tepesindeki bayrağı gördüğünde de devam etmiş sonrasında mekanik bir sesle "Ha Topkapı Sarayı ha Topkapı surları!" demiştin. El arabalarından yükselen Müslüm Baba nidaları arasından temiz aile çocuklarına yaraşır bir çalımla ilerlemiştik başta. Sendeki burnundan kıl aldırmaz havayı saymazsak toptan şapa oturduğumuz ayan beyan ortadaydı. Ancak sonradan dağıldığımızı rahatlıkla söyleyebilirim. Muzır tanımına girecek bilumum neşriyat ve alet edevatı bana göstermiş, "Bak, her işte bir hayır var," demiş ve eski tarihli birkaç Playboy dergisi almıştın. Bir arkadaşın Playboy'un eski sayılarını biriktiriyordu, bir araştırma yapacakmış, bu dergiler aslında siyasi yanı olan dergilermiş, ciddi makaleler varmış içersinde, okumaya değermiş. "Demek bu yüzden çok satıyorlar," dedim yarı saf yarı dalgacı. "Bilmiyorsun konuşma bari," diye azarlamıştın beni. O sırada arkamızdaki surların tepesinde dalgalanan bay-

* "Transit Yolcular"dan (Everest Yayınları, 2009) alınmıştır.

rak... asıl o bizimle dalga geçmeye devam etmekteydi. Sen baş belasıydın. İşin aslı buydu.

Şehrin turistik alanları diye hayal ettiğim karşımıza dikilmiş bu derme çatma kroki değildi elbette. O hayal korunaksız ve her türlü tehlikeye açıktı, dahası büyük sorunumuz devam ediyordu. Topkapı Sarayı'na nasıl gidecektik?

Sana kalsa o iş çok ama çok kolaydı. Çocuk oyuncağıydı, kısacası. Asıl konu, hazır yolumuz buralara düşmüşken şuracıktaki Rus pazarına uğrayıp uğrayamayacağımız, oradan ucuz çatal-kaşık, dürbün, tuzluk ve hatta matruşka alıp alamayacağımızdı. Peki Topkapı Sarayı ne olacak demeye çalışırken sen bizi dürbünlerin ve hatta bir teleskopun olduğu tezgaha götürmüş, seçmeli Rusça dersinden kalan on kelimelik dağarcığınla karşındaki adamı terletmeyi başarmıştın bile.

Sonuçta boyunlarımızda birer dürbün, hatta oradaki teleskopa da birer defa bakmış, teleskopun ucundan yansıyanlarla boş, renksiz bir rüya görmüş halde yine yollara düşmüştük. Senin aklın fikrin teleskopun ucundaki gökyüzündeydi hâlâ.

"Ah gece olacaktı ki görecektik içinden ayı, şuyu buyu... Bir kere Taksim Meydanı'na adamın biri, tam dolunay vakti böyle bir teleskopu oturtmuş, ne böylesi, belki bunun beş katı, on katı, gelene geçene, iyi paraya dolunay seyrettiriyor, uyanık ya, fona da koymuş Biz Heybelide'yi, Allah, hem rakısını yudumluyor hem gecenin keyfini çıkarıyor. Hah o zaman işte ben de durmuşum teleskopun karşısında, şöyle bakmışım içinden derin derin, ne ayı, şöyle Venüs mü desem, Mars mı, tuhaf çekici yumruların üzerinde kol gezdiği toparlar görmüşüm, döndüm adama bunlar ne yav diyorum, adamın zerre aldırdığı yok, sadece kafayı sallıyor, bir yandan Heybeli'de mehtaba çıkıyoruz, bir yandan da anasonu kokla da kokla, kuyruktakilerin hadi kardeşim amma baktın sesi de cabası. Gerçi ben bu mırın kırınlara hiç aldırmadım, isteyerek değil ha, gördüklerim karşısında sus pus olduğum için. Ulan durun bir şey keşfettim be Allahsızlar, diyorum, kimse tınmıyor. Ne o kıytırık bir Ay görecekler. Sanki otobüs kuyruğundayız! Oysa benim hissettiklerim... Başka bir zaman olsa dönüp ağızlarının payını vereceğim ama nutkum tutulmuş. Her şey bir yana içimde bir burukluk hasıl oldu, de-

dim ki kendi kendime, oğlum hiçbir zaman bu kadar uzağa gidemeyeceksin sen. Hiçbir zaman şu anki bakışınla oradaki o anı yakalayamayacaksın. Bunu bilir, bunu söylerim arkadaş. İçim bir tuhaf oldu anlayacağın... Sonra ne oldu biliyor musun? Sonra inanmayacağın, kimsenin de kolay kolay kolay inanamayacağı bir şey oldu. O Heybeli, o hadi kardeşim sesleri, araba kornaları arasında, Venüs mü desem Mars mı, hadi peki Ay olsun, belki de başka bir gezegendi, gözüm mü kararmıştı, ruhum uzaklık fikrine çok mu bulanmış, bembeyaz kıyafetiyle dans eden bir kadın gördüm. Ayakları çıplak, saçları dalgalanan, hayatımda şimdiye kadar hiç görmediğim gramofona benzeyen bir aletin önünde dans ediyor, resmen dans ediyor yahu! Ölçüsüz bir dans bu ama. Güzel bir dans. Bir fırlatıyor eteğini sonra topluyor, uzak bir gezegende, karanlığın içinde üstüne ışık düşmüş bir kadın, sanki gebe.

"Şu otobüs geçer mi oradan, bak üzerinde Beyazıt yazıyor..."

"O kolay, o kolay Ergun'cuğum," diyordu. Ardından teleskopla ilgili maceralarına devam ediyordu tüm hızıyla.

Teleskopun ucunda o kadını gördükten sonra tuhaflıklar devam etmiş. O gece eve gittiğinde...Üçüncü kattaki bekar evine çıktığında evin kapısını açık bulmuş, hemen oradan uzaklaşmak yerine odalara dalmış, o sırada elektrikler kesilmiş, her zamanki gibi, diye söylenmiş, korkusu iyiden iyiye artmış, hep yanında taşıdığı el fenerini çıkartıp, kendi evinde bir hırsız gibi dolanmaya başlamış. El fenerinin ışığı altında oturma odasının talan edildiğini, yatak odasının dolaplarındaki çekmecelerin hemen hepsinin karıştırıldığını görmüş. Yatak odasından tam çıkacakken... Pencereden içeri doğru sızan dolunay ışığı altında karşı evin camının önünde delici gözlerle ona bakan... Dolunay ışığı çok kuvvetliymiş. Elektriksiz bir ortamda ise çok daha etkileyici ve güçlüymüş. O sırada oturma odasının baktığı sokaktan birkaç köpek havlaması işitmiş. Belki de köpek tekmiş. Emin olamamış. Ama öyle bir havlamaymış ki işiten, mahallenin bütün köpekleri ayağa kalktı sanırmış. Hemen koridora atmış kendini, biraz soluklanmış orada. Daha doğrusu yığılıp kalmış. Bir süre sonra kendini toparlamış biraz. Tekrar yatak odasına girmiş, bir

güç onu oraya çekiyormuş sanki. Bir yandan da tutulup kalmış, hiç değilse elektrik gelsin diye dua etmeye başlamış. Ve göz göze gelmiş onunla. Siyahlaşan göz çeperleri ve olduğundan biraz daha beyazlaşmış yüzüyle karşı apartmanın üçüncü katındaki yatak odasından, üzerinde, evet bunu bile seçebiliyormuş, deli gömleğine benzeyen bir gecelik... O sırada elektrikler gelmiş. Yatak odasının ucundaki abajurun ışığı yanmış. Sonra elektrik bir daha gitmiş. Derken bir daha gelmiş. Sanki birisi bir oyun oynuyormuş onunla. Ebe sürekli değişiyormuş. Bir karşısındaki oluyormuş ebe, bir o. O ışığın gelgiti arasında karşısındakinin bir sarkaç gibi salınmaya başladığını fark etmiş. Bir sağa bir sola.

"Çok korktum. Ödüm patladı lafı hafif kalır. Elektrik sürekli gidip geliyor, karşımdaki bir sağa bir sola sallanıyor, gözleri sanki kalbimin üzerinde geziniyor. Onun apartmanıyla benimki arasında koca bir arsa vardı, gündüzleri nereden baksan boydan 8-9 araba park ederdi oraya, öyle bir mesafe, düşün artık. Bu kadar bir mesafeden bile gözlerinin altını çevreleyen morluklar seçiliyordu. Gözlerinin boş bakması beklenilecekken bu kadar mana dolu bir biçimde beni ablukaya almış olması inanılacak gibi değildi.

"Işığın kırıldığı bir nokta vardı aramızda, bunu biliyorum. Neden böyle bir düşünce içimi sardı o anda bilmiyorum. Aramızdaki bu ışık kırılmasını sağlayan perdeydi, inancım bu yönde. Bana öyle geldi yani. Aklıma ışığın kırılması ile ilgili bir sürü şey geldi sonra. Camera obscura bunlardan en basit olanı elbet. Ama işin temelini veriyor. Bilirsin. Bir mum vardır, mumun izdüşümü ters mumdur. Ama sonuçta aynı mumdur Ergun'cuğum.

Mum.

İşin sırrı ışıkta değil mumdaydı. Yani bende. Yani karşımdakiyle bende. Bunu biraz daha açmam gerekebilir.

Mumu aklında tutuyorsun değil mi?

Mum, önemli.

"Kendi görüntümün tersinden okunuşunu görmüş gibi oldum. Sanki kendi görüntümü değil gelecek zamanı da okuyordum. Bunun için dakikalar harcadığımı falan düşünme. Anlıktır bu. Soyulmuş olmam, o gece Taksim Meydanı'nda teleskoptan

uzaya bakmış olmamla bir ilgisi var mı bu işin, bu görüntü aldanışının, bilemiyorum, hiç bilemiyorum. Ama duygularım o anda iflas etmişti. O karşımda duran insanı şimdiye kadar hiç fark etmemiş olmam mümkün müydü? Derbeder bir hayatım vardı. Bunu kabul ediyorum. Yine de kendi hayatlarımızın eli kulağındaki mesajlarını aldığımız zamanlar vardır -bu bana ilk kez olmuyordu üstelik. Yalnızca şunu düşünmek fikri kötüydü elbet: Neden hepsi bir arada? Böyle bir mesajı almış olmak, kendi kendime böyle bir mesajın ev sahipliğini yapmak. Tüm bu arka arkaya gelen tesadüfler için rastlantı demek ya da hiçbir şey olmamış gibi hayata devam etmek...

"Bunların hiçbirini sabaha karşı gittiğim karakolda anlatmadım. Karşımdaki adam ifademi alırken metalik saçlarıma bakıp şöyle demişti: 'Siz yabancı bir film artistine benziyorsunuz ama kim, bir türlü çıkaramıyorum. Şu filmin adı neydi?'

'Metro olmasın?'

'Yok, yok o değil,' dedi.

'Emin misiniz? Oradaki artistin saçları da böyleydi.'

'Yok, yok o değil,' dedi karşımdaki inatla. 'Gerçek adınız neydi?'

'Servet Gerede,' dedim. "

O ara bir taksiye bindik. Boynumda Rus malı Zenith marka dürbünlerimiz. Topkapı Sarayı'na gitmek istiyoruz, dedi taksiciye Servet.

"Tamam abi," dedi taksici. "Yani Sultanahmet'e. "

"Tabii, tabii, " dedi Servet. Metro filminin müziğini mırıldanmaya başladı.

Taksinin camlarından sıcaktan bunalmış bir şehir geçti, üç beş çınar ağacı, esmer yüzlü erkekler, bezgin kadınlar, birazdan sarayı gezerken 4.8 şiddetinde, merkez üssü Adalar olan depremin silüeti, Servet'i on yıl sonra ivmesi iyiden iyiye artmış bir biçimde bulacak olan çılgınlığı, benim taksinin camında kendi aksimi, tersten bile olsa göremeyişim, bir de Metro filminin şarkısı: Hayat bir ırmaktır.

Mekânlar ve İnsanlar
Oya Baydar

Şehrin, binlerce yıldır üzerinden akıp geçen insanlara karşı kendi ruhunu koruma gücünü, Kariye'nin bitişiğindeki türbenin yemyeşil avlusunda dua eden siyah ipek çarşaflara bürünmüş dört genç kadını seyrederken fark etmiştim. Siyah çarşaflı kadınlar, dal gibi uzun boylu, incecik ve çok zariftiler. Tasvirlerdeki örtülü azizelere, Rönesans tablolarındaki kadınlara, Bizans mozaiklerindeki Bakire Meryem'e benziyorlardı. Ellerinde küçük dua kitapları, belki de Kuranlar vardı. Sadece dudaklarını kıpırdatarak, türbe-mezarın etrafında tam bir sessizlik içinde ağır ağır dönüyorlardı. Kendilerini seyrettiğimi epeyce zaman sonra fark ettiler. Önce duraksadılar, kararsız kaldılar, sonra bir Eski Yunan trajedisinin final sahnesinde, yerlere kadar siyahlar giymiş balerinlerin kayar gibi hafif adımlarıyla, aynı zarafetle mekânı terk ettiler.

Türbenin etrafında dönerek huşu içinde dua eden kadınlar, yedinci yüzyılda şehri kuşatan ve şimdi Kariye diye bildiğimiz Hora Manastırı bölgesinde şehit düşen sahabeden Ebu Said-ül Hudri'nin ruhunu şad ettiklerine inanıyorlardı. Oysa Konstantinopolis'in fethine kadar, türbenin bulunduğu manastır bölgesi Bizans'ın en kutsal mekânlarındandı ve tam da bu türbenin yerinde Hıristiyan azizlerinin mezarları vardı. Ebu Said-ül Hudri'nin türbesi ise on dokuzuncu yüzyıl başlarında, Fetih'ten dört yüz yıl sonra yapılmıştı. Belki de aslında, Hıristiyan azizle sahabe şehit kucak kucağa yatıyorlardı toprağın altında. Belki

bin yıl önce de burada, Bizanslı rahibeler yine böyle siyahlar içinde, kendi azizleri için dua etmişlerdi.

Mekânların işlevsel kalıcılığı, insanların ve inançların geçiciliğine galebe çalar çoğunlukla. İstanbul, mekânın sürekliliğiyle insanın değişkenliğinin yarattığı dramatik çelişkinin dev aynasıdır. Şehirler vardır; ruhunu, havasını orada yaşayanlardan alır. Şehirler vardır İstanbul gibi; bağrında yaşayanlara kendi ruhunun damgasını vurur, onları kendi resminin bir kenarına eklemler ve kendi aynasında yansıtır. İnsanlar gelip geçer, şehrin bin yılların külleri altına saklanmış ruhu hep aynı kalır ve gelip geçenlere hükmeder.

Bu şehirde iktidarın ve inancın görkemli merkezleri; keyfi, sefası, eğlencesi, ticareti, çarşısı pazarıyla yaşam mekânları ve yedi iklim dört bucaktan bu dayanılmaz çekim merkezine akan insan sellerinin konup kümelendikleri çeperler binlerce yıl boyunca inanılmaz bir süreklilikle, aynı işlevleri aynı yerlerde sürdürüp dururlar. Saraylar sarayların üstüne, tapınaklar tapınakların üstüne, çarşılar çarşıların, limanlar limanların üstüne kurulmuştur. Bir süre kaybolup giden mekân, bakarsınız birkaç yüzyıl sonra aynı işlevle şehrin hayatına dönmüş, küllerinden yeniden doğmuş. Egemenler, hükümdarlar, halklar, insanlar, inançlar, kutsallar değişmiş; yeni insanlar gelmiş, eskileri yerinden etmiş ya da eskilere karışmış, ama şehrin ruhu, binlerce yıldır üzerinden akıp geçenleri sarıp sarmalayarak, hiçleştirerek ya da çoğaltarak, dışlayarak ya da bağrına basarak, insana üstünlüğünü, kendi kalıcılığını çağlar boyunca kanıtlamış.

İstanbul binlerce yıldır hep "ötekiler"in şehridir. Bütün İstanbullular, kendini yerli sanıp da sonradan gelenlere kem gözlerle bakanlar dâhil, bu şehirde herkes yabancı, herkes ötekidir. Şehir insanı alır, kendi potasında eritir, birkaç kuşak sonra da kendi boy aynasında yansıtır. Binlerce yıl boyunca her kuşak, yeni gelenlere bakıp "İstanbul'da İstanbullu kalmadı," diye şikâyet eder kendi yabancılığını unutup. Oysa hepsi, bütün yabancılar ve ötekiler İstanbulludur artık.

İstanbullu, şehir Megaralılar tarafından ilk kurulduğundan beri her daim, uzaklardan gelen göç insanıdır. Seferlerle, savaşlarla, fetihle, iskânla, göçle, ticaret amacıyla, macera tutkusuyla

gelendir. Batı'dan Doğu'dan kopup gelen insan selleri, yerleşik kumların üstünden aşıp şehrin surlarını yıkarak, sınırlarını durmaksızın genişleterek İstanbullulaşır. Yeni İstanbullulardır onlar. Ve ta ki daha yeniler gelene kadar eskilerin ötekileridirler.

Herkesin bir bakıma öteki olduğu, bu yüzden de ötekiliğin, yabancılığın anlamının kalmadığı şehirdir İstanbul. Tam da bu yüzden, sanıldığının aksine, "İstanbullu" tanımsızdır, ya da bin bir yüzlü, bin bir huyludur. Türkiye'nin ve dünyanın bütün yaşam biçimleri, bütün kültürleri, birbirleriyle çelişerek ve çatışarak da olsa, bu şehirde bir arada yaşar. Bütün Türkiye resmigeçit yapar sokaklarında, semtlerinde, mahallelerinde. Kaosun da çekiciliği, uyumu, ahengi olabileceğini; tiryakilik yaratıcı bir yaşam biçimine dönüşebileceğini İstanbul'da yaşamadan, İstanbullu olmadan kolay kolay anlayamaz insan.

Bu şehirde mekânlar çağlar boyunca işlevlerini korusalar da, o mekânlarda ne ibadet ne inanç, ne musiki ne raks, ne taam ne lezzet, ne insan ne zevk aynı kalır. Levanten tüccarların, Beyoğlu pasajlarındaki küçük mucize dükkânların, ısmarlama ayakkabıcıların ve terzilerin yerini; yine aynı semtlerde, aynı yerlerde dünya markalarının butikleri, tezgâhlara dökülmüş ihracat fazlası tekstil ürünleri, tüm şehre dağılmış dev alışveriş merkezleri almıştır. Beyoğlu'nun arka sokaklarında, eski Pera'da, Anadolu yakasının mesire yerleri köşk bahçeleri ve bağlarında; Kumkapı'nın, Boğaziçi'nin, Balıkpazarı'nın, Ada'nın Rum ve Ermeni meyhanelerinin yerinde fast-food'cular, kebapçılar, kokoreççi ve lahmacuncular vardır artık. Ya da kapılarında siyah giysili, beli tabancalı korumaların beklediği pahalı restoranlar, şık gece kulüpleri, kafe-barlar, türkü-barlar, caz kulüpleri, disco'lar; hızlı, anlık, gürültücü, şımarık bir eğlence hayatının göz kamaştırıcı neon ışıklarını tutarlar şehrin üstüne.

Çocukluğumuzun piknik yerleri olan koruluklar, Arnavutköy-Bebek tepelerinin çilek ve karanfil tarlaları, bentler ve Belgrad ormanları, en iyi içme suyunun peşinde, elde su kaplarıyla gidilen Sarıyer pınarları, Hamidiye, Taşdelen, Kayışdağı suları, sonra altın kumlu Florya, Menekşe, Fenerbahçe plajları; ve lüks mevkilerinde mavi boyalı ahşap koltukları olan tıklım tıklım Ada vapurları şimdi uzak anılardır. Yıllar sonra bir gün

yeniden eskiye dönmeyi bekleyerek değişip dururlar. Sonra, yıllar sonra bir gün nostaljik bir moda olarak yeniden çıkarlar karşımıza. İstanbul ebedi nostaljinin şehridir. Burada insanlar, çağlar boyunca, hep bilmedikleri bir geçmişe özlem duyarak yaşarlar.

Son göç dalgalarıyla gelenlerin şehri çepeçevre kuşatan yoksul, öfkeli ve isyankâr varoşlarda, görünmez duvarların ardında, şehrin yanıbaşında şehirden uzak yaşadıkları; varoş çocuklarının tepelerin ardındaki denizi hiç görmedikleri; eski yabancılarla Doğulu, Güneydoğulu, Anadolulu, Afganlı, Acem, Uzakdoğulu yeni yabancıların birbirlerini televizyon ekranlarından seyrettikleri bir şehirdir şimdi burası.

İstanbul çok dillidir, sokaklarında her dili duyarsınız. En çok duyulan diller değişir çağlar, yıllar boyunca, tıpkı halkların, insanların değiştiği gibi... Saray Osmanlıcasının yerini İstanbul Türkçesi, onun yerini de televizyon dizilerinin ya da göçle gelenlerin yerel Türkçeleri alırken, şehrin kadim ve yaygın dili Rumcanın yerini Kürtçe, Zazaca almıştır. Yine de anlaşırlar ve dövüşür çatışırlar insanlar birbirleriyle, İstanbul'un iç sesinin diliyle.

İstanbul, binlerce yıldır hiç durmayan değişimin ortasında değişerek, dönüşerek aynı kalmanın, ruhunu korumanın sırrına sahiptir. Burada değişim ebrunun renklerinin suda sürekli devinim halinde değişmesine, her devinimde yeni bir kaotik ahenk yaratmasına benzer. Ana mekânların işlevsel sürekliliği gibi şehrin ruhu da aynı kalır ve insanları sarıp sarmalamayı sürdürür. O ruh, farklı dillerden, inançlardan, farklı etnik kimliklerden, farklı ülkelerden bölgelerden, yabancı kökenlerden, farklı tarih ve kültürlerden gelmiş milyonlarca, on milyonlarca insanı İstanbulluluk paydasında toplayan bilinmeyen güçtür işte. Çağlar boyunca "İstanbul mucizesi" denen de budur belki.

Şehrin Merkezine Uzak Semtler
Ömer Özgüner

Amlarına koyayım hepsinin...

Doğru oldu mu bu cümle şimdi? Üçe böl; aml/arı/nak/oya/yım.

Tuttu.

Yine de yanlış. Vücutta o organdan birden fazla bulunamaz. "Üreme organıdır ve en azından insan türünde herkeste tektir." Öyleyse çoğul olarak kullanılamazlar.

Nasıl çıktı bu küfür birden ağzımdan. Otuz beş yıl sonra. Kendimi bildiğimi yedi yaş sayarsak. Otuz beş yıldır, dilimin ucundaydı...

Kendimden korktum.

Kendimden çok korkuyorum bu aralar. Aklıma hep olmayacak şeyler geliyor. Bugün bir tane almam gereken kâğıdın çıkışından, yirmi beş tane aldım. Emin olamadım. Almalı mıyım, bırakmalı mı?

Aldım.

Yirmi iki, yirmi üç, yirmi dört ve yirmi beş. Niye durduğum da belli değil. Akşamı düşünüyordum. İş erken bitecek uzun zamandır ilk defa. Çok vaktim olacak. Ne yapayım? Hiç sıkılmadığım zamanlar var mıydı diye düşünmeme engel olamıyor, beynim. Kaç kez hem de. On dokuz, yirmi, yirmi bir, yirmi iki. Çıkış sayısına kadar yolu var. Sonuç negatif. Hep sıkılmışım. Berbat bir durum. "Berbat bir insanın karşılaşacağı en kötü durumdur." Doğru kullanışı neydi? Berbat herif. Hah oldu! Şu bizim bilgi işlem müdürü berbat bir herif mesela. Uzun boylu. Saçları hep

taralı. Gözleri mavi. Sinekkaydı tıraş. Üzerine dar gelen giysiler giyiyor. Çok yakışıklı. Kızlar bayılıyor. Tam Orhan'ın façasını bozmaya can atacağı tip.

Neden berbat peki?

Ağzını yayıyor bir kere. Sonra hiç samimi değil. Plastik bir çiçek. Plastik çiçek erkekler için denir mi, denmez mi? Denmez. "Plastik çiçek, yapmacıklığı hatırlatır." Bu herif, bu herif, bu herif: Berbat.

Yanımdan geçiyor. Böceğe bakar gibi bakıyor Burnumdaki sargıdan nefret ediyor sanki. Kızların onun sütun gibi burnuna baktıklarından emin. Sütun gibi burun. Değil. Sütun gibi bacak olur. İçimden bir çelme takmak geçiyor bacağına. Yok ayağına. Hokka burun. Sık bakalım dişini biraz, seninkinden daha okkalı bir burun yolda...

Çantamı alıp dışarı çıkıyorum. Sıcak hava, klima cennetinden çıkan yüzümü yalıyor. Metroya doğru yürümeye başlıyorum. Havanın iç kabartan güzel bir sıcaklığı var. Böyle bir günde çok mutlu olmuştum bir kez.

Neydi?

Bir otoyol kenarındaydım. Orhan ormanın asfalta yakın bir ağacının dibinde hınzırca gülümsüyordu...

Kenarda olmak. Ayıp mı? Kaldırımın kenarında değil ama hayatın kenarında. Uçuruma yakın. Aşağıya doğru bakamazdım kesin. Yükseklik korkumdan. Çocuk ve balkon... Düşünmek bile yeter.

Akbilimi çıkarıyorum. Merdivenlerden aşağıya doğru iniyorum. Gözümde büyüyor merdivenler. Aşağıdan çıkanların yüzlerine bakıyorum. Bir daha karşılaşmadan, eğer aynı saatte aynı metroda yine olmayacaksak, bir gün gelip alakasız bir yerde tanışmayacaksak, ölene kadar birbirimizi bir daha görmeyeceğiz. Neler yaptık şimdiye kadar? Hayatımız boyunca birbirimizle kurduğumuz tek bağ, metronun merdivenlerinden inip çıkarken, yüzlerimize kuşkulu, soğuk, kırıcı ve nefret dolu bakmak olacak. O da bir kez. Yüzlerimizi hatırlamayacağız. Daha bu akşam silinecek yüzlerimiz gözlerimizden. Şu kızla oğlanı hatırlarım belki. Büyük bir saadet içinde çıkıyorlar merdiveni. Bakmıyorlar etraflarına. On yıl sonra aynı merdiveni aynı aşkla çıkacaklar mı acaba?

Ağır ağır...

Onların hafızalarına kazınacak bir tipim yok. Sarılı burnum sayılmazsa. Karıncalar gibi inip çıkıyoruz, inip çıkıyoruz...

Kurtuluş'a geliyorum. Metro çıkışında, evime beş yüz metre kala, ne yapacağımdan, ne yapmak istediğimden habersiz duruyorum. Gelene geçene bakıyorum. Bahçelievler günlerime dönüyorum sanki. Bir caddenin başında aylak aylak durduğum saatlere... Öyle sarsak ve tuhaf bir durumdayım ki, sanki biri gelecekmiş de gecikmiş gibi saatime bakıyorum.

Bekliyorum, bekliyorum, bekliyorum.

Gelmiyor tabii.

O gün, o en mutlu olduğum gün neden otoyol kenarındaydım ki?

Kimi bekliyordum...

İstanbul'a küçük bir yerden ilk girdiğimizde korku, heyecan ve özentiyi aynı anda ve aynı şiddette hissetmeyi başarmıştım. "Özenti birinin sahip olamayacağı ve asla yerini alamayacağı şeylere ve kişilere duyulan özlemdir." Fenerbahçeliler, şimdi adının önüne bir inşaat firmasının konduğu İnönü'den kendi mabetleri olan karşı yakaya geçiyorlardı. Otobüsün arkasında sarı lacivert bayraklar. Nasıl ama nasıl bir özenti bende. Altımdan geçen denize bakmayı bile aklıma getirmeden...

Boğazı geçip Unkapanı'na gelince bu kez de ellerinde sarı kırmızı bayraklarıyla, can güvenlikleri nedeniyle "kortej" halinde yürüyen devrimciler. Onlara da özenmiştim. Kızlı erkekli birbirlerinin kolunda. O gün o pankartı taşıyan çocuk ne yapıyor şimdi? Zor ve sancılı günleri, kimsenin sokağa bile çıkamadığı o geceleri sağ salim atlattı mı acaba?

İnsan geleceği bilemez ki. Babam emekli olup, bizi de peşinden sürüklediği bu şehrin, bizi yutacağını bilmiş miydi? Bütün bu cümle dizini anneme aitti. Ve bu şehir gerçekten ilk annemi yutmuştu. Ama annem ölmeden, başımızı sokacak küçük bir ev için çırpınırken, babamın emekli maaşının üzerine bir miktarda Ziraat Bankası'na borçlanarak bu rüyaya kavuşurken, koca bir hayatın, üstelik üzeri taksitlenerek ancak bir eve yettiğinin hazinliğini hiç umursamadan, Bahçelievler'in evleri bahçeliyken, hayatımın en garip on yılını geçireceğimiz Çamlık

Caddesi'ndeki Urfa kebapçısında, en acılı en ucuz en lezzetli yemekle ev sahibi olmayı kutlarken, babamın son görevimi de yaptığım mutluluğuyla rakıyı fazla kaçırıp kustuğu o caddenin dört kişilik çekirdek ailemizle ilk tanışması çok eğlenceliydi.

Caddeyle benim tanışmam ise bizim evin sokağıyla onu kesen Karanfil sokağın başındaki çocuk sayesinde oldu. "Ne bakıyorsun lan," dedi. Ona bakmıyordum. Bakıyordum da kötü bir niyetle değil. Betonun üzerinde oturan birine bakar gibi bakıyordum işte. "Sana bakmıyorum," dedim. Ve hangi istikamete gideceğimi unutup, geri, evimize doğru yöneldim. Önce hızlı adımlarla, sonra koşarak ve o zayıf ama bakışlarında hafif bir delilik olan çocukla bir daha karşılaşmamayı umarak uzaklaştım. Ummak bir temennidir ve ne kadar dibe doğru gidersen o kadar çok şeyi umarsın. Dibe gidiyordum demek ki, okulun ilk günü, sınıfa son giren yine o çocuktu, aradan iki ay geçmişti bir daha cadde hiç karşılaşmamıştık, belki de hatırlamayacaktı, en arkaya doğru ilerlerken yanımda durdu; Ne bakıyon lan, dedi...

O zamanlar Mehmet Efendi Camii'ndeki Cuma namazlarını kaçırmıyordum ve imamın sık sık hatırlattığı gibi kaderden kaçılmaz sanıyordum. Kaderden kaçılmıyordu ve Orhan'la çok derinden bağlı bir arkadaşlığın fitilini hızla yakmıştık. Yalnız bir sorun vardı. Ben memurluktan emekli bir babanın, iyi bir yüksek tahsil için bütün fedakârlıkları yaptığı bir çocuktum. Orhan'ın babası Rize'deki çay bahçelerini bir hasmını vurarak bırakmış, uzun bir hapisten sonra da yine hasımlarının adamı tarafından vurularak öldürülmüştü. Orhan'daki inanılmaz, korkutucu ve çoğu insanın saygı duyduğu şiddetin kaynağında bu mu vardı hala emin olamıyorum. Ama nefes kesecek kadar iyi kavga ediyordu. Bana, "Ne bakıyorsun lan," dediği köşede aynı soruyu sorduklarını dövüyordu. Kavgaya başlarken, "amlarına koyayım hepsinin" narasını, bazen sert bir kafa darbesi bazen de inanılmaz bir sol yumruk izliyordu.

Elli kiloluk birinin bu kadar iyi dövüşmesinin sırrını da anlatmıştı. Rize'de hafif sıklet boks şampiyonuydu. Ben o kavgalarda ne mi yapıyordum. Aslında hiç. Bir tür erketelik. "Erkete büyük suçu işleyenin gözüdür, heyecanı çok riski az iştir." Riskim azdı. Kavga edecek cesaretim yoktu. Ama yapışkanla

tutturulmuş gibi, şiddetin her türünü seven birinden ayrılamıyordum. Onunla kendimi hem büyük heyecanda hem de büyük bir tehlikenin ortasında buluyordum.

Kahvede üç top bilardo, okey ve akşamları caddenin sonundaki birahanede kapanana kadar içilen birayla yıllar akıp gidiyordu. Bazı geceler hayatta sigara içmemiş ve bir kez olsun kendi kedine küfür etmemiş beni yoldan ikna etmeye çalışırdı Orhan. Bir keresinde uzattığı esrarlı sigarayı içmiş, dediği gibi kendime yukarıdan bakmıştım. Ayaklarım baş, başım ayaktı. Ve ruhum gerçekten uçuyordu. Giderek ona benzemeye başlamıştım. Ondan tek farkım artık sadece yatmaya gittiğim evdeki kütüphaneydi. Okuyordum sürekli. Kelimeler hayattan daha harikaydı. Hâlâ da öyle benim için. Yoksa bu yaşımda bir yandan bilgisayar şirketinde çalışıp, geceleri kaç kişinin okuduğunu bilmediğim bulvar gazetesinde Türkçe yanlışları arar mıydım? Orhan'ın da kelimelerden bana bulaştırdığı, onları üçer eşit harfe bölmekti. O sıkıcı upuzun günleri hatta bazen kafamız iyiyken geceleri yapığımız tek şey harfleri üçe bölmekti. Bunları yazarken bile kendime mani olamıyorum. Ola/mıy/oru/m...

O günlerden birinde, havada birazdan burada korkunç şeyler asılı tabelasını sadece benim gördüğüm, bunun için Orhan'a şöyle bir bakmanın yettiği o gün ikimizin de hayatı yeniden kuruldu. Camiyi de imamı da bırakmıştım ama bu yedi tepeli yerde kutsallığın da ötesinde bir kader ağı vardı. Ve mutlaka gerçek oluyordu. Yoldan geçen iki giyimli gençten hazzetmedi Orhan. Bizim şirketteki müdür ne kadar şanslı bir bilse! Çocuklar tam yanımızdan geçerken, "Ne bakıyorsunuz lan," dedi. Çocuklar durdu. Orhan, oturduğumuz yüksek yerden atladı. Kavgaya giderken ki o umursamaz, sürprizlere gebe yürüyüşüyle çocuklardan birine sağlam bir sol çaktı. Tam diğerine de kafa atacaktı ki, beklemediği bir darbe aldı. İri olanı Orhan'ın küçük suratına öyle bir vurdu ki, kırık sesi duydum. Orhan vukuat işliyor diye kendisini kahveden dışarı atanların şaşkınlığıyla benim şaşkınlığım aynıydı. Bunun altında kalmazdı, kalamazdı. "Selim, emaneti kap getir," diye bağırdı. Orhan'ın biraz önce atladığı yüksek yerin arkasında, zulada, gazete kâğıdına sarılı bıçağı kapıp yetiştirdim. Orhan, kâğıttan sıyrılan bıçağı önce kendisini yere yı-

kan çocuğa ardından da az önce yere yıktığı çocuğa salladı. Bir tanesi bıçak darbesini almadan burnumun ortasına bir yumruk geçirdi. Gözümden yaş geldi. Bağırışlar çağırışlar, araya girenlerin uyarılarıyla yerlere biriken kan midemi bulandırdı. O kanın bir kısmı da burnumdan akıyordu. Babamın kustuğu caddeye şimdi ben kusuyordum. Büyük bir korkuyla. Annem bu halimi görse, işte şimdi öldüm derdi.

Akşam sirenler bizi elleriyle koymuş gibi buldu. Orhan ve cürümü. "Cürüm suç işleyenin yardımcısıdır." O bendim. Orhan ne ağır dayaklar yediği karakolda ne de mahkemede benim aleyhimde tek bir söz etti. Sadece, "O, bu işte yok," dedi. Bıçak salladığı çocuklardan birinin babası emniyette müdür diğerinin ki savcıydı. Orhan normalin de üzerinde ceza aldı. Çocukların yaraları ölümcül değildi. Orhan önce Bayrampaşa'da yattı. Gardiyanlarla girdiği bir kavgada bütün dişleri kırılmıştı. Hapis sonrası askere aldılar. Firarlar, komutan dövmeler derken hiç haber alamaz oldum. Ara verdiğim liseyi bitirdim. Ağabeyim İngiltere'ye yerleşti. Babam da ölünce semtten taşındım. Bilgisayar programcılığını bitirip, bir şirkette işe başladım. Orhan'ın da bütün cezalarını çekip semte geri döndüğünü öğrenmem, bana ulaşmasıyla oldu. Ona göre, okumuş, sınıf değiştirmiştim. Cümlelerimizde soğuklukla anlatılmayacak bir yabancılık vardı. Buluşalım, dedim. Bul/uşa/lım diye heceledi. Hiçbir şey değişmemişti. Güldük. Ona kırılan burnumu ameliyat ettireceğimi söylemedim. İki gün sonra yol ortasında eski hasımlarından biri tarafından vuruldu. Eski dostlardan biri arayıp, detaylarını anlattı. Herkesin aklının bir yerinde Orhan'ın da zamanı gelince cezasını çekmesi isteği vardı. Eski dostta, "su testisi su yolunda kırıldı" dedi.

İstanbul'da hayat yüzlerce ayrı kanaldan akıyordu. Bu kanalların birinin içine giren bir daha ordan çıkması mucizelere bağlıydı. Ben çıkmıştım Orhan kalmıştı. Biliyorum İstanbul'da hâlâ birileri yoksulluktan, öfkeden, mutsuzluktan gazete kâğıdına sarılı emanetler taşıyor. Birilerinin onlardan hiç haberi yok. Zaman değişip caddeler markalara, renklere, ışığa boyansa da üzerinde yaşayanlar için hiçbir şey değişmiyor.

Metrodan çıktığım yerde çakılıp kalmışım. İstiklale doğru

giden bu yol aklımı karıştırıyor. Zaman ve mekân, zaman ve mekân nasıl bu kadar hızla değişiyor? İlk geldiğimde bacaklarımı titreten şehirden artık hiç korkmuyorum. Birlikte büyüdüğüm için belki.

Ama hâlâ anlamıyorum, Orhan'ı otuz beşine gelmeden öldüren bu şehirde, ben kimi beklerken öyle mutluydum?

Vahşetle Aşkın Öpüştüğü Kent
Özlem Kumrular

Mexico City, yani Ciudad Mexico, ya da Meksikalıların kısaca dedikleri gibi D.F. (distrito Federal): Federal bölge... Bin bir renk içinde yaşadığı halde siyah ve beyazın keskin tezadı içinde devinen şehir. Fakirin çok fakir, zenginin çok zengin olduğu, farklılıkları cilalayan, uçları birbirinden uzaklaştıran uçsuz bucaksız bir düzlük... Ama her şeye rağmen samimiyetin ve sevginin her zaman yükselen değer olduğu memleketin otuz milyonu barındıran başkenti.

Uçağınız alçalmaya başladığında altınızda akıp giden kentin sonsuza kadar uzayacağınızı sanırsınız. Devasa bir dikdörtgenler ordusudur sanki. Ya da kibrit kutularından ibaret sonu olmayan bir düzlem. Her şey geometrik bir düzen içindedir. Bıçakla kesilmiş, eşit parçalara ayrılmış büyük bir pasta gibidir şehir tepeden.

Daha havaalanında başlar kentin o kendine özgü kargaşası. Bürokrasi gırtlağa dayanır. Yere ayak basmanızla şehre çıkmanız arasından en az iki saat geçer. Çıkar çıkmaz kendini gösterir Mexico City. Ta içinize işleyen yoğun bir koku gelir burnunuza: yüzlerce defa kızartma yapılmış mısır özü yağı. Kenti terk edene kadar da hiç peşinizi bırakmayacaktır bu koku. Kısa bir süre sonra alışmakla kalmayacak, onu sevmeye başlayacaksınız. Ne de olsa bu kokunun beraberinde çıtır çıtır *nacho*lar*, ince ince açılmış *taco*lar**, avokado, domates, taco

* Doritos türü kızarmış baharatlı...

** Ezilmiş mısırdan yapılan bir tür küçük ve kalın yufka.

şeritleri ve nefis peynirin dayanılmaz birlikteliği olan Aztek çorbası ve Meksika mutfağının hiçbir dünya mutfağının karşısına çıkmaya cesaret edemeyeceği diğer tatları olduğunu bilirsiniz. Acının kaçınılmaz olduğu bu enfes mutfakta, acısız bir şey bulabilmek imkânsızı başarmaktır. Acı hiç beklemediğiniz bir yerde karşınıza çıkmak için fırsat kollar. Mesela masum bir peynirli tostun arasında...

Mexico City şehir efsaneleriyle yaşayan kentlerin başında gelir. Her ne kadar Rio'yla aşık atamasa da suç oranı sıralamasında pek çok şehre tepeden bakar. Vizenizi almaya gittiğinizde şu öğüdü verir size fahri konsolos: "Karanlık köşelerde neler olduğunu bilemezsiniz. Aklıseliminizi kullanın." "Gece" bu kentte de bütün kötülüklerin anasıdır. Ama yine de acı gerçek size aslında suç servisinin 24 saat açık olduğunu göstermekte gecikmez. Suç karanlığı beklemez. Açlığın beklemediği gibi.

Şehrin profilini çıkaran matizlerin başında devasa kasisler gelir. Bunların yeryüzünün en büyük kasisleri olduğunu iddia etmek hiç de mübalağalı olmaz. Ne de olsa burası bir suç kenti. Kasisler de sadece hız âşıklarına değil, suçlulara set çekme misyonunu üstlenmiş. Öte yandan, trafiği de sosyal portresini çıkarır şehrin. Trafikte cirit atan arabalar ya dudak ısırtan cipler, ya da dokunsan dökülecek araba müsveddeleridir. Dünyanın bu bölgesinde hâlâ üretilmekte olan Vosvoslar ise şehrin en tanıdık simasını sunarlar. Her iki arabadan biri o eski dostumuz Vosvos'tur. Meksikalılar onu "Bicho", yani "böcek" olarak vaftiz ederler. Ayrıca şehrin tüm taksileri bu markayı taşır üzerinde. Sarıları normal, yeşilleri ise çevreci taksilerdir.

Mexico City insana renklerin sonsuz olduğunu düşündürür. Bu kadar rengi hiç bir arada görmediğinizi anlarsınız. Sokak satıcılarının beraberinde dolaştırdıkları renkler bile insanın başını döndürmeye yeter. Her köşe başında bir sürpriz bekler. Süt reçelli krep ve egzotik meyve suyu satıcıları, sokak müzisyenleri, eskiciler, güneş altında çoktan bozulmuş elektronik eşyaları, gönül çelen renklerde halılar, şapkalar, hayatınızda ilk kez gördüğünüz kuru yemişler ve daha neler neler. Sonra bir kaset-CD arabası geçer önünüzden, kolondan çıkan çatlak sesleriyle. Bu sahneyi bir yerlerden hatırlarsınız.

Mexico City'nin nüfusu da bir bilinmezden ibarettir. 15 ilâ 22 milyon arası sayılar telaffuz edilir. Ama gezgin doğru rakamın 30 milyona vurduğunu bilir. Metro ise 30 milyonluk bir şehirde yaşadığınızı hatırlatmak için en ideal ulaşım aracıdır. Şöyle demişti bir keresinde bir Meksikalı dostum: "Mexico City'de metroda bir tanıdığına rastlarsan onunla evlenmen gerekir. Ya da en iyi ihtimalle iner bir kahve içersin." Olasılığın uzaklığı açısından son derece doğrudur. Füzyonların ortasında sıkışıp kalmış bir megapolistir söz konusu olan ne de olsa. Metro sadece bir ulaşım aracı değildir Mexico City'de. Pek çok manzaraya ve gösteriye şahit olan hareket eden bir sahnedir. Sabahtan akşama kadar göstericisi eksik olmaz: eline müzik aletini kapan tüm sokak müzisyenleri, hünerbazlar, satıcılar ve ellerinin çabukluğunu gösteren diğer suç sanatçıları...

Şehir en cafcaflısından bir müze enflasyonu yaşar. Neredeyse her köşe başına bir tane düşer. Her kültürel rengin müzeye kapatıldığı bu kentte size hitap eden bir müze bulmakta gecikmezsiniz. 16. yüzyıldan kalma freskler görmek için Culhuacan Manastırı'na, Meksika resmine âşıksanız Diego Rivera'nın resim atelyesi olarak kullanmak üzere Meksika stili ve motiflerini kullanarak dizayn ettiği Anahuacalli'ye gidebilirsiniz. Âşık değilseniz, âşık olmadan dönmeyeceksinizdir zaten. Şehrin nirengi noktası olan Chapultepec Kalesi içindeki milli tarih müzesi Meksika'nın en derin yaşantısına sokar sizi kapıdan içeri süzülür süzülmez. Bahçelerle birbirinden ayrılmış toplam 26 salondan ibaret Milli Antrolopoloji Müzesi yerlilerin son üç yüzyıl yaşantısını sunar size binlerce objeyle. Tüm lokal kültürleri ayağınıza serer. El Papalote'deki çocuk müzesi, ayakkabı müzesi, mumya müzesi, para müzesi, posta müzesi, popüler kültür müzesi ve Diego Rivera'nın "Alemada Parkı'nda Bir Pazar Akşamı" adlı resmini görebileceğiniz Alameda Müzesi... Ama sizi en çok aslında çok yakından tanıdığınız ama yine de çok uzağınızda olan bir hayatın ortasına düşürecek olan nefes kesen bir mekân etkileyecektir şüphesiz: Frida Kahlo'nun orijinal mobilyaları, mektupları, eşyaları ve elbiselerinin olduğu gibi korunduğu evi *Mavi Ev*. Meksika'nın yaşamı gibi resminin de keskin ve tezat renklerle örülü olduğuna bir kez daha şahit olmak için en kaçırılmaz fırsattır bu.

Şehre ille de bir yerden başlamak gerekirse, bu, kuşkusuz eskiden Moctezuma'nın sarayının yükseldiği yerde bugün şehrin kalbinin attığı Zócalo Meydanı olmalıdır. Yani Aztek imparatorluğunun en gerçek merkezi. Latin Amerika'nın en büyük meydanı olma payesini tüm hak ve meritleriyle taşıyan Zócalo, Moskova'daki Kızıl Meydan'dan sonra dünyanın en büyük ikinci meydanıdır. Bu meydanda da, pek çok diğer bölgede olduğu gibi binaların büyük bir kısmı İspanyollar tarafından yıkılan Aztek tapınaklarının taşlarıyla yapılmıştır.

Her yıl 15 Eylül'de Meksikalılar bağımsızlıklarını burada kutlar, bayrakları gibi

kırmızı, beyaz ve yeşil renkli yünlerden yapılan saç örgüleri ellerinde meydana gelirler.

Meydan en çok akşamları ve hafta sonları can bulur. Şehrin tüm renkleri buraya dolar bu vakitlerde. Bu civardaki 1500'den fazla binanın "tarihi" ilan edilmesi ise teneffüs edeceğiniz havanın kokusunu anlatmaya yeter.

Zócalo yakınlarındaki Alemada Parkı ise 1541'den beri aynı işlevi gören, şehrin en eski parkıdır. İspanyol kolonizasyonu zamanında toplu katliamlar, yakılmalar gören bu Aztek pazarı, bugün sayısız çeşmesi, yürüyüş alanı ve banklarıyla şehir gezisinden yorulduğunuz bir anda pilleri şarj edebileceğiniz enfes bir yerdir. Chapultepec ise, dünyanın en büyük şehir parkı unvanını taşır. Üç müzesi, akla hayale gelmedik canlıları görebileceğiniz devasa hayvanat bahçesi, dünyanın en alengirli renklerinin cirit attığı çadır dükkanları, sokakta yenilebilecek her türlü yiyeceği size en gösterişlisinden sunan sokak satıcıları, cambazlar, sokak tiyaroculari ve diğer sokak sanatçılarıyla Capultepec elinizin altındaki cennetten başka birşey değildir. Sıcak peynirler servis edilen *nacho*'lardan koca bir kesekağıdı alır, mango suyunuzla yol boyu keyifle yiyebilirsiniz. Xochimilco yüzen bahçelerinde ise 700 yıldır dimdik ayakta duran bir faunanın renklerini keşfedebilir, küçük renkli bir kayık kiralayıp suyun tadını çıkarabilirsiniz.

Dünyada futbolun kalbinin attığı en fiyakalı şehirlerdendir Mexico City... Burada futbol bir spor değil, bir nefes alma şeklidir, tüm Latin Amerika'da olduğu gibi. Haftasonu heye-

can ibresinin tepeye vurduğu saatleri Azteca ya da Olímpico Stadyumu'nda kitleye karışıp yüksek dozaj çığlıklar arasında geçirmenin ayrıcalığını yaşayın. İbreyi daha da yukarı çıkartmak istiyorsanız, pazar günü Mexico Meydanı'nda yapılan boğa güreşlerine katılın.

Siyahla beyaz, eskiyle yeninin birbirine sarmaşık gibi sarıldığı bu kentte, kolonyel yapıların ardında yükselen gökdelenler bu tezatı törpüler. Paseo de la Reforma, neden bu bölgeye "Latin Amerika'nın Manhattan'ı" dendiğini fısıldayıverir kulağınıza. Tarih aramaya geldiyseniz, Mexico City'nin gayriresmi nirengi noktası sayılan Bağımsızlık Anıtı'ndan başka bir şey görmeyi ummayın. Çünkü burası lüks oteller, büyükelçilikler ve göğe meydan okuyan binaların egemenliği altındadır.

Şehrin hem içinde, hem dışında sayılan San Angel ve Coyoacán kasabalarını görmeden buradan ayrılmamalısınız. Akşamları gölge düşen meydanları, daracık, kıvrak yolları, begonviller tarafından sarıp sarmalanan ev duvarları ile koloniyal zamanlardan kopup gelmiş renkli bir cennet parçasıdır San Angel. Seramik ve diğer el işi hediyelik eşyaların satıldığı cumartesi pazarı ise binbir rengin bir araya geldiği gürültülü, hayat dolu bir mekandır.

Mexico'nun en ince damak zevkine hitap eden San Angel restoranında içi sürprizlerle doldurulmuş ve özenle kızartılmış *taco* yemeden geçmeyin. Ayrıca Diego Rivera'nın bugün müze olan resim atelyesini görmek için de doğru yerdesiniz.

Coyoacán ise Mexico'nun en eski caddesi Francisco Sosa'yı barındırır. Gemiler dolusu İspanyolun kıtaya çıkıp, ülkenin zenginlikleriyle kendi zevklerine göre kurdukları kasabaların en gönül çelenlerinden biridir bu. Yuvarlak ve geniş hatlarıyla baş döndüren binaların altında konuşlanmış kitapçılar, barlar, kafeler ve gün batımında limonlu Coronitanızı içip serinleyebilirsiniz.

Mexico City bitmek bilmez. Ama siz yine de yakınlarda sizi bekleyen sürpriz dolu şehirlerden birini ziyaret etmek isterseniz şehrin göbeğindeki otobüs garına kendinizi atmanız yeterli. İspanya'da olduğu gibi "autocar" ya da "autobus" kelimeleriyle Meksikalılara derdinizi anlatamayacağınızı unutmamanız ge-

rekir. Çünkü bu enlemlerde otobüse "camión" denir. "Estación de camiones"den San Luis de Potosi'ye giden otobüslerden birine atlayıp, kuzeye doğru savrulun. Tek kişilik yatak olabilen koltuklarıyla dünyanın en rahat otobüsleriyle kaktüs imparatorluklarını geride bırakıp, kolonyel şehirlerin en romantiğine gelin ve gece çökünce 16. yüzyıldan kalma bembeyaz devasa evler arasında müziğe bırakın kendinizi. Üç koca şapkalı, bıyıklı mariachi'nin en romantik boleroları çaldığı, yere kadar inen pencereleri bin bir çiçekle donatılmış, yüksek tavanlı, en bitirim yemeklerin tepsilerle gidip geldiği tipik bir restorana çıkar yolunuz. Ya da Zacatecas'a uzanıp yüzyıllardır yerlilerin yaptığı maskelerin sergilendiği müzeyi gezebilir, kaskınızı takıp trene binerek dünyanın en büyük maden diskosuna gidip bayılana kadar dans edebilir, ya da teleferiğe binip İspanyolların kökünü kuruttukları madenlerin ve baş döndürücü güzellikteki bir mimari yapı topluluğunun üzerinden süzülebilirsiniz.

Şehirle insan arasındaki ilişki ya ilk bakışta aşktır ya nefret. Mexico City'ye ilk bakışta âşık olmaktan başka şansınız ise söz konusu değildir. Göz göze geldiğinizde sarmalar sizi sıcaklığı ve samimiyeti. Çünkü bu enlemlerde karşılıksız vermek sosyal bir normdur. Sevmek için sevilmek, iyilik yapmak için iyilik görmek beklenmez.

Siz Mexico City'yi sevmeseniz de o sizi sevecektir. Hem de en derininden, en içteninden.

Köprü
Pirjo Hassinen

Anna hâlâ gözleri kapalı olarak yatağında doğruldu. Ninesini ve ninesininküçük bahçe kulübesini rüyasında görmüştü. Rüyasında kulübe gerçekte olduğu gibi küçüktü ama bundan birazcık farklı, daha karanlık görünmüştü. Nine ve Anna kremalı kahve içerken duvar saatinin sesini dinlemiştiler. Rüyada ninenin ağzı, dişleri ve dudakları arasında arasında şeker eritiyor gibi ritmik, süt sağma hareketiyle çalışmıştı... Küçükken Anna aynı hareketi taklit etmeye çalıştığında yalnızca dili acımıştı ve şeker dikkatsiz bir atın ağzından aktığı gibi çenesine akmıştı.

Rüyada kulübenin kapısı çalınmıştı.

Anna yatağından jaluzileri açmak için kalktı. Erken mayıs sabahı rüyasındaki görüntüleri silip süpürdü. Anna balkon kapısını açtı ve çıplak ayaklarıyla serin tahta zemine bastı. Balkon camlarının kenarları buğulanmıştı; babası alet edavatı ile müdahale etmeden, bir an önce bunu yöneticiye haber vermek gerekecekti.

Önceki gün gölün buzları eriyip dağılmıştı. Yazdönümünden birkaç gün önce, yavaşça hareket eden sulu buz tabakası gölü kıyıdan kıyıya kaplamıştı. Akşamları, balkon kapısı aralık iken, sulu buz tabakanın ses çıkardığı duyuluyordu; buz tanelerin erimesinden çıkan toplu bir çığlık.

Saat henüz beş buçuk bile değildi. Anna derin bir soluk aldı ve yavaşça jimnastik yaptı. Televizyondaki bir talkshow'da bazı insanların ışıkla yaşadığını söylediklerini anımsadı. Sırf ışıkla besleniyorlarmış, yemeğe hiç ihtiyaçları yokmuş. Anna geçen

gece buzdolabına bir tabağa koyduğu soyulmuş narenciyeleri ve işe yürüyerek gittiğinde yemesi gereken o yirmi narenciye parçasını düşünüyordu.

İş gününe başlamadan önce, Anna'nın her gün, günde iki defa yapması gereken bir şey vardı. Köprüden ve kent içinden koşarak geçti, oradan parkın granit merdiveninden çıkıp tiyatro binasının beyaz duvarına dokundu. Anne ve babası köprü bitişiğindeki kendi evlerinde yedide uyanıyorlardı. Anna, babasının ona telefon edip annesinin yine ağladığını söylemesini istemiyordu. Köprü bitişiğindeki yüksek binalar, köprüyü ve oradan geçenleri gözetler gibi dikizliyordu.

Anna dişlerini ovaladı ve klozetin üzerine oturdu. Derisindeki tüyler diken dikendi ve bacaklarındaki tüyleri kesmemiş olsaydı, denizin altındaymış gibi dikili duracaklardı. Çocukken kapalı yüzme havuzunda babasının göğüs kılları dalgalanan deniz yosunu gibi görünürdü ve Anna göğsüne doğru yüzüp babasını bir angora tavşanı gibi severdi. Bunu anımsamak Anna'yı gülümsetti. Pijama üstünü çıkardı ve basküle bastı. Camla kaplanmış ve ancak un, margarin ve şeker tartabilecek gibi gözüken baskül çatlamadan onun 45,5 kilosunu tartabildi. Anna ayna önünde saçını topladı, giyindi, antrede ayağına spor papucunu geçirdi ve merdiven boşluğuna çıktı.

Kar eridiği için koşmak harika bir his uyandırıyordu. Anna gemi iskelelerini koşarak geçti ve dolambaçlı patikada köprünün beton ayağına doğru çıkmaya başladı. 1 Mayıs kutlamalarından kalma serpentin parçaları, zamanından önce açmış çiçekler gibi çalılara takılmıştı.

Sabah güneşinde ancak şimdi düşünmeye cesaret ettiği rüyada kulübenin penceresinden elma ağaçları gözükmüştü. Nine ağaçların zeki olduklarını söylüyordu, çünkü köklerine dedenin külleri serpiştirilmişti. Dede akıllı bir adamdı, üniversitede görev yapmıştı. Nine bunun harika olduğunu düşünüyordu. Anna üniversiteye girdiğinde, nine onun nasıl bir aileden geldiğini anlayıp anlamadığını sormuştu. Aile fakir ama yetenekliydi, kuşaklar boyunca seminerdeki sobayı yakanlardan ta üniversite profesörlüğüne gelinmişti. Ölümünden önce, nine Anna'nın yükseklisans yapmasını dilemiş, Anna da ona söz vermişti.

Yürüyüş parkurunu bu havada 37 dakikada dolaşacaktı. Köprüden bakıldığında sahildeki manzara henüz çıplaktı, çünkü soğuk geçen ilkbahardan dolayı her şey gecikmişti.

Rüyada yaz çok gerçekti. Ve nine...

Karabasanları sınıflandırılsaydı, en kötüleri nine hakkındakiler olurdu. Anna, rüyasındaki ninesine özlem dolu bakarken, aynı zamanda ondan ölesiye korkuyordu. Saatin acelesiz sesinden ve bilhassa ninenin sakin bir işaretiyle kimin kapıyı tıklattığını bilmesinden.

Köprüden ne zaman geçse, Anna inşaat sırasında neye benzediğini anımsardı. Bir an için yine, kazık varyosun milyon defa gölün çamuru altındaki kayaya çakmasının nasıl duyulduğunu ve dünyanın, köprünün iki yanının birleşmesinden önce nasıl olduğunu hatırladı.

Sisli bir akşam, Anna köprü inşaatına bisikletini sürmüştü, çeşitli engelleri, naylon brandaları ve "girmek yasak" levhalarını geçerek gölün kıyısına gitmişti. Koyu, sisli boşluk içinden karşıyı, kent merkezinin puslu ışıklarını seyretmişti. Karanlıktan ona doğru beton bir kapak uzanmıştı ve sanki bütün kentin ona kolunu uzattığını hissetmişti. Ama birisi, köprünün nihai birleşmesini beklemeden, *gerçek* bir ilk olmak için oradan aşağı atlamıştı bile.

O zaman Anna'ya bu hareket haksızlık gibi gelmişti. Cebinden tırnak makasını çıkarmıştı ve naylon brandadan hatıra olarak bir parça kesmişti. Sonraları köprü açılışında ulaşım bakanına ipekli kurdeleden bir parça verilmişti, fakat naylon brandadan kesilen parça ilk sırayı almıştı.

Köprünün en yüksek yerinde koştuğunda ebeveynlerinin oturduğu yüsek apartmana bakıyordu. Yatak odasının jaluzisi henüz yukarıya çekilmemişti. Mart ayında Anna, annesine günde bir kereden fazla, o da işten sonra, koşmayacağına söz vermişti. Otuz yaşında olduğuna göre kaç kilo olması gerektiği yalnızca onun bileceği iş olmasına rağmen, sözünde durmayışı Anna'ya tuhaf geliyordu.

Babası Anna'yı aradığında: "Yağmurda yine bir iskeletin koştuğunu gördüm," diyebiliyordu.

Midesi kasılmaya başlamıştı, biraz hızını kesmesi gerekecekti. Önceki ve ondan önceki hafta koştuğu kadar hızlı koşa-

mıyor olmasının bir önemi yoktu aslında, mühim olan koşabilmesiydi.

Köprüyü yarıladıktan sonra Anna kent yönünden gelen bir sarhoş gördü. Arabalar henüz trafiğe çıkmamıştı, uzaktaki kavşaklar da bomboştu.

Çocukken Anna sarhoşlardan korkardı. Kent merkezinde kutlanılan yılbaşı, dona kalarak seyredilen bir görüntüydü. Havai fişekler atıldığında, babası ve annesi gülmüşlerdi, ışıklardan mavi, kırmızı ve yeşil renklere bürünen tanıdıklarını selamlamışlardı ve Anna'yı kalabalığın arasında, sanki her an onu unutacaklarmış gibi elinden çekiştirerek yürütmüşlerdi. El elinden kurtulacaktı ve itişip kakışan, içki kokan duvar onu bir kurt sürüsü gibi çevreleyecekti.

Anna adama doğru koşarken, o zaman duyduğu korkunun bir kısmı boğazını sıkıyordu. Bir yabancının, refleks olarak bir topu yakalar gibi onu yakalamasından, o kör, dürtüsel andan kortuğunu farketti.

Fakat köprüyü geçmeye başlayan adam ona bakmıyordu.

Adamın bakışı, bir anafordan geçercesine öne doğru dikilmişti. Anna'nın bütün vücudu karbonhidrat ve yağ yakmaya odaklanmasına rağmen, içindeki bir ses ona: "Bak o adama," dedi.

Adam dağınık ve perişan gözüküyordu. Teni mantar renginde, çenesi ve üst dudağı kuğu gibi bembeyazdı. Yine de alkolün etkisine rağmen gidişinde, rüzgâra karşı direnen birinin kararlılığı vardı. Adam birisinden öc almaya, geceyi, planlarını ve hayatını bozan birisini dövme kararına odaklanmış gibiydi.

Anna'nın gece rüyası tam olarak ve sonuna kadar aklına geldi. Anna, ninesinin isteği üzerine kapıya gitmişti. Kapının arkasında bir ağaç dalı duruyordu. Kalın ve kabartılıydı ve büyük bir hızla odayı geçip kulübenin karşı duvarındaki camı kırdı. Çiçek açmış güzel elma ağacı dalı nineyi havaya kaldırdı. Ve bu parlak dal Anna'yı nineye yaklaştırarak en sonunda ikisini de kucak kucağa sıkıştırdı.

"Şu adam atlayacak." Anna anladı. Tek başına kaldığında, adam korkuluğa çıkacaktı ve kendisini sonuna kadar harcanmış

hayatıyla birlikte oradan aşağıya bırakacaktı. Anna'nın spor papuçları hala asfaltı dövüyordu, köprü bir kaç adım sonra ardında kalacaktı.

Henüz kavşağa ve sarı ışıldayan ışıklara gelmeden, diğer düşünceleri bir an için varolmayan gerçeğin kehanet belirtisi olarak yanılgıyla algılandığı gibi bu düşünce de kuruyup kaybolacaktı.

Çev. Tulan Yanardağ

Ramsey Nasr

amentü

bana kaçık direşken koşucunun kellesini verin
kalple sarpı serviyle şarabiyi maktulle sümbülü uyak düşürenin
dökülüp saçılan imanını eğilip yere sıyırıp kazıyanın

çiğnenmiş patikalarda tökezlediği gezintiler düzenler
yürüdükçe muz uyakları saçar geniş yüreklidir
yarım ve aksak büyülü koçan der durur onlara işte bak

şairin ağzından dökülen kötü bir espridir feryat figan
hiç nedensiz sıçrayıp havaya bazen yakalar boşluğu avuç dolusu
öyle olsa da bazen değil ama hep onu seçmişimdir

bin bir kere yeğdir demirhindi hollanda kralından
çivili masasının ardında modern tirizli sesiyle
tekerlekli sandalyesi ve el freni bir yolunu bulacağım ya da ziyan olacağım

bir de iğrendiğim çikolata sıçanlar tarikatının kahinleri
kendi şaşmaz sanrılarından emin kahverengi nillerini boşaltan
def-i hacetleri bir kutu halis likörlü vatikan bonbonu

inancım benim

kadifemsi taçyapraklarına akşam güneşinin harap olmuş kızılına
quetzal'ın görkeme mecbur ters uçuşuna
uzun zümrüt yeşili kuyruğu hantalca ışıltılı kendine

kıyaslanınca liberyalı zorbalara toplu tecavüz de şiirdir
köpüğe bağlanmışım olanca kibirliliğimle taşırım gecemi
bir torba gibi

annemi dönüştür

annemi şık bir bahçeye dönüştür kar
beyazı yaseminler ve güller yetişsin bembeyaz olsun
sesler gelsin derinliklerinden
çekirdekteki meyve gibi

annemi iki bukalemuna dönüştür gözleri olmasın
yeşile oynadı kumarı sıvazladı göğsünü
ona doğru kıvrılıverdi, en koyusundan kızıl
böylesine güzel bir şey beden buluversin

annemi ışık katedraline dönüştür bir kutuda olsun
her sabah kaldır ahşap kutunun kapağını ve dinle
başlayan çok sesli ayini
yitip gidişin kutlamasını

annemi aynı kıza dönüştür ama demirden olsun
onu bu kez güçlü yumruklarla kaldır
biraz avutuver onu ya da öğret akıllı birkaç sihir
çünkü ölüyor o bu bedende

Sevdiğim ver cezamı benim
ama hiddetlenmeden.
Çekip sürükle beni
ama öyle öfkeyle değil.
Okların içime saplanmış.
Elin benimkinin üzerinde.
Etim illetli ve kırmızı ve bön.
Kemiklerim kusurlarla dolu duruyor.
Başımın üstünde yumrular çıkmış.
Bir külfetin yükü var üzerimde.
Göz göz kılıç yaraları iltihaplanmış,
akılsızlığımın pencereleri gibiler.
Sefiller sefili olmuşum
ve sürünmekteyim sona doğru.
Bütün günü karanlıklar içinde geçiriyorum
bedenim yara bere.
Etim illetli
fırlatılıp atılmış ve alçakça hırpalanmış.
Yüreğimin çatırdayışı beni feryat ettiren.
Sevdiğim
bütün özlemim sana.
Yakındığımı gizlemedim ki ben senden.
Bendeki yürek tortulu.
Mucizevî işler bana sırt çevirdi.
Göz pencerem kapalı.
Dostlarım öylece durur
durur uzakta yakınlarım.
Onlardan biri aradı ya ruhumu
kaba kuvvetle
kusurlar araştırıldı
ve satın alındı tutarsızlık büyülü bir ot gibi
zorlu bir bağlantı.
Gayri meşru çocuklara ad vermeyi
düzenli olarak düşünenler vardır.
Ama ben bir bakıma sağırım

Ve bir dilsiz gibi
açılmayan bir ağzım var.
İşitmeyen bir insanım,
cevap vermeyen bir ağız.
Umudum sende çünkü
Sevdiğim.
Sen beni duyacaksın sevdiğim tanrım.
Düşmanım benimkinden daha büyük bir şölen kutlamayacak çünkü.
Ayaklarım hareket ettikçe
konuşulacak benden.
Talimim kırbaçlarla benim çünkü.
Gördüğüm hep ıstırap.
Sana yumrularımı anlatmaya geldim
hatalarımı da düşüneceğim.
Düşmanlar yukarımda yaşıyor,
Çoğaldıkça çoğalıyorlar
nefretleriyse sınır tanımıyor.
Güzel olanı çirkinleştiren
bana göre hırsızdır
tatlılıktır benim peşinden gittiğim zira.
Beni burada bırakma sevdiğim tanrım.
Benden şimdi vazgeçmiş olamazsın.
Uzan ve yardım et bana.
Sevdiğim
Tanrım
kurtar beni.

hakiki âşık

gül zambak güvercin güneş
maymun satürn hidrojen bombası
âşkın saadeti sarıp sarmalar çok şeyi
okkalı ve somut uyarlar
saat akrebine rahatça
un ufak oluveren âşıkların

onlar için hep:
aşna-fişneciğim
cicilim-bicilim
nonoşum-tontonum
merhaba canikocuğum- merhaba ciğerpareciğim

âşıklar unsurları önemsizleştirirler
az biraz
biniverirler zırh kuşanmış çocuklar gibi
birlikte araçlarından içeri

oturup baş aşağı olmuş trenciklerinde
bu hafta ikinci kez
durma noktasına gelen
aşağıdaki tozutmuş küçük beyin yüzünden

aşkla dolu o da
dili tutup elleriyle
istemişti onlar gibi tıpkı
paramparça etmeyi
ama kendi bildiğince

duruma el koyarak
uçurdu kendini unsurdan
gecikmeli muazzam kaosa
apansız çözülen ve donan aynı anda

insan saadeti tutunup kalır yıldızlara polenlere

yoktur büyüğü küçüğü mucizenin
azmeden kör için
maymun güldür güvercindir güneştir

hakiki aşk fark kabul etmez
zambakla hidrojen bombası arasında

Çev. Burak Sengir

Ronelda Kamfer

1.
iyi geceler

karanlık sana iyi davransın
sessizlik huzur getirsin
karanlıktaki sesler ve gölgeler seni
kutsal bir uykuya yatırsın
ve rüyalar görüp uyumakla kalmayasın

2.
uslu kızlar

uslu kızlar çetelere üye olmazlar
on üç yaşında hamile kalmazlar
gangster dövmeleri yaptırmaz
ot içmezler
meth kullanmazlar
öğretmenleriyle yatmazlar
taksi şoförleriyle de
Shoprite'larda çalışmazlar
temizlikçi olmazlar
uslu kızlar Cape Town'daki evlerde yaşamazlar

3.
Klein Cardo
Alfonso Cloete ve Velencia Farmer için

"Korkmam gerekenin beyaz adam olduğunu söylüyorlar ama buradaki katliamı yapan benim kendi ırkım."
Tupac Shakur

Cardo doğmuştu işte
ama beklenmiyordu
annesi on altısındaydı
ve babası yılın yardım gönüllüsü seçilmişti
büyükannesi bir kasiyerdi
ve büyükbabası da acıyı dindirmek için içerdi
Cardo koyu teni ve açık renk gözleriyle güzel bir çocuktu
sokakta drie stokkies ve vrottie eier oynamayı severdi
gezgin Bedevi'lerden Tietie Gawa
Cardo'yu Allah gönderdi diyordu
Cardo'nun ilk okul gününün arifesinde
öğrenciler sokakta maytaplarla oynuyordu
Cardo pencereden baktı
kurşun boğazına takıldı kaldı
annesi ağlamadı
devlet adamları gelip bir ağaç diktiler
Cape'in doktoru gelip ağacı yerinden söktü
ve Cape Townlıların hayallerini süsleyen Cape apartmanlarına doğru üfürdü

4.
bipolarhoney

"Ben bir sürüngenim, bir ucubeyim. Burada ne bok yiyorum? Buraya ait değilim."
Radiohead, *Creep*
dünkü gibi uyanmak isterdim
yüzümü yıkamak, elbiselerimi giymek, dünkü gibi işe gitmek
ama bugün farklı bir gün
bugün, bildiğim her şey kayıp ve kaybolan her şey de; benim
belki yarın daha güzel olur
bugünü atlatabilirsem

5.
ev kadını

Doris teyze tipik bir ev kadınıydı
benim mahallemde yaşardı
her sabah çocuklarını okula gönderirdi
baştan aşağı pembe ekoseli kıyafetleri
kafasında kocaman yeşil bigudileriyle
yemek pişirirdi ve temizlik yapardı ve çamaşırlarını yıkardı
o bir ev kadınıydı
yağmurlu bir Haziran günü Doris teyze
günlük işlerini yaptı
çamaşırları yıkadı, camları sildi ve çiçekleri suladı
o sabah sonraları bir polis
ve iki Tygerberg morg aracı
Doris teyzenin evinin önüne park ettiler
üç ceset torbası göründü
bir büyük iki küçük
yıllardan beri ilk defa

Doris teyze çiçekli bir elbise giyiyordu ve pek tatlı bukleleri sırtına dökülüyordu
elleri kelepçeliydi ve polis aracına bindirildi
yüzünü bize dönüp
nereye bakarsak bakalım, evinin temiz olduğunu söyledi

6.
isimsiz

insanların affetmesi ve unutması gereken şeyler var fakat
hep hatırlanıp nefret edilecek şeyler de vardır
annemi içimde taşıyabilirim
beni seçmeyen oydu
ve evlat sizseniz ve anneniz sizi doğurmak istemediyse
yüce Tanrı yeryüzüne inse
başınıza altından bir taç yerleştirse
hiçbir anlamı olmaz bunun
çünkü evlat sizsinizdir
ve
anneniz sizi seçmemiştir

Çev. Sevgi Demir

İstanbul'un Orta Yeri
Sadık Yalsızuçanlar

Şair, "İstanbul'un orta yeri sinema" diyor(du). Madem İstanbul, dünyanın orta yeridir, o halde dünyanın da orta yeri sinemadır. Dünya sinemadır, sinemayla daha kolay yaşanır ve çekilir bir hale gelebilir. Dünyayı anlamanın en kullanışlı ve kolay yollarından biridir. Bir bilge, "dünyanın geçen kısmı hayal, kalan kısmı hülyadır" der. Madem sinema bir rüya sanatıdır ve dünya yaşamı bir rüyadır, o halde sinema hayati bir sanattır. Varoluşsal bir dildir, varlığa ilişkin sorulacak sorular için elverişli bir alandır.

Sinema tabii ki biraz eğlencedir, kısmen demokrattır (para yatırılacak, seyirci beğenecek ve yeni filmler için para verecek) üstelik eşitlikçi demokrasinin bir sanatıdır -herkes bakmasını (görmesini miydi yoksa?) bilir-, ama sinema daha çok bir rüya içinde rüyadır, bu gerçeğin dilidir. Dünya yaşamının bir oyun, bir oyalanma olarak nitelenmesi daima beni büyülemiştir. Bunu bize en dürüst biçimde anlatan, iki saat bir salona ve karanlığa hapsolarak, beyazperdede seyrettiğimiz hikâyelerdir. Bizim ilkel sinemamız olan Karagöz bu hakikatten doğmuştur. Zıll-ı hayal (gölge oyunu), yaşamın bir "oyun" oluşundan gelir.

Bu, hem hayatın fazla ciddiye alınmayacak kadar kararsız (devamsız) oluşundan kinayedir, hem de, varlığımızın O'na bağlı oluşundan bir nişanedir.

Sinema, dünyanın imgesidir.

Shakespeare, haklıdır: Dünya bir oyun sahnesidir. İnsanlar oyunculardır. Yönetmen, "tanrısal oynatıcı"dır. Metin, kaderdir. Replikler, sözlerimiz ve eylemlerimizdir.

Tiyatro ve sinema, Aristoteles'in o prometheci dram anlayışını çoktan çöplüğe atmıştır.

Her şeyin bizim elimizde olduğu yanılgısı, hiçbir şeyin elimizde olmadığı kadar sahtedir.

Bizler yaşam içinde çoğu zaman güçsüz, ölüm karşısında çaresiziz. Bundandır ki, yaşamı daha kolay kılmak ve ölüme karşı da hazır hale gelmez üzere öykü yazar film çekeriz. Bu çaresizliğin ağırlığından kaçmak/kurtulmak için yaşamı daha eğlenceli ve bir perdeden iki saatte izlenebilir, tümüyle görünebilir kılmaya çalışırız. Dünya alabildiğine sıkıcı ve boğucudur. Bu, hem, ruhbilimiyle uğraşanların "yaşama hastalığı" dediği, Baudelaire'in "spleen" diye adlandırdığı, İbn Arabi'nin, kesintisiz mutluluk anlamında "huzur" diye bambaşka bir yerden, farklı bir ifadeye sardığı ruh durumunu, hem de, dünyanın tekdüze ve yaşamın tekrarlanan niteliğini dile getirir. Bizim öykümüz sadece şikayet değil, o şikayetin diğer fanilere hikâye edilmesidir aynı zamanda. Nesimi, "cümle mana bir nokta/peki bu tekrar neden?" diye sorarken, şikayetin formu olan hikayet'ten de usanmış gözüküyor.

Bu "'hikayet'in merkezi olarak İstanbul"u, ilk kez, Yeşilçam filmlerinin o unutulmaz sahnesine benzer bir an'ı yaşadığım, 1978 yılının buz kesen bir kış günü, Haydarpaşa Garı'nın kapısından çıktığımda görmüştüm. Bir adımda İstanbul. Kapıdan çıkıp kaotikmiş gibi görünen bir okyanusa düştüm. Yıllar sonra, Mehmet Ali Kılıçbay'ın ironik belirlemesini okuduğumda, bu kaosun, daha o günlerden hissedilmeye başlandığını düşünmüştüm. Kılıçbay ne diyordu: "İstanbul'u, Osmanlılar 1453'te fethetti. 1950'de Türkler, 1970'te Lazlar (Karadenizliler demek istiyor), 1980'de Kürtler işgal etti." İşgal'i, tırnağa almıyorum, zira, yolu İstanbul'a düşen herkes, bir biçimde, bu gerçekçi belirleme ile ansızın yüzyüze gelebiliyor.

Bugünlerde, İstanbul'a her gelişimde, Yahya Kemal'in, Kocamustafapaşa şiirindeki o dize karşılıyor beni: "Derler ki, insanda derin bir yaradır köksüzlük..." Tanpınar'ı "eşik"te bırakan o gelenekten köktenci kopuş halini, daha çok Octavio Paz'ın "ayrılık"ı tanımındaki nitelemesi dile indirebiliyor: "Ayrılık, ruhsal bilinci parçalar..." Bilinç parçalanınca, tıpkı

Kocamustafapaşa şiirindeki gibi bir zihniyet ayrışmasının, bir "yaralı bilincin" geride bıraktığı kaosla yüzyüze geliniyor:

"Kopmuşuz bizler o öz varlık olan manzaradan.
Bahseder gerçi duyanlar bir onulmaz yaradan;
Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük;
Budur âlemde hudutsuz ve hazîn öksüzlük.
Sızlatır bâzı saatler dayanılmaz bir acı,
Kökü toprakta kalıp kendi kesilmiş ağacı.
Rûh arar başka tesellî her esen rüzgârda. Ne yazık!
Doğmuyoruz şimdi o topraklarda!"

Sınırsız ve acıtıcı öksüzlük... Şimdilerde İstanbul sokaklarında dolaşırken duyduğum bu. Bir girdaba düşercesine, müthiş bir coşkunun içine daldığım İstanbul sokakları, az sonra yetişmem gereken bir randevunun gergin telaşı içinde koşuştururken de gelip yakalıyor beni. Kanser olduğunu öğrenen bir hastanın hastane koridorunda yürürkenki çaresizliğine benzer bir hal, bir melal içinde adımlarım yerçekimine dayanamıyor bir süre sonra. Taksiye binsen bir türlü, yürüsen bir türlü. Aynı tıkanmanın içindesin. Sıkışmışlık hali. Yahya Kemal'in "hazin" dediği şey, artık tümüyle bir çaresizliğe terk ediyor yerini.

İstanbul için, Bursalı bilge İsmail Hakkı, "Tanrı'nın toplayan, birleştiren, birleyen anlamındaki isminin (el-Cami) baskın olduğu"nu söyler. İstanbul, Doğu'nun en Batısı, Batı'nın en Doğusu(nda)dır. Doğu ile Batı'yı birleştirir. İki kItayı birleştirir. Sularla karaları, karalarla ormanları, ormanlarla suları toplar. Yetmiş iki milleti, onlarca etnisiteyi bir araya getirir. Dinleri derler, bir arada tutar. Bu yönüyle, dünden bugüne, bugünden yarına, gökten yere, yerden göğe, Doğu'dan Batı'ya, kuzeyden güneye, denizden karaya, ormandan denize, Türk'ten Arab'a, Rum'dan Ermeni'ye, farklılıkları toplayan, birleştiren, onları bir arada nasıl var olunabileceği konusunda sürekli besleyen ve uyaran bir kenttir. Bu dünya kentinin, 1950'li yıllarda ivmelenen iç göçünün ürünü taşralı sakinleri, O'nun nasıl, yüzyıllar geçmesine karşın, bugün bile, hâlâ, örneğin Sırpların dahi kolektif bilinçaltında bir kültürel merkez olabildiğine akıl erdiremezler. Bir kezinde Murat Belge, örneğin bir minibüs şoförünün zihnindeki İstanbul algısının, güzergâhından ve trafik sıkışıklığında

o güzergâhtaki engelleri nasıl aşabileceğinden ibaret olduğunu söylemişti. Bu bağlamda İstanbul, kişiler kadrosunu sürekli genişleyen, entrik ögeleri artan, mekanları büyüyen, dış sesleri ve müziği giderek bir uğultuya dönüşen ve hiç bitmeyecekmiş izlenimi veren bir filme benziyor. Orta yeri sinema iken, kendisi o sinemada gösterilen bir filmi andırıyor. Geç dönem, çarpık kapitalizminin kusursuz biçimde kendisini gerçekleştirdiği bu muazzam sirk yerinde gündelik yaşamın içinde devinen, sokaklarda koşuşturan, caddelerde akrobasi yapar gibi dolaşan insanların, şehrin asli sakinleri olmayı bir türlü hak edemedikleri, bir göçmen kentinin, tıpkı bir yaratık gibi büyüdüğünü fark edemiyoruz bile. Yahya Kemal'in o derin yarasını ise ancak Üsküdar'ın sokaklarında, her nasılsa modernleşmeden az nasiplenmiş kimi semtlerin izbelerinde, kuytularında duyabiliyoruz. O halde İstanbul'un orta yeri artık bizatihi bir sinemaya, bir filme dönüşmüştür. Bu film, Freddy Krueger kadar değilse de, bir kıyamet habercisi gibi korkulu, karmaşık. Artık, Yahya Kemal'in dediği gibi, "Serviliklerde sükûn, yolda sükûn, evde sükûn" yok burada. "Bu taraf" da olsa, "sanki bu halkıyla ezelden meskûn" değil burası. Bir "afif aile sessizliği" yok evlerde. Yoksulluğu örten o soylu perde de yok oldu. Yine pek çok sokak kaldırımsız, iğri ve/veya doğru, ne ki, kaldırımı da olsa, onlarda "kuru ekmekle bayat peyniri lezzetle yiyen" ve çeşmeden her su içişinde "şükür Allah'a" diyen pek kalmadı. Haksızlık etmeyeyim ama, Yahya Kemal'in, ruh esen kuytu mezarlarını da bu dev anası örttü. Bilge Karasu'nun Beyoğlu'nda gördüğü o lağımlaranası devasa yaratık gün geçtikçe büyüdü, Fatih'i, Üsküdar'ı, Eyüb'ü istilaya başladı. Türk'ün asude mizacı ile Bizans'ın kaderinin karıştığı o "mağfiret iklimi"nin esintileri hala hissedilebiliyor... Lakin, o da böyle giderse bir vakit sonra çekilecek gibi görünüyor. Heidegger'in, "bizler yerde yaşıyoruz, arzlıyız ama göklerle çevriliyiz" uyarısını en çok hak edenlerin yaşadığı bir kent haline gelecek İstanbul. O zaman, "Ankara'dan dönüşü" değil, korkarım "Ankara'ya dönüşü" güzel olmuş olacak... Bu ise, benim gibi bozkır sıkıntısında kavrulanlar için köksüzlük denilen o "derin yara"yı kanatan kötücül bir haber.

Büyükdere'de Bir Sokak
Sevinç Çokum

Tarih boyunca şehir ve insan ilişkisi, yapma ve yıkma eylemiyle yan yana yürümüştür. Belki de yapmaktan çok yıkmayı sevmiştir insanoğlu. Çünkü çoğu zaman yarışı ancak yıkarak kazanacağını düşünmüştür. Savaşlarla ya da doğa dengelerini altüst ederek, bazen de ihtiyaçlara göre daha gereklisini ve iyisini yapmak için... Bir uygarlığın diğerine tahammülü olamamış kimi yerde; ya değiştirmiş, ya yok etmiş ya da gelip üzerine kendi varlığını koymuş simgeleriyle. Kendi hükmedici, ezici mağrur gücünü.

Toprağın işlenişine ve yerleşikliğe geçişte ihtiyaçların karşılanması kadar korunma içgüdüsünün de payı bulunuyor. İnsanoğlu bu noktada kendini anlamağa, sürü olmadığını fark etmeğe, özel bir dünyası olabileceğini kavramağa başlamıştır. Belki mülkiyet duygusunun ağır basması, belki burjuvazinin ilk harcıdır yapılaşma. Belki yeni bir sürüleşme modeli doğmaktadır ama ona sürü demeyeceğiz, toplum diyeceğiz. Çünkü kuralları, görgüleri, yasaları olacaktır.

Şehirleşme veya kentleşme demek daha doğru, sınıflaşmayı, tabakalaşmayı beraberinde getirecektir, İlk Çağ sitelerinde, Atina'da olduğu gibi... Demek oluyor ki insanla taş-toprak-ağaç arasındaki ilişkidir işin başlangıcı. Ve bu yapı malzemeleri insanları doğal afetlerden, sıcaktan, soğuktan tehlikeli hayvanlardan, kendilerine zarar verebilecek başka insanlardan korumak için doğada hazırdı. Yapılar böylece yaşama, korunma, tapınma, topluluklara hitap etme alanları olarak ortaya çıkmaya başlar-

ken, insanların iç dünyalarını toplumsal hayatlarının gereği inanç ve sanatlarını da yansıtmağa imkân verdi.

Yaşamayı bir bakıma güvenlik altına alan taş, toprak, ağaç, su gibi unsurlar aynı zamanda hayatın bittiği noktada iş gördü. Mezar biçimlerine, ölünün yanına konan eşyaya, yapılış felsefesine göre gelmiş geçmiş medeniyetlerden de bizi haberdar eden, aynı zamanda bizi onlar konusunda bilgilendiren işaretler oldu. Şunu da belirtelim ki, estetik ve sanat duygusu şehirleri oluşturmak adına korunma içgüdüsünden daha sonra gelen bir gereksinim ve eğilim. Önce bir defteriniz olacak, kenar süslerini daha sonra yapacaksınız, işte bunun gibi. Fakat İlk Çağ şehirlerine baktığınızda ölünün neredeyse canlı kadar önemsendiği malumdur. Karakteristik mezar stillerinin var oluşu, mezarın içersine ölüyle birlikte konan eşya veya inancın bütün hayatı yönettiği de bilgilerimiz arasındadır.

İnsanın ilk mahallesi, ilk kenti veya korunağı ana rahmidir. Sonra, çocuğun dünya oyunlarında taşları üst üste koyması, şehirleşmeye ilk adımıdır. Bir şehir arar kendine, bir kent kurar. Orada kendisi ve sevdikleri olacaktır, oyuncakları, sevdiği hayvanlar... Hatta düşmanları. Onlarla savaşacak ve onları yenecektir elbette.

Orada özgürdür. Bazıları iskambil kâğıtlarıyla yapar rüya kentini, bazısı resim defterlerine çizer ve boyar onları. Bu da kendi rüya şehrinin dört bir yanının duvarlarını örmek anlamını taşır. İnsanın bilinçaltında hep bir şehir durur. Bütün bunlar kenti görmüş kişiler için söylenebilse de, yaşanacak yer, birinci planda etrafı çevrili bir alandır. Demek oluyor ki insan hem özgürlüğüne düşkün, hem de sınırsız yaşayamayan bir varlıktır. Bu sınır, korunacağı duvarlardan, yine aynı doğrultuda örf ve adetlere, kural ve yasalara kadar sıralanabilir.

Değişim, insanlar ve toplumlar için kaçınılmazdır; içinde kayıplar ve unutmalar taşısa da... Tarih boyunca olagelmiş savaşlar yıkımdır, yerine acıyı bırakır. Bir şehri içten içe kemirerek onu bir başka hale dönüştürmek, içersinde yıkım olgusunu taşısa da zamanla doğallığa bürünür ve geride belki biraz özlem bırakır. Bazen de insan kitlelerinin ihtiyaçları sanat duygusunu aşarak estetik değerlere kıyabilir, ya da yeni oluşumlar kendi

üstünlükleriyle geçmişi bir bakıma mağlup edebilir. Teknolojik tırmanışın kendini kabul ettirmesi şeklinde yorumlayabiliriz bunu. Fakat zaman içersisinde tek kültür, tek medeniyet doğrultusunda bir biçimlenmenin gözler önüne serilişi, estetik kaygıların yerini ihtiyaç ve teknolojinin alması kaçınılmaz bir noktaya geldi. Buna göre modern bir şehri bir başka ülkedeki modern şehirden ayırmak kolay olmayacaktır.

50'li yıllardı ve ben ilkokula gidiyordum. Bu gelip gidişlerde bir gün yaşadığımız semtin büyük bir bölümünde yıkımlar başladı. Birdenbire kısa zaman içinde tanıdık dükkânlar, yaz günleri esnafın ve ev sakinlerinin kapı önlerinde serinleyip hoş beşe daldıkları, çay, kahve, limonata içtikleri, çocukların düş dünyasını kaplayan iç sokaklar yok oldu.

İstimlâk edilen toz duman alanda günlerce boşluk duygusuyla bir şeyler aranıp durduk. Neydi onlar? Yıkımlardan arta kalanlar mı, bir bebek, bir oyuncak parçası, bir masal kalıntısı mı? Kuşkusuz bu kadar değil. Yaşanmış hayatların büyük boşluğu... Demek ki doğup büyüdüğümüz, yaşadığımız yerler bir taraftan konuşulan dille, bir taraftan görsel unsurlarıyla zihnimize bir öğreti bırakıyor. Biz bunlarla kendi masalımızı biçimlendirmeye koyuluyoruz. Oralardan ayrıldığımızda veya oraların değişmesi, belleğimizde bulunan ve hayatı tanıdığımız kavramların karşılıklarının bir bir ortadan kalkışıyla o büyük boşluk dediğim şey ortaya çıkıyor.

Yeni bir yol açılacaktı, bugünkü Bulvar... Yerine neyi koyarsanız koyun bir semtin sokaklarının yalnız biçimini değil, ruhunu da birlikte alıyorsunuz. Özlem dediğim şey budur. Fakat ihtiyaçlar, hayatın beklenti ve zorlamaları zamanı geldiğinde şehirlere kendine göre bir şekil vermeye başlayacaktı elbette. O karambolde insanın ulaşılmaz yerlere doğru uzayan merakı, keşfetme duygusu, yeni yollarla Boğaz sırtlarını, kolay ulaşılır hale getirecekti. Ardından gecekondulaşmalar, siteleşmeler gelecekti tabii. Bir otuz yıl sonrası ise, bina kalabalığı, gökdelenler ve trafik keşmekeşi...

Büyükdere'deki o sokağı ve insanlarını hatırlıyorum şimdi. O zamanlar genellikle İstanbul kültüründe bir cicianne kavramı vardı, cicianne asla üvey anne demek değildi; annenin en yakın

arkadaşı olarak sizin doğumunuzda bulunmuş, çoğu doğumlar evlerde yapıldığından ebeye yardım etmiş kişi bu adla anılırdı. Artık o tarihten sonra cicianne o çocuğun adeta koruyucu annesi gibiydi, sık sık eve gelir gider, ailenin ve çocuğun sorunlarıyla yakından ilgilenir, yapılacak bir işi anneyle paylaşır, diyelim ki çocuğu hava aldırmaya yahut hastaysa doktora götürür, evdeki işlere yardım ederdi.

Bu yardımlaşma cicianne ölünceye kadar devam ederdi. Böylece çocuğun yetişip büyümesinde, ilerde tahsili sırasında, evleninceye kadar o, asıl annenin yanında, sağında solunda ferahlatıcı bir gölge halinde mutlaka bulunur, varlığı toplum hayatının, dirlik düzenliğin bir işareti olurdu.

İstanbul'un bugünkü kadar yayılmamış derli toplu çizgileri arasında Büyükdere'nin en canlı zamanlarıydı o yıllar. 1950'lerden söz ediyorum; semtlerin kendi özellikleriyle bilindiği ve şehrin içerisinde kaybolup gitmediği dönem... Bunu neden söylüyorum, çünkü ister Rumeli, ister Anadolu yakası olsun, İstanbul'un, adlarıyla andığımız her parçası farklı renk ve tatlar taşırdı. Bugün gördüğümüz şekilde her şeyin birbirine benzerliklerle iç içe girdiği hatta adlarıyla beraber ortadan kalkarak tarihe karıştığı söylenemezdi o zamanlar.

Büyükdere denince çeşitli balık lokantaları ve tabii Beyaz Park Gazinosu akla gelirdi, modernleşme çizgisindeki ülkenin hem ailelere hem de gençlere seslenen ayrıcalıklarını taşıyan bu gazino orada balıkçısından, subayına, öğretmeninden, ev kadınına herkesin gönlüne hitap ederdi. Beyaz Park Gazinosu'ndaki düğünler, çay ve balolar, konserler, müzikli matineler, gençlerin dans etmelerini hoş gören anlayış Büyükdere'yi Boğaz'ın parıltılı ve cezbedici bir mekânı haline getirmişti.

Akşam üzerleri özenli giysileri, ince şalları ile piyasaya çıkan (sahilde yürüyüş) hanımların, iş sonrası birkaç dostuyla yorgunluk gideren erkeklerin, keten pantolonlu genç erkek ve kızların toplandığı Vortik çay bahçesinde ise Avrupa şehirlerindeki gibi akşam üstleri ev dışı hayata karışmanın sergilendiğini görürdük. Oraya daha çok semt insanları dinlenmeğe, çay, gazoz, kahve içmeye, kısa ayaklı parlak ve yuvarlacık metal kâselerle dondurma yemeğe, eşi dostu görmeğe gelirlerdi.

Aşağı yukarı birbirine benzeyen ve yukarı tepelerin erguvanlarına, fıstık çamlarına karışan dar sokaklar, işte bu kıyı caddesine bağlanırdı. Ve ciciannem kız kardeşiyle birlikte yazı o evde geçirirdi, oraya ara sıra biz de gider kalırdık. Boyalı boyasız, çıkmalı ahşap evler, şehrin kendine has mimarisini yansıtıyordu. Bir sokak bazen yukarıya tırmanılırken ayrı ve onu dik olarak kesen bir başka sokağa kavuşuyordu. Adalar da böyle değil midir? Burası biraz daha bilmece gibi, bol ağaçlı taşkın bahçelerin gizemli, sakin duruşuyla ressam Ali Rıza Hoca'nın resimlerine benzerdi.

Ciciannemin, mahallede Ermeni, Rum komşularıyla da içli dışlı olması, uzun süren hatta ölene kadar süren dostluklara önektir. Birbirlerini sık sık ziyaret ederler, pencereden pencereye konuşurlardı. Bir yere giderken, anahtarlarını birbirlerine bırakışlarına, hastalıklarda canciğer uğramalarına tanığım...

Ciciannem gözlükleri burnunda sökükleri dikerken bir yerlerde horozlar öter, bahçelerden leylak kokuları gelir, aşağıdan satıcıların seslenişleri ve komşuluklara açılan kapıların gıcırtıları duyulurdu. Kız kardeşi İffet Teyze ince biberlerden yaz turşusu kurar, sonra o da dantellerini örmeğe koyulurdu. Bu ahşap evler, şahnişinleri, kenarlıklı pencereleri, süslü balkonlarıyla yan yana, birbirine yaslanmış olarak daha uzun yaşayabilmek için dayanmağa çalışırlardı.

Seneler sonra artık Ciciannem hayatta olmasa da yolum Büyükdere'ye düştü ve o sokağı merak ettim. Yine her evin bir kedisi vardı, yine seyrek de olsa satıcılara rastlanabiliyordu; pencere önlerinde çiçek saksıları, çevresi kırmalı tülle kapatılmış kanarya, muhabbet kafesleri, hatta gelen geçene seslenen bir papağan... Yokuşun üstlerinden yine deniz görünüyor, yol alan gemiler, tekneler...

Zamanın sisleri içersinde sokağı buldumsa da evi hemen çıkaramadım. Dış yüzleri değişik renklere boyanmış, bazı balkonlar içeriye alınmış... Açık pencerelerden sesleri geliyor insanların; biraz küf, belki yosun kokusu hissediliyor.

Fakat yavaş yavaş, zamana uymak için geçirdikleri değişimleri fark edebiliyordum. Kombileri, geniş ekranlı televizyonları, soğutucuları, ısıtıcıları, duşakabinleri, güneşlikleri, ocaklı fırın-

ları, müzikli kapı zilleri ile... Çini sobalar, mangallar, maltızlar, ispirto ve gaz ocakları, iri düğmeli radyolar, su küpleri, sedirler kapı çıngırakları tarihe karışmış. Storlu, delik işi perdelerin birkaç yerde taklitleri asılı. Geçmişte sakaların atlarıyla teneke teneke taşıdıkları iyi içme sularının yerini pet şişeler almış. O geçmiş zaman küplerini hatırlıyorum tabii. Her zaman serin bir yerde dururdu, taşlıklarda, alt katlarda. Bir tahta kapak ve dantelli örtüsüyle, maşrapası üzerinde.

Aslında dekor hemen hemen aynıydı, fakat bana derme çatma bir tiyatro dekoru gibi geliyordu şimdi. Bende eskiyi arama özlemini uyandırmamıştı üstelik, bunun sebeplerini düşündüm ve galiba buldum. Artık o eski insanlarım yoktular; hayatta değillerdi ve ben çocukluğumu, genç kızlığımı çok gerilerde bırakmıştım. Demek ki semt, mahalle ve insan ilişkileri de eskiyor, değişiyor. Bir daha yaşanamadığı için tekrar aynı dekoru kursanız da, onlar bu kez size aynı tadı, aynı hevesi, yaşama isteğini hatta hatırlama arzusunu vermiyor; aksine hatırlamak içinize bir keder duygusu ekliyor.

Öyleyse şehirler kendi devirleriyle doğar, yaşar, sonunda yalnızlıklara ve kayboluşlara karışırlar. İnsanlar gibi...

Yolda Üç Kişi[*]
Tuna Kiremitçi

Dört kitabın bir ağızdan ve hep görkemli imgelerle söz ettiği kıyamet o güne dek kopmazsa altı ay sonra yirmi beşini dolduracak olan Yakup, yurttaşlarının çoğu gibi, ülke dışına hiç çıkmamıştı. Pilotun artık Bulgaristan üzerinde olduklarını söyleyen anonsunu duyunca (genizden gelip insanın içine işleyen, puslu bir sesi vardı adamın) yabancı ve yoğunluğuyla midesini yakan bir duyguya kapıldı. Alnını cama yaslayıp aşağıdaki Bulgar toprağını, yani insanların başka dilden konuşup başka dine inandığı yerleri, Airbus'un büyük kanadının izin verdiği ölçüde görmeye çalıştı. Onu engelleyen kanat ve yükseklik değildi yalnızca: gecenin batıdan gelen ışıklarla iplik iplik aydınlanmış örtüsü de Yakup'a kendi solgun yansımasından fazlasını göstermiyordu. Karanlıkla bir güzel sırlanıp aynaya dönüşmüş camdan ona ilgiyle bakan gözlüklü, sivri burunlu ve siyah kıvırcık saçının birkaç teli şiindiden ağarmış öğrenciye gülümsedi Yakup.

İleride daha iyi anlaşılacağını umduğum nedenlerle, çocukluğundan beri yurtdışıyla ilgili düşler görürdü. Uyurken kimi zaman yabancı, insanların uzak sözcüklerle konuştuğu bir ülkede bulurdu kendini. Geniş kaldırımlarda büyülenmiş gibi durur, sarışın insanlara ve yolun karşısındaki çan kulelerine hayranlıkla bakardı. Hangi ülkede olduğunu hiçbir zaman tam olarak anlayamasa da, mimaride belli belirsiz bir Alman etkisi sezilirdi. Gotik bir katedral göğe yükselir, Weimar tarzı binalar geniş caddeleri süslerdi. Belleğinin bu görüntüleri nasıl depoladığını

* "Yolda Üç Kişi"den (Doğan Kitap, 2005) alınmıştır.

da biliyorum aslında: otuz yıldır Almanya'da yaşayan dayısı ona güzel kartpostallar gönderiyordu. Gördüğü düşlerin en tuhaf yanı, Yakup'u her defasında kandırabilmeleriydi. Ne zaman o çan kulelerine ve küçük pencereli evlere baksa bu kez düş görmediğini, Yurtdışına çıkmayı sonunda başardığını sanırdı. Sonra yabancı sokaklarda hayran hayran, sevinçten boğularak dolaşırken uyanır, aynı düşe nasıl olup da yeniden inanabildiğini sorardı kendine.

Aslında Yakup'u anlatmaya odasından da başlayabilirdim: Üsküdar'daki eski bir apartmanın giriş katındaki sobalı evin küçük, sokağa bakan odalarından biriydi. Duvarları genellikle nemliydi evin, sıvası yer yer dökülmüştü. Sokağın karşı kıyısına bir Acem resmi gibi sıralanmış iki katlı ahşap yapıların arasından sıyrılıp gelen gün ışığı her sabah önce buraya uğrar, mutfakta pişen yemeğin insana nedense hüzün veren kokusuyla birlikte odayı doldururdu. Odada küçük bir kitaplığı, ciltleri eprimiş atlasları vardı Yakup'un. Çalışma masasında Cezayir'den Falkland Adaları'na uzanan kısmı hafifçe ezilmiş bir yerküre dururdu. Kendisini bildi bileli ona bakmayı, başkentleri ve dönenceleri aklında tutmayı severdi. Altmışlı yaşlarda, çok az gülümseyen ve dikkat çekecek kadar sessiz bir adam olan babası, bahçeye açılan odadaki küçük muayenehanesinde asla gelmeyecek bir hastayı beklerken ona para kazandırmayan mesleğinden biraz daha soğur ve çıkamadığı yolculukların düşleriyle yaşardı.

"Hayatla pazarlık etmek zorunda kaldım," derdi, içlendiği zamanlarda: "O tüm gücüyle beni babam gibi işçi olmaya zorladı, bense bir kaptan olmak istedim hep. Kabına sığmayan bir denizci, bir serüvenci... Ama sonunda hekimlikte uzlaştık. İkimizin de istediği olmadı böylece. Bu kutsal, bu garip, bu benimle en ufak bir ilgisi olmayan mesleğe verdim yıllarımı. Böylece hayat da ben de kaybetmiş olduk. Gizemli bir güç ailenin ülke dışına çıkmasını yasaklamıştı sanki. Bir türlü gerekli zaman, para ve mecal bir araya getirilemiyordu; gerçi Yakup'un kimi haftasonları hemşire okulundan arkadaşlarıyla sinemaya gitmekten hoşlanan annesi (birkaç yıl önce başhemşire olmuş, ama yönetici özellikleri yeterli bulunmadığı için yerini daha genç bir meslektaşına bırakması gerekmişti), bir keresinde çok

yaklaşmıştı yurtdışına çıkmaya. Okul sıralarından beri iyi anlaştığı Necla'yla, filmlerine bayıldıkları Marcello Mastroianni'nin ülkesine küçük bir gezi yapmak istemişler ve birikmiş paralarıyla soluğu oldukça sıcak bir ağustos günü İtalyan elçiliğinde almışlardı. İki arkadaşın Aşk Çeşmesi'ni görme arzusu ne kadar güçlü olsa da, bu arzu uzun ve yorucu vize işlemleri sırasmda Necla'nın baygınlık geçirmesine engel olamamıştı. Buna elçilik görevlilerinin durumu güvenlik sorunu olarak gören tutumu da eklenince hem kendilerini biraz aşağılanmış hissetmiş hem de yarı baygın bir hemşireye ters ters bakan bu yakışıklı insanların ülkesine gitmeyi o kadar da istemediklerine karar vermişlerdi.

"Hiç önemi yok..." demişti Yakup'un annesi, mutfak masasında akşam yemeği için fasulye ayıklarken. "Bizim ülkemizde de gidecek bir sürü yer var. Şimdi o parayı Kızılcahamam'daki kaplıcalara saklamayı düşünüyorum. Zaten şu omzum her gün biraz daha fazla ağnyor.

Yankılan aile içinde hâlâ süren bir başka girişim de, Yakup'un dört yaş küçük kardeşi Yusuf'un yaptığıydı (masadaki yerküreyi gizlice basket topu olarak kullanıp ezen de oydu). Yıllar önce, çocuk bayramı için İstanbul'a gelip evlerinde konuk olan sevimli İngiliz öğrenci Kathy ile Yusuf'un mektup arkadaşlığı sonraki yıllarda da sürmüştü. Sonunda Kathy harçlığını biriktirip dört yıldır mektuplaştığı genci ziyaret etmişti. Çilleri epey çoğalmış, biraz da kilo almıştı gerçi; ama bunlar Yusuf'un içten içe büyümüş aşkını söndürmeye yetmedi. Bir masal kuşu gibiydi Kathy; canlilere, medreselere ve müzelere uğrayarak, Boğaz kıyısında gizli gizli öpüşerek geçirilen haftanın sonunda ülkesine döndüğünde, Yusuf da Türkiye'de bir dakika daha kalmak istemediğine emindi artık. Büyük Britanya elçiliğinin formalitelerine uydu, ciddi bakışlı görevlilere gülümsemeyi bir an bile ihmal etmedi, ama yine de kaçamadı yazgısından: babası ülkeyi düzensiz aralıklarla sarsan ekonomik çalkantılardan birinin yolda olduğunu, bu yüzden kendisine söz verdiği parayı ayıramayacağını söyleyiverdi. Sonra da bu yurtdışı meselesi aile için bir tabuya dönüştü ve dile getirilmez oldu. Arada içlerinde beliren arzu kırıntıları da Yunanistan sınırı yakınlarındaki Selimiye Camii'nin minareleri gibi, ufukta yitip gitti.

Bu yüzden, Yakup'un sonunda sınırı geçecek olması (tahmin edilebileceği gibi, ülkenin snıırları aile için çoktan birer metafora dönüşmüştü) tatlı bir kıskançlık ve dokunaklı bir sevinç yarattı evde. Babası omzuna vurdu ve onun, soylarında okyanusu görecek ilk erkek olacağını söyledi. Annesi, hava durumu programlarında televizyonun sesini açıp Avrupa'daki sıcaklıkları izlemeye başladı. Hatta ezilen yerküre yüzünden birkaç haftadır konuşmadığı kardeşi bile sürpriz yapıp ona Fransızca-Türkçe sözlük armağan etti.

Yakup, Fransa'ya gidiyordu. Görünüşe göre, her şey üniversitedeki sinema topluluğunun formundaki yabancı dil bölümünde Fransızca'nın yanındaki kutucuğu işaretlediği için olmuştu. Fransız konsolosluğu okula bir yazı yollamış, yazıyı ciddiye alan iyi niyetli bir doçent de formları karıştırırken Fransızca bilen bir Yakup'la karşılaşmıştı. Yurtdışıyla ilgili en küçük bir beklentisi olmayan delikanlıyı önce şaşırtmış, sonra da korkutmuştu bıı. Türkçe'yi bile tam öğretemeyen bir devlet lisesinden mezundu; ödemelerini yapamadıkları için yarım bırakmak zorunda kaldığı kursta edindiği Fransızca'ya ne kadar güvenebileceğini de kesinlikle bilmiyordu. Elçilikteki küçük burunlu sekreterin anlattığına göre farklı ülkelerden gelecek öğrenciler önce Paris'te buluşacak, oradan da hep birlikte okyanus kıyısındaki La Rochelle denen kente gideceklerdi. Yakup'tan üç hafta sürecek bir film festivaline katılması, sonra da izlenimlerini kâğıda dökmesi bekleniyordu. Uçak bileti dışındaki tüm harcamaları bursu veren kurum karşılayacaktı. Ayrıca, birkaç yıldır yaz aylarında çalışarak biraz para biriktirmişti Yakup; geri kalan küçük harcamalar için belki onu kullanabilirdi.

Üniversite kütüphanesine gidip bir Fransa haritası buldu Ve önce Paris'e, sonra da kıyı şeridinde silik bir noktacık olarak görünen La Rochelle kentine uzun uzun baktı. Gördükleri ona pek bir şey söylemedi.

İskenderiye, Muhteşem Bir Medeniyetler Karışımı
Youssef Ziedan

İskenderiye, birbirini takip eden dönemler boyunca o kadar değişmiştir ki, kurulduğu günkü İskenderiye ile bugünkü İskenderiye arasındaki fark dünyanın başka hiçbir şehrinde görülmez. Ve hiçbir şehirde birbirinden çok farklı medeniyetlerin uyum içinde varoluşunun İskenderiye'deki kadar açık seçik ve şaşaalı bir örneğine rastlanmaz. Bu şehir, mükemmel bir medeniyetler karışımıdır. İskenderiye'de birbirini takip etmiş ve şehre dünya tarihinde kendine özgü bir yer kazandırmış düşünce ekollerine, doktrinlere, dinlere ve felsefelere değinerek bu istisnai medeniyetler birlikteliğinin dinamiklerinin panaromik bir resmini çizmeye çalışacağım.(...)

Birinci Bölüm: Dini İnanışlar Barış Yanlısı Yahudilik

72 haham ve Yahudi din adamının, Kudüs'ten İskenderiye'ye gelip, Tevrat'ı, azınlığın konuştuğu İbranice'den, bilginin, düşüncenin ve ticaretin evrensel dili olan Grekçe'ye çevirmek üzere çalışmaya başlamasıyla, unutuluşun eşiğindeki Yahudilik, Ptoleme saltanatı sırasında yeniden yürürlüğe girmiştir.

Böylece, İskenderiye'de yapılan bu çeviri, "Yetmişlerin Tevrat'ı" olarak biline gelmiştir, niçin "İskenderiye çevirisi,

Ptoleme çevirisi ya da Mısır Tevrat'ı" olarak akılda kalmadığı konusu tartışmaya açıktır.

Yahudilik, İskenderiye'de, geleneğin yontulmamış yönleri renklerini yitirip, unutuluncaya dek (ki bu fenomeni detayıyla tartışmak bu makalenin sınırlarını aşacaktır) huzur içinde yaşamıştır.

Üstelik, Yahudiliğin en parlak dönemi, birinci yüzyılın ilk yarısının meşhur filozofu İskenderiyeli Filo sayesinde açılmıştır. Filo, Tevrat'ı Yetmişler'in Grekçe çevirisinden okuyup, zamanın hakim felsefesine uyarak, Platoncu bir anlayışla alegorik olarak yorumlamıştır.

Tevrat bu şekilde, fazlaca kısaltılmış ve sadeleştirilmiş olsa da dönemin atmosferi böyle bir çalışmayı kabul edebilmiştir. Tevrat'ın bu yeni yorumu,Yahudiliğe yeni bir devinim sağlamış ve bu dinin İskenderiye'ye hakim olan eşsiz birlikteliğe yeni bir unsur olarak katılmasını sağlamıştır.

Filo, İlahi Gerçek'e ancak din ve felsefeyi birbirinden ayırmadan ulaşılabileceğine inanıyordu. Birbirlerinden ayrılamazlar çünkü, dini yorumlayabilecek olan ancak felsefedir. Kutsal metin, doğası gereği semboliktir ve sembolleri ancak felsefeyle deşifre edilebilir. Aslında Filo'nun düşüncesi, diğer İskenderiyeli düşünürlerin söylediklerinden farklı veya yeni değil, dönemin felsefe akımları ve dini doktrinleri arasında oldukça güçlü bir görüştü. "Felsefe, bize Tanrı korkusunu öğretir, erdemler, Tanrı'ya adanmış fedakarlıklardır." Bu minvalde, Filo, Yunan ve Doğu felsefesini benimsemiştir. İşaret ettiği tapınma anlayışı, Antik Mısır'daki dini anlayışın temelini oluşturan "Ölüler Kitabı"nın uzak bir mirasçısı olarak görülebilir.

Gnostisizm ve Kilise Babaları

Gnostik sektler, insan algının gereksinimlerinden serbest kalırsa, ruhunun özgürleşip geldiği yer olan tanrısal ufka yükselebileceğini ve ancak bu şekilde, gerçek bilgiye erişebileceğini düşünüyorlardı. Tabii, bu şartlı bir bilgidir, insanın öncelikle erdemli olması gerekir, kötülükten uzak durmalı, zevklere kendi-

ni kaptırmamalı, hislere teslim olup, ruhun ilahi ufuklara uçmasını engelleyecek ağırlıkların altında bırakmamalıdır.

Gnostik eğilimler, antik dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi İskenderiye'de de 2. yüzyılda yayıldı. Bu düşüncelerin yaygınlaşabilmesi, siyasi çatışmalara, sonu gelmeyen savaşlara, insanların kurtuluş umudunu yitirmelerine ve kişisel güvenliklerini sağlamakta gittikçe daha da zorlandıkları antik dünyanın karanlık atmosferine bağlanabilir.

2. yüzyılda, 161 yılındaki ölümüne dek İskenderiye'de ders veren Basilides, Gnostikler arasında popülerlik kazandı. Çalışmaları arasında, 24 ciltlik bir İncil yorumlaması ve dua-ilahi derlemesi bulunuyor.

Gnostizm'le Kilise arasındaki en büyük fark, gnostiklerle Kilise babaları arasındaki teorik ayrılıktır. Bu ayrılık, tarihsel olarak, Kilise babaları tarafından mağlup edilip yeraltına inmeye zorlanan gnostiklerin yenilgisi ile biçimlenmiştir. Kilise Babaları (Kilise'nin en bilgili üyelerini anlatan bir terim) bu zaferden sonra, "doğru inanç" dedikleri ortodoks bir anlayışı savunmaya başladılar. Babalar, Kapadokya, Roma, Antakya gibi şehirlere dağılmışlardı. Ama İskenderiye'de yaşayanlar, kendi başlarına en önemli kurucu babalar değilseler bile, her zaman en önemliler arasında sayılmışlardır.

İskenderiyeli kurucu babalardan en önemlilerinden biri, Origenes'tir. 185 yılı civarında, Hristiyan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Öncelikle 202 yılındaki Hristiyan katliamları sırasında babasını kaybettiğinde, sonra zamanın piskoposu Demetrios'la aralarındaki bir anlaşmazlık yüzünden çok çile çekti. Origenes, daha sonra Yeni-Platoncular olarak bilinecek olan öğrencilerle ve Amonias Sakas ile Platoncu bir okulda felsefe okudu. Geniş felsefe ve sanat bilgisi ve yeteneği dolayısıyla kendini dini yaymaya adadı ve öğretmenliği bırakıp İskenderiye'nin bilim merkezi "Museion"a katıldı.

(...)

Roma İmparatoru'nun annesi Mamia, kendisine Hristiyan inancının temellerini ve Yahudilikten farkını anlatmasını is-

tedi, Origenes imparatorun annesini öyle etkiledi ki, Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanların imajının düzeltilmesine katkıda bulunmuş oldu.

İkinci Bölüm: Felsefe Ekolleri
Pisagorculuk ve Matematiğin Yükselişi

Pisagorculuk, İsa'dan önce 6. yüzyılda, günümüzün Güney İtalya'sındaki Samos'ta yaşamış olan Grek filozof Pisagor'un düşünceleri üzerine kurulmuş, hem felsefi hem de matematiksel boyutları olan, bir ruhani ekoldür. Kaynaklara göre, Pisagor'un okulu, Grek yarımadasında, Opheus adlı bir rahibin çalışamaları sonucu yaygınlaşmış olan ve Orpheusçu kültler olarak bilinen Doğulu dini sektlerden etkilenmiştir. Bu kültler, yeniden reenkarnasyon olarak da bilinen, ruhun ölümden sonra bir bedenden diğerine göç etmesine olan inançlarıyla tanınıyordu.

Tarihçiler ve araştırmacılar arasında, Pisagor'un gerçek mi yoksa Hermes-Thor ile ilişkilendirilen efsanevi bir figür mü olduğu konusunda anlaşmaya varılmamıştır. Pisagor'la ilgili hikâyeler anlatılır, kendisine bazı özlü sözler atfedilir, ama aslında Pisagor diye biri hiç var olmamıştır. Öte yandan, bir dönem Yunanistan'da varlığını sürdürmüş, sonra yok olup, İskenderiye civarında ve bugünkü Filistin çevresindeki kentlerde yeniden canlanmış gizli bir Pisagorcu okulun varlığı kuşku götürmez.

İskenderiye'ye Pisagorculuğun ne zaman geldiğini kesin olan bilmek imkânsızdır. Kesin olan, bu okulun şehirde yeniden ortaya çıktığı, ve başka yerlerdeki gibi İskenderiye'de de Yeni-Pisagorculuk adı altında faaliyet gösterdiğidir. Yandaşları arasında, Rahip Hyronimus tarafından Pisagorcu Sihirbaz olarak adlandırılan Negidios Figolos, İskenderiyeli Iodoros ve Mısırlı Trasylos gibi kişiler bulunuyordu. Hepsi de, Platon'un felsefesine ilgi duyuyor, Verimli Ay gibi Doğu mitolojilerine inanıyor, ve gizil bilgiyi araştırıyorlardı.

İskenderiye, tüm bu entellektüel damarları kabul etti, yanyana ve iletişim halinde hayatlarını sürdüren diğer sektlerle birlik-

te Yeni-Pisagorculara da kucak açtı. Öte yandan, İskenderiye'de yeni olan şey, Pisagorcu tinselliğin en karanlık yönlerinin, bilimsel matematik çalışmalarından ayrı tutulmasıydı. Matematiğe ağırlık veren İskenderiye ekolü, Pisagorculuğu geçmiş yüzyılların büyü kalıntılarından arındırmıştır.

Araştırmacılar, her zaman, Yeni-Pisagorculuğun gizemli, karanlık yönlerini öne çıkarmaya ve uzaktan yaptıkları atıflarla tatmin olmaya yatkın olmuşlardır. Bahaneleri de bana kalırsa, pisagorcuların geçmişte İskenderiye'de ve başka yerlerde başlarına gelen kıyımlardan ders aldıkları ve şehirlerde özellikle Batı'dan gelen Hristiyanlık gibi dinlerin yarattığı karmaşadan sonra tinsel öğretileri ifade etmekten kaçındıkları yolundadır. Böylece, pisagorcu, sekti hakkında ne yazabiliyor ne de konuşabiliyordu, bu yüzden araştırmacıların elinde bu konuyla ilgili çok az malzeme kalmıştır ve onlar da yeni pisagorculuğun gizemli, sırlarını açık etmekten hoşlanmayan bir yönü olduğunda ısrar etmekte beis görmezler.

Çev. Nicola Verderame, Fatma Cihan Akkartal

Biyografiler

Adnan Binyazar, Diyarbakır'da doğdu. Ankara'da üniversite eğitimi aldı. Berlin ve İstanbul'da yaşıyor. Kanarya Adaları'nda tatil yapıyor.

Adnan Yılmaz, çeşitli şehirlerde uluslar arası çeviri atölyelerine katılıyor, Arapçadan çeviriler yapıyor.

Ahmet Tulgar, Viyana Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi, Boğaziçi Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı okudu. Diyarbakır ve Viyana'da olmak istiyor, İstanbul'da kalıyor.

Ahmet Ümit, Gaziantep'e doğdu. Gaziantep dışına sürgün edildiği için liseyi Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde tamamladı. Komünistlik eğitimi almak için Rusya'ya gönderildi. İstanbul'da yaşıyor.

Anil Ramdas, Surinam Paramaribo'da doğdu. Sosyal Coğrafya okumak için Hollanda'ya gitti. Curaçao Adasındaki bekar annelerin yaşamı üzerine kitap yazdı.

Arnon Grunberg, Amsterdam'da doğdu. New York'ta yaşıyor. İstanbul'dan Bağdat'a araba yolculuğu yaptı.

Aybegüm Konuk, Balıkesir'de doğdu. İstanbul'da üniversite okuyor. Rusça öğreniyor. İngilizceden çeviri yapıyor.

Ayfer Tunç, Adapazarı'nda doğdu. İstanbul'da yaşadı. 2011 yılında Londra'da yaşayacak.

Ayser Ali, Bulgaristan'ın Tuna nehrine yakın Razgrat'ta doğdu. Sadece bir yıl Ankara'da yaşadı. İstanbul'da İngilizce, Rusça ve Bulgarcadan çeviriler yapıyor.

Ayşegül Çelik, yanlışlıkla Ankara'da doğmuş bir İzmirli. Ankara'da yaşıyor. Kalbi Ege'de.

Bahaa Taher, Giza'da doğdu. Kitapları Mısır'da yasaklanınca Afrika ve Asya ülkelerinde yaşadı. İsviçre'de Birleşik Milletler için çalıştı. Kahire'ye geri döndü ve orda yaşamaya devam ediyor.

Behiç Ak, Samsun'da doğdu. Karikatürleri Türkiye'nin birçok şehrinin yanı sıra Hollanda, Almanya ve İsviçre'de sergilendi. Büyükada'da yaşıyor.

Berrin Karakaş, Konya'da doğdu, çocukluğu babasının memuriyeti sebebiyle Anadolu yollarında geçti. İstanbul'da üniversite okudu. Londra'da iki yıl geçirdi. İstanbul'da yaşıyor.

Beste Sezen Ateşpare, İstanbul'da yaşıyor, Fransızca ve İngilizceden çeviriler yapıyor.

Burak Sengir, Burdur'da doğdu. Çocukluğu İstanbul'da geçti. Sonra da Ankara; hep Ankara, ta ki geçen sene Dalyan'a taşınana kadar.

Caterina Bonvicini, Floransa'da doğdu. Bologna Üniversitesi'nde Çağdaş Edebiyat öğrenimi gördü.

Cem Selcen, İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bursa'da tamamladı. Üniversiteyi İstanbul'da okudu. İstanbul, Alaçatı, Barselona üçgeninde yaşıyor.

Çiler İlhan, Denizli'de doğdu. İzmir, İstanbul ve İsviçre'de öğrenim gördü. Hollanda ve Viyana'da yaşadı. İstanbul'un en güzel yerinde yaşıyor ve çalışıyor.

Dubravka Ugrešić, Eskiden Yugoslavya olarak bilinen, Hırvatistan'da doğdu. Amsterdam'da yaşıyor ve çalışıyor.

Dzevad Karahasan, Bosna şehri olan Duvno'da doğdu. Saraybosna ve Zagreb'de öğrenim gördü. Ülkesindeki savaş nedeniyle Salzburg, Innsbruck ve Berlin'de üniversitelerde çalıştı. 2010'da Graz Edebiyat Evi'nde kalyor.

Ece Erdoğuş, Bursa'da doğan bir İstanbullu. Kadıköy'ün en güzel manzaralı, en güzel binasında yaşıyor.

Eda Çaça, Zonguldak'ta doğdu. Bartın'da büyüdü. Liseyi Denizli'de, üniversiteyi Ankara'da okudu. İstanbul'da okumaya, çalışmaya ve yaşamaya devam ediyor.

Etgar Keret, Tel Aviv'de doğdu. Gazze şehri özelinde, dünya genelinde Samir El Youssef ile birlikte Gazze Blues isimli bir öykü kitabı yazdı.

Evald Flisar, Ljubljana'da öğrenim gördü. 80'den fazla ülke gezdi. Ljubljana'da yaşıyor.

Fatma Cihan Akkartal, İstanbul'da doğdu, sinema ve edebiyat üzerine çalışmalarını sürdürürken aynı şehirde büyüyor. İngilizce ve Fransızcadan çeviriler yapıyor.

Fanny Joly, Paris'te eşi ve üç çocuğuyla birlikte yaşıyor.

George Blecher, New York'ta profesörlük yapmış olan Blecher zamanının yarısını New York'ta yarısını ise Danimarka'nın küçük bir yerleşiminde geçiriyor.

Georgi Gospodinov, Jambol'da doğdu. Berlin'de bir yıl edebiyat evinde kaldı. Sofya'da tiyatro, sinema ve edebiyatla yaşıyor.

Gizem Kayan, İstanbul'da doğdu, Boğaziçi Üniversitesi'nde felsefe okuyor. İngilizceden çeviriler yapıyor.

Gül Özlen, İstanbul'da doğdu, hayatının yarısını orda geçirdi. Hollanda, Utrecht'de eğitim aldı ve çalışmaya başladı. Bodrum'da yaşıyor, Hollandacadan çeviriler yapıyor.

Gün Benderli, İstanbul'da doğdu. Üniversiteyi İstanbul'da, Paris'te, Cenevre'de bitirmeye çalıştı. Tek kelime Almanca örenmemekte inat ederek 6 yıl Almanya'da yasadıktan sonra hayatını Macaristan'da geçirmeye karar verdi. Macarcadan çeviriler yapıyor.

György Dragomán, Romanya'da doğdu. On beş yaşındayken ailesiyle birlikte Macaristan'a göç etti. Budapeşte'de yaşıyor.

Hakan Bıçakcı, İstanbul'da doğdu. Ankara'da üniversite okudu. İstanbul'da yaşıyor.

Hande Altaylı, Edremit'te doğdu. İstanbul'da gece ve gündüz yaşıyor.

Hassan Daoud, Lübnan'da doğdu. Romanlarındaki kahramanların çoğu gibi Beyrut'ta yaşıyor.

İpek Çalışlar, İstanbul'da doğdu. Hamburg'da eşcinsellik, kadın ve İslam konularını araştırdı. İstanbul'da yaşıyor.

Jacek Dehnel, Polonya'da doğdu. Polonya'yı yazarak yaşamaya devam ediyor.

James Önder, İstanbul'da doğdu. Fransızca ve İspanyolca eğitimi aldı. Türkçeden İngilizceye, İngilizceden Türkçeye çeviriler yapıyor.

Leonard Durso, New York'ta doğdu. Los Angeles'ta yaşadı. Santa Monica'da sadece edebi kitaplar satan bir kitabevi açtı. İstanbul'da yaşamayı tercih etti.

Leyla Tonguç Basmacı, İstanbul'da doğdu. Pennsylvania'da İngiliz ve İtalyan edebiyatları okudu. İstanbul'da İngilizce ve İtalyancadan çeviriler yapıyor.

Luan Starova, Pogradec'te doğdu. Arnavutluk'tan ayrılıp Üsküp'e yerleşti. Zagreb'de eğitim gördü. Fransa, İspanya, Portekiz, Tunus ve Filistin'de çalıştı. Makedonya'da yaşıyor.

Mari Strachan, Galler'in Harlech bölgesinde doğdu. Ceredigion'da yaşıyor. Her zaman uçak yerine trenle ulaşımı tercih ediyor.

Mehmet Coral, İzmir'de doğdu. Hollanda'da üniversite eğitimi aldı. Dünyanın değişik şehirlerinde kendi kullandığı tek motorlu, pervaneli uçaklarla uçuşlar yaptı.

Melida Tüzünoğlu, İstanbul'da doğdu. Budapeşte'de birinci, Hollanda Maastrich'ta ikinci yüksek lisansını yaptı. İstanbul'da doktora yapıyor.

Meriç Sobutay, İstanbul'da yaşıyor. İngilizceden çeviriler yapıyor.

Mine G. Kırıkkanat, Ankara doğumlu bir İstanbul'ludur. İspanya'da 6 yıl yaşadı. Hayatını İstanbul ve Paris arasında paylaştırıyor.

Mine Soysal, İstanbul'da doğdu. Arkeolog-araştırmacı olarak bir çok şehirde bulundu. İstanbul'da yaşıyor.

Müge İplikçi, İstanbul'da doğdu. Amerika Ohio'da yüksek lisans eğitimi aldı. İstanbul'da yaşıyor.

Nicola Verderame, Napoli, Kahire ve İstanbul'da eğitim aldı. Hollanda'da yüksek lisans yapıyor. İtalyan çevirmen ve şair, Arapça ve Türkçeden çeviriler yapıyor.

Oya Baydar, İstanbul'da doğdu. Ankara'da üniversitede çalıştı. 12 yılını Almanya'da sürgünde geçirdi. Marmara Adası'nda ve İstanbul'un erguvan kokulu semtinde yaşıyor.

Ömer Özgüner, Ordu'da doğdu. Bir süre Edirneli oldu. İstanbul'da gerçek ve takma adıyla yaşıyor.

Özlem Kumrular, İstanbul'da doğdu. İspanya'da üniversitede okudu. Bütün Balkan ülkelerini dolaştı. İstanbul'un en güzel manzaralı üniversitesinde çalışıyor.

Pirjo Hassinen, Kızı ve eşi ile birlikte Finlandiya'nın orta kesiminde yaşıyor.

Ramsey Nasr, Anvers şehir şairi olarak biliniyor.

Ronelda Kamfer, Cape Town, Blackheath'te doğdu. Üç yaşından on yaşından kadar Grabouw'da meyve bahçelerinde büyüdü. Çete kültürüyle yaşadı.

Sadık Yalsızucanlar, Malatya'da doğdu. Ankara'da okudu. İstanbul ve Sivas'ta çalıştı. Televizyon dünyasına İzmir'den girdi. Ankara'da yaşıyor.

Seda Köycü, Ankara'da yaşıyor. Lehçeden çeviriler yapıyor.

Sedef Hekimgil, İstanbul'da doğdu. Yarı Türk, yarı İngiliz. İngilizce, Fransızca ve İspanyolcadan çeviriler yapıyor.

Sevgi Demir, İstanbul'da doğdu, büyüdü ve yaşıyor. Çeviribilim öğrencisi. Rusça öğreniyor ve İngilizceden çeviri yapıyor.

Sevinç Çokum, İstanbul'da doğdu. Galatasaray'da yaşadı. Büyükçekmece'de yaşıyor ve eserlerinde İstanbul'un gelenekçi semtlerinin sosyal yapısından kesitler vermeye devam ediyor.

Tulan Yanardağ, İstanbul'da yaşıyor. Finlandiya ve Fransa'ya sık sık gidiyor. Finceden çeviriler yapıyor.

Tuna Kiremitçi, Eskişehir'de doğdu. İlköğrenimini Ankara'da bitirdi. Galatasaray Lisesi için İstanbul'a geldi. Hayatını Sofya ve İstanbul arasında paylaştırıyor.

Youssef Ziedan, Mısır'ın kuzeyinde doğdu. Dedesiyle birlikte İskenderiye'de taşındı ve hala bu büyülü Akdeniz metropolünde yaşıyor.

İTEF 2010'a verdiğiniz destek için teşekkür ederiz.

Şehir ve İnsan; dünyanın dört bir yanından, 2010'da ikincisi yapılan İTEF-İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali'ne katılan yazarların, Festival için yazdıkları. **Şehir ve İnsan**'da, Tanpınar'dan esinlenerek şehir, zaman ve insan konusu işleniyor. Yazarların dil ve coğrafya açısından çeşitliliği, kitabı oluşturan metinlerin tür ve üslup açısından zenginliğini yansıtıyor. Gezi yazısından edebiyat eleştirisine, görsel şiirden denemeye, konusunu her yönüyle irdeleyen **Şehir ve İnsan**, İTEF-İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali'nin tematik kitaplarının ilki.

İTEF
İSTANBUL
TANPINAR
EDEBİYAT
FESTİVALİ
2010

ISBN-13: 978-6058940116
9 786058 940116

Ücretsizdir, para ile satılamaz.